

„Nem fájt a vakbelem, csak azt akartam, hogy anyám velem foglalkozzon és sajnáljon. Bementünk a kórházba, fogtam az oldalamat és eljátszottam, hogy fetrengök a fájdalomtól, mire az orvos zokszó nélkül kivette a vakbelemet, sőt utána még meg is mutatta, hogy milyen csúnya. Majdnem elröhögtem magam, látva azt az összetekert randaságot. Hogy tényleg csúnya volt-e, nem tudom, fogalmam sincs, hogy néz ki egy szép vakbél.”

MARADOK TISZTELETTEL,
**BENEDEK
MIKLÓS**

Társszerző: **Vajda Katalin**

corvina

Borító- és könyvterv: Karcagi Klára

A könyvben szereplő képek eredetije a Benedek család tulajdona, kivéve a 147. oldalon lévőt, ami Vajda Kataliné.

Jelen kiadvány a jogtulajdonos írásos engedélye nélkül sem részben, sem egészben nem másolható, sem elektronikusan, sem mechanikai eljárással, ideértve a fénymásolást, számítógépes rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is!

Kiadja 2024-ben a Corvina Kiadó Kft., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

1086 Budapest, Dankó utca 4–8.
corvina@lira.hu
www.corvinakiado.hu

Felélős kiadó: Király Levente, a Corvina igazgatója
Felélős szerkesztő: Berka Attila
Műszaki vezető: Székelyhidi Zsolt
Tördelő: Szabó Rózsa
Korrekter: Pozsik László

ISBN 978 963 13 6993 9

ELŐSZÓ

Soha nem voltam kórházban, kivéve gyerekkoromban a mandulaműtétem és az álvakbél operációm. Beteg is ritkán, előadás sose maradt el miattam, nem egyszer játszottam nagy lázzal az *Orfeumot*. Igaz, volt egy gyerekkori asztmám, amit kihevertem, de mostanában valahogy visszazsálingózott. Kétszer ájultam el az ötven év alatt. Egyszer a Fészekben még fiatalon, amikor Évával, a feleségemmel ebédeltünk, rosszul lettem, kimentem az utcára és az aszfaltra taknyoltam. Hívták a mentőket, beszállítottak a kórházba, ahol megállapították az akkor szokásos betegséget: vegetatív neurózis. Ez akkoriban mindenkinek volt. Diagnózis: „Fogjam vissza magam, mert túlhajsolt vagyok.”

Mostanában, hetvenen túl elkezdtem rosszul „levegetni”. Nehezen kaptam levegőt, megdagadt a lábam, de játszottam tovább. 2022. december 26-án a *Játék a kastélyban* ment a Víg-színházban. Hirtling István, kedves tisztelóm, majd barátom előadás után feljött egy kis baráti társasággal a társalgóba. Böröndi Kati kolleganőmet kísérte, akit régóta nem láttam, és ott maradtunk beszélgetni. Hirtling ránézett a dagadt bokámra, és határozottan azt mondta: „Ebből elég, holnap viszlek az orvoshoz!” Igyekeztem ellenállni, de labilis fizikumommal ez

nem nagyon sikerült, és másnap reggel nyolckor ott álltunk a Városmajori Érsebészeti Klinika Gaál József úti bejáratánál, ahol Entz László professzor úr már várt minket. Sajnálatos módon a professzor azóta elhunyt, én pedig neki köszönhetem az életemet. Isten áldja! A kardiológiai osztályra mentünk, ahol azonnali hatállyal ott tartottak. Akkor kezdődött keserédes kálváriám.

Először is megtudtam, hogy ha aznap nem kerülök be, soha többé nem lett volna szükségem kórházra, merthogy: kampec!

Hosszú vizsgálódási procedúra következett: elkezdtek szurkálni itt-ott-amott, vér mindenütt, dagadt vénák, röntgenek, CT-k, MR-k, gyógyszerek halmaza... Nem akarom elmondani az egész hercehurcát, csak a számomra „legkedvesebbet”, maradék életem megkeserítőjét: a VÍZHAJTÓT.

Ezt nem tudják elképzelni, csak aki már járt hasonló cipőben. Először is a szégyen, hogy a sorstársak és az ápolók előtt azt a bizonyos kacsát hogy és mikor vedd elő. Sajnos a kényszer rávisz, hogy akkor is elő kell venni ezt az izét, amikor a látogatók vannak, és beleizélni az izébe, és amikor már tele van az izé, hívni az ápolónőt, hogy kiürítse az izét, és kezdődik előlről az izé... És ennek se vége, se hossza! Apropó... egy pillanat, ki kell mennem, mindjárt jövök...

Nagyon sok rosszat hall az ember az egészségügyről manapság, azt mondják, kevés az orvos és kevés a képzett ápolónő. Meg kell mondanom, csodálatos orvosokkal találkoztam Becker Dávid professzor úr osztályán. A doktorok, rezidensek, gyógytornászok és főként az ápolónők, akik mesterségük teljes tudásával végezték a munkájukat, „halál” pontosan és szakszerűen, kedvesen, sok humorral, mindenkit a nevéen szólítva, mintha

személyes családtag lenne. Cserélték az ágyneműt, hozták, vitték a kacsákat, gyógyszereket, adták az injekciókat. Igazán hálás vagyok és nagyon köszönöm.

Mikor úgy éreztem, hogy meggyógyítottak, hazajöttem, nagy öröm, de rövidre rá megint rosszul lettem, vissza kellett mennem, ahol újra csak azt tanácsolták: maradjak. Újabb panasz, újabb két hét. Újra haza. Újra vízhajtó.

Kicsit otthon, majd, hipp-hopp, újra vissza, mert megint megdagadt a lábam, megint fáj és megint két hét. Megint vízhajtó. Soha életemben nem gondoltam, hogy ennyi időt töltek orvosok kezében.

És hát a társaság... Nem vagyok egy igazi társasági ember. Kérdezték, nem mennék-e egyágyas szobába. Mondtam, nem, itt szeretnék maradni, mert rendkívül érdekes a „színpad”! Ahogy jönnek-mennek a mentősök, hozzák-viszik a betegeket, akik tele vannak katéterrel és infúzióval, mozdulni se tudnak, megszólalni is alig, és másnap látom, hogy már fölkelnek az ágyból, viccelődnek, ironizálnak a másik betegen, hogy az milyen rosszul néz ki.

Na és a tanácsok! Nagyon sok tanácsot kaptam sorstársaimtól, hogy hova menjek ellenőrzésre, milyen vitaminokat, milyen biszbaszokat szedjek be, hogy jól legyek. Akik megismertek, azoknak művész úr voltam, de hívtak Miklóskámnak és Benedek úrnak is.

Éva, aki a két szülést kivéve szintén sosem volt kórházban, ez idő alatt Füredre került a szívszanatóriumba. Naponta egyeztetünk kórlapunkat. „Hogy vagy? – Hogy vagy? Tényleg jól vagy? – Tényleg jól vagyok! Miért vagy jól?” Ilyen és ehhez hasonló rendkívül izgalmas beszélgetések zajlottak közöttünk. Akárhogy

is éreztük magunkat, a dialóg mindig ugyanez volt, és „megnyugodtunk”, hogy a másik is azt hazudja, „jól van”!

De a csúcspontok a délutáni látogatások voltak. Hirtling Istvánnal évtizedekig szakmai barátságban voltunk. Egyszer csak valami olyan őszinte érdeklődéssel, figyelemmel, segítőkészséggel fordult felém, amit kevés embertől tapasztaltam. Velem volt a nagyon nehéz napokon. Mindennap meglátogatott. Sőt drága felesége, Csilla még főzött is nekem. Istvánnal egy egészen új barátságot alakítottunk ki. Nagyon köszönöm, hálás vagyok neki, hogy nem hagyott meghalni és ezt végigcsinálta velem. Azóta is majd' mindennap beszélünk telefonon, bár tegnap nem hívott... Murányi Tünde is, a drága, akivel nagyon jóban vagyunk, sokszor játszottunk együtt, sokszor rendeztem, bejárt a kórházba és izgult értem. Sokáig nem volt köztudott a betegségem, nem voltam mindennap az újságban, nem is akartam benne lenni, csak azokkal az emberekkel beszéltem, akik közel állnak a szívemhez. Egyik ilyen Tünde, aki szintén csodálatosakat főzött és a hogylétemen kívül az is érdekelt, hogy ízlett, amit főzött. Hát, Tünde, nagyon finom volt. Köszönöm.

Azt viszont elmondhatom, hogy a kórházi kaja borzasztó volt. Elöttem van a zsemle celofánban, mellette szintén celofánban valami párizsiszerű... hm... Ez volt a reggeli. Az ebéd is mindennap ugyanaz: zöldségleves, és ami utána jött... Arról jobb nem beszélni. De hát ez legyen a legnagyobb baj, a barátaim megoldották. Szacsy, Szacsvey László csodálatos paprikáskrumplival lepett meg, és őt is érdekelt, hogy ízlett-e. Többször rákérdezett. Néha annyi kajám volt, hogy tele lett a frizsider. Éjszakánként földimogyorót majsoltam, amit Kelemen Pistitől kaptam.

Albert fiam annyira féltett... Mindent megtett, hogy ezt a betegséget túléljem. Érdekelt, hogy milyen gyógyszert szedek, mit mondott az orvos, mindennek utánajárt, minden orvossal beszélt, mindent elintézett. Beérett a „szerelem”! Közben lejárt Füredre Évához. Azóta is rajtam tartja a szemét. Sokszor lehurrog, megszid, ha nem csinálok meg egy tornagyakorlatot, vagy elfelejtek bevenni egy gyógyszert. És ami általában csak amerikai filmekben szokott lenni, mindig azt mondja: „Szeretlek.” Hát, azt hiszem, ennél nem kell több! Karácsonyra kaptam tőle egy üres füzetet – arra kért, hogy írjam bele a gondolataimat. Mindent, amiről álmodom, és azt is, ami a valóság. Ha nem is abban a füzetben, de ebben az emlékezésben talán benne van az, amire gondolt. Azokat az érzelmeket, azokat a bensőséges gondolataimat, amik vele kapcsolatosak, úgyse lehet leírni. Csak annyit mondok: Szeretlek!

Ajánlom ezt a könyvet a fiaimnak.

2023 decembere

Benedek Miklós

Benedek Miklós.

a Katona József Színház tagja

Fotó: Horváth Dávid

MARADOK TISZTELETTEL, BENEDEK MIKLÓS

*Színház és Élet
tíz perc szünettel*

Szereplők:

MIKLÓS, a színész

Benedek Miklós

ÉVA, a feleség

Hodgyai Éva

KATI, az író

Vajda Katalin

Helyszín: Miklósék házának terasza. Bal oldalt rattan ülőgarnitúra, jobb oldalt két nyugágy, körben mindenhol virágok. Az asztalon egy laptop, két mobiltelefon és egy diktafon. Miklós a fotelban ül, Éva két poharat és egy szódásüveget tesz az asztalra, majd bemegy a nappaliba, ahonnan Kati épp jön kifelé, kezében hosszabbító, a laptopot bedugja az áramba és összeköti egy nagy mikrofonnal. Miklós türelmetlenül dobol az ujjával.

KATI Mindjárt kezdünk! (Miklós orra elé teszi a mikrofont.)

MIKLÓS Jó, hogy nem a számba dugod a mikrofont!

KATI Csak azért, hogy ne kelljen hangosan beszélned!

MIKLÓS Színész vagyok vagy mi a szösz, tudok kiabálni is!

(Kati bekapcsolja a diktafont, azt is közelebb teszi Miklóshoz.)

MIKLÓS Hány kutyüre veszed még a hangom?

KATI Már csak a telefonra. *(Miklós felhúzza a szemöldökét, és száját csücsörítve méltatlankodva nézi, ahogy Kati beállítja a telefon hangrögzítőjét, és azt is az orra elé teszi.)*

KATI *(magyarázón)* Mi van, ha az egyik bedöglik? Legyen csak meg több helyen, biztos, ami biztos.

MIKLÓS Biztos, ami biztos húsz perce piszmogsz a kutyüiddel!

KATI Jó, jó befejeztem. Kezdhethük! Tessék!

AZ ÉLET ÁLOM

MIKLÓS Az egész gyerekkorom olyan, mint egy álom. De nem egy szép álom. Nem szerettem gyerek lenni. Nagyon nem. Rossz gyerek voltam. Mindig valami csúnyaságot csináltam. Sokszor azt álmodtam, hogy elkövetek valamit, felriadtam, rettegetem, hogy megbüntetnek, és amikor rájöttem, hogy csak álmodtam, boldog voltam. Szépség nagyon kevés volt benne, és ami volt, az is inkább álomnak tűnik. Ha visszagondolok a gyerekkoromra, a fiatakoromra, az egész valahogy mintha meg se történt volna. Kődön át látom, homályosan. Mintha álmodtam volna. Tulajdonképpen csak akkor éreztem jól magam, amikor csecsemő voltam, vagy ahogy apám mondta, „csecsmő”.

A Jászai Mari téren laktunk, akkor még mind együtt: apám, anyám és én. Ma is megvan a ház, emlékszem a hangulatára, arra, ahogy lifttel levisznek a Jászai Mari térre, és ott tologatnak. Aztán lett egy mandulaműtétem. Még mindig az orromban érzem a kloroform szagát. Pfuj! Mégis, az egész olyan szép volt, olyan békés, boldog. Aztán egyszer csak vége lett. Édesapám elköltözött a Kresz Géza utcába, mi anyámmal a Csanády utcába. Nem voltunk nagyon messze egymástól, nekem azonban borzalom volt, hogy felrobbant az „egység”. Bummm! Részleteket nem

Rácsodálkozás a világra

tudok, sose mesélték, mi romlott el közöttük, csak találgatok. Anyám nagyon csinos nő volt, tanult, értelmes, okos, több nyelven beszélt, de hogy igazán művelt lett volna, azt nem tudom.

Apám akkor még kezdő színész volt, rendkívül olvasott, ám az élet mindennapjaiban járatlan. Anyám a háború alatt belépett a pártba, és hithű kommunista lett. Bízott a rendszerben, Rákosi elvtársban és a többi elvtársakban, később Kádár elvtársban is. Gyerekkoromban fél füllel hallottam, hogy állandóan elvtársoszik, jöttek-mentek az elvtársak és elvtársnők. Apám ezzel szemben megjárta a munkaszolgálatot, amikor visszajött, a Tanácsnál helyezkedett el, ő lett a Vidám Parkért felelős kulturális kartárs. Nem lett tagja semmilyen szerveződésnek, szabadgondolkodású művész volt, nála nem volt se elvtárs, se elvtársnő. Peti

Sanyi bácsi volt a legjobb barátja, meg Törzs Jenő fia, Bubu. Ott olyan szavak repkedtek, mint „kérlek alássan”, „tiszteletem”, „alászolgája”. Gyerekfejjel ez tetszett nekem jobban. Mondjuk, felnőtt fejjel is. Szüleim Goda Gábor írónál ismerkedtek össze, akinek volt egy nagy társasága. Azonnal nagy szerelem szövődött közöttük, de állandóan vitáztak. Mindenről más volt a véleményük, legfőképpen a politikáról, ami viszont anyámnál kardinális kérdés volt. Akkoriban is jellemző volt az a fajta politizálás,

Anyámmal

Apámmal a könyvtárban

ami bekúszik a hálósobákba. Mindenesetre számomra váratlanul, egyik pillanatról a másikra szakadt meg az az idill, amiben jól éreztem magam. És elkezdődött az örökös vágyódás apám után. Négyéves korom körül már egyedül tudtam átrappolni a Csanády utcából a Kresz Géza utcába, ahol a kapubejáró sárga mettlachi lap volt, és ahogy beléptünk, gyönyörű mozaikberakásos járólapon mentünk egy ideig, aztán megszűnt a mozaik, unalmas szürke lett a talaj. Az udvarban ott állt a poroló, ahogy annak idején minden pesti bérházban, a házmester meg állandóan kiabált: „Rózsika! Megjött a szén!”, „Mariska, tartozik a kapupénzzel!”, „Krauszné elvtársnő, tíz óra, fejezze be a porolást!” A lépcsőház közepén egy nagyon szép, régi, kulcsos lift állt, rajta: „A lift nem működik!”

Apám az első emeleten lakott, ahova egy hosszú gangon kellett végigmenni, végestelen végig, legalábbis nekem gyerekkoromban iszonyú hosszúnak tűnt. A sarok előtti lakásban lakott apám. Kétszoba-hallos lakás volt, udvarra nézett, ezért nagyon sötét volt. Téli reggelen, ha, mondjuk, csúnya idő volt, úgy éreztem, mintha egy sötét barlangban lennék. Apám ekkor már a második feleségével, Julikával élt. Ő egy szőke, nagyon dekoratív nő volt. Pincérnőként dolgozott a Király, illetve akkor még Majakovszkij utca és a Lenin körút sarkán lévő Halló büfében. Onnan átment a Madách Színházzal szembeni Pálma cukrászdába, ahol isteni tortákat lehetett kapni. Szerettem oda-járni, édesszájú voltam-vagyok, és imádtam azokat a süteményeket. Nos, körülbelül ennyi a Julikához fűződő kapcsolatom pozitív oldala. Ezzel ő is így volt, addig bírt elviselni, amíg egy lúdlábat megettem. Erről ennyit, lépünk tovább... Ha délután

mentem fel apámhoz, de még nem volt otthon, akkor becsöngettem a szomszéd lakásba, ahol egy idős néni lakott, és bekéredzkedtem hozzá. Nagyon szeretett. „Gyere, Nikikém!” – mondta, mert apám így becézett: Niki, nem Miki. A konyhában vártam, onnan kiláttam a gangra.

„Körülöttünk gangok,
A gang világszínpad,
A gangon minden megtörténhet,
Ó, a gangok, a gangok!”

(Mándy Iván)

Feszülten lestem apámat. Ha Julika jött meg előbb, maradtam a szomszédban, és vártam tovább a következő liftajtócsapódásig.

Végre vasárnap! Hétvégi gyerek lévén már kora reggel átmentem apámhoz. Végiglépdeltam az összes szobán, egyenesen a hálósobáig, ami az utolsó volt, és olyan sötét, mint egy pince. Leültem az ágya szélére, láttam a bilit alatta, és vártam, hogy felkeljen. Későn kelő volt, lusta és rosszkedvű. Átmentem a másik szobába, és ámulva néztem a rengeteg könyvet, vagy kimentem a konyhába, és ott ücsörögtem a gangot bámulva. Amikor végre éledezni kezdett, bement a fürdőszobába. Az ajtóból néztem, ahogy borotválkozik: pamacs, borotvahab, penge. Annyira megmaradt bennem ez a „jelenet”, hogy belerendeztem az *Illatszertár* című darabba Sztankay Istvánnak és Háda Jánosnak. A színpadon Sztankay Pista hátul, a tükör előtt állt, Háda Jani guggolva figyelte, ahogy borotválkozik. Egyszer csak azt

veszem észre, hogy Pista óvatosan, lépésről lépésre igyekszik előrecsalni magát.

MIKLÓS: Miért jössz mindig előre? Olyan szép az a jelenet ott hátul.

SZTANKAY ISTVÁN: Mert nem hallom a sűgót!

Pűff neki, gyermekkori emlék! A borotválkozás után már csak azt kellett kívárho, hogy apám felöltözzön, és mentűnk a Luxorba. A Luxor a Szent István körűt és a Néphadsereg, ma Falk Miksa utca sarkán lévő kávéház volt. Amint beléptűnk, megkérdezte: „Nikikém, ugye sarokházat kérsz?” Imádtam a sarokházat sok habbal. Ma is szeretem. Apám ivott egy kávé, és egy deci bort étvágygerjesztőnek. Ott űlt Kellér Dezső, a gonosz Sebestyén, Pataki Ferenc fejszámológűvész és Ladányi Mihály költő, Tímár György újságíró. Ők mindig ott voltak. Még sokan jőttek-mettek, nagyon kicsi voltam, nem emlékszem pontosan, kik. De a gyerekkoromról álmodott képen ott űl a Luxor kávéházban, valahol hátul, a sarokban Szomory Dezső is. Ez volt a délelőtti, inkább már kora délutáni első programunk, kötelező jelleggel minden egyes vasárnap. Ezután végigsétáltűnk a Pozsonyi úton, ki a Szent István körűtra.

Akkoriban a vasárnapi korzózás még divatban volt, no nem a Duna-parton. Ilyenkor percenként meg kellett állni, mert apámat vagy felismerte valaki, és autogramot kért, vagy csak azt ecsetelte, mennyire szereti. Én általában hátraleptem egyet, hogy ne álljak közéjük. Ilyen udvárias gyerek voltam, vagy csak szemérmes, vagy talán irigy... De apám odahívott, „Gyere, Niki,

mutakozz be szépen!” Állandóan be kellett mutatkoznom, és meg kellett mondanom, hány éves vagyok. Aztán: „Gyere, Niki, menjünk!” Nem töltött hosszú időt ezekkel az emberekkel, nemigen volt sem barátkozó, sem kvaterkázó típus.

A következő úti cél a Modern étterem volt, ami a Visegrádi utcában van, a sarki antikváriummal vizavé (ahová ma is járok), egy pincehelyiségben. Egy keskeny, hosszú-hosszú étterem, az én gyerekperspektívából nézve, ahol apám törzsvendég volt. Ma is előttem van az a lépcső, amin lementünk, rögtön mellette a ruhatár, onnan tovább kellett menni, és menni, csak menni azon a hosszú éttermen keresztül a hátsó asztalig. Lassan értünk a végére, mert sorra mindenki köszöntött: „Tisztelem, művész úr!”, „Üdvözlöm, művész úr!”, „Hogy van, művész úr?”, „Jó étvágyat, művész úr!”, „Hogy hasonlít a gyerek, művész úr!” „Kiköpött apja, művész úr!” Már akkor, négyéves koromban felkaptam a fejem a „művész úr”-ra! Volt benne valami tisztelet, valami méltóság... Nyilván ezt akkor nem fogalmaztam meg így, de éreztem, hogy ez más, ez külön, mint a „napot, nincs hely!” Nekünk, vagyis hát apámnak mindig volt hely, nem tudott annyira telt ház lenni, hogy ne azt mondta volna a pincér, enyhén meghajolva: „Erre parancsoljon, művész úr!” Majd előzékenyen kihúzta a széket: „Foglaljon helyet, Benedek úr! Hozom a deci bort.”

2019. szeptember 16-án, apám 108. születésnapján a 13. kerületi önkormányzat egy emléktáblát helyezett arra a Visegrádi utcai házra, ahol utolsó éveiben élt a haláláig. Én voltam ezen az ünnepségen a konferanszié, vagy mai szóval moderátor. Kalmár Tibor rendező és Farkasházy Tivadar emlékezett meg apámról a szakma részéről. A hivatalos beszédet a 13. kerületi polgár-

Az emléktábla előtt, fiaimmal

mester, dr. Tóth József mondta. Én is megemlékeztem, sőt elég hosszan beszéltem. Az egész családom velem volt, feleségem, Éva és a fiaim. Tibor a feleségével, Pannival, Albert a barátnőjével, Lindával. Ez volt az utolsó alkalom, hogy nyilvánosan együtt voltunk mindannyian.

Nem tudom szó szerint felidézni, amit mondtam, az érzelmi része pedig ott és akkor született. Arra azonban határozottan emlékszem, hogy elmondtam, milyen sok helyen lakott apám az Újlipótvárosban: a Jászai Mari térről a Kresz Géza utcába költözött, onnan a Szent István parkba (ahol mindig lakni szerettem volna), és onnan a Visegrádi utcába. Valamiért nekem nagyon fontosak ezek a házak, a Lipótváros hangulata. A Visegrádi utcai lakás erkélyéről láttam a patyolatot meg a tejcsárdát. Egyik sincs már meg, semmi nincs meg abból, amilyen akkor volt, se patyolat, se tejcsárda, se órás, se szemfelszedő, se cipész. A patyolaton volt egy nagy óra, amikor kinéztem, először erre esett a tekintetem.

Apám 1963. szeptember 18-án délután lett öngyilkos a Visegrádi utcai lakásban, mialatt én egy lánnyal, Erdei Katival az Uránia moziban a *Hogy állunk, fiatalember?* című filmet néztem. Bevert a plafonba egy szöveget, ráerősített egy kötelet, és... tehát... készült erre az öngyilkosságra. Precízen el volt tervezve. Megvolt a kalapács, a kötél, hogy hova akasztja föl magát, a szék... Szóval minden. Közben én az Urániában...

Két nappal korábban volt 52 éves. Én tíz nappal később lettem 17 éves. Milyen fiatalok voltunk mindketten! Másnap reggel anyám azt mondta: „Ma nem mész iskolába.” „Miért?”, kérdeztem. „Mert apád...” És elmondta, mi történt. Kiabáltam. Az első percekben nem hittem neki. Bekapcsolta a rádiót, és amikor

Apám komolyabb szerepről álmodott

a hírek következtek... Apám vezető hír lett! Rettenetes állapotba kerültem. Egyszerűen nem fogtam fel. Nem értettem! Körülbelül két héttel korábban beszélgettünk egy kicsit. Nem szoktunk. Nem volt egy beszélgetős apa-fiú kapcsolat. Sajnos. De akkor azt mondta, hogy mindenképpen színészt csinál belőlem. Hogy mit értett ez alatt, nem tudom, hogy segít, vagy mire gondolt, de szó szerint ezt mondta: „Én, fiam, belőled színészt csinállok!” Nem értettem, hogy miért mondja. Tudta, hogy színész akarok lenni, sokszor mondtam neki. Talán olyat látott bennem, ami

Apám a rádióban

arra utalt, hogy van bennem tehetség? Nem tudom. Ő zseniális volt a maga nemében. Úgy tudott kuplét előadni, ahogy kevesen. Egyszer láttam egy Várkonyi-filmet, ahol korát megelőzően adott elő egy sanzont, úgy, hogy szinte irigyeltem.

Egészen egyedi humora volt. És a magánszámai! „A bejgli”, a „Gyalogos”... Csodálatosak. Volt egy száma, a „Hivatal esz. Bemegyek a hivatalba és mindenki esz!” Úgy tudta kicsavarni a szavakat... amik szállóigévé váltak, és az egész ország használta őket. Még ma is! „Nézzék meg, hogy van-e toll a hátamon...

hát akkor mégse vagyok madár!” – ez a *Szerelemcsütörtök* című filmben hangzott el. Nádas László, a népszerű kabarészerző; Rejtő Jenő barátja és szerzőtársa írta a „Zacsek”-jeleneteket. Kifejezetten őrá találta ki a figurát, de apám mindig átírta a szöveget saját szája íze szerint. Pánczél Pál alakította Cicvárekét, később Komlós András, a harmadik szerepet Gál Sándor, a Vidám Színpad párttitkára játszotta, ő volt az alákérdező. „Így van, Cicvárek?” „Így van, Zacsek úr!” Óriási sikerük volt.

Apám Gál Sándorral és Pánczél Pállal

VI., Nagymező utca 22-24. Tel.: 124-230

Pénteken, 31-én; szombaton, november
1-én; kedden, 4-én
Kezdeté 7, vége 1½-kor

Komédia 3 felvonásban, 4 képen.

Ita: ION LUCA CARAGIALE

Zenéjét szerkeszte: Polgár Tibor, Vezényel:
Bor Kálmán, Fordította: Nagy Elek, Ad-
dolgozta: Gádor Béla, Rendezte: Simon
Zsuzsa, A dialektákat Neogrady Miklós,
a jelmezeket Márk Tiadár tervezte

Stefan Tipatescu	Agárdy Gábor
Dandanahe	Gellert Lajos
Zaharia Trahanache	Peti Sándor
Zoe, a felesége	Gordon Zsuzsa
Fartuici	Csákányi László
Branzovenescu	Iankó László
Catavencu	Kozák László
Jonescu	Felferi István
Popescu	Najnai Károly
Ghita Prietanda	Bánhidy László
Rozeg polgar	Benedek Tibor

Történik 1883-ban, egy romániai
megveszekedéskor

25

Vasárnap, november 2-án dé. 1/3-kor
Hétfőn 2-én

Kezdetre 7. vége 10 után

Szabálytalan komédia 3 felvonásban
(11 kép)

Info: JAROSLAV HASET

S. F. Burian dramatizálása nyomán meg-
gyar színpadra alkalmazta: **Pándy Lajos**.
Rendezte: **Kamarás Gyula**. A díszleteket
Vladimir Nyvt, a jelmezeket **Márk Tivá-**
dar tervezte. Kísérőzene: **Bródy Tamás**.
Vezényel: **Bor Kálmán**.

Ásvég	Beit Sandány
Palivécs, rosmármás	Ócsányi László
Palivécsné	Bárdy János
	Székéi Margit
Lukács Szabánagy	Szencgyérváry Rudolf
Kész, laborki lakbész	Agárdy Gábor
Wandl	Ambrus Edit
Grúnszék főorvosnő	Mészáros János
Dr. Grafenstien	Méhes Szabó Gábor
barón	
Müllerné	Petrík Ilka
Gröschel	Könyves Erőss
Egészésgyógyi alkalm.	Ilka László
Mecuna	Székéi Margit
	Benedek Tibor
Polyákó	Árady Pál
Pókonyi	Székéi Gábor
Árvácskéné	Gellér Lajos
Rendőrbiro	Árady Gábor
Rendőr	Levoczky János
Guttmann	Koltai János
Magasgalitlócs úr	Koltai János
Károly ezredes	Boray Lajos
Müller	Árady Gábor
Csiszár	Petrík
Hudák	Ós János
Harmatfalvi	Ós János
Riklancs	Torma István

Okt. 31—nov. 6-ig

Szombaton, 11-én; szerdán, 13-én;
csütörtökön, 14-én
Kezdeté 7. vége 14. után

Viglatók 3 felvonásban

Vigjáték 3 felvonásban

Inta: FERRER BLARA.

Rendezte: Pálul János	
Nyitrai Alona	Radai Szabolcs Gábor
Mária, a felesége	Radai János
Zsófia	Hacser János
Feri	Szabó Gyula
"	Temesvári István
Mária	Csikó János
Hivatalnok	Benedek Tibor
Táncár	Székely Bertalan
"	Adorján Ernő
Előadó	St. Zoltán
Kislő	Párt János
Kislány	Farkas Zsuzsa
Körményi	Vercső János
Gyermekorvos	Párt János
Apollón	Berka Ben
Divecky	Bárgyó Géza
"	Almási János
Cseh vendég	Párt János
Tólmács	Kemény András
Jegyzőkönyv	D. Nagy Erzsébet
"	Almási János
Bürokrat	Kiss Viktória

Nyitrai Ákos mérsékeltnek a felesége: Zólyom Mária a főnöke. Mindkettő küldömbnek tartja magát a másiknál. Tíz-éves házasság után egyre molylit köztük a szakadók, de gyerekek születtek, aki egy időre megmért a házasságot.

A kislány azonban csak súlyosbítja a

VI. БҮҮЭГ II. 18. Төл. 121-4

Minden este

Montázs
apám szerepeiből

Hiába volt apám népszerű, közismert, közkedvelt színész, elégedetlen volt. Szerette ezeket a számokat, de nem akart csak ilyeneket játszani, csak ezekből ismert lenni. Elszerződött egy időre a Vidám Színpadtól a Petőfi–Jókai Színházba. A Petőfi Színház a mostani Thália Színház helyén volt. Simon Zsuzsa vezette, akit apám szeretett is, meg nem is, de az volt a szándéka, hogy bebizonyítsa, ő nem „csak” vidám színpadi színész, vagyis nem „csak” kabarészínész. Volt egy jelenet a rádióban, ahol olvasva játszotta Lucifert, de ő a színpadon akart Lucifert játszani, meg is tanulta az egész szerepet. Amikor végre komolyabb szerephez jutott a Petőfi Színházban, kapott egy gyomorvérzést, és kórházba került. Éppen akkor, amikor kiírták a *Svejk* szereposztását. A próbatáblán ez állt: Svejk: Peti Sándor, Kocsmáros: Bánhidny László... Katz, tábori lelkész: Benedek Tibor. Álomszerep lett volna neki, és ekkor lett beteg. Agárdy Gábor ugrott be helyette, aki ezzel a szereppel ki is ugrott és egy csapásra elismert, nagy színész lett. Miután felgyógyult, apám is bekerült az előadásba, egy pici szerepbe, egyike volt a négy szimulánsnak, a kórházi jelenetben. Játszott még a Jókai Színházban Fehér Klára *A teremtés koronája* című darabjában, de arra nem lehet azt mondani, hogy igazi komoly szerep volt. A második felvonás olyan volt, mint egy kabaréjelenet. Egy SZTK-rendelőben játszódik, ami tele van betegekkel. Ő volt az egyik. Hát ott nagyon vitte a prímet, abban volt a híres „tantalusz”, amit aztán a köznyelv is használt. Valaki telefonálni akar a jelenetben, és kér egy tantuszt. A fülemben van a hangja, összetéveszthetetlen hanglejtése, ahogy azt mondta: „Tantusz... tantalusz... az nálam mindig van. Spécieel most nincs...” Ezeket a darabokat vasárnaponként nem is egyszer láttam. Általában hárman álltunk a portálban

gyerekek: Farkas Zsuzsi, későbbi kolleganóm, Karinthy Marci és én, néha Ascher Tamás.

Hiába ment át a Petőfi-Jókai Színházba, nem úgy sikeredett, ahogy szeretne volna, ezért visszament a Vidám Színpadra. Három évet töltött még ott, aztán búcsúlevelet írt Fehér István igazgatónak. Egyedül neki.

Azt hitte, hogy nagyon beteg, ami nem volt igaz. Valójában hipochonder volt, azt képzelte, rákja van, és meg fog halni, de kiderült, hogy semmi baja. Korábban egy légúti betegséget képzelt

be magának, volt egy készüléke, egy régi típusú fűvóka üvegből, amit az orrába kellett dugni, ha úgy érezte, nem kap levegőt. Sokszor bement a körúton egy-egy kapualjba, és ott pumpálta az orrába az oxigént.

Az, hogy itt hagyott engem, azt mutatja, hogy ez a szeretet... ez... valami más... nem az a szeretet, ami apa és fia között van...

Sokáig haragudtam rá. Nem értettem, egyáltalán hogy tudott itt hagyni, hogy tudott ilyen mérnöki pontossággal készülni a halálra, anélkül, hogy felvette volna a telefont, és azt mondja, hogy „Nikikém, gyere ide, beszélgessünk!” Vagy: „Gyere, menjünk moziba!” Vagy: „Mesélj magadról, hogy vagy, mi van veled!” Semmi ilyesmi nem történt.

Bennem rettenetes nagy űrt hagyott maga után... egy óriási hiányt... a mai napig hiányzik. Álmodom vele... elevenen él bennem. Olyanokat álmodom, hogy itt van, velem van, sétálunk a körúton... A mai helyzetről is dumálunk... Ő már nem tudna ebben a színházi rendszerben létezni! Én is nehezen... Arról álmodom, ami hiányzik: a beszélgetések magunkról, a színházról... pedig talán lehetett volna, de nyilván apám úgy ítélte meg, hogy még túl fiatal vagyok. Vagy ki tudja...

Hiányzik, hogy nem élhettem vele soha. Hogy nem próbálhattam ki, milyen nála lakni. De nem lehetett, mert mindig csak annyi történt, hogy összevesztem anyámmal, fogtam a párnát és a paplant, az egész cugehört, villamosra szálltam és átmentem apámhoz. Másnap összevesztem Julikával, fogtam a cugehört, és vissza anyámhoz.

Most, felnőtt fejjel megértem őt. Az én pályám is olyan, hogy hol fenn, hol lenni! Valószínűleg az egyik lent lévő szakaszban értettem meg, hogy milyen keserű az, amikor az ember nem

Fehér István igazgató úrnak
Vidám Színpad
Ne haragudj Pista, hogy itt kell hagyni a
Benedekét - Nem megy másképp - Gy. he. lemelek.
Köszönöm neked minden jószolgát és kegyet
hogy Anglián végül valami nyugdíjat a miniszter
biztosítékánál leg. spies - mert lemelekéll és tal-
maga rajtam kívül nem volt -
Köszönöm a spies kölcsönadást és
megjegyzést - ne haragudj - Smolajczik-ra
szólítottál; ölel.
Benedekét

Apám búcsúlevele

kell, amikor nem úgy foglalkoztatják, ahogy szeretné, unja az egészet, és ha még a tetejében a magánélete is kicsit az erdőben van... hát olyankor... nagyon elanyátlanodunk. Nem vagyok benne száz százalékgig biztos, de úgy gondolom, hogy egy ilyen szakaszban bocsátottam meg neki, noha én a hullámvölgyeimben sem gondolok a halálra.

Vannak nagyon jó emlékeim is, például amikor bementünk a Vidám Színpadra, és ott ült az összes nagyember meg kisember, meg untermann, meg sztár nagy füstben, mint egy Mándy-filmben. Kazal, Kabos, Kellér, Kibédi, Alfonzó, Salamon Béla, Komlós Vilmos, Forgách László, Herczeg Jenő, Hlatky László, Verebély Iván, Zentay László, az öreg Csonka Bandi, Garics László, Bikádi György, Gálcsiki János, Komlós András, Zsolnay Hédi, Sólyom Janka, Balogh Erzs, Géczy Dorottya, Faragó Vera, Csala Zsuzsa, Lorán Lenke, Dévai Hédi, Hollós Melitta, Vas Mari. Micsoda ricsaj! Együtt vannak mind, egy társulatban a Mennyeekben. Keresztülmentünk a büfén, szembejött velünk Gyurkovics Zsuzsi... „Szia!”, majd bementünk az öltözőbe. Nemigen beszélgetett a kollegáival, csak ültünk az öltözőben. Én nézegettem a ruhákat és az ott lévő dolgokat, de ő nem öltözött át, úgy játszott, ahogy bejött a színházba, civilben, hacsak nem valami kosztümös jelenet ment, de akkor is a saját ruhára vette fel a jelmezt. Nem vette a fáradságot, hogy átöltözzön.

Nemrég mesélte Kalmár Tibor rendező, hogy apám egyszer milyen karakánul kiállt mellette az ötvenes években. Akkoriban voltak az úgynevezett Szabad Nép-félórák, Kellér egyik konferanszában mondta, hogy a Szabad Nép-félórák általában három és fél órát tartottak. Ezek voltak a szocialista fejtágítók, ahol a műsorokat elemezték, kritizálták a negatív hősöket. Az egyik

ilyen ülésen Kalmárt valamelyik rendezése miatt nagyon támadták, mire apám felállt és megvédte. Ez elég veszélyes volt abban az időben, nem lehetett tudni, milyen következményt von maga után. A pályám elején, amikor még a régi színészek közöttünk voltak, rengetegen jöttek hozzám, hogy milyen közel álltak

1963. szeptember 20, péntek

Benedek Tibor halála

Szerdán este, a Vidám Színpad bön, s leomlott a kocsmá fala is. előadása előtt meghalt Benedek Benedek mindeközben rendíthetetlen nyugalommal ült asztalánál egy könyvbe mélyedten. Fel sem emelte fejét, meg se rezzen

Drámai színészként kezdte, azután volt slágerénekes, pokolra ment a háborúban, és összetörtén megkeseredetten tért vissza Budapestre. Jó ideig hallani sem akart a színpadról; tisztviselő lett, majd 1951-től, megalakulásától kezdve a Vidám Színpad tagja. Csak egyetlen évben hiányzott jellegzetes bús alakja a kabaréból: átszerződött a Petőfi-Jókai Színházhoz, ahol emlékeztet sikert aratott Molnár Ferenc Olympiájában.

Megrendíthetetlenül komoly maradt minden színpadi és filmhelyzetében. Emlékszem egy filmvígjátékra, ahol őrjöngő tömegverekedés dúlt. Székek, asztalok, borosüvegek röpködtek a levegőben, s leomlott a kocsmá fala is. Benedek mindeközben rendíthetetlen nyugalommal ült asztalánál egy könyvbe mélyedten. Fel sem emelte fejét, meg se rezzen

recsegő véleménynyilvánítását, folytonos elégedetlenkedéseit gúnyolta ki. Komoly humor volt ez. Módos szerében és szándékában is.

M. G. P.

apámhoz, hogy milyen jó barátok voltak... Te jó ég! – gondoltam. Hány barátja volt az én „barátságtalan” apámnak?

Jóval a halála után, már aktív színész koromban, valahogy a tudomásomra jutott, hogy volt egy barátnője. Felkutatam a hölgyet, aki elmondta, hogy szerelem volt köztük... „De apád nem akart elválni, így végül szakítottunk, és amikor utoljára elment tőlem, Juhász Gyula *Búcsú* című versét hagyta itt nekem. Nagyon diszkréten csinálta, egy cédulát tett a Juhász Gyula-kötetbe ennél a versnél. Többé már nem találkoztunk. Nem sokkal ezután öngyilkos lett.”

Juhász Gyula: Búcsú

*Mielőtt innen végképp elmegyek,
Szeretnék elbúcsúzni emberek.*

*Mint rab, akinek int a szabad út,
Búcsút rebeg, mielőtt szabadult.*

*Mint a madár, kit Dél vár arra túl,
Az eresz alján még egy dalt tanul.*

*Mit is daloljak én, szegény beteg,
Mit is dadogjak nektek, emberek?*

*Talán nem is kell még búcsúzni se?
Hisz észre sem vett engem senkise.*

*Csak egy könny voltam, aki porba hull,
Csak egy haj, aki égbe szabadul.*

*Csak egy csók, aki hideg köre lel,
Csak egy szó, kire visszhang nem felel.*

*Egy pillangó, ki csillagot keres,
S elgázolja egy durva szekeres.*

ÉN ÉS AZ ÖCSÉM

MIKLÓS Nyolcéves korom táján nagyon érdekes dolog történt. Anyám akkor a Kulturális Kapcsolatok Intézeténél dolgozott a Dorottya utcában, egy szép, nagy épületben. Már az sincs meg, lebontották, és most szállodák vannak ott. Nyelvtudása miatt elsősorban német vonalon dolgozott, sokat utazott az NDK-ba, de franciatudása miatt más területre is küldték. Prágában volt egy Béke-kongresszus, ahova hivatalosan delegálták. Miután onnan hazajött, azt vettem észre, hogy időnként egy elég jóvágású, napbarnított, hollófekete hajú férfi jár fel hozzánk, aki nem tud magyarul. Nem sűrűn jött, néha ott volt, amikor vacsoráztunk, néha, amikor ebédeltünk, és néha... Anyám nagyon csinos nő volt.

Egy nap leültetett, és elmondta, hogy a férfi, Dániel azért nem tud magyarul, mert ő egy spanyol ember, aki a Franco-rezsim elől emigrált, és a Bukaresti Rádió spanyol adásán dolgozik. A prágai Béke-konferencián szerettek egymásba.

Nem tudtam pontosan, hogy mi történik, hisz mit tud egy nyolcéves gyerek a szerelemről, meg a találkozásokról, meg a miértokról? A lényeg, hogy egy idő után Dániel már nálunk lakott. Átkérte magát a Magyar Rádió spanyol szerkesztőségébe, ami olyasmi adás volt, mint a Szabad Európa, csak éppen

fordítva. Innen sugározták a híreket Spanyolországba az ott élő kommunistáknak. Én legalábbis így lettem informálva. Nem sokkal ezután anyám állapotos lett, és megszületett az öcsém: Dani. Hogy volt-e esküvő, vagy sem, ezt nem tudom. Én mindenestre nem voltam ott, és nem is mondott róla anyám semmit. Dániel politikai okokból nem tartózkodhatott sokáig Magyarországon, vissza kellett utaznia Romániába.

Én továbbra is az apám utáni vágygal küszködtem. Nem szerettem otthon lenni, nem szerettem, hogy az a feladatom, hogy vigyázzak az öcsémre. Ha csak lehetett, elmentem otthonról, és amikor csak lehetett, apámhoz. Anyám persze ennek egyáltalán nem örült, határozottan nem tiltotta ugyan, de mindig kikérdezett, hol voltam, mit csináltam, mit láttam a színházban. Nagyon nem szerette, ha a Vidám Színpadon néztem apámat: „Ne menj oda! Ne nézd folyton azt a kispolgári csökevényt!” Ezért hétköznap leginkább csak titokban leshettem be a színházba, a vasárnap volt az én apai napom. Anyám annak se örült, de nem tehetett semmit ellene. Vele se beszélgettem soha semmiről.

Apai nagyanyám az Izabella utcában lakott, ahol apám gyerekeskedett, és ahol én felnőtt színészeletem nagy részét töltöttem. Oda születtek a fiaim is: Egy ugrásra volt a munkahelyemtől, a Nemzeti Színháztól. Persze a régi Nemzetire gondolok. Na, nem az egészen régire, a középsőre, a mai Pesti Magyar Színházra. Szóval onnan, az Izabellából nagyanyám, Szerén, minden délután, ha esett, ha fűjt, elment az Abbázia kávéházba, ami a November 7. téren volt. (Korábban: egy nagy gödör, Nyolcszög tér, Oktogon, Mussolini tér, November 7. tér. Ma ismét Oktogon, az Abbázia helyén egy bank.) Előtte fodrász, manikűr, smink,

majd szépen felöltözött, és ment a bankba, pardon, az Abbáziába, ahol találkozott a barátnőivel, csupa kikent-kifent öreg-asszonnyal. Ittak egy szimplát, kis szódával, és ott töltötték az egész délutánt. Csacsogtak. Csak úgy zúgott az egész kávéház! Amikor ellógtam otthonról, oda mindig benéztem. Óriási volt a hangzavar. Mindenütt idős hölgyek és urak. Ahogy megláttak, már rendelték is a sarokházat, és mindig leesett egy ötforintos (két bélás meg egy egyforintos) vagy egy zöldhasú tízes. Elfogyasztottam a sütit, és amint megkaptam a pénzt, már rohantam is. Hálátlan voltam, de sok volt nekem annyi öregasszony. Aztán szegény nagyanyám meghalt. Elütötte egy villamos, ahogy ment az Abbázia kávéházba.

Gyerekkoromban sok stiklit követtem el. Volt anyámnak egy barátnője, Szabó Lili, Szabó Ferenc zeneszerző, a Zeneakadémia igazgatójának a felesége. Ő szerezte a *Föltámadott a tenger* és a *Lúdas Matyi* című filmek zenéjét, amik akkoriban nagyon híresek voltak. Lili néni és anyám állandóan politizáltak, sok nézetkülönbséggel, engem imádott, mindig úgy fogadott, mint a saját fiát. Leültetett, kaptam tejeskávét és brióst. Volt ott egy ősz hajú házvezető néni, aki náluk szolgált, az egész életét ott töltötte, végigcsinálta velük a háborút, de nem úgy, mint úr és szolga, inkább mint családtag. Nos, ennek a néninek én elloptam az óráját. Nem akartam megtartani, csak annyira szerettem volna egy karórát, annyit bántódtam amiatt, hogy nekem nincs. Szóval fogtam az órát, elrohantam a Táncsics moziba, és megnéztem a *Bátor emberek*et kétszer egymás után, csak hogy sűrűn ránézhessenek az órára, hogy azt játsszam, hogy végre nekem is van karóráim. Aztán visszamentem, de ott már állt a bál, hogy eltűnt a néni órája. Én egy óvatlan pillanatban visszacsúsztottam a helyére, majd eljárt-

szottam, hogy: „Jé! Itt van! Megvan!” Tudták, hogy én voltam. De nem mondták. És ez olyan szomorú volt.

Anyám állandóan dolgozott, sose volt otthon. A jéghidegben is nekem kellett lemennem a sötét pincébe szénért, akkoriban pedig kemény mínuszok voltak. Vigyázat, megható rész következik!

A kis Dani öcsém a kiságyban feküdt, úgyhogy be kellett fűteni, hogy a pici meg ne fagyjon: alagyújtós, szén, brikett vagy koksz, gyufa, újságpapír, és már égett is a tűz. Én voltam a „családfenntartó”, mert csak én voltam otthon. Zsírpapírból ettem a parizert, mert persze főtt étel nem volt. Már óvodába is egyedül jártam, illetve majdnem egyedül. A Bródy Sándor utcából indult az óvodai busz. Anyám elvitt a Múzeum körút sarkáig, onnan egyedül kellett végigmennem a Bródy Sándor utcán. Egyszer késve értünk oda, és én csak vártam, vártam, de a busz már elment. Nagyon megijedtem, és sírva fakadtam. Ötévesen ott álltam az utcasarkon, és bögtem. Odalépett egy férfi, megkérdezte, hol vannak a szüleim. Mondtam, anyám dolgozik a Dorottya utcában, apám itt, a Rádióban. Bementünk, de nem találtuk apámat, viszont felhívták anyámat, aki értem jött, és magával vitt. Aznap a Kulturális Kapcsolatok Intézetében voltam óvodás.

Ezek a dolgok úgy megmaradtak bennem, csak, sajnos, anyám kedvességéből olyan kevés.

Két szerelemre emlékszem a gyerekkoromból. A Római-parton nyaraltunk, anyukám munkahelyének SZOT-üdülőjében. Szintén ott nyaralt egy nagyon helyes kislány, akibe én totál beleestem. Általános iskolások voltunk mindketten. A kislány rövid úton kikoszorazott. Nagyon nem bírtam ezt az érzést, és törtem a fejem, mit találjak ki, hogy belém szeressen. Arra jutottam,

hogy öngyilkos leszek, mert akkor biztos belém fog szeretni, hiszen ki ne szeretne bele abba, aki miatta akar meghalni. Fogtam egy nagy konyhakést, elbújtam egy bokorba, de azért úgy, hogy lássanak, elővettem a kést, és úgy csináltam, mintha leszúrnám magam. Egy pillanatra mindenki megdermedt: „Mit művel ez a színészgyerek?” De ez se volt elég. A kislány nem szeretett belém.

(Éva jelenik meg a teraszajtóban.)

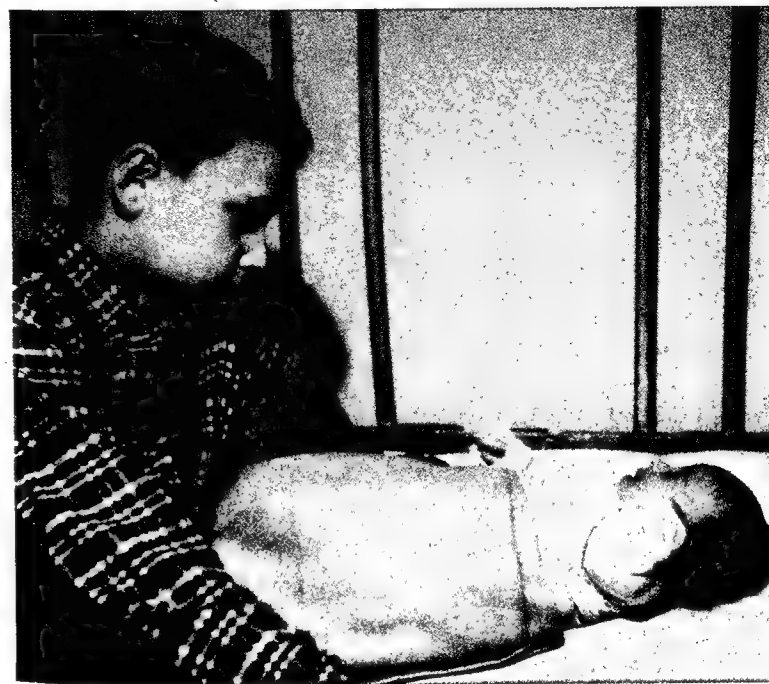
EVA Már akkor is szeretted ezeket a teátrális jeleneteket! *(Letesz két hatalmas tányér jéghideg, kockára vágott sárgadinnyét.)*

MIKLÓS Színészgyerek vagyok, vagy mi a szösz! De édes ez a dinnye, Édes! *(Éva legyint és kimegy.)*

Apám tanított meg korcsolyázni. Kalapban, nagykabátban, hátratett kézzel bógnizott a jégen, mint egy jégtáncos, és mutatta, hogy kell, illetve kellene, mert én nem voltam olyan ügyes, mint ő, valamicskét magamba szívtam, de meg-megbicsaklott a lábam. Végül mégis megtanultam, úgy-ahogy, hol talpon, hol seggen csúszva.

Téli szünet volt. Dani öcsém azon a napon is rám lett bízva, mert anyám szokás szerint dolgozott. Nem bírtam otthon maradni, ki kellett rohannom a jégpályára egy nagyon szép lány miatt. Csak neki volt fehér műkorcsolyája, nekünk, többieknek kurbli korcsolyánk volt, amit kulccsal kellett a cipőnkre csavarozni. Óriási volt a különbség a két korcsolya között. Szabályos osztályellentét. Az a hófehér műkorcsolya már önmagában rangot jelentett, és még hozzá az a gyönyörű lány. Csodaszép volt a hosszú, formás lába abban a magas szárú, hófehér cipőben és harisnyában. Teljesen odavoltam. Egy szó, mint száz, ahelyett,

hogy vigyáztam volna Danira, egyedül hagytam. Nagyon pici volt. Emlékszem, még beszéltem is vele, előttem van a kiságya, ahogy fekszik benne, és én állok felette. „Ne haragudj, Dani, de nekem el kell mennem egy kicsit, majd jövök vissza, addig vigyázz magadra!”, mondom a pólyásnak. Elmentem, és persze ott feledkeztem. Annyira helyes volt az a lány és annyira letojított engem, én meg csak loholtam utána a béna korcsolyámmal és... noná, hogy elestem. Ő libbent tovább, mint egy hercegnő, fok-hegyről visszapillantott, és kinevetett. Hát nagyon elkeseredtem.

Danival

Bennem van a jégpályának az egész hangulata. Két forintért meleg teát lehetett kapni, az illata ott keringett a levegőben. A hangszóróból Németh Lehel énekelte a *Reszket a hold a tó vizén*. Hallgattam a dalt, bennem a teailat, és csak néztem sóváran a lány után...

*Reszket a hold a tó vizén,
színezüst lángot szór a fény,
ó, de sokszor járok erre én egyedül.
Titkon a szívem arra vár,
hogy itt egyszer újra rád talál,
de csak a gúnyos őszi szél hegedül.*

*Későre jár, a tó is alszik már,
a lomb közt most hűvös szél suhan.
Egy sárgult levél zizegve földet ér,
s a csendben csak nézem szomorúan.*

*Reszket a hold a tó vizén,
színezüst [...]*

Hirtelen észbe kaptam, hogy haza kell rohannom, mert bőven idő volt. Útközben már remegtem, mert eszembe jutott Dani. „Úristen, mi lesz ebből?” Tudtam, hogy nagyon ki fogok kapni, meg is érdekelttem, mondom ma. Anyám már otthon volt! Jaj! Hogy micsoda balhé volt... hol voltam... hogy képzelem ezt... és elővette a nadrágszíjat, ráfektetett a gyönyörű türkiz kanapéra... és hát... nem volt bocsánat. A szíj csattogása most is a fülemben van. Kisebb bűnökért pofont kaptam, de ha nagyon

felbosszantottam, jött a nadrágszíj. Egyedül nevelt minket, és valahogy anya is, apa is akart lenni.

(Éva jelenik meg két csésze kávéval és ásványvízzel.)

ÉVA Ezt hallgatni se bírom!

MIKLÓS Éva a nadrágszíjnál mindig sír.

ÉVA Igen, mert engem sose vertek a szüleim.

(Leteszi a tálcát, szeme sarkában alig látszó, pici könnycsepp. Miklós megsimogatja a kezét. Kavargatni kezdjük a kávékat, közben Éva ugyanolyan csendben, észrevétlen, ahogy kijött, visszamegy a házba.)

MIKLÓS Szóval ezek voltak az én gyerekkori szerelmi ügyeim. Nem mondhatjuk, hogy nagyon sikeres kezdés volt.

ÉVA (kikiabál) Később meg is tettél mindent, hogy helyrehozd...

MIKLÓS Na jó, ezt hagyjuk! Ott még nem tartunk.

ȘTIU ROMÂNEȘTE

MIKLÓS Egy napon anyám azzal állt elém, hogy Dánielt visszahelyezték a bukaresti rádióhoz, úgyhogy utazunk Romániába.

KATI Vorbești românește?

MIKLÓS Știu românește, puțin. Szavak néha eszembe jutnak, de szinte teljesen elfelejtettem, talán egy kicsit még értegetek... Pedig perfekt beszéltem románul. Emlékszem, nyáron lementünk Eforiébe, a Fekete-tengerhez nyaralni, és én voltam a tolmács, tízévesen.

KATI Én hat évig éltem ott tizenkét éves koromtól. Apám a Bukaresti Magyar Kereskedelmi Kirendeltségen dolgozott. Hova jártál suliba, csak nem a magyar iskolába?

MIKLÓS De igen. Te is?

KATI Csak egy évet, utána a szüleim áttettek a német nyelvű iskolába, amit, ha lehet, még jobban utáltam, mint a magyar iskolát.

MIKLÓS A legrosszabb az volt, hogy elszakítottak apámtól. „Miért kell nekem másik apa, van nekem saját apám!” Állandóan ezen agyaltam. „Az én apám szeret engem, de akkor miért nem gondoskodik rólam, miért hagyja, hogy elvigyenek ilyen messze? Miért hagyja, hogy egy idegen emberrel éljek? Miért

nem visz vissza Budápestre?” Bosszúból egy önbetörést csináltam a házban.

KATI Önbetörést? Tízévesen?

MIKLÓS Na most képzeld! Nem mentem iskolába, fogtam magam, kihúztam az összes fiókot, és kidobáltam mindent a kertbe. Aztán síró hangon felhívtam anyámat, hogy betörés van a házban, jöjjön haza, félek! „Jézusmária, bújj el!” – mondta. Mivel ez egy diplomatanegyed volt, azonnal kiszállt a rendőrség. Ekkor már rettegtem, biztos voltam benne, hogy le fogok bukni, és abból nagyon nagy balhé lesz.

KATI És?

MIKLÓS Kérdezték, mi történt, én sírva, zokogva eljátszottam az egészet, hogy jöttem haza az iskolából, és már messziről láttam, hogy emberek mennek be hozzánk, aztán dobálnak kifelé mindent, és mikor észrevettek, elfutottak... És mutattam, hogy merre. Folyékonyan hazudtam.

KATI Ezt nem hiszem el!

MIKLÓS Pedig így volt! Nem akartam lebukni. Úgy vert a szívem, amikor megláttam a rendőröket, azt hittem, engem visznek el. De ők ehelyett azt kérdezték, mit vittek el a betörők? Mondtam, nem tudom, azt nem láttam. És képzeld, még támogatóim is akadtak! Szemben velünk volt egy plébánia, a kispapok átszóltak a kertből, hogy „Igaza van a gyereknek, mi is láttuk!” Drukoltak nekem, fogalmam sincs, hogy miért! De boldog voltam, hogy tanúim vannak.

KATI Mi lett a vége?

MIKLÓS Semmi. Felvették a vallomásomat, és elmentek a rendőrök. Anyám évekkal később azt mondta, szerinte pontosan tudták, hogy én voltam, hisz nem tűnt el semmi, de mivel

ez egy kiemelt negyed volt, nem akartak ügyet csinálni belőle. Mikor később bevallottam anyámnak, láttam rajta, hogy már akkor sejtette, csak úgy tett, mintha elhitte volna. Tudta, hogy utálok ott lenni, tudta, hogy hiányzik az apám. Nyilván egy kis bűntudata is volt.

KATI Komoly színészi teljesítmény egy tízéves gyerektől.

MIKLÓS Simán rossz gyerek voltam! Még a vakbelemet is kivettem annak érdekében, hogy hazajöhessek.

KATI Na, azt már nem hiszem el, hogy az orvost is átvágtad.

MIKLÓS Pedig ez történt. Nem fájt a vakbelem, csak azt akartam, hogy anyám velem foglalkozzon, és sajnáljon. Bementünk a kórházba, fogtam az oldalamat és eljátszottam, hogy fetrengek a fájdalomtól, mire az orvos zokszó nélkül kivette a vakbelemet, sőt utána még meg is mutatta, hogy milyen csúnya. Majdnem elröhögtem magam, látva azt az összetekert randaságot. Hogy tényleg csúnya volt-e, nem tudom, fogalmam sincs, hogy néz ki egy szép vakbél.

KATI Merrefelé laktatok?

MIKLÓS Egy villanegyedben, a strada Arculuiiban.

KATI Na ne! Két utcányira tőlünk?

MIKLÓS Közel ahhoz a hogyishíjják mozihoz...

KATI Patria...

MIKLÓS Igen! Patria mozi! Ott volt azon a széles bulvardon...

KATI A Magherun.

MIKLÓS Hogy mennyit lógtam abban a moziban! A *III. Richárdot* Laurence Olivier-vel legalább tízszer láttam. Rávettem az osztálytársaimat is, hogy iskola helyett jöjjenek és nézzék meg a filmet, mert többet érnek vele, mint a történelemórákkal.

KATI Én *A muzsika hangjával* lógtam. Pontosan tizennégy-szer láttam.

MIKLÓS Győztél. Korábban sosem laktam kertes házban, csak Bukarestben, meg most öregkoromra.

KATI Így kerek. Gyerekkorban és nagypapakorban dukál a kert.

MIKLÓS A Rádióknak vagy a pártoknak lehetett a villája. Három lakás volt benne. Dániel kollegája lakott lenni, aki egy nagyon aranyos spanyol bácsi volt, Araújónak hívták, mi laktunk fenn, és Popescu, nyilván egy belügyes ember, volt a házmester. A felesége takarította a házat meg a kertet, ők laktak az alagsorban.

KATI Ezek a régi román földbirtokosoknak, a bojároknak a villái, amiket a kommunizmus alatt elkoboztak és átalakítottak diplomatacsaládok számára. Nyilván egy kaptafára készültek, mert mi is egy ilyen házban laktunk, és ott is három lakás volt, csak a házmestert nem Popescunak, hanem Marinescunak hívták, aki szintén belügyes, illetve hát szekus volt. Hallottam, hogy a rendszerváltás után megvette az egész házat.

MIKLÓS Engem a Popescu tanított meg ölni... csirkét. Azt mondta, az a legkönnyebb dolog a világon. „Rálépsz az egyik szárnyára, aztán a másikra, hátrahúzkod a nyakát, és hopp, elvágod!” Ezt tanította egy tízéves városi gyereknek. Persze hogy rosszul csináltam, véletlenül elengedtem a szárnyát, és ott futkosott a kertben a fej nélküli csirke. A rohadt Popescu miatt évekig visszatérő rémálmom volt, ahogy rohangál a kertben a fej nélküli véres csirke. Vigasztalásul nyertem a lottón 25 000 lejt.

KATI Az ötvenes években az egy kisebb vagyon volt. Kb. 70 000 forintot ért.

MIKLÓS Bezony! Nagy öröm volt otthon, aztán soha többé nem láttam a pénzt, nem tudom, hova lett, mire költötték, de mikor hazajöttünk, és apám meglátott a repülőtéren egy kitaposott fekete csukában: „Még egy rendes cipőt se vettek neked, abból a rengeteg pénzből?”

KATI Örülök, hogy röpké negyvenéves barátság után most derült csak ki, hogy tíz év különbséggel ugyanott éltünk, ugyanazt az idegen nyelvet tanultuk meg, ugyanabban a moziban lógunk ugyanabból az iskolából... Hogy kerültetek haza?

MIKLÓS Anyám és Dániel szép lassan elhidegültek egymástól. Hogy mennyire játszott szerepet ebben az én viselkedésem, vagy mennyire a politika, nem tudom. Tény, hogy '56 minket kint ért. Anyám idegesen hallgatta a híreket, egyre többet vitáztak egymással, aztán 1957-ben végre hazaköltöztünk!

PUSKA

MIKLÓS Nem sokkal azelőtt, hogy Romániába mentünk, elköltöztünk a Csanády utcából. Szerintem anyám már régóta tervezte a dolgot, de nem szólt nekem. Tudta, hogy én semmilyen körülmények között nem akarok elmenni apám közeléből. Végül bejelentette, nincs mese, irány a Böszörményi út, költözünk, és magunkkal visszük a Puskát. Puska egy fiatal lány volt, a cselédünk. Akkoriban háztartási alkalmazottnak nevezték. Anyám előtt azt a szót, hogy cseléd, kiejteni se lehetett. Lányaként szerette, gondoskodott róla, taníttatta, nevelte, amit ugyan a Puska nem nagyon szeretett, de azt élvezte, hogy igazi családtagként él velünk. Amikor elmentünk Bukarestbe, Puska maradt a Böszörményi úton, abban a kicsi, de szép budai kégliben. Arra jöttünk haza, hogy idegenek laknak benne. Kiderült, hogy Puska eladta a lakást, vagy átjátszotta valakinek, ahogy ezt annak idején lehetett, nem tudom. Tény az, hogy '56-ban, amikor nyitva voltak a határok, ő szépen disszidált Amerikába, mi meg itt maradtunk lakás nélkül. Hogy miért hívtuk Puskának, és mi volt a valódi neve, azt nem tudom, de nem is érdemelné meg, hogy néven nevezzem.

Szükségünkbe kellett költözzünk. A Művelődésügyi Minisztériumnak volt egy pici zuga az Éva utca végén, egy ház legfelső

emeletén. Itt kaptunk egy csöpp garzont: egy szoba, „fürdőszoba”, konyhapult. Szörnyű volt. Apám akkor már a Szent István parkban lakott, igaz, egy társbérleti lakásban, „társbérlet” kiteni nem lehet”, de „mecsoda” különbség! Én azt hittem, hozzá fogok költözni, a cselédszobába. De nem mehettem, mert a felesége, a Julika nem engedte, mondván: az ő két lánya fog a cselédszobába költözni. Na ba.... meg!

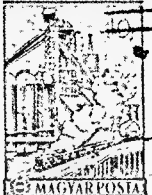
És akkor engem betettek a Vendel utcai nevelőintézetbe. Két évet „raboskodtam” ott. Ahogy bementünk a kapun, jobb oldalon volt a menza. A mai napig utálom a sárgarépa-főzeléket, még most is bennem van az az undorító menzaszag. Az orromban van a bűdös, csomós sárgarépa-főzelék, és nem bírom megenni. Ha továbbmentünk, volt egy nagy belső udvar, körbe-körbe ablakokkal. Úgy nézett ki, mint egy börtön. Az intézetben tanul-

Édes kiesel fiaidra, te takaros! Hat
hiába vettem meg veled a kiesel-rási
szabályokat? Mikor megy tudni kegyesen
vinni? Itt írod, édesem, hogy újak voltak,
te ezzel megkértem 3 munda-tól írt a pa-
pának, hol itt az igazság? Egyéb kért.
Önnél, hogy „Stefánján” is szerencsés
megírték írt meg a Bakonyban is csak
1-1-sel újak - igaz?

Hát ebben lép jót arany magam
nemlém vigázzal magamra is megírtam
a konyháján. Kémszóra vége a kény-
haji szepornak is nemlém ki fogom

Apám egyik levelezőlapjának két oldala

tam meg furulyázni, de, sajnos, ugyanúgy, mint a román nyelv, ezt se használtam, így elfelejtettem. Sokszor meglógtam és elmentem apámhoz. Előfordult, hogy nem mentem vissza időre. Szombatra és vasárnapra adtak eltávot, volt egy kimenőcédula, amire rá volt írva, hogy vasárnap este hat óráig vissza kell érn, aki nem ér vissza, büntetést kap, vagyis nem kap kimenőt a következő hétre. Sokszor megtörtént, hogy a színház miatt, bizony, nem értem vissza hatra, és megbüntettek. A következő hétvégén bent ragadtam az intézetben, egész nap az udvarra néző ablakban lógtam és szomorúan bámultam kifelé. Sokágyas, nagy termekben aludtunk, mint a katonaságnál, nem ám kétszemélyes szobákban. Reggel felzúgott az ébresztő, csoportokba verődve mentünk az iskolába, külön a hetedikese, külön a nyolcadikosok. Lépés indulj! A Vendel utcai nevelőintézet lakói a Telepy

Feladó: <u>Benedek</u> <u>B. P. R. M. Stefánján pap 25</u> <u>Stefánján magam</u> <u>most igen fiasat</u> <u>vagyat.</u> <u>Stefánján fia,</u> <u>újra - értesítő min.</u> <u>daurol, de sem</u> <u>mindig igen ro-</u> <u>viden vinn!</u> <u>Miklós pap</u> <u>Papa</u> <u>1959. 11. 25.</u>		LEVELEZŐLAP <u>Benedek Miklós</u> <u>Tanuló</u> <u>2411 Hódorócsap</u> <u>Bakonybél</u> <u>Szőmörke völgy</u>
---	--	---

utcai általános iskolába jártak. Hetedik osztályos koromban kerültem oda, és ott fejeztem be a nyolcadikat, de az utolsó két hónapot már „szabadlábbon”. A sok költözés miatt egy-két évnél többet nem töltöttem ugyanabban az iskolában, nem is lettek barátaim, kivéve Gazdag Gyuszi, a későbbi filmrendező. Most Amerikában tanít, itthon már nem tudott filmeket csinálni. Volt egy tornatanár, az osztályfőnököm, Ganczler elvtárs, akkora tenyere volt, mint egy ház, és úgy adta a pofonokat, mintha rendelkezésre menne. A másik „kedvencem” a rajztanár volt, a nevére nem emlékszem. A szertárkulcs egy hosszú zsinóron lógott, amin volt egy fadarab. Ezzel adta a körmösöket, ha valami nem tetszett neki. Másik szórakozása a pajeszhúzás volt, és közvetlenül utána a pofon. Jó erősen meghúzta a pajeszunkat, és amikor már annyira fájt, hogy a fejünk is elbillent, mert az ember dacból tartotta magát egy ideig, akkor repült a pofon, csak úgy ráadásként.

Apám akkoriban kezdett népszerű lenni, az osztályfőnök megkérte, hogy lépjen fel egy ünnepi műsorban. Ezután kezdtek az osztálytársaim csúfolni: „színész, színész”! Akkor tudták meg, ki ő, és azon gúnyolódtak, hogy milyen család lehet az, ahol az apa ismert színész, nyilván jó módú, és mégis intézetbe csapja a gyerekeit. Azt is a szemembe mondták, hogy biztos nem szeretnek a szüleim. Nagyon szégyelltem a dolgot. Ahogy csak lehetett, menekültem az iskolából és az intézetből is. Az jó volt, ha bemehettem a színházba, de mindig csak vasárnap délután, mert ugye időre vissza kellett érnem az intézetbe. Ez olyan szomorú volt.

Már intézetben voltam, amikor az Éva utcai szükséglakásban Dani leforrázta magát. Anyám azonnal felkapta, és rohant vele

a kórházba. A Madách Kamara mellett kellett elmennie, Gábor Miklós épp jött ki a színházból, és annak ellenére, hogy nem ismerte anyámat, felajánlotta, hogy elviszi őket kocsival a kórházba. Nem sokkal a baleset után kaptunk egy társbérleti lakást Budán, a Jakobinusok terén. Ma is, ha arra járok, felnézek a házra, a harmadik emeleti ablakokra. Már többször volt úgy, hogy bekéredzkedtem lakásokba, ahol korábban éltem.

Amikor a gimnáziumot elkezdtem, már a Jakobinusok terén laktam a családommal. Itt volt egy Margitunk, szintén anyám neveltje, egy Tungsram-gyári munkás. Tőle szoktam rá a cigire. Tervet szívott. Szívtunk. Nagyon rövid idő után innen is pakoltam a cuccaimat: párna, paplan, és mentem apámhoz. Persze ugyanaz történt, mint korábban mindig, nem maradhattam ott.

Nagyon-nagyon nem szerettem a gimnáziumot és nagyon-nagyon nem szerettem az általános iskolát. Általában nagyon-nagyon rossz emlékeim vannak az iskolai évekről. A Radnóti Gimnázium orosz tagozatára jártam, ezt is anyám intézte, remélve, hogy majd jól megtanulok oroszul és jó kommunista lesz belőlem. Nem tanultam meg oroszul, nem lettem jó kommunista se, és tulajdonképpen semmit se tanultam ott. Egy furcsa, sznob osztályba jártam, stréber kádergyerekek közé, tisztelet a kivételnek. De volt két tüneményes tanárom, akiket nem felejték el. Kovács tanár úr, aki úgy beszélt Adyról és Kosztolányiról, olyan nagy szeretettel, ami megindító volt, miközben benne se voltak a tantervben. A fizikatanárom, Huszka Ernőné, aki híresen jó pedagógus volt és nagyon szeretett engem. Tudta, hogy színész akarok lenni, év elején megkérdezte, ha ad egy kettést, megelégszem-e vele. Én boldogan beleegyeztem, és ő megígérte, hogy cserébe nem fog feleltetni. Nagy kő esett le a szívemről.

Vele sokáig tartottam a kapcsolatot. Mindig megnézett a színházban, és később is jártam fel hozzá, beszélgetni színházról, művészetről. Gyönyörű levelezőlapokat küldött nekem, bármerre járt, vagy előadás után megírta a véleményét. A gimnáziumi évek alatt beiratkoztam a KISZÖV (Kisipari Szövetkezetek Országos Szövetsége) irodalmi színpadán működő Reneszánsz Együttesbe. Ez az Egri Csaba által vezetett irodalmi kör volt. Egri Csaba egy tehetséges fiatal rendező volt, később a Magyar Rádió Irodalmi Osztályán lett szerkesztő. A Reneszánsz Együttesben ismerkedtem meg Dévényi Tiborral és Valtz Péterrel, ő később Vallai Péter néven lett ismert művésze a Vígszínháznak, nagyon

Valtz (Vallai) Péterrel és Dévényi Tiborral, azaz a Reneszánsz Együttes

jó barátok lettünk, rengeteget nevettünk, hülyéskedtünk, cikiztük egymást. Egyszer udvaroltam egy lánynak, illetve csak udvarolni akartam, és lementünk meglátogatni Abonyba. Valtzot kérdeztem, mit mondjak neki, mit keresek itt? „Mondd azt, hogy épp erre jártunk!” Ezen később nagyon röhögtünk. „Épp erre jártunk... Abonyban!” Sokat hankniztunk együtt, egyik számunk az „Ágyú dal” volt. Ragaszkodott ahhoz, hogy ő konferálja fel. „Kedves Nézőink, következik az Ágyú dal, ami akkor született, amikor Grúzia megtámadta Szerbiát.” Következő alkalommal „amikor Albánia megtámadta Kínát”. Mindig más ország támadott meg más országot. Fekete Mari, a zongorakísérőnk egyszer úgy nevetett, hogy a zongorán elhelyezett kitömött sas az ölébe hullott és így kísért minket. Valtzot sajnos korán elvesztettük. Sokan ma is úgy emlékeznek rá, ahogy Petri-verset szaval.

1965-ben benevéztünk a Magyar Televízió *Ki mit tud?* vetélkedőjére. Az irodalmi kör neve után „Reneszánsz paródia-együttes” néven jelentkeztünk. Egészen a döntőig jutottunk, olyan mezőnyben, ahol a győztesek között volt Ungár Anikó, Kovács Kati, és velünk együtt döntős volt Harangozó Teri is. Miután a televízió közvetítette a műsort, így kisebbfajta ismertségre is szert tettünk. A *Ki mit tud?*-dal szinte egy időben zajlottak a felvételi vizsgák a Színművészeti Főiskolán, és legnagyobb örömünkre ott nem „csak” döntősök lettünk, hanem „győztesek”! Mindhárman felvételt nyertünk, a fiatal, akkor mindössze 33 éves Szinetár Miklós osztályába. „Kedvenc” gimnáziumom azonban gondoskodott róla, hogy ne legyen felhőtlen a boldogságom. Megbuktattak matematikából. Hiába voltam már színi növendék, érettségim nem volt. Ősszel kellett pótvizsgáznom, így sikerült az egész nyarat tönkretenni. És hogy miért?

Azt harminc évvel később tudtam meg, amikor életemben először elmentem egy osztálytalálkozóra. Odajött hozzám az osztályfőnöknő, ő egy olyan tipikus mosolygós gyilkos, és bocsánatot kért. Elmondta, tudja, hogy az egész életemre kihatott, és már nagyon sajnálja, ne haragudjak. Mondtam, nagyon kedves, tanárnő, de akkor elég megrázó volt. Azt mondta, hogy a tanári testület és az ő személyes döntése volt, hogy nem engednek át a vizsgán, mégpedig azért, mert példát akartak statuálni velem, hogy egy olyan gyereket is megbuktathatnak, akinek az élete tulajdonképpen sínen van. Az „élményt” azóta cipelem magammal. Két osztálytársammal lettem jóban, Faragó Miklóssal, aki ma is a barátom, festőművész, külföldön él. És Kádár Katával, akiről puskáztam a dolgozatokat, házi feladatokat, mindent. Sokszor mentett meg. Köszönöm neki. Mai napig minden bemutatón ott van. Az utóbbi időben eljárak az osztálytalálkozókra... Mondhatom, szépen megöregedtünk.

Úgy gondolok vissza az egész gyerekkoromra, az összes iskoláimra, mintha meg se történt volna, mintha az egészet csak álmodtam volna.

FŐISKOLA, NEM EGYETEM

„Major Tamás úgyszólván csak papíron volt tanár és az évnnyitokon, amikor elszavalta a *Levél egy színész barátomhoz*. Sokat mondok, ha tíz budapesti előadást látott 1945-től a mai napig. Mondják, egyszer nagyon megdicsért valakit színészi fejlődéséért, kiderült, hogy a gépkocsivezető volt, aki levitte Szolnokra.”

(Vámos László, 1982)

MIKLÓS 1965-ben vadonatúj szakasz kezdődött az életemben. Megtaláltam azt az iskolát, ami tetszik nekem, amiben jól érzem magam. Végre azt csinálhattam, amire gyerekkorom óta vágytam, amiről álmodtam. Felébredtem. Lehet, hogy színész leszek?!

Már a gimnáziumban is felléptem, mindegy volt, mit kell mondanom, akármilyen anyagot kaptam a tanártól, boldogan előadtam. Szavalóversenyt nyertem Radnóti szerelmes eklogájával. Egyszer a *III. Richárd* kezdő monológját a hitelesség kedvéért sántán alakítottam. Faragó Miklós barátom szerint jobb lábbal sántítottam befelé, és bal lábbal kifelé. Még ma is cukkol vele.

A főiskolai osztályom: 1/a – Antal Anett, Balázsovits Lajos (†), Benedek Miklós, Benkő Péter, Dévényi Tibor, Gór Nagy

Ugyiratszám: 4/455	SZÍNHÁZ- ÉS FILMMŰVÉSZETI FŐISKOLA BUDAPEST, VIII., VAS UTCA 2/a. Telefon: 338-705, 338-708	Tárgy:
Elmódó:	Címzett: Benedikt Miklós Budapest, XII. Magyar Jakobinusok tere 1-3.	Ellv. sz.: Melléklet:

Értesítem, hogy a Színház- és Filmművészeti Főiskola Felvételi Bizottsága az 1965. évi június hó 11. napján tett felvételi vizsgálja alapján az alábbi határozatot hozta:

felvételt nyert. Tanulmányait a színészfőtanterv 1. évfolyamán az 1965-66-os tanévben kezdheti meg.
/ Tanévkezdés 1965. szeptember 13. /

Budapest, 1965. június 14.

 Vadász László
Vadász László
a felvételi bizottság elnöke

Mária, Déri Mária (†), Jobba Gabi (†), Korbuly Péter, Körtvélyessy Zsolt, Monori Lili, Pálos Zsuzsa, Schütz Ila (†), Tordai Tibor, Valtz (Vallai) Péter (†), Verasztó Lajos.

Mesterségtanár: Szinetár Miklós – Hol volt, hol nem volt...

Tanársegéd: Vadász Ilona – Aranyos párttitkár.

Művészi beszéd: Gosztonyi János, „beszédművész”.

Beszédtechnika: Fischer Sándor – „Senki se beszél szépen, csak Fischer Sándor!” (Néha Montágh Imre.)

Színháztörténet: Hegedűs Géza – Óráként két kávé, és két doboz cigaretta szipkából.

Francia nyelv: Fifi néni, Radnóti Miklósné – „Monsieur Benedek, ne balancer pas, eltörik a szék!”

Művészettörténet: Szöllősiné – Nagyon komoly.

Mozgás: Szirmai Béla, később Pintér Tamás Oroszlán – Lógunk a szeren... már aki.

Tánc: Ligeti Mary – „Lép, üt, lép, üt, oda-vissza csúszik, üt!” (step)

Korrepetitor: Pázmány Tibor – Ohné zene, csak beszélt, beszélt, beszélt.

Az első tanítási napon megilletődötten vártuk, hogy megérkezzen az osztályfőnök. Én az ablakkal szemben ültem, behalatszott a Rákóczi út zaja. Középen a tanári asztal mellett állt a pianínó, mögötte öltözőszekrények, mint az uszodában. Volt

Balázsovits, Körtvélyessy, Benedek, Korbuly, Benkő, Valtz

igazi színpadunk függönnyel, és különböző dobozok, amiket később díszletelemként használtunk. Nyílt az ajtó, és belépett Szinetár Miklós. Mindnyájan felálltunk. Ő egyenként kezét fogott mindenkivel, mi bemutatkoztunk. Ő tizenhatszor ismételte el a nevét, majd leült az asztalhoz: „Idefigyeljenek, most van az utolsó alkalom, amikor még választhatnak. Nem kötelező ez a pálya. Aki akar, most elmehet!” Hosszú csend. Persze senki nem állt fel. És elindult a főiskolai életünk.

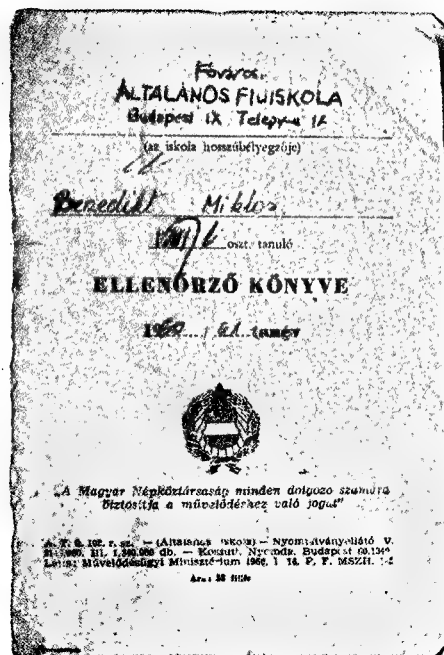
Az első két évben mindenki be van tojva, mert félévente rostavizsga van, ahol ki lehet esni. Harmadévtől már semmi nem menti meg az embert attól, hogy színész legyen, hacsak nem a végbizonyítvány.

Eleinte főleg helyzetgyakorlatokat kellett csinálni. Ez úgy nézett ki, hogy a tanár úr mondott néhány összefüggéstelen szót, pl. szombat, október, piros. Ebből a három szóból kellett egy rövid, kb. kétperces jelenetet kitalálni. A partnereket mi választhattuk magunknak. Nem mondhatom, hogy odavoltunk ezekért a gyakorlatokért, de azért született néhány érdekes jelenet, volt, amin nagyokat nevtünk, volt olyan is, hogy összenéztünk: „Ez milyen szar!” Na, egy ilyenben vettünk részt mi hárman: Dévényi, Vallai és én. Egy templomban játszódtunk. Lement a jelenet, és Szinetár egyszerűen kikérte magának! „Menjenek a Vidám Színpadra ezzel a jelenettel (ez engem nagyon bántott!), vagy menjenek vissza a Reneszánsz együttesbe (Szinetár zsúrizett a *Ki mit tud?*-ban), ott csinálhatnak ilyesmit, de itt, a főiskolán ennek a tehetségtelen viccelődésnek nincs helye! Még egy ilyet látok, megkapják a végbizonyítványt! Érti, Tibor?” – mondta nekem. Eleinte összetévesztett Orbán Tiborral, aki az előző osztályába járt. Napokig lehajtott fejjel jártunk, és retgettünk a rostától.

Dél előtt voltak az elméleti órák, előtte reggel nyolckor mozgás vagy „tudszoc” (tudományos szocializmus). Nagyon nehéz volt reggel felkelni, sokszor kihagytuk ezeket az órákat, helyette a délutáni Szinetár-óra-ra készültünk, és éjszakánként próbáltunk, mert féltünk, hogy kirostáznak. Szinetár tanár úr vagy bejött, vagy nem! Általában nem. Nagyon fiatal volt még, és rengeteg helyen rendezett már akkor is: külföldön, az Operettszínházban, az Operában satöbbi. Az alattunk lévő Várkonyi-osztályban ugyanez volt a helyzet. De sose panaszkodtunk, hogy nem tanítanak eleget, mert az a pár óra, amikor ott voltak, az minden pénzt megért!

Az első két évet sikeresen abszolváltam, de négy diákot kitétek: Dévényit, Verasztót, Tordait és Déri Máriát. Később a méltán sikeres, közismert műsorvezető, „Tibi bácsi” ezt így aposztrofálta: „Szinetárral közös megegyezéssel elköszöntünk egymástól.” Verasztó a Király utcában angol nyelviskolát nyitott, amiben nagyon sikeres lett.

Nyáron Szinetár tanár úr a Szegedi Szabadtéri Színpadon rendezte *A cigánybárót*, és kettőnket Lajossal (Balázsovits) levitt egy-egy kisebb szerepre a másodév végén. Életünkben először kaptunk szöveges feladatot, na, nem sokat, egy-egy mondatot. Akkoriban sok színházi előadást felvett a televízió, többek közt ezt is. Ez volt az első alkalom, hogy a tévébemondó, Takács Marika vagy Tamási Eszter, nem emlékszem, melyik, amikor felsorolta a szereplők nevét, a mi nevünket is felolvasta, mégpedig a következőképpen: Csizmadia: Benedikt Tibor, Lámpagyújtogató: Balázsovits Árpád. Hogy Lajos helyett miért mondott Árpádot, azt nem tudom, de engem akkoriban még tényleg Benediktnek hívtak; persze nem Tibornak, azt nyilván

Az ellenőrzőmön még a Benedikt név állt

a Benedek nevet, arra hivatkozva, hogy apámnak is, nekem is ez a művésznevem. Meg is adták az engedélyt, így valójában Albert fiam az első igazi Benedek.

A harmadik-negyedik év villámgyorsan eltelt. Az ember ilyenkor felszabadul, hogy már nem rúghatják ki, ugyanakkor el is kényelmesedik és irigy lesz, mert ekkor kezdik használni a főiskolásokat filmen, tévében, színházban. Lestük, kit hova hívnak, és milyen szerepet kap. Az én osztályom nem volt egy rossz osztály, de úgy igazából jó se. Én nagyon szerettem főiskolás lenni, noha nem voltam egy osztálykedvenc. Balázsovits, Górnagy, Pálos, Benkő voltak a fő kedvencek. Szinetár ide-oda

apám miatt tévesztette el. A hivatalos családi nevünk Benedikt volt. Apám egészen a haláláig Benedikt maradt a hivatalos iratokban, csak a művészneve volt Benedek. Tibor fiam még Benediktként jött a világra, emlékszem, amikor a kórházban megmutatták, a karján, a kis cédulán még az állt: Benedikt Tibor. Mielőtt Albert fiam megszületett volna, Éva elintézte, hogy hivatalosan is felvesgyük

vitte és ajánlotta őket különböző produkciókba. Balázsovitsnak akkor indult a filmes karrierje is, de mondjuk ő tényleg egy csodaszép fiú volt a gyönyörű vörös hajával, szép arcával valóban remekül mutatott a vásznon. A másik favorit Benkő Peti volt, ő is sokat forgatott, remekül lovagolt, és ő is egy szépfiú volt, a Zsurzs Éva rendezte tévéjátékok hőse. A fiúk közül ők voltak a sztárok az osztályban. Én nem voltam egy szépfiú. Körtvélyessy nagyon akart, de valahogy nem sikerült neki, csak később került be a klikkbe. A többiek nem is nagyon akartak, Vallai se, én se, Schützike se, Korbuly se, aki végül rádióbemondó lett. Monori Lili se tepert, de ő később híres lett, bár inkább „új hullám”-vonalon, csakúgy, mint Jobba Gabi.

A paralel osztályba járó rendezőhallgatók szinte minden vizsgájában benne voltam. Játsoztam Orbán Tibinél, Sztányi

Benkő Péterrel és Balázsovits Lajossal

Andrásnál, Karinthy Marcinál, Brukk Jánosnál, aki kiment Angliába. Marton Laci Szép Ernő *Májusát* rendezte, ahol a perecárust játszottam. A szövegem ennyi volt: „Perec, perec, perec! Elfogyott a perec!” Alig bírtam megtanulni! Az egyik előadáson ott ült a nézőtéren maga Darvas Iván. Marton Lacitól mindössze annyit kérdezett: „Ki az, kérlek, aki a perecárust játszotta?” Később, már végzett színészként is visszajártam és szerepeltem a fiatal rendezők vizsgáiban.

Akit esetleg nem hívtak sehova, az is bekerült színházi előadásba, mért akkor az volt a szokás, hogy harmadévben kiosztották a színészeket különböző színházakhoz. Az osztály fele a Tháliában statisztált, mi, a másik fele a Nemzetiben voltunk gyakorlaton.

A főiskola mellett egy másik jó dolog is történt velem: elköltöztem otthonról. Volt egy Juliska nevezetű nagynéném, aki férjével, Imrével az Izabella utcában lakott, ahol apám is élt gyermekkorában. Imre vitt el először és utoljára focimeccsre. Sajnálatos módon elaludtam. Nagyon leszidott, hát hogy képzelem, hogy elalszom egy MTK-meccsen, szégyellte magát a drukkerok előtt, és soha többé nem vitt magával. Nem lettem nagy futballrajongó. Utoljára gyerekkoromban fociztam, a Vígyszínház mögötti grundon. Azóta már beépült, most étterembe járunk oda. Imre meghalt, nem sokkal azután, hogy bekerültem a főiskolára. Juliska néném félt egyedül, én felajánlottam, hogy szívesen hozzáköltözöm. Anyám hosszú vacillálás után beleegyezett. Végre odaköltöztem, ahol azután még harminc évig éltem, és ahová mindkét fiam született. Első dolgom az volt, hogy rendbe hoztattam a lakást. Volt egy Albert Ferenc nevű fickó, aki egész nap az Operettszínház melletti kávéházban, az Operett presszóban

ült. Remek kapcsolatai voltak, szinte mindenkit ismert. De szó szerint mindenkit. Bármit el tudott intézni, a leghetlenebbnek tűnő dolgokat is, persze jó pénzért. Ő volt például, aki Várkonyinak helikoptert szerzett az *Egri csillagok* forgatása közben. A telefon akkoriban nagyon nagy dolog volt; a mi házukban összesen két lakásban volt vonal, az egyik a felső szomszédnál, Lovákéknál. Létezett egy úgynevezett kil telefon. Ez az ikertelefon elődje, csak hogy ennél a telefonszám is közös volt. Egy kallantyúval lehetett átkapcsolni egyik lakásból a másikba. Szerencsére elég jóban voltunk Lovákékkal, és megengedték, hogy „kilesítsük” a vonalat. Juliska egy szót se értett az egészből és összevissza kapcsolgatott. De nem csak ezt tudta elintézni az Albert, csináltatott nekem egy olyan könyvszekrényt, ami egyetlen bútordarabként élte át az elmúlt ötven évet, és még ma is itt áll a szobánkban. Az egész felújítással alig egy hét alatt végeztek. Amikor minden kész lett, odaköltöztem. Nagyon örültem, hogy van saját lakásom, külön kulcsom, és nem kell anyámmal veszekedni, hogy hova megyek, mikor jövök satöbbi, satöbbi.

A negyedév arról szól, hogy ki hova fog szerződni, kit hova hívnak. Ha valaki nem kapott szerződési ajánlatot, akkor a főiskola elhelyezte. Így minden végzett növendéknek lett színházi állása.

A színházigazgatók akkor se igen nézték a negyedéves vizsgaelőadásokat, más vizsgákat se, és szájhagyomány útján választották ki, hogy kinek ajánljanak szerződést. Én többnyire öreg szerepeket játszottam. Három vizsgadarabból kettőben:

Osztrovszkij *Jövedelmező* állásában az öreg, szívszélhűdéses Visnyevszkijt alakítottam. Fiatal feleségemet Jobba Gabi játszotta.

Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig*ában az öreg Pósalakyt.

Dario Fótól *Az arkangyalok nem játszanak flippertben* a változatosság kedvéért egy szálkás szőrű angolvizslát. Még a farkamat is csóváltam. A feleségem ott szeretett belém.

Rákóczi út, Vas utca, Menza, Erzsike presszó, Bástya étterem – ezek között zajlott az életünk. Ódry tál sült krumplival, majonézzel, ezt ettük a Bástyában, miközben Mensáros László köré gyűltünk, és hallgattuk, ahogy mesél. Különös hangulatuk volt ezeknek az estéknek. A Rákóczi úti épület vetítőjében hétfőnként a legújabb filmeket vetítették. Mindig feltűnően, hangoskodva léptünk ki a főiskoláról, hogy mindenki lássa, hogy mi nem akárkik, hanem „színisek” vagyunk. Ebben az időben felszabadult és boldog voltam, ami korábban soha.

„VAN BENNE, VAN BENNE”

MIKLÓS 1969-ben szerződtem a Nemzeti Színházhoz. Both Béla, az akkori igazgató behívatott magához. Kihúzott egy fiókot, nagy szüneteket tartott, kihúzott egy másik fiókot, megint óriási szünet, majd lassan előhúzott egy füzetet. „Na, nézzük – mondta –, ki mennyit játszik?” És komótosan felsorolta Avar-tól Sinkovitsig az összes nagy színészt, egyik kétszázötven, másik háromszáz, volt olyan, aki négyszáz előadást játszott egy évadban. „Hát szóval – folytatta – nagy lehetőségek vannak itt, és én felkínálok magának egy szerződést a Nemzeti Színházba.” Micsoda távlatok! Gondolkodás nélkül elfogadtam. Mégiscsak az ország első színháza. Még hozzátette: „Láttam magát az Ady-estben, remek volt!” Aláírtuk a szerződést. 1200 forint volt a kezdő fizetésem, amiből levontak 360 forint katonaadót, maradt 840 forintom. Néha egy nap alatt elkártyáztam a Fészekben, másnap visszanyertem, vagy nem... de ez már egy másik téma. Másik fejezet.

Sok kis epizód és statisztálás után, kaptam egy jó szerepet Arbuzov darabjában. A Ljovuska nevezetű fiút alakítottam, egy bugyuta szerelmes szerep volt, ami egy nagy epizódnak számított. Volt benne egy jelenet, amelyben nyílt színi tapsot kaptam. Mit mondjak, nagyon büszke voltam.

Teltek-múltak az évek, nem kaptam több jó szerepet, csak a két-három mondatos statisztaszerepek jöttek. Szerettem a kis szerepeket, nem keseredtem el (akkor még), hanem vártam türelemmel, és közben néztem a „Nagyokat”. Figyeltem őket és próbáltam ellesni a mesterséget. Jóban lettem Kállai Ferencsel. Olyan jóban, hogy beengedett az öltözőjébe. Több darabban is játszottunk együtt, vagyis hát én statisztáltam, ő játszott. Aztán Ibsentől *A nép ellenségében* nagyobbacska szerepet kaptam, és testközelből figyelhettem, milyen csodálatosan játszanak együtt: Őze, Kállai, Egri, később Agárdy, Mészáros Ági és Sztankay. Csupa-csupa nagy név. Szinetár rendezte. Kállai öltözőjébe továbbra is bejárhattam, ez még a régi Katona József Színház (ami akkor még a Nemzeti kamaraszínháza volt), ahol nagyon pici, tolóajtós öltözők voltak, ketten alig fértek el benne. Én egy sámlin ültem a lábánál, de fő, hogy ott lehettem, és dumálhattam vele mindenről. Amikor rossz hangulatban jött be a színházba, az öltöztető szólt: „Most ne tessék zavarni, a művész úr nincs jól!”

Teltek-múltak az évek, a szerepek csak nem jöttek, és én továbbra is türelmesen vártam. Az idősebb kollegák biztattak, néha a fiatalabbak is. Én pedig hittem nekik. Oszter Sándor így nyugtatott: „Micu, most én vagyok soron, de nyugi-nyugi, majd eljön a te időd is!” Visszajártam a főiskolára, ahol izgalmas szerepeket kaptam, például a *Leonce és Léna*-ban Popo királyt. Az előadás Szőke István vizsgarendezése volt. A főpróbát végignézte az osztályfőnöke, Marton Endre, aki akkor a Nemzeti Színház főrendezője volt. Mellette ült Andai Györgyi kolleganőm, aki odaszólt Martonnak: „Tanár úr, mit szól a Benedekhez?” „Bit szólok, bit szólok? Hát a bienki!” – mondta Marton

orrhangon, majd bejött az öltözőbe, épp csuromvizes voltam, a sminket mostam le magamról, és gratulált. Sokáig állt az ajtóban. Mielőtt kiment, visszafordult: „Lesz bég szőlő, lesz bég lágy kenyér!” Még aznap este a Nemzetiben együtt utaztam a liftben Major Tamással: „Láttam magát délután a főiskolán. Ami késik, nem múlik!”

Teltek-múltak az évek. Vendégszínházi voltam a Gyerekszínházban, ami akkor a mai Thália Színházban tartott délutánonként és vasárnap délelőttönként előadásokat. Duka Margitka volt az igazgató, akit nagyon szerettem, ő is kedvelt engem, sok jó szereppel megkínált. Pitvarmester voltam a *Hamupipőké*-ben, még most is emlékszem az első mondatra: „Szép jó reggelt, harmatos bogáncsvirág tündöklő seprűtündér!”

Rengetegszer ment, és nemcsak a gyerekek szerették, hanem a felnőttek is, sokszor két felnőtt jött egy gyerekkel, szóval már félig-meddig felnőtt előadásnak számított. Imádták Romhányi verseit, aki szokásához híven rendkívül szellemes szöveget írt, és Fényes Szabolcs szintén hozta a tőle megszokott fülbemászó dallamokat. Nagyon szerettük játszani. Akkoriban az volt a szokás, hogy a gyerekek u-szögekkel lötték a színészeket, ha nem tetszett nekik az előadás vagy valaki az előadásban. Szóval nem volt veszélytelen ott játszani. Amikor Duka Margitka nyugdíjba ment, a színház átköltözött a Jókai Színházba, és egy ideig ott tartották az előadásokat, később az egész színház átalakult, és létrejött a Budapesti Gyermekszínház, ami akkor már csak gyerekelőadásokat játszott, Nyilassy Judit lett az igazgató. Ott is vendégeskedtem, például én voltam a Főegyes, a fővezér a *Brum-mogó és a dinnye* című darabban. Olyan volt a jelmezem, mint egy nagy egyes. Imádtam. Egy csomó felnőtt ma is emlékszik rá.

Mostanában többször betegeskedtem, amikor meglátott a tüdőgyógyász doktornő, felkiáltott: „Főgyes!” Négyéves volt, amikor az előadást látta. Játsoztam még a *Csipkerózsikában* a bohócot. Ekkoriban írt rólam Kartal Zsuzsa egy verset, ami megjelent az *Élet és Irodalomban*.

KARTAL ZSUZSA:

Egykori színészbarátomhoz

Míg tüköröt veszek, süss ki drága nap
(Shakespeare: III. Richárd)

Alkor voltunk árnyékok?
Most vagyunk?
Egymás árnyékát látjuk?
A magunkét?
Menetközben
kigyúlt a Lánchíd,
sötét az ég,
az Alagút világít,
látod-e árnyékod, Richárd?
Szereted a círoksöprűt, bolond?
Az összetört szék
ott hever még
a kissozobában,
emlékszel, Richárd?
kamasz-Richárd a kamaszöltő-lányra,
szereted a círoksöprűt, bolond?
Bolondok lettünk mindahányan,
„mily szép is ön, kisasszony!”
Fonák vallomás, mégis vallomás,
simogasd a círoksöprűt, Richárd!
Fonák szerelem, mégis szerelem,
hogy trok neked, hogy játszol nekem,
hátha valami mégis megmarad,
„menetközben hadd lássam árnyamat!”

Teltek-múltak az évek. Játsoztam az Irodalmi Színpadon, ami ma Radnóti Miklós Színház, a Simon Zsuzsa által rendezett *Vietrockban*. Majd Szendrő József önálló estjében, *Zsír egy kis savanyúval*, ahová Latinovits Zoltán helyett kellett beugranom.

Emlékszem, egy másik előadáson, valami zenés összeállítás volt, ültem a nézőtéren, kijött Latinovits, és nekikezdett Szirmai Albert és Gábor Andor *A kalap* című kuplójának. Egyszer csak leállt és újrakezdte, majd ugyanazon a ponton megint leállt és újrakezdte. Amikor harmadszor is belesült, kiszólt a közönségnek: „Nem. Ezt ma nem fogják hallani!” Istenem, de helyes volt! Később kettőzve játssoztuk azt a szerepet.

*A feleségem vett egy undor kalapot.
Cicám, mondtam neki, undok a kalapod.
Ő így szólt, nélkülöz ez minden alapot,
Zufállig nem láttál még ilyen kalapot...
Én szóltam, nem tűröm el ezt a kalapot,
Jobban teszed tehát, ha önként feladod.
A kasztliban van még vagy kilenc kalapod.
Fiam, lepofozom rólad a kalapot, kalapot,
kalapot, kalapot, kalapot...*

Később is volt ilyen típusú találkám nehéz dalszöveggel, például a Játékszínen, ahol Verebes Istvánnal kettőzve játssoztuk a Doktor szerepét a *Villa Negrában*, amit a *Hattyúdál* című filmből írt színpadra Vajda Anikó és izé.... na, hogy is hívják a másikat...

KATI Kösz, kedves vagy!

MIKLÓS Ja? Vajda Kati!

KATI Ránki György filmzenéiből Fekete Mari, a zenei vezetőnk, írt betétdalokat, a dalszövegeket Fábri Péter jegyezte. Az ominózus dalt, amiről beszélsz, mi kértük Fábritól direkt a te számodra, mert tudtuk, hogy jól állnak neked az ilyen típusú nyelvtörő dalok.

*Máma többé semmi nincs úgy,
itt az élet többé nicht gut.
bár a sorsom másképp indult,
máma többé semmi nincs úgy.*

*Elveszett a stílusunk, mon ami, ma chérie,
garderob és gardedám,
mon Dieu, vis-à-vis,
perzsabunda, perzsa sah,
etalon, etikett
és a drága jó zsabó, meg a zsakett.*

*Máma többé semmi nincs úgy
itt az élet többé nicht gut...*

MIKLÓS Bajor Imi, aki szintén benne volt az előadásban, kitá-
lált egy gonosz játékot. „Árgus” fülekkel hallgatta, hogy Verebes
belebakizik-e a dalba, és a szám után azonnal felhívott, hogy
beárulja. Egyszer Londonban vendégszolgáltunk a Katonával,
ülök a színház társalgójában, csöng a telefon. „Micu, téged ke-
resnek!” kiabál a művészeti titkár. „Halló, itt Bajor! Micukám,
nagyon fontos ügyben hívlak. Hát, kérlek alássan, ez a Verebes
ma rekordot döntött. Hétszer bakizott!”

Teltek-múltak az évek, és én maradtam a kispadon a Ném-
zetiben. Bemutattuk George Tabori *Pinkville* című, a vietnámi
háborúban harcoló amerikai katonákról szóló darabját. Marton
Endre rendezte. George Tabori, aki Bécsben élt, idejött a pró-
baidőszak alatt, és kitalálta számunkra az úgynevezett relax-
gyakorlatokat. Gondolom, ez kint divatos lehetett, de nálunk ak-
koriban a pszichológia mint tudomány még nem volt elismert,

inkább egy megmosolyogni való valami. Nos, reggel nyolckor,
a próba előtt körbe kellett állnunk a színpadon, és egymás kezét
fogva arra kellett gondolni, hogy vietnámi katonák vagyunk.
Marton is ott állt közöttünk átszellemülten mint vietnámi ka-
tona (öltönyben, nyakkendőben és tornacipőben), és halál ko-
molyan vette az egészet. Mi bepisiltünk a röhögéstől. Bodnár
Erika konkrétan. Marton állandóan ránk szólt, ne röhögjünk,
és továbbra is csukott szemmel állt teljes odaadással. Volt egy
olyan dal, hogy „Jó anyánk a banda”, mi voltunk a kórus: Izsóf
Vili, Csurka Laci, Horkai Jancsi és én. Marcona, erős katonákat
alakítottunk. Pathó István volt a főszereplő, állandóan őt kellett
istápolni, mert ő volt a főamerikai, aki békepárti lett, de a csúnya
amerikai katonák elfogják őt egy hálóval. Nyáron volt a bemuta-
tó, és ezzel a darabbal mi fedeztük föl a Karmelita udvart, a ké-
sőbbi Várszínház nyári, szabadtéri színpadát. Egyszer összesen
öten ültek a nézőtéren, az előadás elmaradt. Szóval ez egy nagy
bukás volt.

Játszottunk nagy sikereket is, például egy Bulgakov-darabot,
az *Iván, a rettentőt*, Iglódi István rendezésében. Én abban az
előadásban is „beugró” voltam, méghozzá Szendrő József he-
lyett. Hogy ezt hogy találták ki? Nyilván hasonlítottunk egy-
másra... Gondolom, súlyban. Mindegy, egy írnok voltam, és ez
a darab lett a feleségem kedvence. Szinte minden előadást látott.
Amúgy megértem, tényleg remek volt és szórakoztató: Törőcsik
Mari, Sztankay István, Sinkó Laci, Horváth József és hát Major...
dupla szerepben mint házmester és cár... zseniális volt.

Teltek-múltak az évek... Elfogyott a türelmem. Kezdték meg-
elégtelni a sok semmilyen, pici szerepet, hogy soha nem bennem
gondolkodnak a rendezők, hogy soha nem rám hoznak ki egy

darabot, vagy ha nem is kifejezetten rám, de legalább kapnék egy olyan szerepet, ahol meg tudom mutatni magam.

GARAS DEZSŐ Major elvtárs! Ezt a szerepet játssza el az, akinek kurva volt az anyja!

MAJOR TAMÁS Dezsőkém, akkor tényleg nem játszhatja el, mert én ismerem az édesanyját!

A nagy színészmogulok is csak adták alám a lovat, mind sajnálkoztak: „szegény fiú, milyen tehetséges és mégsem kap lehetőséget”. Ez persze jólesett, de fel is piszkálta az amúgy is elkeseredett lelkemet. És ekkor jött *A revizor*, a világhírű Tovsztonogov rendezésében, amit a teljes szakma lázas izgalommal kísért. Szacs vay László kapta a címszerepet, rám pedig Tüske urat osztották, egy icipici szerep, egy takarítófiú a polgármesteréknél, ahol nagy a pánik, amikor kiderül, hogy jön a revizor. (Ennyivel jobb színésznek tartják őt, vagy engem ennyire rossznak?) Le kellett csúsznom egy korláton, és Major, a revizor szolgálja ug-ráztatott ide-oda... Na, akkor úgy döntöttem, felmondok. Aztán mégis átgondoltam a dolgot, még egy bemutató volt hátra az évadból, gondoltam, megvárom, hátha... A próbatáblán ez állt: Hubay Miklós: *Színház a cethal hátán*, rendező: Major Tamás. Szereposztás: ...sok-sok név és valahol a vége felé... első kispap: Kun Vilmos, második kispap: Benedek Miklós. Épp olvasom, amikor elhalad mellettem Major. Megáll mögöttem, ő is nézi a próbatáblát egy ideig, majd megszólal: „Gratulálok! Ez egy színészkirály szerep!” Megvártam az olvasópróbát. Az első részben írd és mondd semmi feladatunk nem volt. A második részben nekem volt két mondatom álarcban. Színészkirály... Hmmm!

Kész voltam. Másnap ülök a társalgóban, felmondóleveletem már megírtam, bejön Major, leül mellém.

MAJOR TAMÁS Hallom, fel akar mondani!

MIKLÓS Igen, Mester, mert már itt vagyok több éve, és csak ezeket a pici szerepeket játszom, és most már elegendő van ebből...

MAJOR TAMÁS Várjon, várjon, hadd mesélek magának valamit! Ismerte maga a Sugár Lajost?

MIKLÓS Nem ismertem, Mester.

MAJOR TAMÁS A Sugár Lajos a Nemzeti Színház tagja volt, de megsértődött és felmondott. Elment a messzi Erdélybe, és ott leszerződött egy színházhoz. Egyik nap azt kérdezi tőle az igazgató: Sugárkám, van magának szmokingja? Mire a Sugár azt mondja, hogy igen, van neki. Nézze, Sugárkám, folytatja az igazgató, adja ide nekem azt a szmokingot, mert ma este operettet játszom, és elegánsan kell megjelennem! Nem adom, igazgató úr, mondja öntudatosan a Sugár. A szmoking az enyém. De Sugárkám, én vagyok itt az igazgató, legyen szíves és adja ide nekem azt a szmokingot! Nem adom, igazgató ú! Az az enyém! Akkor elbocsátom. Menjen maga a francba! Nem maga küldd el engem, én mondok fel, mondta még mindig öntudatosan Sugár, és elindult Erdélyből, gyalog, mert nem volt egy vasa sem. Az úton kocsmákban lépett fel néhány fillérért. Amikor nagy nehezen hazaért, bejött a színházba, a kollégák faggatták, mi történt. Ő elmesélte az egészet, mire azt mondtam neki: Látja, Sugárkám, soha nem mondjuk azt, hogy felmondok, hanem mondjuk azt: Ha ez még egyszer

előfordul...! Tudja mit, Benedek, elveszem én magától ezt a szart! Mit akar játszani? Amphitryont vagy a Kényeskedőket? Vagy mindkettőt?

Az történt ugyanis, hogy Madaras Jóska időközben elszerződött a színházról, és én beugrottam mindkét előadásba. Ez két óriási Molière-szerep volt. A beugró próbán még partnerem sem volt, de ezzel egy csapásra beindult a karrierem, és jó szerepeket játszottam, például a *Szeget szeggelben*, a *Bertalan-napi vásárban*, a *Karnyónében*.

1971-ben Marton Endre lett a színház igazgatója. Gladkov *Cement* című darabjának olvasópróbáján üdvözölte a német rendezőt, Peter Konwitschnyt, és beszédet intézett a társulathoz, szokásos orrhangján: „Dagyon kéreb, dagyon figyeljenek erre a darabra, mert ez egy dagyszerű, dagyon érdekes mű (rendkívül szar volt), és külön kérek mindenkit, hogy dagyon-dagyon figyeljen a rendezőre. Az ő édesapja, az öreg Konwitschny dagyon, de dagyon híres, ő Débetország egyik legdagyobb karmestere.” Bereczki Erzsébet dramaturg finoman oldalba bökte: „Direktor úr, kérem, már meghalt.” Marton felfortyant: „Beghalt, beghalt! Bér nem jelzik ezt nekem!”

Peter Luke VII. *Hadrián* című darabját ő rendezte és az olvasópróbán ő is olvasta fel. Egyszer csak az egyik szereplő, egy kispap szövegéhez ér, és a következőt halljuk: „Van benne, van benne...” Döbbent csend. Bereczki Erzsébet újra csak enyhén megböki és odasúgja neki: „Direktor úr, nem van benne, van benne, hanem vá béné, vá béné!”

A *Lear király* próbáján egyik reggel odaszól Básti Lajosnak. „Azt álmodtam beg az éjjel... figyelsz, Lala, hogy behozunk egy

trónt, te bejössz karodon az elalélt Kordéliával és beülsz a trónba... figyelsz, Lala, az egész olyan lesz, bint egy piéta, tudod, a Leonardo, vagy Michelangelo, bindig keverem ezt a kettőt... bost ne nézz így, Lala!”

Marton igazgatása alatt erősödött a Major-Marton-párharc. Voltak a konzervatívabb Marton-pártiak, és a modernebb irányzatot képviselő Major-pártiak.

A két ember között az egyik alapvető különbség az volt, hogy míg Martonnak egyáltalán nem volt humora, Majornak, hát... gyilkos humora volt. Marton olyanokat csinált, hogy...! Nagyon nem szerette Blaskó Pétert, nem tudott vele dolgozni. Ha a próba szünetében meglátta a büfében, amint egy szendvicset eszik, dühtől tajtékozva így kiáltott: „Baga, бага *bit* csinál itt? Itt ne egyen, ez büfé!” A színészek visítózva röhögtek, ő meg csak állt és nézett, nem értette, min nevetnek. Egyszerűen nem tudta, mit beszél, annyira elvette az eszét a düh, hogy még a büfében is szegény Blaskóval találkozik.

Akkoriban még teljesen természetes volt, hogy az ember a saját színháza premierjén részt vesz, akkor is, ha nem játszik az darabban. Ma sajnos már ez sem divat.

Csiky Gergely *A kaviár* című darabjának bemutatóját néztem a régi Katona József Színházban, Egri István rendezésében, Sztankay Pistával a főszerepben. Ők nagyon jó barátok voltak, minden próba után a Váci utcában sétáltak. Helyesek voltak így együtt. Az előadás szünetében Rátonyi Róberttel jöttem ki a nézőtérrel (más színházakból is eljártak kollegák), és szembetállaokztunk Marton Endrével. Rátonyi örömmel köszöntötte, és agyba-főbe dicsérte az előadást, a színészi játékot, a rendezést, teszem hozzá, teljes joggal. Martont szemmel láthatóan bosszan-

totta, és értetlen döbbenettel a hangjában megszólalt: „Ez ded tetszik?” Ilyet még nem hallottam, hogy egy igazgató a saját színházának produkcióját szidja...

Major teljesen más karakter, kíméletlen volt a humora... De önmagával szemben is! A hetvenes évek elején talán neki lehetett az első Volkswagenje, egy gyönyörű, kis fehér autó. Volt hozzá sofőrje is, aki folyamatosan glancolta, naponta lemosta, fényezte. Egyszerűen csodaszép kocsi volt. Egyik nap pánikszerűen jön Fisi néni, a portás. „Major elvtárs, jöjjön, mert nagy baj van! – Mi baj? – kérdezte Major. – Jöjjön csak és nézze meg a kocsiját! – De hát mi történt? – Jött egy nagy teherautó – mondja a portás –, valószínűleg cigarettacsempészek lehetek, és olyan nagy sebességgel jöttek, hogy nekimentek a kocsinak, és a teljes cigarettarakomány lezúdult. Az autó totálkáros, egy csomó helyen behorpadt...” Itt tartott Fisike, amikor kiértek az utcára. Major jelmezben megállt a művészbejáró előtt, ránézett a Volkswagenre, és így szólt: „Ha most lovam lenne, le kéne lőnöm!”

Abszolút jellemző Majorra, hogy így reagál dolgokra. Ránk, színészekre is így reagált. Mi ezt a Majort szerettük. Nem ismertük azt a Majort, aki „gyilkos” volt, a Nemzeti Színház igazgatója és párttitkára, KB-tag, aki Timár Józsefet és a többieket elküldte a színháztól, a véresszájú kommunistát és mindazt, amit az ember hallott róla. Mi nem ismertük azt az embert.

„Az ötvenes évek elején, a faliújságon egy pamfletten, mint átok állt: Szeressen téged a Major!”

(Vámos László, 1982)

Csak azt a megújult, jó humorú pasit. Ezt ismertük. A *Téli regéből* csinált egy igazán érdekes, jó előadást. Udvaros Dorottya negyedéves volt, első igazi szerepe, és hát olyan tehetséges volt, mint a Nap, remek volt a szerepben, és gyönyörű. Én voltam az Idő. Először nem örültem neki, megint egy kis szerep, mindössze egy monológ, de mikor láttam, hogy milyen fontos, megszerettem. Egy gyönyörű homokórával jöttem be.

Major hatvanéves elmúlt, amikor még Erdélybe járt udvarolni, de ugyanakkor volt egy kötőnő szerelme, Éva, aki most halt meg százévesen. Sokszor Szacsy vitte haza előadás után. Elindultak a Pozsonyi út felé, a feleségéhez, Beck Judithhoz, már majdnem a házhoz értek, amikor megszólalt: „Szacsykám édes, forduljon meg, menjünk inkább Budára, a kötőnőhöz!”

A hetvenes évek végén, amikor Székely-Zsámbéki odakerült a Nemzeti Színházhoz, Major teljes mellszélességgel állt melléjük, míg Marton ezt már nem tudta megemésztetni... Tulajdonképpen belehalt. Nyugdíjba ment, és soha többet nem láttuk. Amikor utoljára volt benn a színházban, mindenkit összehívott, búcsúbeszéde végén azt mondta: „Az egyik szemem sír, a másik meg nevet!”

Both Béla egyszer egy külföldi vendégjáték alkalmával a nagykövet fogadásán, kissé illuminált állapotban szólásra emelkedett: „Én csak annyit akarok mondani, hogy... – homlokára csapott a kezével, jól meggyúrta az arcát, majd így szólt – Isten véled, édes Piroskám!”

Ezek a mulatságos, ugyanakkor kegyetlen történetek egyzersmind tragikomikusak is. Nagy emberek „kis gyengéi”, emberi gyarlóságok. De ha hatalommal párosulnak, már nemcsak

megmosolyogni való emberi gyengék. Súlyos károkat tudnak okozni.

Mai fejjel visszagondolva ezekre az időkre, úgy érzem, nagyot hibáztam. Nem szabad egy színésznek több mint egy évtizedet eltöltenie olyan helyen, ahol nem kap megfelelő feladatot. Úgy érzem, a hiúságom miatt maradtam a Nemzetiben. Mégiscsak az ország első színháza! 1972-ben Zsámbéki hívott Kaposvárra, arra hivatkoztam, hogy „most született a fiam, nem mehetek...” Hazugság volt! Önámítás. És lustaság. El kellett volna mennem és jó szerepeket kellett volna játszanom, amik így kimaradtak. Elpocsékolt évek! Elpocsékolt Idő!

Shakespeare: Téli rege

*IV. felvonás, első szín
(részlet)*

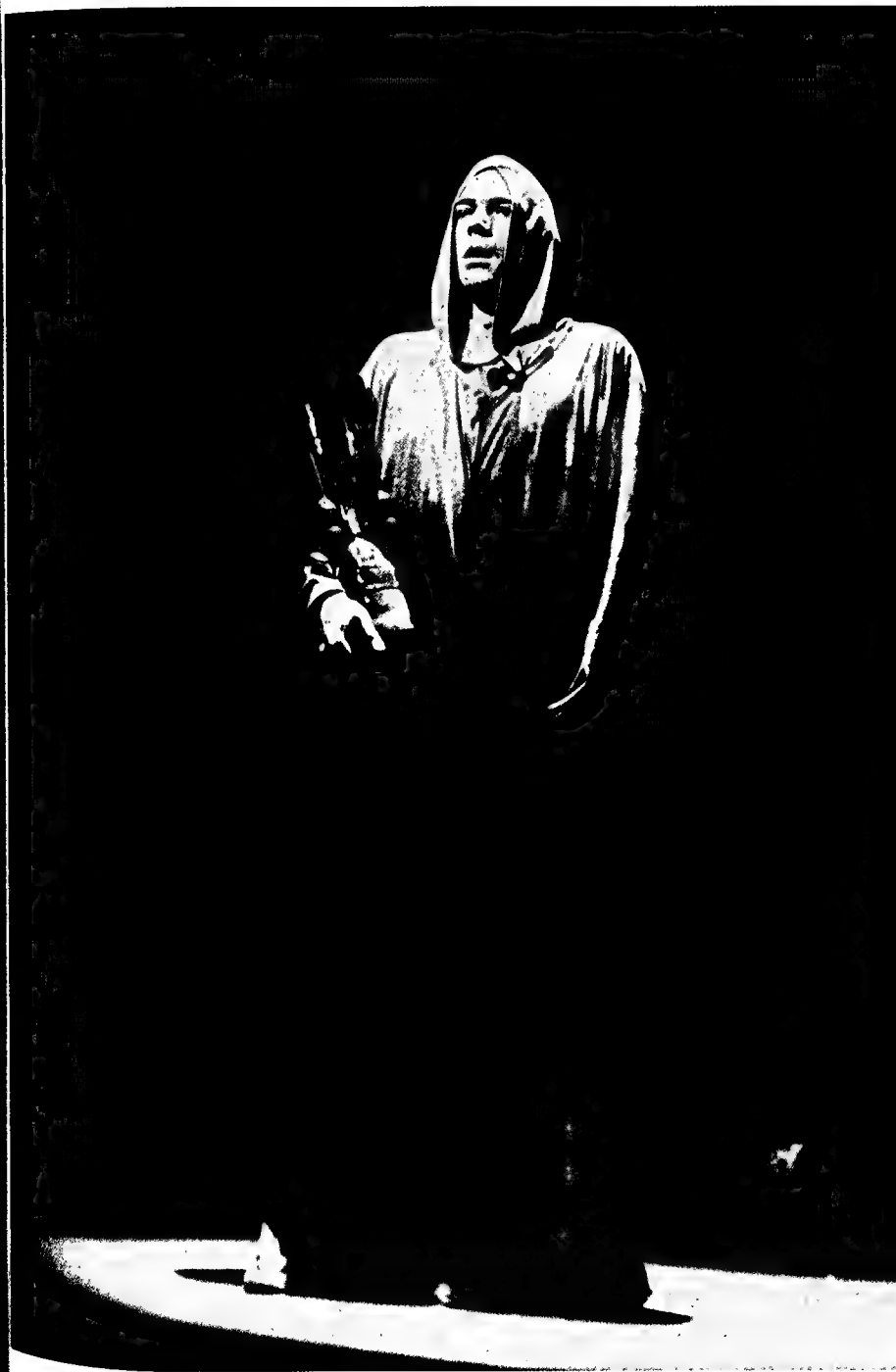
IDŐ

*Mindenki gondja, jónak és a rossznak
Reménye-réme, ki hibát tesz s oszlat:
Én, az Idő szárnyam felöltve, rögtön
Suhanni kezdek. Megbocsásd e röptöm,
Hogy gyorsan elhagyok tizenhat évet,
Nem nézve, tág úrén, mi nőtt, mi éledt.*

[...]

*Engedd, hogy megfordítsam ím
A homokórám, változik a szín,
Minthogyha épp most ébrednél.*

[...]

De nézzük Perditát,
 Azóta felnőtt, gyönyörű virág,
 Csudálatos: nem jósolom, minő
 Sors vár reá, kibontja az idő
 Előtted. E pásztorlány tárgya annak,
 Mi jön, s azok, akik körötte vannak.
 Hát erre esdek türelmet tetőled,
 Ha itt rosszul töltötted az idődet,
 S ha nem – én kérem, az Idő, a bölcs,
 Hogy rosszabbul időt sohase tölts.

(Kosztolányi Dezső fordítása)

Talán a Vígszínházba kellett volna szerződöm? Ki tudja?

„MONDJÁK MEG A VILÁGHÍRŰ MŰVÉSZNEK, HOGY 2 ÓRA”

MIKLÓS És bekövetkezett a Székely–Zsámbéki-korszak a Nemzeti Színházban (1978–1982), vagy, ahogy akkoriban szál-
 lóige lett: megjöttek a fiúk! A „fiúk” Szolnokról és Kaposvár-
 ról érkeztek, és hozták magukkal kedvenc színészeiket. Székely
 Szolnokról jött, Zsámbéki Kaposvárról (ahogy Bajor nevezte,
 Kapuvárról). Mi, a Nemzeti fiatal színészei nagyon örültünk
 a változásnak, ismertük a munkáikat, jártunk Kaposvárra, Szol-
 nokra előadásokat nézni.

Az első darab, amit Székely rendezett a *Danton halála* volt.
 Sok fiatal, köztük az újak is benne voltak. Én egy koldust ját-
 szottam. Nem volt nagy, de tulajdonképpen jó szerep volt, egy
 brechti figura, aki át is köti a jeleneteket és időként közben még
 énekel is. Sok szövegem nem volt, pár sort mondtam csupán,
 de örültem, hogy Székellyel dolgozom. Minden próba után azt
 hallom, hogy „Maradjatok még, a próba háromig tart!” – „Há-
 romig?” Látni kellett volna a Kállai fejét! Elvörösödött, mint
 a rák. A többiek úgy-ahogy túrték egy ideig, de aztán teljesen
 kiborultak, hogy ők ehhez nincsenek hozzászokva, hogy a próba
 kettőig tart és a többi... A próbák azonban továbbra is háromig
 tartottak, és utána Székely még megbeszélést tartott. Jöttek a fel-
 háborodott kifogások, hogy „este játszom, előtte szinkronba kell

mennem, rádióba kell mennem, televíziófelvételem van, filmezek” stb. Valóban óriási nagy különbség volt a pesti és a vidéki színházak munkarendje és morálja között. Pesten ugyanis akkoriban tényleg sok munkánk volt színházon kívül (tévé, rádió, szinkron, film), ami a délelőtti próba és az esti előadás közé esett, míg vidéken a délutánok szabadok voltak. Azok a színészek, akik Székellyel jöttek Szolnokról, már ismerték a módszerét, a Nemzeti vezető színészei azonban kikérték maguknak.

Székely talán az utolsó olyan rendező, aki nem foglalkozik semmi mással, amikor rendez. Teljesen benne van a darabban, pontosan ismeri a legapróbb részletig. Teljesen más habitusú, mint a korábbi rendezők. Órákig elemzett akár egyetlen mondatot is, nagyon jókat mondott, ami számunkra az újdonság erejével hatott. Nos, az ilyesmiket nem bírták ezek a nagy művészek, Kálmán Gyurinak elege lett az egészszéből, begubózott a budai lakásába, soha többet nem láttuk a színházban. Nagyon nagy kár érte!

„A tagok között egyre veszedelmesebben felütötte fejét a békétlenség és pörlekedés.” A többiek „baráti panaszra” mentek Aczél Györgyhez. Különösen Kállai járt élen a feljelentésekben, ami nekem nagy csalódás volt, és nagyon rosszulesett, nem is mentem be hozzá az öltözőbe, beszélgetni.

A Nemzeti Színházban nagy fegyelem volt. A főiskolásoknak és a stúdiósoknak a büfében csak akkor szabadott leülni, ha színész nem tartózkodott ott. Zsolt István főügyelő (egyéb-ként futballbíró) még a hajuk hosszára is főügyelt. A slendrián-ság semmilyen formája nem volt divat. És akkor jött Ascher szakadt farmerben, kilógó inggel, mint egy hajléktalan. A régi Nemzetisek ezt nehezen tolerálták, úgy érezték, hogy ha a ren-

dezők, a színészek, színésznők toprongyosan járnak az utcán, ha a néző szakadt farmerben, ápolatlan hajjal látja őket, akkor veszít a szakma a rangjából, a méltóságából. A két világháború között még az is elő volt írva a színészeknek, hogy tömegközlekedési eszközön nem utazhatnak, piacra nem mehetnek. Konflison vagy taxin jártak. Adtak arra, hogy a közönség ne lássa kedvenceit csapzott hajjal, bevásárlás közben, smink nélkül, mert az lerombolja az illúziót. Amilyen megítélés alá ma a szakmánk esik, mondhatom, sikerült alaposan lerombolni az illúziót.

Kállai Ferencsel és Cserhalmi Györggyel

Jöttek az előadások, és Székelynek nem volt közönségsikere, Zsámbékinak viszont igen. Ő teljesen más alkat, mint Székely. Lazább, könnyedebb, de van benne egy csepp gonoszság is (lásd *Úrhatnám polgár*). Székely kemény és szigorú, de nincs benne gonoszság, inkább mániás.

Ascher Tamás kaposvári stílusa nem találta a helyét a Nemzetiben, az előadásai többnyire nem jöttek be. Érezte, hogy nem oda tartozik. Weöres Sándor *Szent György és a sárkánya*, Sulyok Máriával a főszerepben, gyengére sikerült, Radicskov *A repülési kísérlete* Hollósi Frici bravúros beugrása ellenére megbukott, viszont Osztrovszkijtől a *Jövedelmező állás* Öze Lajossal, Balkay Gézával, Szirtes Ágival nagyszerű lett.

A sok minisztériumba járkálásnak, panaszkodásnak végül is meglett az eredménye, Pozsgay Imre javaslatára megszületett a döntés, 1982-ben megalakult a Katona József Színház mint önálló intézmény, igazgató Székely Gábor, művészeti vezető Zsámbéki Gábor.

MIELŐTT A KATONÁRÓL...

MIKLÓS Mielőtt a Katonáról beszélnek, teszek egy kis kitérőt, mert fontos, ami akkor történt a Katona ürügyén, de nem a Katonások miatt. Akkor kezdődött ugyanis az a gyakorlat, hogy a kritikus dönti el, mi művészi és mi bulvár. Ezt a rendezők és a színészek maguktól is tudják. A kritikusnak nem az a dolga, hogy besorolja az előadásokat, hanem hogy értékelje a színvonalukat a saját műfajukon belül. Ekkor azonban fordult a kocka, és egyes kritikusok kinevezték magukat főítésznek, vagy a hatalom ruházta rájuk ezt a feladatot, nem tudom. Sokszor olvasok régi, két világháború közötti színházi kritikát, többek között olyanoktól is, mint Szép Ernő, Kosztolányi Dezső, Szomory Dezső, Kárpáti Aurél. Ezek az írások az előadásokról szóltak, arról, hogy egy-egy színész hogyan oldotta meg a feladatát, milyen volt a díszlet, a jelmez, rendezésről nem sokszor beszélnek, a kritika általában arról a játékról szól, amit színháznak, színjátéknak nevezünk. A Katona körül kialakuló újfajta kritikai attitűd elsősorban a rendezőről szólt, a darabértelmezésről, az üzenetről, amit a rendező a színdarabbal üzeni akar. Nem arról, amit az író megírt. És kialakult a rendezői színház, ahol a színész eszköz lett, akinek a rendezői üzenetet kell eljátszania,

akkor is, ha az nem egyezik, az eredeti szerepfelfogással. A kritikusok ezeket az előadásokat méltatták és emelték piedesztálra. Az összes többit dobták a süllyesztőbe. Volt, aki ezt annyira nem bírta, hogy bele is halt, de volt olyan is, mint például Ádám Ottó, aki önként állt fel az igazgatói és a rendezői székből, és adta át a helyét, hatalmas úrt hagyva maga után, megfosztva a színházszerető közönséget még bizonyára sok remek előadástól. Ez a fajta kritikus magatartás a Katona József Színházat kicsit rózsaszínűre pingálva az égbe röpítette. Gyorsan hozzáteszem, nem alaptalanul. Óriási tehetségű rendezők és színészek hada alkotta meg ezeket az előadásokat, megérdemelt volt a „magas polcra” helyezés, de hiányzott a másik oldal. Hiányzott az őszinte kritika, mert azért valljuk meg, nem minden előadás volt egyformán magas színvonalú, és az sem igaz, hogy minden, ami nem a Katonában ment, az bulvár volt. Lehet szórakoztató, de semmiképpen nem művészi. Azért volt ez nagy baj, mert óhatatlanul elkezdődött egyfajta igazodás valami felé, aminek nincs köze a mi hivatásunkhoz. Azok a rendezők, akik szerettek volna a kritikusok által meghatározott „művész” kategóriába tartozni, elkezdtek nekik rendezni, aszerint válogatni darabot, hogy XY kritikus mit szólna hozzá, és kezdték elfelejteni a nézőt, akiért pedig az egész „harang” szól! Azon színházak, amelyek nem álltak be ebbe a sorba, csinálhattak bármit, számkivetettek lettek. Ezzel együtt kialakult egy közönségréteg, főként a magukat értelmiséginek nevező emberekből, akik önként és büszkén álltak be a sorba, és ugyanaz lett a véleményük, mint a kritikusoké. Kevesebben vannak, mint az igazi színházszerető emberek, sokszor ugyanazok az arcok ülnek a nézőtéren, de ahhoz pont elegendő, hogy fenntartsák ezeket a színházakat.

Úgy tűnhet, mintha nagyon haragudnék erre a típusú kritikára, mintha egyáltalán nem értenék egyet, pedig ez nem igaz. Magam is hosszú éveken át tagja voltam ennek a művészsínháznak. Amire haragszom, és amivel egyáltalán nem tudok egyetérteni, az a kizárólagosság! Mert, sajnos, a hasonlóság elve alapján, a kizárólagosság kizárólagosságot szül. Ma ugyanez történik pepitában a másik oldalon. Szeretném világossá tenni, hogy nem a Katona József Színház tehet arról, hogy a kritikusok által ennyire kivételezett helyzetbe került. A színház csak rosszul járt ezzel. Erről az a kritikus gárda tehet, amelyik ezt felépítette. A szakma talán annyiban hibás, hogy tűrte, beadta a derekát és elfogadta, sőt alkalmazkodott hozzá, és nem tűzzel-vassal harcolt ellene. De az is lehet, hogy nincs igazam. Lehet, hogy az ellenkezője igaz. Ahogy Karinthy mondja: „Minden másképpen van.” Később még visszatérek erre a témára sokkal mérgesebben.

KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ

„Amióta visszaemlékszem, nem volt Magyarországon senkinek lehetősége nullpontról indítani színházat. Üres épületben, a hagyományok kötelmei nélkül, szociális terhek nélkül lépett be egy új vezetés azokkal, akiket maga választott.”

(Vámos László, 1982)

MIKLÓS Elkezdődött a Katona József Színház önálló társulatának szervezése. Mi, fiatalok mind át akartunk menni. Egyedül Bubik Istvánról tudok, akit hívtak ugyan, de nem jött. Az átszerződtetések hetekig zajlottak. Mindennap jött valaki a büfébe sugárzó arccal, hogy én kellettem! Másik nap másvalaki, és ez így ment nap mint nap. Nekem nem szóltak, gondoltam, nem kellek, ez van. Mikor már lemondtam róla, hívtak az irodába, és ott Székely-Zsámbéki azt mondta, nagyon szívesen vennék, ha én is átszerződnék. Mondtam: „Örömmel!” Ekkor én is úgy mentem a büfébe, azzal az arckifejezéssel, hogy „kellettem”!!! Nagyon jó fiatal gárda jött össze, és az idősebbek közül Major Tamás, Gobbi Hilda, Máthé Erzsi, Gelley Kornél és Horváth Jóska szerződött át. A többiek mind nagyon megbántva érezték magukat, hogy elvették a kamaraszínházukat.

Valóban sokkal jobb hely volt, mint a Várszínház, amit kaptak helyette. Évekig ment a harc.

Kiválasztottak lettünk. Dicsőség volt „Katonásnak” lenni. A nemzeti színházi szerepeim közül átkerült a Székely rendezte *Tarelkin halála*, a Zsámbéki-féle *Mirandolina*, Major Két úr *szolgája* és a *Budapest Orfeum*. Mintha már-már vezető színésze lennék a Katonának! Új darabot próbálni a második évad közepén kezdtem, rögtön kettőt. A Jiří Menzel rendezte *Szarvaskirályt* és a Székely Gábor rendezte *Menekülést*. Amikor a *Menekülés* a házi főpróbán először ment egyben, talán hajnalig tartott, mivel a jelenetek közötti átdíszítések nagyon sok időt vettek igénybe. Zsámbéki nézte a próbát, és lehetetlennek tartotta, hogy egy előadás ilyen hosszú legyen. Minden értéke dugába dől. Egész éjszaka bent maradt a műszakkal, és átszervezte az egészet. Ami addig tizenöt-húsz percre tartott, lerövidítette egy-két percre. Értett hozzá, mivel korábban díszítő volt. Másnap legnagyobb meglepetésünkre az előadás az átdíszítésekkel együtt nem tartott tovább két és fél óránál. „Egy mindenkiért, mindenki egyért” elven működünk akkor. Be is mutattuk a *Három testőrt*, aminek a premierjén a három testőr elfelejtette a dalszöveget. Vajda Lacinak mint narrátornak szerepe szerint a kezében volt a szövegkönyv. Amikor látta, hogy a dal nem fog menni, átnyújtotta nekik a példányt. Puskázva már ment: „Mi hárman meg ő, a négy vakmerő...” Az előadás elég közepesre sikeredett, de a közönség szerette. A sok-sok pici szerep után megtudtam, milyen az, minden este jelentős szerepet játszani. Ezek közül is számomra a legfontosabb előadás, ami mai napig megdobogtatja a szívemet, az a Székely Gábor rendezte *Catullus*, ahol Metellust játszottam. Ez egy rendkívüli előadás volt, azt mondhatom, hogy ott tanul-

tam meg, mi is a színház valójában. Mindannyiunknak, akik benne voltunk, de a legtöbbünk számára biztos, hogy reveláció volt. Megtanultunk darabot olvasni. Megtanultunk a sorok mögé látni. Tehát hogy egy színdarab nemcsak arról szól, ami le van írva, a mondatok egymásutánja, vagyis nemcsak a szöveg fontos, hanem ugyanolyan fontos az, amit nem mondunk ki. A... pont, pont, pont. Amikor egy mondat végén három pont van, a szerep még belül tovább folytatódik... Székely elmagyarázta, hogy ilyenkor nemcsak arra kell reagálni, ami a mondatban le van írva, hanem meg kell fejteni a mögöttesét. Azt kell eljátszani, ami nincs kimondva, ami belül zajlik a figurában. Eleinte nehezen tudtuk megcsinálni, de aztán szép lassan ráálltunk a hullámhosszára, és kiadtunk magunkból olyan belső átéléssel megtöltött mondatokat, amikről magunk sem tudtuk, hogy bennünk vannak. Nagyon

érdekes volt megfigyelni a kollegákon, és sok-sok álmatlan éjszaka után magamon, hogy hogyan mondjuk el azt a mondatot, amiről Székely előtte két órán át beszélt. Például, hogy a „gyűlölet” szó önmagában semmit nem ér, ha nincs mögötte a sok keserűség, fájdalom, önutálat, ezért löki el magától Metellus az anyját is, a feleségét is. Nem véletlen, hogy saját anyám ezt nem bírta nézni, és előadás közben kiment a nézőtérről. Magára ismert.

Füst Milán: Catullus – METELLUS–FLAVIA-jelenet

FLAVIA Olsavszky Éva
METELLUS Benedek Miklós

FLAVIA *(felemeli az egyik drapéria szövetét)* Moly!

METELLUS Dögöljön meg!

FLAVIA *(mintha nem hallotta volna)* És kinek a gondja – ki fog újat szülni... *(Szünet.)* Nem lehet ám délben felkelni, aki rendes házat akar vinni...

METELLUS Mit akarsz tőlem? Moly – Léghuzat! Mi az Isten csudáját kell még itt meghallgatni? Holnap elmegy.

FLAVIA Hála Istennek! *(Szünet.)*

METELLUS Mindjárt másként fogunk élni.

FLAVIA Úgy van.

METELLUS Anya és fiú?

FLAVIA Szanaszét hagyni mindent! – Ha kérdezem, nem néz a szemembe – Ha kölcsönadnak valamit, tönkreteszi...

METELLUS Talán el se hiszed, hogy elmegy...

FLAVIA Ógyelegni – figyelni azt tudott. *(Szünet.)*

METELLUS És ha megbolondulnék?

FLAVIA Egy nappal idősebbek volnánk, fiam, az volna jó!

METELLUS Csak aztán ne sajnáld!

FLAVIA Te, gyere csak ide! Felhozol néhány üveg bort, amit az öreg gazdád szeretett. – Emlékszel? És felírod.

METELLUS Evvel akarsz megvesztegetni?

FLAVIA Apád is szerette a bort...

METELLUS Úgy!

FLAVIA És nem férfi, aki nem szereti...

METELLUS Mit még? Teli akarsz tömni?

FLAVIA Már enni se akarsz?

METELLUS És a lélekkel mi legyen? Ezt nevezitek ti anyaságnak?

FLAVIA *(csendesen)* Ki mersz ilyen ejteni a szádon? Mit vétkezem?....

METELLUS ...hogy az én fiam így mer beszélni velem? *(Flavia indul kifelé.)* Mit vártál a fiadtól, ha egyszer ilyen pofával hoztad a világra?

FLAVIA Nem félsz az Istentől?

METELLUS Menj aludni! Szerencsétlen ember vagyok, no!

FLAVIA Milyen jó ezt hallani nekem!

METELLUS Menj aludni, éjszaka van.

FLAVIA *(kapaszkodik a fiába)* Félek!

METELLUS Megint telebeszélték a fejed. Szabad így bekapaszkodni valakibe, hogy se élni, se halni ne tudjon? Nekünk nem szabad egymást keserítenünk...

Volt egy próba, nagyon emlékszem rá, azt a részt vettük, ahol öngyilkos leszek. Az utolsó mondatnál fogtam a pisztolyt, és

fejbe löttem magam, majd leestem a kanapé elé. Székely feljött a színpadra, sétálgatott egy darabig, majd leült, tartott egy kis megbeszélést (néhány órán át) arról, hogy ez a fiú hogyan hal meg. „Metellus nem meri megmutatni a halálát... Ő még azt is szégyelli, hogy meghal. Tegyük ezt az öngyilkosságot a kanapé mögé.” De fogja ezt valaki látni? – kérdeztem. „Az a jó, ha nem látja senki!” Arra gondoltam, hogy Székely annyira komolyan veszi a játékot, hogy kihagyja belőle a közönséget. Újrapróbáltuk. Elérkezett a jelenet, fogtam a pisztolyt, lelöttem magam, és a kanapé mögött elterültem. Döbrent csend! És az előadásokon is mindig ugyanilyen néma csend volt. Ez annyira bennem van, olyan sokszor eszembe jut, hogy egy ember annyira szégyelli azt, ahogy élt, ahogy a feleségével bánt, azt az örületes féltékenységi mizériát, hogy elbújik a kanapé mögé meghalni. Még ezt sem meri felvállalni. Logikus volt a kérdés, hogy fogja-e látni valaki, hiszen a közönségnek játszunk. Mire jó, ha nem tudják, mi történik? De végül neki lett igaza. Mindig igaza volt. Legalábbis nagyon sokszor, a *Catullus*ban különösen. Ez számomra egy óriási élmény volt. Akkor szünetek voltak a mondatok között, mint ide Lacháza, ezt is ő kérte. De nem volt tőle unalmas az előadás. Sőt! Még feszültebb lett, mert olyan mély tartalommal, belső átéléssel töltöttük meg ezeket a szüneteket, miután megértettük őt, és azonosulni tudtunk azzal a szerepfelfogással, amit képviselt. Annak ellenére, hogy az előadás nem aratott osztatlan közönségsikert; ez egy visszahozhatatlan csoda volt, és biztos vagyok abban, hogy Sinkó László és Olsavszky Éva a Mennyeszágban, Csomós Mari Zuglóban és Udvaros Dorottya a Nemzetiben ugyanígy érzi. Sajnos Székely túl hamar befejezte a rendezést. Ez egy szakadék volt a Katonában. Nagy szakmai hiányt

hagyott maga után. Az, hogy ő nincs az élvonalban, hogy csak a nimbusza és a növendékei által létezik, hogy nincs közöttünk, ez nagyon nagy luxus. Hiányzik.

Csomós Marival

Európa, Amerika, Ázsia, Ausztrália! A Katona kapós lett. Néhány év alatt beutaztuk a Földet. Óriási érdeklődés alakult ki világszerte a Katona József Színház iránt, és mi híven teljesítettünk minden meghívást. Volt olyan év, amikor minden hónapra esett legalább egy vendéjáték, de olyan is, hogy egy hónapon belül kétszer utaztunk külföldre.

Akkoriban itthon még luxus volt a videokamera, Hongkongban mindnyájan igyekeztünk beszerezni magunknak egyet-egyét. Sétáltunk a főutcán, Végvári, Szacs vay, Hollósi és én. Egy kirakat mögött megláttuk Blaskót, amint épp alkudozik az eladóval. Benyitottunk, és belehallgattunk a diskurzusba:

BLASKÓ PÉTER I am... Schauspieler in Budapest. De tomorrow ich... *(Két karját széttárva utánozza a repülőt, a nyomaték kedvéért berregő hangot ad ki magából.)* Brrr.

Az eladó döbbenetén bámul. Mi alig bírtuk visszatartani a nevetést. Végvári megkönyörült rajta, és angoltudásával kisegítette. Az eredmény az lett, hogy akkor kapunk kedvezményt, ha többen vásárolunk. Délután sokan gazdagabbak lettünk egy-egy videokamerával. Másnap, brrr, Budapest.

Amikor Párizsban játszottuk a Catullust, a színház hemzsegett a szakma nagyjaitól. Világhírű francia rendezők, színészek ültek a nézőtéren, kíváncsian várták, mit tudnak, mitől ilyen híresek ezek a keletiek. Udvaros mint ambiciózus, fiatal színésznő teljesen begőzölt, és elkezdte mórlikálni magát. Mi összenézünk Máté Gáborral a színpadon, és jeleztük egymásnak, hogy ebben mi nem veszünk részt, megfordultunk, tulajdonképpen háttal játszottunk. Hadd szerepeljen a művésznő egyedül! Mindig, ha valami gikszer történt, Székely sötét szemüveget vett fel. Thuróczy Kati, az asszisztense (ma már író), aki mindig árnyékként követte, teljesen azonosulva hozzá, ilyenkor szintén fekete szemüveget hordott. Amikor az előadás végén meglátuk Székelyt fekete szemüvegben és mögötte a Thuróczyt dettó, már tudtuk, hogy baj van. A hangosbemondóba bemondták, hogy előadás után megbeszélés a kék szalonban! „Mi van? Hogyhogy megbeszélés? Párizsban? Az első estén! El kéne menni vacsorázni, megnézni az éjszakai Párizst!” Székely úgy leb...ta a Dorottyát, de úgy, hogy szegény zokogógörccsöt kapott. Minket is jól leteremtett, a fejmosás óráig tartott, jóval

éjfél után értünk egy kellemes párizsi étterembe, de a másnapi előadás olyan volt, mint a legjobb pesti.

Volt olyan új darab, amit útközben próbáltunk: szállodai szobában, a szálloda folyosóján, ahol szabad helyet találtunk. Próbáltunk abban a színházban, ahol játszottunk, ha épp szabad volt a színpad. De olyan is előfordult, hogy amikor valakinek egy előadásban hosszabb szünete volt két jelenet között, akkor beugrott a színháznak a próbatermébe egy órácskát próbálni. Ezek azonban nyilván nem voltak olyan hasznos próbák, mint otthon, a saját színpadunkon, vagy saját próbatermünkben. De hát a siker hatalmas volt, a meghívásoknak eleget kellett tenni.

Nekem megint csak *A revizor* szólt bele az életembe. Kint lógott a próbatáblán a szereposztás, és én ott álltam előtte és nézegettem. Bár nem volt benne szerepem, de nem zavart, mert akkoriban nagyon jókat játszottam. Az egyik szerep nem volt kiosztva, a próbatáblán ez állt: Dr. Hübner, járási orvos, játssza... Ahogy annak idején Major, ez alkalommal Zsámbéki ült a büfében.

MIKLÓS Gábor, ez a szerep miért nincs kiosztva?

ZSÁMBÉKI GÁBOR Ez egy nagyon pici szerep. Egyetlen mondat csupán. Még nem tudom, ki játssza. Nem akarok megsérteni vele senkit...

MIKLÓS Add ide! Én eljátszom!

ZSÁMBÉKI GÁBOR Komolyan mondd?

MIKLÓS Halálosan komolyan.

ZSÁMBÉKI GÁBOR Ezt nem hiszem el!

MIKLÓS Pedig tényleg! Add ide! Eljátszom.

És ideadta. Azért akartam eljátszani, mert részt akartam venni a próbafolyamatban. Jó volt a szereposztás, rémek színészek hada játszott benne, Zsámbéki is remek formában volt, tudtam, hogy érdekes, izgalmas próbaidőszak lesz. Igazán kis szerep volt, ennél kisebb talán nem is létezik, mégis imádtam. Az első felvonásban húsz percig kellett ülnöm egy kis szivarcsutkával a számban egy asztalvégen. Szövegem nem volt, csak figyelmem és reagálnom kellett, miközben a szivar lógott ki a számból. Aztán volt egyetlenegy jelenetem a második részben. Amikor sorban mennek az emberek hajlongva a revizorhoz, akkor jövök én, pár szót szólok németül, majd azt mondom: „Le van szarva!” És kimegyek. Ennyi volt a szerep. De! Ezzel a „le van szarvá”-val beutaztam az egész világot. Ezt akkor még nem lehetett tudni.

Aznap játszottunk Londonban, az Old Vichen, amikor a világ legnagyobb színésze, Laurence Olivier meghalt. Páholya üresen állt. A tapsrend egy pontjánál mindnyájan az üres páholy felé fordultunk és mélyen meghajoltunk. „Lenni vagy nem lenni, ez itt a kérdés?”

Előre sose tudtuk, melyik lesz az az előadás, amit külföldön fölkapnak. Hát ez az lett, és ha nem állok meg akkor a próbatábla előtt, és nem kérem meg Zsámbékot, hogy adja nekem, akkor eljártssa egy statiszta. Van, amikor jó a kis szerep. Szacsyvaynak még nálam is nagyobb szerencséje volt a kis szerepekkel. Dosztojevszkij *A játékos* című darabját néztük Szacsyval a Katonában. Előadás közben Magyar Laci művészeti titkár bekukucskált a nézőtérre. Nézelődött körbe-körbe, és amikor meglátott minket, intett, menjünk ki. Én visszaintettem: melyikünk? Mire ő inti, hogy a Szacsy. Ő ki is ment a nézőtérről, én maradtam. Öt perc múlva egy hegedűvel a kezében ott látom a színpadon.

Szacsyval

Az történt, hogy a cigányprímás elfelejtett bejönni az előadásra, a művészeti titkár tudta, hogy Szacsy tud valamennyire hegedülni, és azt is tudta, hogy ott ülünk a nézőtéren. Innentől kezdve Szacsié lett ez a szerep, és akkor kapta meg a *Három nővér*ben is a hegedűs szerepét. Irina: „Andrej hegedül, a bátyánk!” Szacsyval ezzel a hegedüléssel tényleg bejárta az egész világot, pedig ki se jött a színpadra, Végvári Tamás helyett hegedült a takarásban. *A revizor*, *Übü király* és néha a *Catullus* utazott, de a legtöbbet a *Három nővér*. Sajnos abba nem tudtam magam belefújni. Hatalmas sikere volt, csomó kritika méltatta világszerte, ám az egyik magasztaló kritika azt is megemlíttette, hogy bár az előadás csodálatos, egyet nem értünk, vajon miért hozták magukkal Közép-Európa legrosszabb hegedűsét...

Fodor Géza, a színház szuper dramaturgja talált egy zenés darabot, Ivan Kusan *Galóczját*. Zsámbéki felajánlotta, hogy rendezzem meg. Majd hanyatt estem a meglepetéstől, de miután felálltam, igent mondtam. Elolvastam. Egy kikötésem volt, hogy a darab zenéjét változtassuk meg, mert egy szerb népi zenekarra volt hangszerelve. Felkértem Másik Jánost, hogy írja át saját szája íze szerint. Nagyon jóízűre sikeredett, csak csigalassúsággal készült. Naponta jártam fel hozzá, és „ütöttem, vertem”, amíg be nem fejezte.

GALÓCZA: Végvári Tamás

*Sikágó, Sikágó,
ott minden férfi gengszter,
Sikágó, Sikágó,
ha ott élsz, nem menekszel.
Revolver ott a csörgő
és vér az anyatej,
csípőből lő a csecsemő,
ha anyja nem tejel.
Ott minden érved ohne,
ha elkap Al Capone,
ha ott jársz, élve meg nem úszod,
a járdán vérbe fagyva a túsok.
(tánc)
Sikágó, Sikágó,
ott, aki él, az gengszter.
Sikágó, Sikágó,
ott, aki él, az szteppel.*

Jó hangulatú próbaidőszak volt, de sok bizonytalansággal a részemről. A darab stílusa nagyon nehéz, és én nem voltam tapasztalt rendező. Székely segített át ezen a nehézségen. Az utolsó héten mindennap ott volt a próbán és helyretette a hibákat. 100 előadás után levették műsorról. Ujlaki Dini legnagyobb sajnálatára, szerinte ma is menne.

Hét éve működött a színház, amikor a „házasság” felbomlott! Váratlanul összehívtak egy társulati ülést, ahol bejelentették, hogy Székely Gábor elmegy. Olyan döbrent csend lett... szinte ijesztő volt, értetlenül néztünk egymásra, de Zsámbéki folytatta, és még sokáig beszélt egész másról. Soha, azóta se, a mai napig se tudtuk megfejtetni, hogy Székely miért távozott. Voltak sejtéseink, de a valódi okot nem tudtuk meg, senki nem beszélt nekünk, színészeknek róla. Csak találgattunk. Nekem az volt a sejtésem, hogy a sok utazásnak lehetett köze hozzá. Akkoriban úgy utaztunk, hogy hazajöttünk, még ki se pakoltunk, és már mentünk a következő állomásra. Egyszerűen nem volt idő a következő darabot próbálni, és Székely, akinek a próba volt a mindene, a munka, a munka, a munka, nem tudott a következő darabján dolgozni. Valószínűleg többször mondhatta Zsámbékinek, hogy hagyják ki ezt az utat, azt az utat, amire Zsámbéki nyilván azt mondta, ezt nem lehet ezért, azt nem lehet azért, ez ezért fontos, az azért. Valóban a világ legrangosabb színházaiban játszottunk, ami nyilván fontos volt a Katona József Színháznak, és, gondolom, fontos volt kultúrpolitikai szempontból is. Ne felejtjük, 1989-et írtunk, jött a rendszerváltás. Lehet, hogy ez volt az oka. Lehet, hogy nem. Nem tudom. Nem is kell tudnom.

Elmenjek? Maradjak? Még tíz évig voltam tag. Az alapító tagok közül sokan jóval előbb elmentek. Zsámbékinek mindig

volt egy lieblingje, valaki, akinek a színészi játékába beleszeretett. Először Márton Andris, aztán én, majd Cserhalmi, Blaskó, Sinkó, Haumann. Mindig volt egy korszaka, amikor az éppen aktuális kedvencét foglalkoztatta, aztán mellőzte, és jöttek az úgynevezett „társulatépítő” szerepek. Bár sok szerepet kaptam, de nem minőségben, hanem mennyiségben. Néha kezdés előtt, 7 órakor ott ültem az ügyelőpult előtt, és gyomorgörccsel néztem magam elé. Lovass Ági ügyelő odajött hozzám, megsimogatott. „Ágikám, meglesz ez ma? „Meg, Micukám, meglesz, és jó lesz! Figyelem! Hét óra öt! Kezdünk!”

Máté Gáborral

Ascher sose szeretett belém. A közel húsz év alatt, amit a Katonában töltöttem, mindössze egyszer játszottam nála, a *Katharina Blum*ban. Ekkor játszottam először a Katona Kamrában, amit a külföldi vendégjátékok bevételeiből épített a színház. Egy szép emlékem azért maradt erről: amikor Tibor fiam az első sorból nézte az előadást. Két jelenet között Básti Juli berohant az öltözőbe csillogó szemmel: „Láttátok azt a gyönyörű fiút az első sorban? Ki az?” „A fiam”, mondtam. Gothár Péter se volt „szerelemes” belém. Nála is csak egy darabban játszottam, a *Szentivánéji álomban*.

Kedves Olvasó, engedjen meg nekem megint egy kis kitérőt. Máté Gáborral először a *Catullus*ban próbáltunk együtt. Ő Kaposvárról került a Katonába, és elég hamar szinte majdnem barátok lettünk. Feljártunk egymáshoz. Ha nálam volt buli, ő biztos meg volt hívva, ha nála, bár ez ritkán volt, akkor én is ott voltam. Sokat beszélgettünk a színházról, végül, azt hiszem, tényleg barátok lettünk. Én legalábbis így éltem meg. Amikor Berényi Gábort nyugdíjazták, kiírtak egy pályázatot a Játékszínre. Felvettem Máténak, hogy pályázzuk meg együtt.

MIKLÓS Te képviselnéd a mai, modern drámairodalmat, én pedig a hagyományos polgári vonalat. Ha a kettőnk ízlése összejön, csinálhatunk egy olyan művész-bulvár színházat.

MÁTÉ GÁBOR Jó! De előbb szerezzünk egy szakmai támogatót.

Elmentünk Székely Gáborhoz, elmondtuk neki a tervet. Ő egyetértett vele, és aláírta a pályázatot mint támogató.

KATI Utána hozzám is eljöttetek, hogy legyenek a művészeti főtitkár.

MIKLÓS És milyen finom gombakrémes pennét csináltál...

KATI Nem gombakrém volt, hanem fokhagymás cukkini-krém.

MIKLÓS Nagyon finom volt. Érdekes, az ízek hogy megmaradnak az emberben... De azért azt se felejtettem el, hogy kosarat adtál nekünk.

KATI Igen, mert addigra én már kiléptem a Játékszínből és, tudod, kétszer nem lépsz ugyanabba a folyóba.

MIKLÓS Biztos, hogy nem gombakrém volt?

Beadtuk a pályázatot, és vártuk az eredményt. Még egy eredményváró bulit is tartott Máté. Akkor még együtt élt Jakupcsekkel, ő is tésztát csinált, mint te, de az rendes, húsos spagetti volt. Kajáltunk, izgultunk, vártunk. Este fél kilenc felé csengett a telefon, Székely értesített, hogy megvan az eredmény: Balázsovits lett az igazgató. Ezután többé nem beszéltünk erről, az élet ment tovább. Nemrég megjelent Máté könyve *Színházi naplók* címmel, amiben a következőt írja: „A kilencvenes évek elején Benedek Miklós megpályázta a Játékszín vezetését. Néhány színházi tekintély rávette, hogy vegyen maga mellé (talán mert akkor nagyobb eséllyel pályázhatna? kétkem), kérjen fel, hogy az úgynevezett magyar kortárs dráma vonalat képviseljem, ő pedig lenne a hagyományosabb '30-as évek magyar színházi vonala. Jeleztük is mindketten Zsámbéki felé ezt a törekvést. A Játékszínt nem mi kaptuk meg, nem is érdemes rá szót vesztegetni.” Mi az, hogy

rávettek??? Az derogál neki, hogy egy olyan színházi pályázatban vett részt, ahol hagyományosan adták volna elő Molnárt, vagy az, hogy nem nyert? Nem tudom, de nekem nagyon fáj, mert nem így történt. Én felkértem a barátomat, hogy csináljunk együtt színházat, ő meg úgy ír róla, mintha belecsöppent volna valamibe, amibe valójában nem is akart. Egyszer megkérdeztem tőle, miért írta ezt. Nem nagyon válaszolt, csak annyit mondott, hogy ő így emlékszik. Amióta ő a Katona József Színház igazgatója, nem hívott játszani, találkozni is maximum a Belvárosi Színházban találkoztunk nagy ritkán, és akkor is csak néhány szót váltottunk.

Amíg a Katonában tag voltam, folyton „bombáztam” Zsámbékit, hogy miért nem játszunk Szép Ernőt, vagy Szomoryt, vagy Molnárt... Kis idő múlva, miután eljöttem a színháztól, a próbatáblán ez állt: Molnár Ferenc: *Játék a kastélyban*, szereplők: Lukáts Andor, Szacsvey László, Stohl András, Ónodi Eszter, Ujlaki Dénes. Rendező: Máté Gábor. 2018-ban ezt írja Máté Gábor a könyvében: „Molnár Ferenc legjobbnak tartott darabja a *Liliom*... Aki ezen dolgozik, az művész, rendező, esetenként »nagy rendező«. Aki az összes többi Molnárt állítja színpadra, az csak iparos. Lehet ugyan jó iparos, de nem több. Úgy gondoltam – és ma is úgy gondolom –, hogy például a *Játék a kastélyban* hasonlóan nagy mű, csak még azt a formát nem sikerült hozzá megtalálni, ami kellőképp lehántja róla a reflexszerű Molnár képet. Azóta Mohácsi János is megrendezte.... Nem kevés helyen mutatott rokonságot az én elgondolásommal. Szacsvey László, aki nálam Gált játszotta, sosem tudta megbocsátani, hogy nem szeretett partnerével és

barátjával, Benedek Miklóssal szerepelhetett Turayként.” (???) „És valóban a két jóbarát után valósággal kiabál ez a duett. Én pedig pont azt szerettem volna, hogy ezt a színházi konvenciót hántsuk le a darabról.... Turayt azért alakította Lukács Andor, mert mindenben különbözött azoktól, akik addig ezt a szerepet játszották.” (Hegedüs Gyula, Páger Antal, Márkus László, Kern András és én.) „Turay első megközelítésben elegáns, jó svádájú, vonzó alak, ezzel szemben én olyan írókat ismerek, akik többnyire a cipőjük mellett járnak, undokok, beszélni alig tudnak, jó, ha nem fisztulás a hangjuk... selypítenek, pöszítenek... vonzó szinte semmi nincs bennük. ...Szinte saját magam ástam meg azt a vermet, amibe az előadásunk belezuhant... a huszonötödik előadás után én kértem Zsámbéki Gábort, hogy vegyük le a műsorról.”

Minden mondatával vitatkoznék. „Nem kell a legjobbat akarni, elég a jó is!” – mondja Gál Turaynak a *Játék a kastélyban*. Tizennegyedik éve hallgatom ezt a mondatot a Vígsházban, szmokingban. Ezeket a dolgokat nehéz megérteni, és nincsenek kibeszélve. Nekem csalódás, mert én barátomnak tartottam, úgy éreztem, ő is annak tart engem...

„A darabok néha úgy a legjobbak, ahogy szerzőik megírják azokat... amelyek sikert arathatnának, ha úgy kerülnének a publikum elé, ahogy megírták azokat. Átdolgozásra nincs szükség, sőt nem is szabad hozzányúlni.”

(Molnár Ferenc – Farkas Nándor cikke,
Magyarország című lap, 1924)

Összeállítottam Szacsvainak egy Szép Ernő-estet, aki akkor már régóta semmilyen jelentős szerepet nem játszott, de ő nem szól, nem vitatkozik, elfogadja: Az van, ami van!

„Most hát vallanom kell, beszéltem egy régi bajtársamról, akivel valamikor együtt indultam el bizonytalan dicsőségek útján. Valamikor 50 évvel ezelőtt a fiatalság hajnalhasadá-sában, ragyogó szemmel neki az életnek, mintegy örökkévaló tavaszi kirándulásnak, amelynek csak napsugara, virága és muzsikája van... Az ember megy, megy, aztán egyszer egy nagyot lélegzik, megáll és körülnéz és megborzong... akkor veszi csak észre, hogy gyérül a napsugár, fogy a világ, akkor veszi csak észre, hogy ötven éve megy már egyhuzamba pihenés nélkül. Illik egy percre megállni. Az ember megtörüli a homlokát...hogy is volt csak...?”

(Heltai Jenő: Beöthy László jubileumára, 1923. Színházi Élet)

Hogy miért nem használják őt, nem értem. Azért csináltam azt az estet, ami szinte rá lett írva. Azt mondtam, ne Szép Ernőt játsszon, csak saját magát. Egy önvallomás. Befogadta a Katona, az alagsorban, a sufniiban játszották. Szacsy nagyon félt tőle, de imádta. Hamar levették. Sajnáltuk.

Miculdam!

Boldog születésnapot kívánok,
mely kedves és barátságos, olyan

60-as.

Tartva még himnuszait is:

hogy megy az idő!

Legyen egy órád főleg, ne enged
megállni hádd járjon még nagyon
sok mindenféle öröme

Te kedves, Lela

Te "brünnelmi" Leni,

Héj "Ember" még most is,

Pedig ma is, mily nehéz

"Boldognak" lenni!

Szeretettel ölel barátod:

2006. 03. 28.

a Fany

Szacsvay László születésnapjára köszöntőlevele

„Mi szép, mi szép a mi feladatunk”

Régen divat volt színházaknál a jutalomjáték, amivel a „nagy” művészeket-művésznőket búcsúztatták utolsó színpadra lépésükkor. Azt az előadást tűzték műsorra, amiben a legnagyobb sikere volt a művésznek, és az est teljes bevételét felajánlották neki, kvázi búcsúajándékként. Ez a régi, szép szokás jutott eszembe, amikor közeledett Gobbi Hilda 70. születésnapja, 1983 júniusában. Arra gondoltam, ennek a mintájára csinálhatnánk egy műsort, ahol Hilda barátai, pályatársai, kollegái lépnek fel, hogy felköszöntsék őt, a bevételt pedig felajánljuk neki. A büfében odaléptem Zsámbékihoz, és elmondtam neki az ötletemet:

MIKLÓS Gábor, mi a véleményed arról, ha Hilda születésnapjára szerveznénk egy estet? Rendezni nem nagyon kell, mindenki azt mondana, amit akar, amiről azt gondolja, hogy Hilda örülne neki. Nyilván az a legjobb, ha van benne valami személyes, lehet ez egy dal, egy vers, egy monológ, akármi... Szerintem kihívhatnánk a televíziót is, hogy felvegyék! Tartanánk egy nagy Gobbi-születésnapot!

ZSÁMBÉKI GÁBOR Isteni ötlet! Csináld meg! Mindenben szabad kezet kapsz!

Úgy éreztem, a hetven év már olyan komoly, magas kor, amit illik megünnepelni. Én most hetvenhét vagyok...

És elkezdtem szervezni a műsort. Össze kellett állítanom a résztvevőket. Először abban gondolkodtam, hogy kik Hilda barátai, kik azok, akikkel jó kapcsolatban van, akiknek biztos

örülne. Aztán azokon, akiről tudtam, hogy nagyon szeretik őt, a fiatalok, akiknek példaképe volt, akik tisztelték. Haladtam színházról színházra. Topán Eszter, a titkár segített nekem a telefonálásokban, megszerezte azokat a telefonszámokat, amik nem voltak meg nekem, felhívta a színészeket, és átadta a kagylót. Mindenkiel személyesen beszéltem, legalább száz színésszel, és ugyanennyiszor mondtam el az egész koncepciót előlről. Volt, aki nagyon boldog volt és megtiszteltetésnek vette, hogy ott lehet, volt, aki azt mondta: „Boldogan megyek, de mit csináljak?” Mondtam, bármit, amihez kedve van! Később, amikor már sok fellépő gyűlt össze, hozzátettem: „Csak ne legyen túl hosszú!” Aki tovább érdeklődött, azt megnyugtattam, hogy semmi olyanhoz nem ragaszkodunk, hogy mondjon el ezt vagy azt, elég, ha csak átmegy a színen, vagy mond egy mondókát, vagy valamit, ami a Hildáról eszébe jut. Aztán olyan is volt, nem is egy, aki azt mondta, hogy nem kíván részt venni benne. Főleg a nemzeti színházaskok, a „nagy nemzeti bölények”: Sinkovits Imre, Kállai Ferenc, Bessenyei Ferenc, Raksányi Gellért, Öze Lajos, ők még mindig nagyon haragudtak Székely-Zsámbékire, amiért elvetették tőlük a Katona József Színházat. Hildára különösen, mert az ő nagysága emelte a Katona fényét, színészi súlya segítette a Katona József Színház létrejöttét. Egy-két kivétel azért akadt, például Kálmán György, ő eljött, keresztülment a színpadon és pusztit dobott Hildának. Dayka Margit is nemet mondott.

DAYKA MARGIT Jaj, Miklóskám, hát mit csináljak én ott?

MIKLÓS Margitka, drága, amit csak akar!

DAYKA MARGIT És mikor van ez?

MIKLÓS Június 6-án este 7-kor.

DAYKA MARGIT Nem tudok! Nem tudok, Miklóskám, elmenni... beteg vagyok.

MIKLÓS Hát jó, Margitkám. Nagyon sajnálom!

Letettük a kagylót abban maradvá, hogy nem jön. Ő volt az első, aki június 6-án ott volt. Már délután ötkor megérkezett a színházba, meggondolta magát. Olyan is volt, aki maga jelentkezett be. Már közeledett az évforduló, amikor hajnalban csengett a telefon. Na jó, mondjuk 8 óra lehetett, de az nekem akkor még hajnal volt. Gombos Kati, Sinkovits Imre felesége hívott, és felajánlotta, hogy noha Imre „nem tud jönni”, ő szívesen részt venne. Sajnos vissza kellett utasítanom, mert addigra már annyian voltunk, hogy tudtam, legalább ötórás lesz a műsor.

Hilda nem tudott semmit. Ez nagy szó, mert mi, színészek nem a titoktartásunkról vagyunk híresek, mégse szólta el magát senki. Magyar Laci, a színház művészeti titkára hivatalos hangon felhívta Hildát, hogy jöjjön be a színházba. Valami megbeszélést talált ki neki. Ő gyanútlanul jött, a Petőfi Sándor utcán gyalog, akkoriban nem lehetett kocsival behajtani, és ahogy közeledett a színházhoz, nem tudta nem észrevenni a dízsorfat, amit a Katona színészei alkottak.

Székely-Zsámbéki Hildához lépett... Akkor már elkezdett sírni, ami a műsor alatt csak fokozódott. Gáspár Sanyi egy vekni kenyérrel és sóval fogadta, amit ő megtört, belemártotta a sóba és evett belőle, Eperjes Károly átnyújtott neki egy féldecit, amit felhajtott. Nagyon megható volt, ahogy a sorfatat álló sok kollega között bejött az épületbe.

Azt találtuk ki, hogy a nézőterre beteszünk egy pótszéket, a „nulladik” széket, oda ültettük Hildát, mellette volt egy kis

asztal, rajta egy üveg Ararat konyak, mert azt szerette. A nézőtérén már akkor sem lehetett dohányozni, de ez alkalommal kivételt tettünk, nem tudom, az ügyeletes tűzoltóval hogy intézte el a színház, de tény, hogy Hildát a kisasztalon várta egy doboz cigaretta, öngyújtó és hamutartó. Rengetegen voltak, a nézőtér zsúfolásig megtelt. Vastaps fogadta, amikor belépett. A díszlet mindössze egy hatalmas karikatúra volt Hildáról, rengeteg virág és egy zongora. A konferanszié szerepét magamra osztottam. Amíg készültem a műsorra, sok mindent elolvastam róla, és megtaláltam egy saját írását *Szerelmem a színház* címmel. Reszkető lábbal léptem a színpadra, és felolvastam ezt az írást, amit Gobbi 1943-ban írt. Egy szerelmi vallomás a színházhoz.

Szerelem (részlet)

Valami ilyesmiről van szó. Szerelem.... Erről első személyben nem illik beszélni, mert hiszen nem csak önmagunkról lenne szó, ha meg második személyben közlöm a velem történeteket, irigység és hiúság fog el. – Miért? Hiszen ez én vagyok. Ez az én érzésem, ez velem történt! – Hát én első személyben és nyíltan beszélek, szemérmetlenül, gátlás és finomkodás nélkül az én Szerelmemről, a legnagyobb, legtartalmasabb, legváltozatosabb, soha el nem hagyható szerelmesemről, aki betölti az életemet, bánt, komisz hozzám, meggyötör, és a gyönyörök végtelen és kifogyhatatlan kelyhéből itat a részeg megsemmisülésig. Minden porcikám erre a találkozásra vár, és utána, mint egy kiürített zsák, üresen bután, heverek a semmiben, hogy újra kiürülhessek. Így vagyunk valahogy mi ketten, a Szerelmesem és én.

[...]

Szeretlek szerelmem – sokszor nem merek veled másképp találkozni, mint becsípve egy kicsit mámorosan... félek tőled, kábítom magam, ne legyek a találkozás rémületétől merev, suta, buta és félénk... Igen, így vagyunk mi ketten, a Szerelmesem és én.

[...]

Múltak az évek, kerestelek, kutattalak, mert éreztem, ha nem találalak meg, elveszett ember vagyok. Felkerestelek, zavartan, ijedten, nem tudtam pontosan, hogy milyen vagy, nem tudtam, mit akarsz, nem tudtam, hogy szolgáljalak, mik a kívánságaid, páni félelem fogott el, hátha eldobsz magadtól....

– Hát jó, ha már itt vagy, nem baj, maradhatsz...

...Meghúzódom többi szerelmesed között, szerényen arra várva, hogy karod egyszer engem is magadhoz emel, és egymáshoz tapadva legalább egy estét velem töltesz, mindent és mindenkit lefelejtve. Hát így vagyunk valahogy mi ketten, a Szerelmesem és én.

Nagyon-nagyon sokszor félelemérzések fognak el. Unlak. Valami dermesztő fáradtságot érzek veled szemben. Menekülni, menekülni! Nem akarlak, hagyjál, ne kínozz, utállak, kiáltottam feléd, gúnyosan neveltél, és csak annyit mondtál: – Menj! És mentem, elhagytalak, becsaptalak, megcsaltalak, és most csak egy keveset szeretnék mondani neked, hallgasd meg.

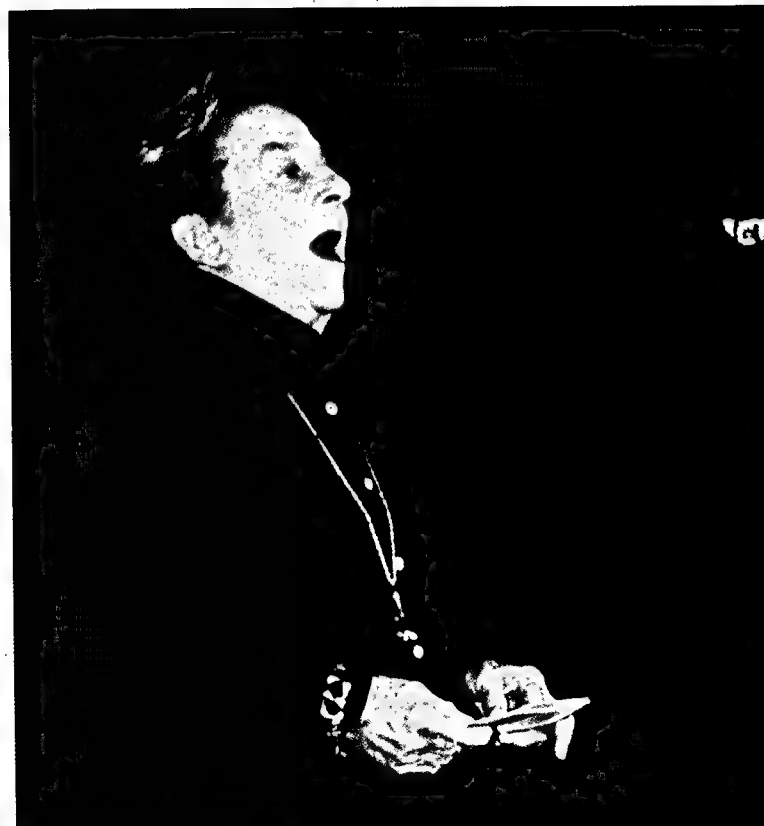
Kérlek, könyörgöm, vegyél vissza, bocsásd meg hűtlenséget, gyáva menekülésemet, fogadj vissza. Gyötörj, csak engedd, hogy szenvedjek és meghaljak Érted, egyetlen, drága szerelmesem: Játék!

Majd a művészek végeláthatatlan sora következett. Hilda ájuldozott, csak kapkodta a fejét, nem akart hinni a szemének. „Hilda, hol vagy? Nem látlak! – kiáltotta Sulyok, és a szemébe mondta Az *anyám tyúkját*. Gobbi egyre többet sírt a meghatottságtól, és egyre több cigarettát szívott. Nyilván az Ararat konyakot is meghúzta párszor.

Ami a kulisszák mögött történt, az elmondhatatlan. Alfonzó fel-alá sétált idegességében, mielőtt színpadra lépett... Greguss és Cserhalmi a kelléktárban viszkiztek... Kellér is izgatottan sétált fehér zakójában... Mindenki nagyon izgult. Kútvölgyi Zsike Solvejg dalát énekelte a *Peer Gynt*ből, emléket állítva Hilda egykori felejthetetlen alakításának, de olyan csodálatosan, hogy én is megkönnyeztem. A dal után kiszólt Hildához, annyira remegett a hangja, hogy alig tudott beszélni.

Varázslatos este volt, csodálatos hangulat. Éjjel egyig tartott. A végén ketten mentünk fel a színpadra, Szacsy hősieen egyensúlyozott egy tortával, rajta 70 gyertya (majdnem leégett a keze), és egy borítékkal, amiben az est bevétele volt, pontosan százezer forint. Egy kicsivel többet ért, mint ma.

Hildát felhívtam a színpadra, és elmondtam, hogy ez valójában nem jutalomjáték, hanem játékjutalom. Az est bevétele az övé, és átadtam neki a borítékot. Megkérdeztem, megosztaná-e velünk, ha esetleg tudja már, hogy mire fogja felhasználni. Tudni kell, hogy ez nem egy megbeszélte dolog volt. Nekem fogalmam sem volt, hogy Hilda mit fog válaszolni, mint ahogy ő sem készülhetett fel a válaszra, hisz abban a pillanatban tudta meg, hogy övé a bevétel, és hogy az mennyi. Így sem volt szüksége gondolkodási időre, azonnal rávágta:

GOBBI HILDA Az egész pénzt a Nemzeti Színház alapköltetelésére szánom. Legyen ez az első, amihez mások is csatlakozhatnak majd! (*Tapsvihar*.)

Elkezdődött! Ezzel indult el az egész nemzeti színház téglajegyprojekt. Nagyon sokan csatlakoztak Gobbi Hilda felhívásához, és miután egy jelentős összeg összegyűlt már, a hatalom kezdte komolyan venni. Rájöttek, hogy muszáj lesz a Nemzetit felépíteni!

Gobbi Hilda végül teljesítette álmát, és tevőlegesen járult hozzá, hogy megépüljön az új Nemzeti Színház, amire 1963 óta várt, amikor a régi Nemzetit a Blaha Lujza téren felrobbantották a barokk. (Amikor hazamentem és elmondtam, hogy Alföldi Róbert kirúgott a Nemzeti Színházból, Tibor nagyon dühös lett: „És nem mondtad neki, hogy ehhez nincs joga? Milyen alapon rúg ki téged a Nemzetiből, hisz te indítottad el az egészet a Gobbi-esttel. Te benne vagy azokban a falakban! Ő nincs benne!”)

A Gobbi-est éjjelén tévéfelvételem volt a Vidám Színpadon. Horváth Tivadar rendezett a *Telepódium* című tévéműsorban egy Dosztojevszkij-egyfelvonásost, aminek a felvétele pont arra az éjszakára esett. Az ünneplést se tudtam kívánni, a műsor befejezése után azonnal indulnom kellett. Beültem a kocsiba, de annyira remegett a lábam, hogy egyszerre nyomtam a gázt és a féket. Ahogy beléptem a Vidám büféjébe, azonnal benyomtam két vodkát. Először és utoljára ittam színpadra lépés előtt.

Napok teltek el, és Hilda nem keresett. Kicsit rosszulesett. Öt nap után végre csengett a telefon. „Micukám, most hallottam, hogy ezt az egészet te rendezted, te szervezted, te találtad ki és egyáltalán mindent te csináltál... Hát én ezt nem tudtam... Azonnal fel kell jönnöd hozzám, és mindent mesélj el töviről hegyire... ki hogy reagált, amikor felkérted... mit mondott... a szavakat akarom hallani...”

Felmentem hozzá, és elmondtam neki mindent, töviről hegyire, ahogy kérte, azt is, ki volt, aki nem vállalta, és milyen „szavakkal” mondta le. A legapróbb mozzanatra is kíváncsi volt, kezdve az elejétől egészen addig, amíg Zsámbéki és Székely csatlakozott hozzá a Petőfi Sándor utcában. És akkor kaptam ezt a Jászai Mari-ajándékot tőle, ami azóta itt van a falamon.

1905 Karácsony
Sárikám! Mariám!
Az elragadtatásból nem
találtam szavakat! -
És, hallom, Te magad
Cimállal! Édes fiam,
ez sok!! Sok - Te Quada
gyönyörű - ölelek addig
is - Mariác

Jászai Mari levele Fedák Sárinak

Kedves Miklós!

Gratulálok Neked és Színházadnak a nagyszerű Gobbi Hilda est létrehozásáért, annak példásan színvonalas és nagyvonalu lebonyolításáért.

Igen nagy élmény volt minden résztvevő számára. Soha az életben ennyi felfehér, reszkető inn, üveges szemmel memorizáló színészt még nem láttam, mint tegnap este a Katona József Színház kulisszái mögött.

Mindenki izgult rettenetesen. Megvallom, én is. Körül-belül kétszer annyit, mint harmincegynéhány éves pályafutásom alatt összesen.

De miért!? - kértem, s gyanítom hogy tudom a választ.

Miért folyt a víz a rutiniék homlokáról?...

Miért szorult el a torka megannyi repedt-sarku hakni-virtuóznak?...

Megmondom! Szokatlan helyzetbe kerültünk.

Ezuttal nem utasításra, próbatáblán kifüggesztett ultimátumra, nem pénzért, nem érdekből, nem karrier-csinálási szándékból, hanem: szeretetből, tiszteletből, becsületből dolgoztunk!

S ez legalább olyan szokatlan volt valamennyiünk számára, mint - pardon a hasonlatért - a jóutra tért kéjhölgy lámpaláza nászjéjszakája előtt, amikor is életében először hál valakivel - szerelemből!...

Különös figyelmet érdemlő dolog ez ma, amikor szakmánkban rossz szellem uralkodik, vádaskodások, szemrehányások, sebek mutogatása, egymás okolása és más nehéz küdök nehezülnek a lelkekre.

Tegnap est bizonyítja, hogy tisztességes szándékkal, pozitív emberi motivációkkal igenis, összehozható a szakma.

Ez az Est, Gobbi Hilda estje, túllépve rendeltetésén - melynek messzemenőleg megfelelt - számomra e gondolatokat is sugallja, nagy örömmel tölt el és bizakodással.

A résztvevők / ha szebbeké nem is, de/ jobbakká váltak valamivel, kollektív öröm és lelkesedés részesei lettek.

Persze, mindez nem jöhetett volna létre, ha nincs evidens, meghatározható cél és eszménykép.

De szerencsére, tegnap volt eszménykép, Hilda személyében, kinek áradó fénye minden közreműködőre ráhullott, és sugarával bevonta a feléje forduló arcokat.

Bizony, kedves Miklós, ez így van, és ezért nem átalom még egyszer megköszönni a tegnap esti élményt.

"Nagy a kísértés a jóra!..." - mondta valaki /ha jól tudom:

Brecht/, és teljesen igaza van. De nem értem, miért olyan ritka a "kísértés"?...

Remélem, ezen első, szívszorító eseményt követni fogja a többi, hasonló. Hiszem, hogy többre megyünk vele, mint akárhány vitával, érdek-füttötte szájalással.

Kedves Miklós, szeretettel üllelek, jó nyaralást kívánok.

Baráti üdvözléssel:

1973. jún. 7. n

Könnemű János

(Pardon, a TV. palatában még találkoztunk.
Fogadok érte előre: gyengéd részvételmet)
K. J.

Amikor később a televízió leadott egy ötvenperces műsort az ötórás estből, nagyon dühös lettem. Olyan csodálatos kollegákat hagytak ki, olyan fantasztikus műsorszámokat... Nem tudom, kinek a hibája, de nagy disznóság! Kaptak egy egyszeri, megismételhetetlen estet, ráadásul ingyen, olyan előadókkal, akiket együtt, egyszerre megfizetni sem lettek volna képesek! Miért kellett a kétharmadát kivágni? Tudom, hogy ilyen hosszú műsort nem lehet egyben leadni, de miért nem csináltak belőle, mondjuk, két vagy három részt? Simán készülhetett volna belőle, mondjuk, három remek szombat esti adás! Nekem megvan az egész hanganyagban egy Grundig magnószalagon, ha még egyáltalán lejátszható. Azon mindenki rajta van, csomó elhunyt kollega. Nagy könnyelműség, hogy csak szemelvényeket adott le a televízió ebből a soha meg nem ismételhető, varázslatos hangulatú estből... De annyira jellemző!

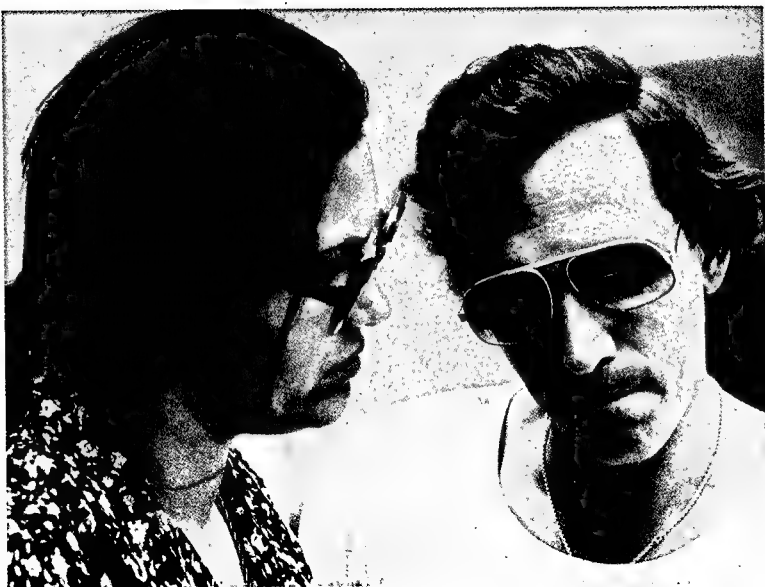
Sajnos a Katonába sem tért vissza az első varázslatos hangulatú hét év. Minden elromlik.

Elmenjek? Maradjak? Megint itt tartok! Évad vége felé vannak a szerződési tárgyalások. Ilyenkor van egy beszélgetés az igazgatóval a következő évről, hogy szerződtenek-e, vagy sem, emelik-e a fizetést vagy nem, és értékelik az eltelt időszakot. Na jó, maradok! A *Mauzóleum* az egyetlen darab, amit szeretek játszani. Parti Nagy Lajos remek szociodráája, isteni, szellemes, mai történet, nagyon jó szerepekkel. Máté Gabi rendezte. Én Cseleszta Bélát játszottam a gangos házból. „MOSZKVICSSLUSSZKULCSI!” Tessék megpróbálni kimondani! Nem könnyű. Ha jól emlékszem, nem bakiztam bele.

1999. Tavasz. Negyedóránként voltunk beosztva az igazgatói irodába. Amikor sorra kerültem, bementem, és Zsámbéki elkezdte a szokásos értékelést. Nem igazán figyeltem, mert az járt az eszemben, hogy elmenjek vagy maradjak. Nem úgy, mint a Bán Jani, aki minden évben el akar jönni, de még ma is ott van, vagy a Szacsy, akinek a hátán fát vághatnak, sose fog eljönni. Végül úgy döntöttem: elmegyek! Pécsi Ildikó akkoriban harcolta ki, és a parlament elfogadta, hogy a színészek is, mint a katonák, rendőrök egy bizonyos idő után, jogosultak legyenek szakmai nyugdíjra. Így azt mondtam Zsámbékinek, hogy elmennék szakmai nyugdíjba. Erre annyit felelt: „Ha tehetném, én is elmennék!” Mást nem mondott. Ránéztem és tudtam: jól döntöttem. Ha tizenhét év után az igazgatómnak ennyi a hozzáfűznivalója, akkor ott nincs mit keresnem. Nem írtam alá a következő évi szerződést, és eljöttem a Katonától. A negyvenéves jubileumi bankettől elfelejtettek értesíteni. Végül is több mint húsz év telt el. Teljesen érthető...

Fehér Holló Társaság

A személyes kapcsolatom Zsámbékivel nem változott, jóban voltunk korábban is, most is jóban vagyunk. Még a Katona kezdeti időszakában alakult egy jópofa társaság. Négyen voltunk benne: Szacsy, Hollósi, Végvári és én. „Fehér Holló Társaság”-nak hívtuk magunkat, a 20-as évek azonos nevű társasága után. Abból állt a tevékenységünk, hogy minden hónapban egyszer elmentünk együtt vacsorázni, és mindig hívtunk egy vendéget, de minden alkalommal mást. Ugyanígy minden

Pécsi Ildikóval

hónapban más étteremben voltunk, más ország ízeit kóstoltuk. Voltunk görög étteremben, kínaiban, japánban, olaszban, indiaiban, magyarosban. Végigdumáltuk és -röhögtük az egész estét, mindent és mindenkit kibeszéltünk, az egész színházi rendszert. Megváltottuk a világot, de közben komoly dolgokról is szót ejtettünk, és, ami lényeges, nagyon őszintén. Zsámbéki is volt egyszer meghívott vendég, és nagyon jól érezte magát. Amikor meghalt Végvári Tamás, majd Hollósi Frigyes, a társaságot feloszlattuk. Némrég felhívott Molnár Piroska, hogy Zsámbéki nagyon szeretné, ha újraindítanánk. Az új Fehér Holló Társaság: Szacs vay László, Molnár Piroska, Blaskó Péter, Zsámbéki Gábor és én. Találkoztunk... De nem olyan volt,

nem olyan őszinte, mint akkor. Komoly dolgokról alig-alig beszéltünk. Senki nem mert előhozakodni vele. Mindenki inkább a saját bajával volt elfoglalva, Zsámbékit is operálták, Szacsy se volt jól, Piroskának fájt a lába, nekem is a lábam. Szóval mindenkinek volt valami baja. Inkább csak ücsörögtünk és majszolgattunk. Hiányzott a Frici, ő volt a motorja a társaságnak, és a Végvári. Most ez más volt. Megöregedtünk. De folytatjuk!

„MÉRT SZÜLETTEM HÉBERNEK, MÉRT NEM INKÁBB NÉGERNEK?”

MIKLÓS Amikor a körúton a Kamara Varieté megszűnt, egy pillanatra úgy tűnt, hogy a helyén megalakult Játékszínben mindenki azt csinálhat, amit akar. Addig nem létezett úgynevezett befogadó színház, ma lassan már több lesz belőle, mint a hagyományos színházból. Orosz István zongorakísérőnek, az Operettszínház karnagyának több ezer kottája volt korabeli szonokból, slágerekből, kuplékból, operettalokból. Tragikus halála után felesége állítólag a kukába dobta az összeset. Megsértődött ránk, mert nem mondtunk búcsúbeszédet a temetésén.

Orosz Pista összehozott egy kb. tízfős csapatot, köztük voltam én is, Szacsyváry is és Császár Angela is. Az volt a terve, hogy csináljunk egy dalestet ezekből a régi számokból. Mielőtt elkezdtünk volna próbálni, kiderült, hogy a színészeket nehéz egyeztetni, így nem lett belőle semmi. Mi maradtunk a Szacsyval meg az Angelával. Orosz Pista azt mondta, csináljunk mi hárman valamit! Nekem nagy kedvem volt hozzá, de csak úgy, ha valami színházszerűség lesz belőle, nem csak dalolunk összevissza. Az jutott eszembe, hogy a pesti orfeumok és kabarék története nincs színpadon feldolgozva. Alpár Ágnesnek volt egy kétkötetes gyűjteménye. Azt elolvastam, hozzá Nagy Endre *A kabaré regénye*

című könyvét, és abból jött az ötlet! Csináljuk meg 1907-től, a kis Bonbonniere megalakulásától – ami az első pesti kabaré volt, a mai Művész mozi helyén – egészen 1945-ig Magyarország történetét kabaréjelenetek, újságcikkek és persze a szonok, kuplék tükrében. Elkezdtém bújni a könyvtárakat: Széchényi Könyvtár, Szabó Ervin Könyvtár, Budapest Gyűjtemény, majd antikváriumokba jártam, otthon nagy gyűjteményem van korabeli *Színházi Életekből*, egyszóval felkutattam majd minden felkelhetőt a korról. Összeolvastam több ezer oldalt, és kis cetlikre kiírtam, ha valami megtetszett: egy mondat, egy gondolat, egy kis jelenetfoszlány, vagy egy vicc:

– Hova megy a nyáron, Grünberger úr?

– Én? Tönkre.

Több hónapon át tartott a kutatómunka, és naponta vittem a cetliket a színházba. Megmutattam Szacsynak, átküldtük Angelának, és ami mindkettőjüknek tetszett, azt félretettem. Közben feljártunk Orosz Pista lakására, és válogattunk a több ezer dalból. Elsőre kétezer dal maradt, amit összeírtunk egy nagy papírra műfajok szerint. Aztán újra meghallgattuk, és újra, és újra, míg végül maradt negyven dal. Annyi zenei anyag volt, hogy négy műsort is lehetett volna csinálni belőle. Elkezdtém összepasszítani a prózát a dalok szövegeivel. Többszöri előre-hátra, oda-vissza pakolás után végül összeállt egy szerkesztett anyag. A *Budapest Orfeum* címet adtuk neki. Nagyon stimmeltek egymáshoz a dalok és a szövegek, és benne volt tulajdonképpen a magyar történelem. Elkezdtünk próbálni. Rendező nem volt, se hely, ahol előadjuk, se pénz, amiből finanszírozzuk a díszletet, jelmezt. Mindent magunk találtunk

Szacsay Lászlóval és Császár Angelával

ki, magunk csináltunk. A feleségem varrta a terítőket, amik hol asztalterítőként, hol stólaként, hol zászlóként szolgáltak.

„Megállj, megállj, kutya Szerbia,
Nem lesz tiéd soha Bosznia!”

Az apósom korabeli fényképezőgépe lett az egyik díszletelem, szerintem a mai napig a Katona kelléktárának éke, mert elfelejtettem elhozni Hoffman Éva kellékestől, amikor kiléptem. A jelmezeket a Nemzeti Színház engedélyével a jelmeztárból válogattuk. A Fészek Művészklub művészeti vezetője, Mátrai Eszter felajánlotta, hogy a bemutatót tartsuk ott, viszont egy konkrét dátumhoz kötötte, 1979. december 14., este 10 óra.

A főpróbát az Ódry Színészotthon és a Jászai Színház (ezeket is Gobbi Hildának köszönhetjük) idős színész lakói nézték.

A Jászai már megszűnt, az Ódryn is csak elvétve lakik színész. Valójában azért kaptuk meg a Fészek Klubot, hogy csináljunk egy karácsonyi műsort nekik. A siker nagy volt, sokukban szomorú, vidám emlékeket idézett fel ez a kor.

– Azt tudja, hogy Ausztria állította föl a világ legnagyobb zálogházát?

– Hogyhogy?

– Úgy, hogy abba egész Magyarországot becsapták!

A premieren Szacsy annyira izgult, hogy a második részt két csokornyakkendőben játszotta. A bemutatóra eljött Zsámbéki Gábor, tetszett neki, és felajánlotta, hogy játsszuk a Nemzeti Színház „ruhatárában”, valójában az emeleti előcsarnokokban, ahol akkoriban több monodráma is ment. Az új bemutató 1980. február 10-én, délután fél háromkor volt, Albert fiamat még a feleségem hasában is megindította az előadás, mert másnap világra jött.

„Egy születendő gyerek keresett fel a minap. Tanácsomat kérte, hogy megszülessen-e? Vállat vontam. Haboztam. A végén mégiscsak oda lyukadtam ki, hogy mindenesetre próbálja meg!”

(Karinthy Frigyes)

Kaptunk még egy ajánlatot, Csák Pistától, aki a hetvenes-nyolcvanas évek híres-hírhedt hakiszervezője volt, ő azt ígérte, több száz előadást ad el belőle szerte az egész országban, és egy halom pénzt fogunk keresni. „Kacsalábon forgó kastélyt

fogtok építeni belőle!” Mi a Nemzeti Színházat választottuk, ahol ingyen, azaz a havi fizetésünkért játszottuk. Biztos vagyok benne, hogy helyesen tettük. A főpróbára eljött Nádasdy Kálmán, a korszak spiritus rectora, aki a sanzonok szerelmese, tanította is őket a főiskolán. A sötét nézőtéren utánam szóló jellegzetes fejhangján:

NÁDASDY KÁLMÁN Benedek, jöjjön ide! Remek volt!
Egyet kérek! Amikor a „Berger Zsigát” énekli, forgassa
a fejét jobbra-balra. Ne legyen olyan merev!

Megfogta az államot, és megmutatta.

„Zsiga, Zsiga Bergerék Zsigája
Páratlan az elozsansziája...
Nagy az öröm, ha feltűnik
a... a Zsiga, a Berger Zsiga
„Zsizza, a Berzser Zsizza”

(Ahogy annak idején Gyárfás Dezső énekelte)

Amikor a Nemzeti és a Katona kettévált, az Orfeumot átvittük a Katonába. Közel negyven helyen léptünk fel az országban, és voltunk izraeli, skandináv és ausztráliai turnén. Ausztráliában az egyik előadás előtt eltűnt a színpadról egy fontos kellék: a nemzeti színű pártá. Közöltük, addig nem játszunk, amíg meg nem találják. Sokáig keresték, majd a WC-tartályból került elő. Ugyanitt egy másik előadáson fogadtuk a gratulációkat, azt mondták, nagyon tetszik az előadás, csak „kár, hogy annyit zsidóznak!”

- Lehet a Talmud olvasása közben dohányozni?
- Nem.
- És dohányzás közben Talmudot olvasni?
- Talmudot mindig lehet olvasni!

Amikor Izraelben fogadtuk a gratulációkat, azt mondták, nagyon tetszik az előadás, csak „kár, hogy olyan keveset zsidóznak!”

– Kérek egy remek kóser menüt. Marhahúslevest macesszombóccal, töltött halat, libasültet, sóletet.

[...]

- Ízlik?
- Nagyon.
- És ezt a vallást akarja maga itt hagyni?

A szöveget állandóan frissítettük, annak megfelelően, hogy mi történt az országban, mitől volt hangos egy-egy parlamenti vita. Megkerestem hozzá a megfelelő korabeli cikket, viccet, és átcseréltük a szöveget, néha a dalokat is. Állandóan naprakészek voltunk, és ennek úgymond „shakespeare-i” sikere lett. Ahogy Shakespeare berakta a darabjaiba, ami a korabeli Angliában történt, úgy tettünk mi is, és a nézők ezt nagyon értékelték. Imádtuk játszani! Alig vártuk az előadásokat!

A színház egy közös játék a nézővel. Valójában minden előadás egy kísérlet, egy lutri. Ügyeltünk arra, hogy már a legelején megfogjuk a nézőket. Mivel az előadásban sok dal volt, el kellett találni, hogy mennyire gyorsan menjünk tovább egy-egy dal után, mivel a közönség automatikusan tapsol, de ha széttapsolják az előadást, elvész a folyamat, a stílus. A szövegnek nem

Szacsvay Lászlóval

lesz olyan hatása, mert taps után már nem kapcsolódik szervesen a dalhoz. Ki kellett tapasztalnunk, hogy a néző kedvére tapsolhasson, de az előadás egysége mégis megmaradjon. Ehhez nagyon erős koncentrációra volt szükség a részünkről. Egyszer egy kollega mesélte, hogy azt az instrukciót kapta a rendezőtől, idézem: „Úgy kell nézni a színpadon, ahogy a Benedek nézi a Szacs vajt a Budapest Orfeumban!” Ez nagyon nagy bók... Meg is jegyeztem. Amúgy ez egy színpadi szabály: ha valaki beszél hozzám a színpadon, és én elnézek másfelé, a néző rögtön arra néz, amerre én, és ő is elkapja a szemét a színésztől. Vagyis ilyenkor elvonom a figyelmet az éppen szereplő művésztől, és

magamra irányítom. Még ha ez csak egy pillanatig tart, akkor is. A néző kizökken, és kell egy kis idő, amíg visszatér az előző lelkiállapotba. A kollega kiteheti a lelkét, a hatás már nem lesz olyan. Ugyanígy magára vonhatja az ember a néző tekintetét, ha belemozdul a másik monológjába.

Vitray Tamásnak volt egy tévéműsora *Siker* címmel. Négy, a szakmájában sikeres embert, csapatot behívott a stúdióba, mindenkire jutott húsz perc, amikor bemutathatta saját „portékáját”. A közönség pedig szavazással döntött. Mi nyertük

Farkas Bertalan, Benedek Miklós, Császár Angela, Szacs vay László és Orosz István

a „Siker-díjat” az *Orfeum*mal, magunk mögött hagyva többek közt Farkas Bertalan úrhajóst is. A szobrot azóta is büszkén őrzöm a dolgozószobámban.

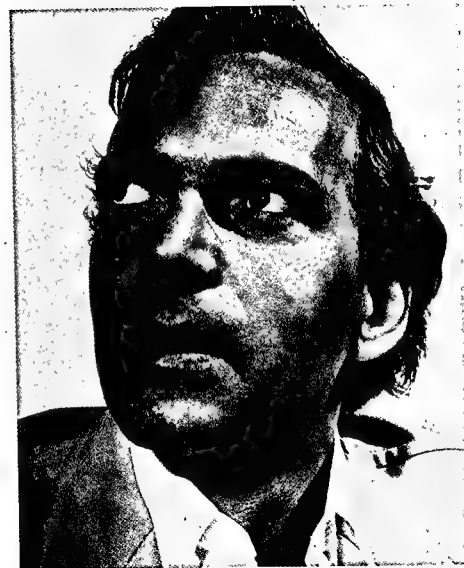
Másik nagy büszkeségem, hogy Mándy Iván nagyon odavolt az előadásért, többször megnézte, szerette azt a világot. Szépe Zoltán kiadott egy könyvet az előadásról, rengeteg fotóval és idézettel, az előszót Mándy Iván írta. 1989. május 10-én a 294. előadást élőben közvetítette a Magyar Televízió. Wisinger István volt a műsorvezető, aki az előadás előtt és a szünetekben interjúkat készített az alkotókkal és a meghívott vendégekkel, a mi esetünkben Mándy Iván és Koltai Tamás kritikus voltak a vendégek. A bevezetőben Wisinger elmondta, hogy régóta játsszuk nagy sikerrel és...

WISINGER ISTVÁN ...és megragadnám az alkalmat, hogy gratuláljak Benedek Miklósnak az Érdemes Művész kitüntetéséhez.

MIKLÓS Nagyon szépen köszönöm, de én nem kaptam Érdemes Művész-díjat. Szóban ugyan... hallottam már róla, hogy megkapom, de... nem kaptam meg... nem tudom, hogy... hogy... mi van most ezzel... Talán ha gondolják... szólhatnának az illetékeseknek...

Másnap reggel csöngött a telefon, úgy emlékszem, Pándy elvtárs a minisztérium színházi osztályáról hívott, sűrű elnézések közepette megkért, fáradjak be a minisztériumba, és vegyem át a díjat. Az történt, hogy mi a Katonával ekkoriban utaztunk olyan sokat, és történetesen március 15-én sem voltunk itthon, amikor ezeket a díjakat átadják. A minisztériumi dolgozók

– bokros teendők közepette – megfledkeztek az én kis kitüntetésemről. Végül is megértem, nekik ez nem olyan nagy dolog, mint nekem. A lényegen azonban mit sem változtat, több hónapos késéssel ugyan, de Tóth Dezső művelődési miniszter elvtárstól végül megkaptam.

- Tessék mondani, hol van ennek a konflisnak a kocsisa?
- Kocsis nincs, csak elvtárs van.
- Akkor tessék mondani, hol van ennek a lónak az elvtársa?

(Karinthy Frigyes)

Sokan kérték, hogy újítsuk fel az *Orfeum*ot, még ma is aktuális lenne. Túl öregek vagyunk már ahhoz, hogy két órát végigénekeljünk, -táncoljunk. Arra is kértek, tanítsam be fiataloknak. De ahhoz túl nagy szerelem volt. Ez nem egy színdarab, ezek mi vagyunk, az életünk. Tíz év az életünkéből. Meg hát, ha ma csinálnám, már teljesen másként kellene, talán más formát választanék, hisz annyit változott a világ. Persze az is igaz, hogy lényegi kérdésekben sajnos ugyanaz maradt.

Császár Angelával és Szacsvey Lászlóval

- Tessék mondani, lesz harmadik világháború?
- Azt hiszem, nem. A népek nem bírának ki még egy békét!

(Szép Ernő)

Itt jegyezném meg, hogy mi négyen: Szacsvey, Császár Angela, Orosz Pista és én nem „csak” kollegák voltunk a színpadon, hanem közeli jó barátok. Másképp talán nem is tudtunk volna így

együtt játszani. Orosz Pista halála után Fekete Mari, majd Szilassy Nelli ült a zongoránál, nagybőgő Huszti István, dob Riha Emil. Egyszer tartottunk egy év szünetet, mert Angela kiment Amerikába a férjével. Eszünkbe se jutott, hogy valaki beugorhatna helyette. Fáj és nagy csalódás, hogy a rendszerváltozás után Angelával megszűnt a barátságunk, évekig nem is beszéltünk. Egész másképp kezdett gondolkodni, mint ami az Orfeum filozófiája volt.

„Tekintettel a papírhány miatti szűk terjedelemre, felkérjük előfizetőinket, szíveskedjenek a sorok között is olvasni!”

A VIHAR

MIKLÓS Már a főiskolán összebarátkoztunk Schwajda Györgygel. Amikor a Szolnoki Színház igazgatója lett, hívott, hogy szerződjek oda, de akkor sem akartam vidékre költözni, viszont így is felajánlott egy rendezést, Molnár Ferenctől *A hattyút*. Később eljátszottam Barta Lajos *Szerelem* című darabjában Komoróczy adótisztet, Verebes István rendezésében.

Amikor kinevezték az újonnan épült Nemzeti Színház élére kormánybiztosnak, újból szerződést ajánlott, amit elfogadtam.

„Az első állandó színháznak nem egy visszarettentő fénypalotának, hanem egy magához vonzó szelíd világú kis bájlaknak kell lennie.”

(Széchenyi István, 1832)

Akkoriban nagyon sokat cikkeztek az épületről, általában negatívan. Évával kimentünk megnézni. Tényleg nem volt valami csoda, de mindegy, végül is ez az a Nemzeti, aminek az alapkövére én is gyűjtöttem. Szóval körbenéztünk, és hát igen szép a Duna-part, a park, a Gobbi-szobor, de maga a színház, szo-szo. Mindegy. Úgyis az a lényeg, ami benn van.

Schwajda hívott, hogy játsszam el *A viharban*, amit ő rendez, Prosperót! Hú! Ez nagyon nagy szerep. Komoly szerep. Félttem, de vagyok annyira színész, hogy erre az ajánlatra nem mondhattam nemet.

Ilyen próbafolyamatban még soha életemben nem vettem részt. Egyszerűen nem volt rendezőnk. Gyuri nem volt ott. Rengeteg probléma volt a színházzal, ugye ez még a nyitás előtti időszak, és állandóan a minisztériumba rohángált. Párhuzamosan próbáltunk Szikora Jánossal, aki *Az ember tragédiáját* rendezte. Ők próbáltak a színpadon, merthogy az volt a nyitódarab, amivel 2002. március 15-én megnyílt az új Nemzeti Színház. *A vihar* volt a második produkció. Mindennap délelőtt 10-kor bementünk a próbaterembe. Kis késéssel Schwajda, egy nagy kulcscsomóval a kezében, feltépte az ajtót, elnézést kért, gyorsan adott egy-két instrukciót, láttuk, hogy egész máshol jár a feje, majd közölte, hogy el kell mennie, mert el kell intéznie ezt-azt, amazt. Magunkra maradtunk. Összemondtuk a szöveget egyszer, kétszer, háromszor, aztán mi is elmentünk. Játzott benne Iglódi is, Balikó is, ők rendezők is voltak, nemcsak színészek, én személy szerint sajnáltam, hogy nem vették át egy kicsit a rendező szerepét, de nem akartak beleszólni. Másnap megint jött Schwajda, végre átvettünk egy jelenetet, bár azt is úgy, hogy közben csörgette a kulcsait, szólt a telefonja, érezhető volt, hogy sietnie kell, majd el is rohant. Néha felmehettünk a színpadra, hogy mi is kipróbálhassuk az új technikát, de akkor meg azzal ment el az idő. A színpad adottsága világszínvonalú, olyan csodákra képes, amiket magyar színpadon még nem lehetett látni, van ott alsó, felső, középső, hátsó emelő, olyan sülyesztő, amivel az egész színpadot el lehet tüntetni, de lehet egyenként, apró kis kockán-

ként akár lefelé, akár felfelé. Fölemelkedhet a színpad egyszerre is, olyat is meg lehet csinálni, hogy dodzsemek száguldjanak keresztül, amit kívülről joystickkal irányítanak. Úgy lehet részeket felemelni és fényekkel megbolondítani, hogy azt a tökéletes illúziót keltse, mintha az illető repülne. Szóval csodákban bővelkedett a technika, csak épp hol az egyik, hol a másik nem működött. Ezzel hosszú délelőttök mentek el, mert megpróbáltak minél többet megmutatni ezekből a különlegességekből. Vida Péter játszotta Calibant, felszállt egy dodzsemre és végigszáguldott a szőnyegen. Ez rendben van, mondtuk, nagyon jól néz ki, na de mit játsszon közben, mi a rendezői instrukció? Mindjárt jövök, kiáltotta Schwajda, csak fel kell rohannom az irodába, és eltűnt. Az épülettel kapcsolatos rengeteg probléma mellett az is nehezítette az ő életét, hogy a legfelső vezetés ragaszkodott ahhoz, hogy *Az ember tragédiája* március 15-én élő egyenes adásban menjen a televízióban, mert be akarták mutatni, hogy a Nemzeti Színház elkészült. Azt akarták, hogy élő egyenesben lássa az egész ország, hogy lám, milyen szép lett Siklós Mária tervező játékszerre. De nem működött! Illetve hol működött, hol nem. Schwajda megpróbálta kiharcolni, hogy ne legyen élő egyenes adás, mert nem biztonságos, bármi közbejöhet és az nagy leégés lenne. Ragaszkodott ahhoz, hogy felvegyék, és a felvételt adják le, de a kormány hajthatatlan volt. Jól összevésztek, végül engedélyezték, hogy készüljön egy felvétel, de továbbra is ragaszkodtak az egyenes adáshoz. Abban maradtak, hogy csak akkor váltsanak át a felvételre, ha valami nagy gikszer jön közbe. Végül lement az előadás egyenes adásban, nagyobb baj nélkül, más kérdés, hogy milyen minőségben. Másnap *A vihar*-próba volt a színpadon, ez már kicsit hasonlított egy normális színházi próbához, rögtön ki

is derült, hogy a darab mennyire nincs kész. Összenéztünk Nagy-Kálózy Eszterrel, ő játszotta Arielt, vele volt a legtöbb jelenetem, és megbeszéltük, hogy nem vállaljuk a bemutatót, botrány ide, botrány oda. Felmentünk Schwajda Gyurihoz az igazgatói irodába, és elmondtuk, hogy ezt nem lehet ilyen állapotban kiadni a kezünkől. Nem méltó se hozzá, se hozzánk, nem engedhetjük még közönség elé a darabot. Hosszan mondtuk és mondtuk. Gyuri türelmesen végighallgatta, mindenben egyetértett velünk, és azt mondta, ne idegeskedjünk, nem lesz premier. De – tette hozzá, kis szünetet tartva – azért próbálunk tovább! A következő nap csont nélkül lement a próba. Se egy döccenés, se megállás, se bútorprobléma. Minden a helyén volt. Ránk nézett Schwajda, és így kiáltott: „Lesz bemutató!” Hogy pszichológiai megfontolásból egyezett-e bele a premier elhalasztásába, mert meg akart minket nyugtatni, vagy komolyan gondolta, nem tudom. Kétségtelen, hogy levette a vállunkról a terhet, és ez nyilván hozzájárult ahhoz, hogy a próba zökkenőmentesen lemenjen. Mégsem hiszem, hogy helyes volt közönség elé engedni. Nem volt rendesen bepróbálva, így mindig bizonytalan maradt. Eszterrel minden előadáson valami mást próbáltunk ki. Ígyeztünk a hangsúlyokat másképp kitalálni, mint ahogy azt Schwajda egy-két szóval jelölte, máshol tartottunk szünetet. Minden előadás egy másfajta összetalálkozás volt, ami jólesett nekünk, mert kipróbáltuk magunkat, de tudtuk, hogy az előadás nincs megcsinálva rendesen, és ezek olyan ujjgyakorlatok voltak, amikkel ígyeztünk rendbe hozni, amit lehet. Amit azonban a kritika művelt, az felháborító volt. Egyszerűen megtagadták az addig rólunk alkotott képet. Semmi, de semmi nem volt igaz többé mindabból, ami a korábbi kritikákban megjelent.

Én alkalmatlan lettem a pályára. Egyáltalán hogy jövök ahhoz, hogy tanítsak a főiskolán, írta a főítész, Koltai Tamás, és sütött belőle a gyűlölet. Nem értettem, miért, amikor addig „szeretett” engem ez az újfajta kritikusi tábor. De megmagyarázták nekem, hogy ez a gyűlölet Schwajda ellen irányul, amiért lepaktált a Fidesszel, ne vegyem komolyan, nem nekem szól. De komolyan kell vennem, mert le van írva, ezt olvassák az emberek, és ha bármikor keresnek valamit *A vihar*ról a dokumentumokban, ezeket a kritikákat fogják találni. Mi lettünk a megélhetési színészek, akik ki tudja, milyen sokat keresnek, miközben ilyen sz...r előadásokat csinálnak, bezzeg ott vannak a mások, a szegények, akik alig keresnek filléreket, és milyen zseniális előadásokat hoznak létre. Nemcsak Schwajdát utálták, amiért lepaktált Orbánnal, minket, színészeket ugyanúgy. Ránk eresztették minden dühüket, mert beálltunk hozzá. Én nagyon ki voltam borulva. Ez volt pályám során a legtragikusabb időszak. Nagyon rosszul viseltem, mert úgy éreztem, igazságtalan. Nem beszélve Csáki Juditról, akivel jó barátságban voltam. Korábban sokat máskáltunk ide-oda együtt, színházba, moziba, ebédelni, szóval ez egy szakmai barátság volt. Talán én láttam elsőnek az új lakását a Lipótvárosban. Megmutatta nekem, milyen könyvet fordít, de nem szabadott elmondanom, mert álnév alatt dolgozott, szóval még ilyeneket is tudtam róla. Azt is tudtam, hogy éppen kivel, és hogy azzal éppen mi van, szóval mindent tudtam róla. Tőle végképp nagyon rosszulesett ez a gyűlölet. De nem kérdeztem semmit, és ő se mondott semmit. Akkor megszakítottam minden ilyen barátságot. Van olyan, hogy az ember kitöröl a noteszből néhány nevet. (Egri Pista bácsi után szabadon.) Korábban sose csináltam ilyet, de akkor megtettem. Akik szerint hirtelen

alkalmatlan lettem a pályára, csak mert beálltam a Schwajda-féle Nemzeti Színházba, azokkal nem volt tovább miről beszélnem. Sajnos később is volt egy pár barátom, akivel így szakítottam, elég keserű szájjal, mert sose hittem volna róluk, hogy ennyire véresszájú jobboldaliak lesznek. Amikor leszerződtem a Schwajda-féle Nemzetibe, nem politikai oldalt választottam, hanem egy színházat, méghozzá egy olyan színházat, ahol nagyszerű kollégákkal dolgozhattam együtt. Ezek a kritikusok, bár politikai okból, de szakmailag vágták belém a kést. És itt megint az a kérdés, hogy kinek játszunk. A szakmának, magunknak, vagy a közönségnek. Hetvenöt előadást játszottunk ebből a sz...r *Vihar*ból. Ebben persze benne van az is, hogy ez volt a Nemzeti első évadja, és az emberek kíváncsiak voltak az új Nemzeti Színházra. Sokan nyilván ezért jöttek, de nem mentek el előadás közben, hanem tapsoltak a végén.

Az előadás természetesen nem volt jó. Legalábbis nem olyan, amilyet szerettünk volna, és amilyen lehetett volna, ha normális próbaidőszakunk van. A színész tudja a legjobban, hogy miben vesz részt. Azt sem hiszem, hogy Schwajda ne tudta volna, hogy ez egy kirakat-előadás volt. Eljátszottuk úgy-ahogy, minden baj nélkül, még a közönség tetszését is elnyertük, de azért itt nem volt kitalálva semmi eredeti. Még a technikai adottságokat sem használtuk ki, a felét sem mutattuk meg annak, amire az épület képes. Ezt mindannyian tudtuk. Nehogy azt higgyék a kritikusok, hogy mi ezt nem tudtuk. De az nem volt igaz, hogy szégyenletes előadást hoztunk volna létre, és az végképp nem, hogy mi akkor visszaadhatjuk a diplománkat, mintha mindaz, amit addig csináltunk és amit addig írtak rólunk, meg se történt volna. Ráadásul a pénzzel kapcsolatban is el voltak tévedve. Jó fizetést

kaptunk a Nemzeti Színházban, ez igaz, de abból senki nem vett sarki házat. És ennek végképp semmi köze a szakmai színvonalhoz. Csak a politikához. Ami pedig a színházon belüli politizálást illeti, mondhatom, hogy arról ott, akkor szó sem esett. Volt egy nagy asztaltársaságunk, különböző politikai beállítottságú színészekből állt. Naponta ültünk együtt a büfében, együtt ebédeltünk, együtt kávéztunk, órákon át beszélgettünk színházról, előadásokról, próbáról, még politizáltunk is, és soha nem volt balhé. Néha Hollósi Frici és Blaskó Péter lehülyézték egymást, aztán röhögtek egyet, és megittak egy felest. Nagyon jól megvoltunk egymással, jobb- és baloldal, semmi olyan atrocitás nem történt, ami később. Sajnos. De akkor én már nem voltam ott.

„A magyar teátrum még a bolondokházába visz!”

(Széchenyi István, 1835)

A március 15-i színháznyitó után Schwajda már nem sokáig volt kormánybiztos, még megalapította a „Nemzet Színésze” díjat, ami vitathatatlanul az ő érdeme, javított egy kicsit a színház akusztikáján, de azt már b...tuk, így is maradtak olyan helyek, ahonnan nem lehetett hallani, és olyanok is, ahonnan nem lehetett látni. Májusban már Huszti Péter volt az igazgató kerek egy napig. Azután a kulturális kormányzat újabb kormánybiztost nevezett ki Bosnyák Miklós, korábbi televíziós szakember személyében, végül 2003 januárjában Jordán Tamás nyerte el a Nemzeti Színház igazgatói székét.

„MICUKI – SZACSYBE”

KATI Utolsó éves bölcsészhallgató voltam, amikor egy közös barátnőnk elvitt minket, a húgomat, Vajda Pannit és engem, a Nemzeti Színházba, a *Budapest Orfeum*ra. Sorsfordító este volt számomra. Már csak pár hónap volt az államvizsgáig, a szakdolgozatomat *A kisebbség helyzete Erdélyben* címmel Csepeli György szociológushoz írtam volna. Az előadás akkora hatással volt rám, hogy megváltoztattam a szakdolgozat témáját. Szociológia helyett művelődéstörténetből írtam, *A magyar kabaré története* címmel. Szóval a *Budapest Orfeum* olyan hatással volt ránk, hogy gyors egymásutánban megnéztük még tizenhétyszer. Nem volt kérdés többé, hogy utam a színház felé vezet, és ősszel már a Játékszínben kezdtem mint művészeti titkár. Elnézést a kitérőért, de a két előadás szervesen összefügg egymással, egyikből következik a másik. A *Budapest Orfeumból* a *Hyppolit, a lakáj*.

MIKLÓS Mi legalább tizenöt évvel voltunk fiatalabbak a szerepnél. Szacsy alig volt pár évvel idősebb Frajt Editnél, aki a lányát alakította. Hisz emlékszel, nekem is öszíteni kellett.

KATI A Játékszín új igazgatója, Berényi Gábor (1982–1992) azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a Játékszín – ami nemrég még Kamara, Varietéként működött – átalakítja a Magyar

Dráma Kamaraszínházává. A Kamara Varieté közönsége más-hoz szokott...

MIKLÓS Apám is játszott a Kamara Varietében, a *Ki a ludas?* című műsort konferálta.

KATI Őt biztos imádta a közönség, de a magyar drámához nagyon nem akart hozzászokni. Állandóan nézőhiánnyal küszködünk. A félháznak már szinte örültünk. Olyan is előfordult, hogy 7 jegyet adtunk el egy előadásra. Én teljesen ki voltam borulva, és állandóan azon agyaltam, mit kéne tenni. Egyik este a *Hyppolit, a lakáj* című film ment a televízióban, a híres Kabos–Csortos párossal. Miközben néztem a filmet, hirtelen kipattant az ötlet: ebből kell színdarabot csinálni! Te fogod játszani Hyppolitot, Szacsy lesz Schneider Mátyás, hisz akkor ti voltatok a nagy páros, és Verebes Pista fogja rendezni. Másnap berohantam Berényi Gáborhoz, elmondtam neki az ötletet, és kértem, hogy gyorsan írassa meg valakivel, de mindenképpen ti játsszátok Kabos–Csortost, mert csak úgy lesz igazi siker. Mit mondjak, nem voltam nagy hatással rá... De az idő nekem dolgozott. Kellett még egy év, még néhány nézőhiány miatt elmaradt előadás, és beadta a derekát. Az igaz, hogy nem íratta meg senkivel, így nyáron nekiláttunk Pannival, aki akkor még egyetemista volt, és megírtuk. Végül Berényi elfogadta mind a három feltételemet: Benedek – Szacsy – Verebes.

MIKLÓS Sok olyan szerep volt az életemben, amitől félttem, vagy nem voltam biztos, hogy érdemes elvállalni. Először a Hyppolit is ilyen volt. Az olvasópróba a Fészek Klubban volt, ahol nagyon helyes volt a Pista, elmondta, hogy nem a filmet akarja megcsinálni, hanem ránk akar koncentrálni, és nem kell se Kabost, se Csortost játszani. Az egész előadást a mi generá-

ciónkra húzta, hisz nagyjából egyidősek voltunk: Benedek, Szacsy, Molnár Piroska, Hollósi Frici, Borbás Gabi, Gáti Oszkár, Várhegyi Teri, még a Frajt Edit és Bajor is csak nyolc-kilenc évvel volt fiatalabb nálunk. Egy kivétel volt, Horváth Tivadar, aki az öreg Makácsot játszotta. Hogy nagyjából egy generáció voltunk, az jót tett az előadásnak, mert nagyon értettük egymás nyelvét.

KATI Ha már az Imit említed, ne menjünk el szó nélkül mellette, hisz neki ez a szerep volt a nagy „kiugrás”, addig a Déryné utazó társulatának névtelen színésze volt.

MIKLÓS Ez igaz, de mi jól ismertük az éjszakából. Minden este ott ült a Fészekben vagy a Balettcipőben, mindig ott, ahol az élet zajlott. Imádtunk vele együtt lógni, mert zseniális humora volt, amit most már mindenki tud, de biztos állíthatom, hogy baráti közegben, kamerák nélkül még szellemesebb volt.

KATI Verebes is imádta, emlékszem, amikor egyik reggel bejött a titkárságra, és elmondta, hogy Bajort akarja a Gózon szerepére, megkért, hogy segítsék rábeszélni a Berényit. Nyilvánvaló volt, hogy nem fog lelkesedni egy ismeretlen, ráadásul túl fiatal, diploma nélküli színészért.

MIKLÓS Ezután minden darabban benne volt. Ő lett a társulat nélküli Játékszín egyetlen „tagja”. A próbák elején annyira izgult, hogy szabályszerűen remegett a keze. Ti is bejöttetek sokszor, és hangosan neveltetek, (sajnos) a műszak is állandóan a nézőtérén ült, és nézte a próbát, ami színháznyelven azt jelenti: sikergyánús. Na de hogy fogják fogadni a nézők?

KATI Ez volt az első filmátirat. A mai fiataloknak ez szinte értelmezhetetlen, hisz ma már nincs olyan színház, ahol ne játszanának filmadaptációt, de akkor még ilyen nem létezett. Várható volt, hogy a kritika le fogja húzni, és ócskaságnak tartja.

MIKLÓS Hogy fognak minket elfogadni Kabos–Csortos után? Rádásul, ugye, ti azt találtátok ki, hogy Kabos képe végig ott lógjon a falon, mint első Schneider Mátyás, aki a szemétszállító vállalatot alapította. A példányba bele volt írva, hogy a darab legvégén, a „hagymát is hagymával” eszem jelenetnél egy adott ponton mi ketten a Szacsyval felnézünk a képre, kalapot emelünk, mintegy tiszteletadásként a nagy elődnek. Egyik próbán eszünkbe jutott, hogy itt meg kéne szólalni Kabos és Csortos hangján. Ki is gyakoroltuk, de nem szóltunk Verebesnek, hanem a következő próbán megleptük. De nem csak őt, hanem mindenkit, a műszak tapsolt a nézőtérén, Pistának is nagyon tetszett, úgyhogy benne maradt az előadásban, és a nézők is minden alkalommal nyílt színi tapssal jutalmazták.

Azóta már a szobám falát díszíti ez a kép. A 60. születésnapomra kaptam meg töletek, amit a Nemzeti Színházban ünnepeltünk. Előtte titokban tartották. Aznap játszottam, és előadás után, mint rendesen, a büfébe mentem egy levezető italra, kis beszélgetésre a kollegákkal. Ahogy kiléptem a büfé előtt a liftből, megszólalt a zongora, és Fekete Mari zenei vezető játszani kezdte a Hyppolit-belépőmet:

*„Elvadult és rossz világot élünk,
fehér holló a jómodor
s ha véletlenül bárhová belépünk,
mindenhol a durvaság honol.
Én azonban eltökéltem, hogy gazdáimnak körében
megőrzöm a régi módi stílt
És nem engedek teret annak, mit az illem tilt.*

*Egy jól nevelt lakáj az halk és óvatos,
Mert én nálam szabály, hogy légy tapintatos
Ideám az erény, mandzsettám is kemény,
S az életem nem kalandos.
Egy jól nevelt inas az illemhez simul,
Decens és férfiás, mint Winston Churchill úr.
Fő az illemszabály, ettől jó a lakáj,
Jegyezze meg ezentúl.”*

(Verebes István dalszövege)

Zenés belépőm lett a meglepetés szülinapi partimon. Jordán tartott egy kis beszédet, aztán te átadtad a Kabos-képet, Fekete Mari végigzongorázta a dalaimat a *Hyppolit*ből. Emlékezetes este volt.

Ebben verhetetlen volt a Jordán, olyan szeretettel szervezte az ilyen társulatot összekovácsoló bulikat, és benne nem volt semmi sznobizmus, nem érezte dehonesztálónak, hogy a nemzet első színházában a *Hyppolit, a lakáj* zenéjére vonuljon be egy nemzeti színházi színész.

„Mióta ez a Hyppolit betette ide a lábát, a föld kifordult a tengelyéből, és minden a Hyppolit körül forog. De majd én megmutatom!”

KATI Az első nyilvános főpróba 1984. március 20-án volt. Amikor beléptem a társalgóba, megijedtem, mert zöld színű volt az arcotok. Nem tudom, hogy lehet zöldre sápadni, ráadásul smink alatt, nektek sikerült.

MIKLÓS Főleg nyugdíjasok ültek a nézőtéren, a nyilvános főpróbát magunk közt Kerepesi bérletnek szoktuk hívni, de most féltünk tőlük, mert nekik volt összehasonlítási alapjuk, hisz ők még színházból is ismerhették Kabos-Csortost, nem csak a filmből.

KATI A második nyilvános főpróbán ott volt Kern András és Sándor Pál. Nagyon gratuláltak, és Kern hozzátette: „Ezzel megfogtátok az Isten lábát!”

MIKLÓS Akkor még nem volt divat, hogy a nézők bekiabálnak, bravóznak, hujjognak a tapsnál. Először a *Hyppolit* premierjén hallottunk ilyet.

HYPPOLIT: Szabadna tudnom a ma esti programot?

SCHNEIDER: Este paprikás csirke lesz.

HYPPOLIT: Úgy értem, itthon méltóztatik maradni, vagy netalán a művészet iránt méltóztatik érdeklődni?

SCHNEIDER: Mi az, mi az?

HYPPOLIT: Előkelő urak bizonyos élemedett korban lelkes párfogói a művészetnek.

SCHNEIDER: Minek?

HYPPOLIT: A művészetnek.

SCHNEIDER: Annak bizony, annak igen.

HYPPOLIT: Szabad a hölgy nevét?

SCHNEIDER: Na most minek kell ez?

HYPPOLIT: A gróf úrnál is én szoktam gondoskodni virágról és apróbb figyelmességekről.

SCHNEIDER: Virág... az lehet!

HYPPOLIT: A hölgy neve?

SCHNEIDER: Mi... mi?

HYPPOLIT: Mimi?

SCHNEIDER: Mi mimi?

HYPPOLIT: Mimi. Kis apró tüzes nő, tavaly Rappaport báró barátnője volt. Remélem, jól vagyok informálva!

SCHNEIDER: Hogyne, jobban, mint én...”

Egy vígjátékot csak nagyon komolyan lehet jól eljátszani, csak úgy, ha a szituációk egy-egy konfliktushelyzetből indulnak, ha a színész a karakter igazát játssza, és nem a poént. Azt a nézőre kell bízni. Nekünk, fenn a színpadon nincs különbség egy Csehov-darab vagy egy *Hyppolit, a lakáj* között. Ehhez persze szükséges, hogy a színdarab jól legyen megírva, hogy valós konfliktushelyzetek legyenek, hiteles karakterek. Ez itt szerencsére megvolt, mi pedig ügyeltünk a játék komolyságára. Minél komolyabban és őszintébben játszunk mi fenn, annál jobban nevet a néző lenn. Egy vígjáték valós sikeréhez komoly színész

kell és tudni kell poentírozni. „A színjátszásban három nehéz dolog van: bejönni a színpadra, kimenni a színpadról, és ami a kettő közé esik” – ahogy ezt Kellér Dezső megfogalmazta. Semmiképpen nem szabad elhülyéskedni. A Játékszínben más nehézségek voltak.

KATI Tudom, mire akarsz kilyukadni. A beugrásokra, szerepátvételekre.

MIKLÓS Pontosan.

KATI Mindig az anyaszínházatokhoz kellett alkalmazkodni. Nemegyszer volt olyan, hogy a kisebb szerepeket le kellett kettőzni, különben nem lehetett volna műsorra tűzni.

MIKLÓS A beugró próbák előadás előtt történtek, Verebes távollétében Bodori Anna rendezőasszisztens vezetésével, aki oda-vissza tudta az előadást, a tánclépekkel együtt. Pontosan tudta, ki honnan jön, hova megy. Figyeljete! – mondta a beugró színésznek –, itt Micu ki, Szacsy be! Sokan ugrottak be, így több százszor kellett elmondania. Csak hárman voltunk, akik végigjátszottuk a több mint 300 előadást, Bajor Imi, „Szacsybe” és én, „Micuki”.

És akkor álljanak itt a beugrások:

Julcsa szerepébe Borbás Gabi helyett

Papadimitriu Athina, Csonka Ibolya, Ambrus Asma

Nagy András szerepébe Gáti Oszkár helyett

Hirtling István, Rátóti Zoltán, Kolos István, Benkő Péter

Terka szerepébe Frajt Edit helyett

Für Anikó, Kozák Ágnes

Mimi szerepébe Várhegyi Teréz (Samuka) helyett

Papadimitriu Athina, Vándor Éva

Makács főtanácsos szerepébe Horváth Tivadar helyett

Zentay Ferenc, Verebes István

Schneiderné szerepébe Molnár Piroska helyett

Szabó Éva, Esztergályos Cecília

Tóbiás szerepébe Hollósi Frici helyett

Kránitz Lajos, Rajhona Ádám, csak az alkati hasonlóság

miatt, Paudits Béla, és egyszer Nyilas Tamás, ügyelő.

Engem nem zavarnak a beugrások, ha az illető a rendező koncepcióját betartja, és alkalmazkodik az előadás stílusához. Az első beugrós előadás mindig koncentrált és feszült, az ember leginkább a beugrót segíti, aki rendszerint nagyon jó, csak a többiek bakizzák tele. Később van olyan, hogy elszabadul a pokol. A beugró azt hiszi, hogy biztos talpakra áll, és elkezd a saját manírijait szépen becsempészni az előadásba. Mi megőrülünk! És ha elkezdjük az előadást felhígítani, akkor többé nincs megállás. Nagyon erős koncentráció kell ahhoz is, hogy a néző nevetése ne vigye el a játékot más irányba, de ha nem úgy jön a végszó, ahogy bepróbáltuk, akkor a reakció is más, és az már nem ugyanaz az előadás. Én biztos vagyok abban, hogy a *Budapest Orfeum* azért mehetett tíz évig, mert a négyszázadikat is úgy játszottuk, ahogy az elsőt. Igaz, hogy ott csak a zenekar tagjai változtak. Egy olyan előadást, amit az ember ennyi gonddal, szeretettel csinál, azt félti. És ha az „egy bolond százat csinál” effektus beindul, és mindenki elkezd privátkodni, akkor oda az öröm, oda a színvonal.

KATI Kilenc évig volt repertoáron, egészen addig, amíg Berényi Gábor igazgatói mandátuma le nem járt, és bátrán mondhatom, megoldotta a korábbi „közönséghiányt”. A Játékszín berobbant a köztudatba. A Magyar Televízió statisztikai adatai szerint a mindenkori színházi közvetítések közül a *Budapest Orfeum* és a *Hyppolit, a lakáj* mondható a legsikeresebbnek, mindkettőt több mint 3 millióan nézték.

HYPPOLIT: A Schneider úrral akarok beszélni.

SCHNEIDER: Itt vagyok, kérem!

HYPPOLIT: A ma esti botrány arra az elhatározásra kényszerít, hogy levonjam a konzekvenciákat, és pozícióm feladjam. Ilyen helyen egy percig sem maradok.

SCHNEIDER: Állj! Maga, Hyppolit, letölti a felmondási időt. Két héten keresztül mindennap végignézni, hogy (*innentől Kabos Gyula hangján*) én nem szmokingban zabálok a vacsorám, hanem ingujjban. Mit ingujjban..? Atlétatrikóban. És a libasülthöz pedig hagymát eszem! Mindenhez hagymát eszem! A hagymához is hagymát eszem! A halat pedig késsel fogom enni. Két késsel! És bajuszt növeszték! Ekkora bajuszt!

HYPPOLIT: (*Csortos Gyula hangján*) Parancsára, nagyságos uram!”

Vajda Katalin és Vajda Anikó kisasszonyok
szeretettel meghívják

Beudeli Miklós urat

1934+50 december 7-én, Damjanich utcai
kastélyukban tartandó estélyükre.

A házirendre vonatkozólag

1. Megjelenés kizárólag estélyi dresszben, úszk-
ve pontban az előadás után.
2. Érkezés után ismerősök üdvözlése, dresszek
dicsérése.

3. Mindkét lakajos szoba megtekintése, dicsérése.
4. Ételek, italok kiméletlen pusztítása, dicsérése.
/Külön sütemény dicsérése Mamának/
5. Nyitótánc. Korabeli muzsikára táncolások gyakor-
lása, partner dicsérése.
6. Összes Vajda-művek /eddig/ pamfletek, sütemény-
receptek stb/ meghallgatása, dicsérése.
7. A nagy sikerre való tekintettel, összes Vajda-művek
ujrahallgatása, újradicsérése. Új pamflet hiányo-
lása.
8. Meglepetés! - dicsérése.
9. Lásd a 4. és 5. pontban foglaltakat. /Szokásos di-
csérés./
10. Másnap reggeltől estig az estély dicsérése rokonok-
nak, ismerősöknek, vadidegeneknek.

Ullas & Ruviz

„NEM TALÁLOK SZAVAKAT MAGAMRA”

(JÓZSEF ATTILA)

MIKLÓS A Merlin Színházban volt egy nagy buli annak tiszteletére, hogy kinevezték Jordán Tamást a Nemzeti Színház élére. Rengetegen voltunk, nagy nehezen odakeveredtem a pulthoz, rendeltem egy fröccsöt, Jordán is, ittunk. Gratuláltam neki, és elkezdtünk beszélgetni. Lelkesen ecsetelte a terveit, többek között, hogy majd hajóval jön a közönség (ezt már Schwajda is tervezte), akart egy új játszóhelyet, egy amfiteátrumszerűséget csinálni a Duna-parton, szeretett volna egy fedett szabadtéri színpadot, de borzasztóan sokba került, úgyhogy nem jött össze. Egy kávéházat is akart, az se sikerült, és még rengeteg mindent sorolt, amiből szinte semmi nem valósult meg. Ontotta magából a terveket, én hallgattam, hallgattam, aztán egy idő után azt mondtam, ez mind szép, de mit fogunk játszani? Elsorolt néhány darabcímet, majd hozzám fordult:

JORDÁN TAMÁS Szerinted, mit kellene játszani?

MIKLÓS Miért nem játszunk Szomoryt? Van egy darabja, ami ma éppolyan érvényes, mint amikor írta, a *II. József*. Arról szól, hogy ki az, aki a változást akarja, csatlakozni Európához, és ki ragaszkodik a régihez! Ráadásul isteni szerepek vannak benne!

JORDÁN TAMÁS Nem ismerem! Van kedved megcsinálni?

Picit furcsállottam, hogy nem ismeri, hisz korábban is színházigazgató volt, de legalább megígérte, hogy elolvassa. Eltelt pár hét, majd látom a próbatáblán Szomory Dezső *Györgyike, drága gyermek* című darabját kiírva következő bemutatónak. Rendező: Béres Attila. Én nem voltam benne, játszottam a Verebesnél, aki Gerhart Hauptmann *A bunda* című darabját rendezte. Verebes szerint jó előadás volt, szerintem pedig olyan furcsán rossz lett. Aztán játszottam egy kabaréban, amit a Gobbi-teremben mutattunk be, Selmeczi György rendezésében, remek csapattal: Hernádi Judit, Básti Juli, Hollós Frigyes, Hirtling István, Vida Péter, Mészáros István, Murányi Tünde meg én. Ez se volt igazán jó, de rossz se. Volt benne egy csomó kuplé, operettsláger, régi dalok, remek hangszerelésben, elég sok próza is, filozofálás a nevetésről, ami már kevésbé volt találó. Azt szeretnék volna, ha ez valami nagyon modern dolog lenne, de nem lett. Viszont ott ismertem meg Dinyés Danit, hála Istennek! Ő volt a zenei vezető, ő tanította be a dalokat, amik egy-két kivétellel jók voltak, és a Dinyés mint zenekarvezető sokat ért.

A csapat jó volt a Nemzetiben, a hangulat is, továbbra is jóban voltunk egymással, együtt ebédeltünk a büfében, mert jó volt a konyha. Jordán nagyon helyes volt, közvetlen, sokszor leült hozzánk beszélgetni. Egyik ilyen alkalommal megint megkérdezte:

JORDÁN TAMÁS Micu, szerinted, mit játszunk jövőre?

MIKLÓS Hát van egy isteni darab. Karinthy Frigyesről a *Holnap reggel*.

JORDÁN TAMÁS Nem ismerem.

Becsületére válják, megint csak vette a fáradságot és elolvasta.

JORDÁN TAMÁS Igazad volt, remek a darab! Tényleg isteni! Van kedved megcsinálni?

MIKLÓS Örülök, Tamás, hogy tetszik. Ami a rendezést illeti, majd beszéljük meg...

Telt-múlt az idő, nem szólt semmit. Én soha nem szoktam odamenni igazgatókhoz, hogy mi van, mikor rendezhetek már? Egy idő után a következőt látom a próbatáblán. Karinthy Frigyes: *Holnap reggel*, rendező: Hargitai Iván. Játsoztam benne. Nagy bukta volt. Szerintem az Iván egyszerűen nem értette meg ezt a darabot. Meghívta hozzá Horváth Csabát mint mozgásművészt, de hogy minek? A ruhák gyönyörűek voltak, olyan Csehov-szerű vászonból, a lányoknak csodálatos estélyi ruháik voltak, nagy kalappal. Az utolsó képben jelenet szerint a repülő-terre megyünk a gép elé, amellyel a főszereplő, László Zsolt érkezik. Volt hozzá egy koreográfia. Hogy mit keres a koreográfia egy ilyen darabban, azt nem tudom. Mindegy. Már öltöztetési próba volt, és azt mondja Csaba, hogy mindenki feküdjön a földre. Lefeküdtünk a gyönyörű ruhákban, és akkor jött a zene meg a koreográfia. Senkinek nem volt egy szava se. Én felálltam és megkérdeztem.

MIKLÓS Idefigyelj Csaba, mi a lósz...rt forgunk, pörgünk, fekszünk itt a koszbán, ezekben a gyönyörű ruhákban, kalapokban?

HORVÁTH CSABA Várjátok a repülőt!

MIKLÓS A repülőt nem így szoktuk várni!

HORVÁTH CSABA Rendben van. Mindenki feküdjön le, kivéve a Benedek!

Fogtam magam, és kijöttem a színpadról. Dühöngtem. A többiek meg bent röhögtek. Végül persze visszamentem, következő alkalommal is dühöngtem, de már nem annyira, a végeredmény az lett, hogy mindenki feküdt a földön rajtam kívül, én hátul valamit csináltam, kimennem nem lehetett, mert volt szövegem. Megvolt a premier, nagy bukta. A kamarateremben a nézőtér mobil volt, előadásról előadásra egyre kevesebb széket raktak be. Végül lekerült a repertoárról.

A következő darab, amit nem rendeztem a Nemzetiben, Petőfitől *A helység kalapácsa*. Összeállt néhány fiatal színész, felkértek, hogy rendezzek nekik egy előadást nyáron, Szentendrén, a Duna-parton. A keretjátékot én állítottam össze különböző Petőfi- és Szigligeti Ede-szövegekből. Színházról és színészekről szólt, egy vándortársulatról, akik eljátsszák *A helység kalapácsát*. A színészek: Puskás Tivadár, Horváth Zsuzsa, Major Melinda, Vida Péter, Kardos Róbert, Hevér Gábor, Kocsis Gergő. Melis László isteni szonokát írt hozzá. Számomra külön emlékeztetés, mert akkor dolgoztam először kisebbik fiammal, Alberttel. Miután ez egy „szegény produkció” volt, szívdességből kértem meg őt, hogy segítsen, és legyen az asszisztensem. Ebből az lett, hogy végül a darabba is belekerült mint sűgő, ami vándortársulatoknál egy fontos poszt volt, hiszen naponta változott a műsor. Nagyon jól dolgoztunk együtt, amit később többször megisméltünk. Jordán kijött Szentendrére megnézni az előadást, és el

volt ragadtatva. Még arra is emlékszem, hogy nekidőlt az épület falának, úgy beszélgetett velem előadás után, és áradozott, hogy ez milyen helyes, kedves, szellemes előadás, és szeretné ősszel bevinni a Nemzeti Színház kamaratermébe. Rajtam nem múlik, mondtam, persze a társulat is nagyon boldog volt. Hónapok teltek el, és sehol semmi, nem szólt senki egy árva szót sem. Végül valami buliban odajön hozzám Tamás, és azt mondja, hogy sajnos nem sikerült, mert nem adtak rá pénzt. Nem értettem, miért kell pénz egy kész előadásra. Később azt hallottam, hogy valaki megfúrta. Nem tudom, mi volt a valós oka, de végül is nem érdekes.

És elkövetkezett a Jordán-éra utolsó éve. Szinte már kötelező jelleggel megint odajött hozzám:

JORDÁN TAMÁS Szerinted mit kéne játszani, Micu?

MIKLÓS Lenne nekem egy nagyon jó ötletem.

JORDÁN TAMÁS Mi az?

MIKLÓS Az ötödik pecsét.

JORDÁN TAMÁS Az mi?

MIKLÓS Hogyhogy miii? Sánta Ferenc regénye, amiből Fábri Zoltán csinálta azt a zseniális filmet. Őze Lajos, Latinovits Zoltán, Márkus László, Horváth Sándor, Dégi István, Bencze Ferenc, Cserhalmi György, hogy csak pár nevet említsek.

JORDÁN TAMÁS Nem láttam.

MIKLÓS Neeem?! És a könyv?

JORDÁN TAMÁS Nem olvastam.

MIKLÓS B.....a meg....!

JORDÁN TAMÁS Lenne kedved megrendezni?

MIKLÓS Előbb olvasd el! Holnapra elhozom.

Két nap alatt elolvasta, és ragyogó arccal hozta vissza a könyvet.

„Hát, kérem, öt perce van arra, hogy eldöntse, Tomoцеusz Kakatiti akar lenni, vagy Gyugyu! Tessék választani lelkiismerete szerint. Harmadik lehetőség nincs.”

(Sánta Ferenc)

JORDÁN TAMÁS Zseniális.

MIKLÓS Ugye? Mondom én! Ezt meg kéne csinálni!

JORDÁN TAMÁS Igen. Igazad van. Megcsináljuk! De ezt én akarom rendezni!

MIKLÓS Kivel akarod átíratni? Csak kérlek, ne a...

JORDÁN TAMÁS De... pontosan ővele: Hamvai Kornállal.

Nyeltem egyet. Szeretem Hamvait, láttam a Radnóti Színházban Valló Péter rendezésében *Castel Felice* című darabját, ami nagyon tetszett. De az átíratái valahogy nem sikerülnek. Elkészült Az ötödik pecsét színpadi változata. Megkaptuk. Elolvastuk.

JORDÁN TAMÁS Mit szólsz, Micu? Isteni lett, igaz?

MIKLÓS Nem isteni, Tamás! Egyáltalán nem az. Kihagyta a regény lényegét. Az egész szürrealitását, az álom részt, mindent, amittől elemelkedik. Ami megmaradt, az az első síkon zajló történet: a kocsmajelenet.

JORDÁN TAMÁS Nem baj! Meglátod, nagyon jó lesz!

Kiírta a szereposztást, én játszottam Őze Lajos szerepét, Újvári Zoltán Márkus Lászlóét, Csankó Zoli volt az, akit a filmen Horváth Sándor játszott, és Mertz Tibi játszotta, amit a Dégi Pista. Hollósi Frici volt a kocsmáros és Rátóti Zoli játszotta Latinovits szerepét. Mindabból, amit én gondoltam, egy dologban engedett Tamás, hogy a felakasztott kommunistának egy jelentős színésznek kell lennie, noha szövege nincs és csak a legvégén látjuk, ahogy agyonverve, véresen lóg egy kötélen. De ha egy statisztára osztja a szerepet, akkor teljesen érdektelen. A filmben is Cserhalmi játszotta. Javasoltam László Zsoltot vagy Stohl Andrást. Ezt megfogadta, és ők ketten felváltva játszották. Végül, bár nem lett igazán jó előadás, elég szép sikere volt. Akkor már nagyon érződött a fasizálódás Magyarországon, és a nézőtér kettéosztódott.

Amikor már folytak a pályázatok, keringtek a pletykák arról, hogy ki lesz az új igazgató, Jordán összehívta a társulatot egy beszélgetésre. Tudtuk, hogy ő nem pályázott, reméltük, hogy tájékoztat arról, hogy mi lesz a sorsunk. Összegyűltünk a büfében, Jordán széles mosollyal az arcán csak arról beszélt, hogy vele mi lesz. Örömmel újságolta, hogy Szombathelyen alapít színházat, szervez egy társulatot, ez neki egy nagy kihívás, izgatottan várja. Hosszan szónokolt, látszott rajta, hogy tényleg nagyon boldog. Mi csendben ücsörögtünk, hallgattuk, magunkban örültünk az ő sikerének, de vártuk, hogy rólunk mikor lesz szó. Én egy adott pillanatban szóra emelkedtem: „Tamás, mindannyian örülünk, hogy ennyire boldog vagy a te Szombathelyeddel, de itt mindenki arra kíváncsi, hogy velünk mi lesz?” Garas Dezső is felpattant, és feltette ugyanezt a kérdést a saját modorában. Ezután nagy hangzavar keletkezett, de semmit nem tudtunk meg, azonkívül, hogy ő boldog.

*Hétért – magamat kértem –
adsz-e hatot?*

*Játszom. Azé az érdem,
ki játszhatott.*

(József Attila)

Jordán egy igazi játékos. Egy jó játékos. Remek társasjátékban, kártyajátékban. Szójátékban egyszerűen verhetetlen. Fantasztikus abban, ahogy összeállítja a programot, hogy a legkülönbözőbb színházakat, akár amatőr színházakat meghívja, és megszervezi a vendégjáték-sorozatokat. De azt gondolom, hogy a Szombathelyi Színház jobban való neki, mint a Nemzeti. Ő elsősorban egy csapatot összehozó, összefogó és összetartó valaki. Kedves, sármos, jóindulatú, remek társasági ember, ezért jó volt alatta dolgozni. Soha nem uralkodott rajtunk, inkább a barátunk volt. Emberileg nagyon jó volt ott lenni akkor! Szakmailag volt néhány jó szerepem. A rendezések nem jöttek össze, de alapvetően jó emlékem van arról a korszakról.

FŐISKOLA A MÁSIK OLDALRÓL

Igen tisztelt uram! Ön többek közt ezt írja levelében: „Gyerme kem ősszel beíratom a színiakadémiára, mert a fiúnak nagy hajlama van a színészethez, és pályaválasztásnál mégiscsak a hajlam a döntő!” Legyen szabad a következőkre figyelmeztetnem. Volt egyszer egy fiú, akinek semmi hajlama nem volt a zenéhez, pedig az apja zenészt szeretett volna belőle csinálni, és apjának brutalitásig menő erőszakkal kellett a fiút rákényszerítenie, hogy legalább a zene elemeit megtanulja. Ezt a fiút pedig úgy hívták, hogy: Ludwig van Beethoven.

Kitűnő tisztelettel,

(Molnár Ferenc)

MIKLÓS Még bőven a Katonában voltam, amikor legnagyobb meglepetésemre Zsámbéki megkérdezte, volna-e kedvem az osztályában egy zenés vizsgát csinálni. Tanítani? Ezt kipróbálom, gondoltam, és megcsináltam a vizsgát. Jól éreztem magam ebben a szerepben, az eredmény is kielégítő lett, bár Tiszekker Lajos, a tanulmányi osztály bürokrátája közölte, hogy ne számítsak további tanításra, mert „ide idegen a lábát be nem teheti!”

A második meglepetés Gőr Nagy Mari, volt osztálytársam felkérése, hogy tanodájában oktassak. Örültem a felkérésnek, de gyümölcsöző együttműködésünk nem tartott soká, hamar összevitatkoztunk a pedagógiai elveken. Egy év után eljöttem. Néhány kedves növendékre ma is szívesen emlékszem. Szűcs Gabi, Urmai Gábor, Szokolai Péter, Szinnyai László.

Harmadik meglepetés: Szirtes Tamás osztálya felkeresett, hogy dolgozni szeretnének velem, jöjjenek hozzájuk a főiskolára. Boldogan mentem, megcsináltam Heltai Jenő három egyfelvonásosát: *Az orvos és a halál*, *Menazséria*, *A fehér rózsás úr*. Ezután ugyanattól a Tiszekkertől a következőképpen címzett levelet kaptam: Benedek Miklós, főiskolai docens úr részére. És húsz évig ki se tettem a lábam a főiskoláról. Minden szabad időmet ott töltöttem. Külső munkáimat javarészt lemondtam.

Milyen angyali szépeknek tündek föl szememnek és fülemnek azok a kis játékok, amelyekben az édesek és kedvesek felléptek, hogy a beszédben, énekben és táncokban, színpadi mozgásban való genialitásukat a nagyvilág elé kipakolják.

(Szép Ernő)

A Színművészeti Főiskola ma Egyetem, de nem áll rá a szám, nekem mindig főiskola marad. A húsz év alatt szinte minden osztálynak rendeztem vizsgaelőadást. Életem egyik legszebb időszaka volt. Nagyon komolyan vettem ezeket a vizsgákat, hónapokig készültem rájuk, talán azért is lettek sikeresek. Sok vizsgámat nemcsak néhány alkalommal játszották az osztályokban,

az Ódry Színpadon, a padláson (amit nem néznek a tanárok, úgy osztályozzák le a növendékeket, tisztelet a kivételnek, és nem nézik a színházigazgatók, úgy szerződtek a növendékeket, tisztelet a kivételnek), hanem sokszor különböző kőszínházakban is. Az egyik legemlékezetesebb vizsgám Karinthytól az *Utazás a koponyám körül*, amit Kelemen István játszott. Az egy különleges vizsga volt; ritkán szoktam erről beszélni, mert egy szerencsétlen balesethez kötődik. Istvánnak harmadéves korában volt egy súlyos autóbalesete, ami után sokáig kórházban volt, így kimaradt az osztályos vizsgákból. Nem tudták, mikor jön vissza, tudja-e folytatni az évet. Engem mindig érdekelt, hogy miket csinálnak a többi osztályok, és egyszer, amikor bementem az Ódry Színpadra, hogy megnézzem a Kerényi-osztály próbáját, látom, hogy a nézőtérén ül az István, és csak nézi a próbát, nem játszik benne. Megkérdeztem, miért. Elmesélte a balesetét, és hogy emiatt nem fog tudni levizsgázni év végén. Az *Utazás a koponyám körül* című regényből még Őze Lajos számára készíttettem egy monodramát, ő szívesen el is játszotta volna, de, sajnos, mire sor került volna rá, végleg eltávozott. Otthon nekiültem a példánynak, és készíttettem belőle egy nyolcvanperces változatot. Odaadtam Kelemennek, olvassa el, hogy egyáltalán tudja-e vállalni, mivel ez egy rettenetesen súlyos anyag. Vállalta. Elkezdtünk próbálni. Nagyon nehéz volt az egésznek a filozófiáját úgy áttranszponálni, hogy abból igazi színház legyen. Nem volt semmi más a színpadon, csak egy matrac, egy szék, egy vödör víz. A „modernnek” örülnek az ilyen egyszerű díszletnélküliségnek, de hát ez nem egy opera, itt valóban ilyen játékterre volt szükség. István rendkívül élesen vette az instrukciókat, és nagyon jól megcsinálta. Nehéz, fárasztó időszak volt, de

zín
TERÉZ KÖRÜTI SZÍNHÁZ
1066 Budapest, Teréz körút 48.
Jegypénztár: 112-0430 Közönségszervezés: 132-1721, 269-1540

KARINTHY FRIGYES: **UTAZÁS**
A KOPONYÁM KÖRÜL
MONODRÁMA EGY RÉSZBEN

ELŐADJA: KELEMEN ISTVÁN
RENDEZTE: BENEDEK MIKLÓS

Egy sikeres főiskolai vizsgaelőadást teremtett újjá a Játékszín színpadán a „rendezőtanár”
BENEDEK MIKLÓS
és a „IV. éves főiskolai hallgató”
KELEMEN ISTVÁN,
aki azóta a Madách Színház művésze lett.
Ez a monodráma Karinthy Frigyes közismert regényének
megrázó erejű színpadi adaptációja.

végül meglett. Számomra valami gyönyörűséges volt látni, hogy egy harmadéves főiskolás így el tud játszani egy ennyire nehéz anyagot, egyedül, nyolcvan percen keresztül koncentráltan, teljes átélessel. Sose felejttem el a premiert! Élesen előttem van az osztályterem. Ez a terem sincs már meg, ez is csak történelem. Leghátul ültem a dobogón, az első széken, a bejárat mellett. Amikor az agyműtétre került a sor, a vödör vízből többször öntött magára egy kicsit, míg a végén az egészet. Csuromvizesen állt a színpadon, megkeresett a tekintetével, farkasszemet nézett velem, és a szemembe mondta szerepbeli szövegét: „Tanár úr, ez nagyon nehéz!” Elsírtam magam. A teljes átlényegülés, a teljes egység színész és szerep között, álom és valóság között, színpad és nézőtér között. Szép siker volt. Rengeteg meghívást kaptunk.

KATI Emlékszem jól erre a bemutatóra, a hideg kirázott, olyan elementáris hatása volt. Másnap reggel már ott ültem Berényi Gábor irodájában, és azt mondtam: ezt a vizsgát muszáj látnia. Megnézte, és ősszel már műsorra is tűztük. Több mint ötven előadást játszottunk belőle a Játékszínben.

MIKLÓS Nagy kár, hogy Kelemen Istvánnak nem indult be a karrierje a Madách Színházban. Nem lett belőle vezető színész. Nagyon sajnálom, hogy nem használták ki jobban, mert csak úgy lehet valaki jelentős művész, ha megpakolják szereppel. Abból lehet fejlődni. Ha nem, elkeseredik, elmegy a kedve, és középszerű lesz. A színésznek attól függ a hangulata, hogy este mit játszik. Ha nincs semmi munkája, vagy semmi olyan, ami örömmel tölti el, akkor képes depresszióba esni, és ha ez tartósan így van, egyre nehezebb visszatárlni.

„Színi növények. Növendékek. Most kaptam ezt a szót az idén. Hallottam, amint egy akadémiai leány azt mondja: mert én csak egy nyomorult növény vagyok. Ma nemigen merem megkérdezni a növényeket, hogy hogy élnek. Sejttem én, látom őket, ki lehet azt találni. A legeslegtöbb most is szegény, pedig most hatalmas művészet a szegénység. Tudnék regélni arról a japáni kézzel rajzolt finom ráncról, amely ma megjelen a tizennyolc esztendő s növények homlokán. Tisztelt növények, meglássák, jön egy tündér ide, a köműves szakma fogja kiküldeni, el fogja simítani ezt a ráncot.”

(Szép Ernő)

Nagyon sok színészosztályban voltam óraadó tanár, és büszke vagyok arra, hogy mindig a növendékek és az osztályfőnökök hívtak meg. Soha nem én jelentkeztem, hogy itt vagyok, szeretnék tanítani! Mindig rengeteget készültem az órákra, hetekig gyűjtöttem az anyagokat egy-egy vizsgára. Vagy egy szerző (Heltai, Szép Ernő, Kosztolányi, Molnár Ferenc, Mándy Iván, Gábor Andor), vagy egy téma köré válogattam prózát és hozzá a megfelelő korabeli dalokat. Többnyire Komlói Zsuzsi zenei vezető segítségével. De volt Molière-, Shakespeare- és Goldoni-vizsgám is. Szerették a növendékek ezeket a kifejezetten a számukra, a karakterükre szerkesztett összeállításokat, mert sikerük volt benne.

1994-ben volt egy Molnár-fesztivál a főiskolán, Huszti Péter rektor találta ki, és a világ minden tájáról jöttek Molnárt játszani. Én Horvai István osztályában csináltam egy Molnár Ferenc-összeállítást *Paprikánia* címmel. A diákok annyira belelélték magukat a húszas-harmincas évekbe, hogy minden fiú

szerzett magának egy korabeli kalapot, és abban járt. Széles Tamás reggel kalapban, monoklival bement az Astoriába reggelizni. Az én saját cvikkerem ma is Anger Zsoltnál van. Ezzel a vizsgával voltunk Erdélyben, mindenki kalapban, amire az ot-taniak azt mondták: „Fú, milyen nagyképűek!” Pedig ők nagyon helyesek voltak, ahogy játszották a „méltóságos urat” az életben is. Ez egy nagyon tehetséges osztály volt, és ez volt a harmadéves vizsgájuk, de még negyedévben is játszották. A bemutatón megleptem őket, és rendeltem, Anger Zsolt segítségével, az Ódry Színpad elé két konflist. A többieknek csak annyit árultam el, hogy a vizsga végén jöjjenek az előcsarnokba, de ne vegyék le a jelmezt. Nem akartak hinni a szemüknek, amikor meglátták a konflisokat. A kollégium diákjai mind az ablakokban lógtak, és irigykedve nézték, ahogy elhajtottunk, végig a Rákóczi úton, ki a Városligetbe. A Vajdahunyad váránál pezsgőztünk, a hagyományoknak megfelelően a művésznők cipőjéből, majd az Andrássy úton hajtottunk vissza az Ódry Színpadra. Mintha visszaléptünk volna az időben. Nagyon élveztük. Az egyik előadást megtekintette Horváth Ádám, Csűrös Karola és Koltai Tamás. Nagyon tetszett nekik, és Koltai, aki akkor a televízió színházi osztályát vezette, megígérte, hogy felveszik.

Valahányszor arról beszélnek, hogy Budapest idegen, hogy semmi köze a magyarsághoz, mindannyiszor elképzelem lelki szemeimmel Magyarország óriási térképét, amelynek közepén Budapest úgy áll, mint egy tanácstalan, szegény zsidó. Nem én akarom ilyennek látni, az ellenségei formálják ilyenre. Azt mondják: amerikai, hazafiatalan, magyartalan, szedett-vedett, széllal-béelt, semmi köze a magyarsághoz,

nem érdemli meg az ország szíve nevet. Por, por, por minde-nütt, ez a Kelet közepén épült Amerika. Ilyen sehol nincsen az egész világon. Ez nem hasonlít semmihez. Ha nem magyar, akkor micsoda? Nemzetközi? Ördögöt. Zsidó? Dehogy. Párizs? Nevetséges. Berlin? Soha! Soha. Hej, mondják, nem ez a magyar, hanem aki zsupfedelez házikó, az a magyar. A muskátli, az a magyar! A jó urak csak azt látják, hogy itt sehol nem látszik a rónaság. Mire a jó urak kiköpnék, elszomorodnak és szidják ezt a magyartalan fészket. A ménes sehol nem legelget a Teréz körúton. Hej, pedig akkor volna csak igazán magyar ez a város, ha a Parlament előtt ménes legelgetne. És az Andrássy úton sehol nem hullámszik az arany színű vetés. Fújj! Nem akarják, belátni, hogy Budapest még akkor se lehetne magyartalan, ha akarna. Ezt a várost a magyar föld izzotta ki, és csakis olyanak izzadhatta, amilyen, és ha ilyennek izzadta, ez a magyar.

(Molnár Ferenc, 1911)

Nem vette fel a Magyar Televízió. Felvette viszont Vitray Tamás-Nemere László adásrendezői osztálya vizsgafilmmek, sok-sok éjszakán át sok-sok tapasztalatlansággal. Később, amikor már saját osztályom is volt, a *Le a bajusszal* című vizsgaelőadásunk bekerült a Radnóti Színház repertoárjába.

*Hasadnak rendületlenül légy híve, ó magyar!
Bölcsödtül kezdve sírodig ezt ápol, ezt takard.
A nagyvilágon e kívül, nincs más, amit mívelj:
Áldjon vagy verjen sors keze, itt enned, innod kell!*

(Arany János, 1880)

A sok vizsgarendezés után lehetőséget kaptam, hogy saját osztályt indítsak. No, ez egy lépés előre! A felvételin azért drukoltam, hogy legyen sok tehetség. Korábban is bent ültem már felvételi vizsgákon, de más az, amikor magamnak választom a növendékeket. Valamikor régen rengetegen jelentkeztek színészek. A színészet megítélése egyre lejjebb van, nagyon amortizálódott, de a reklámok, sorozatok láttán mégis sokan akarnak színészek lenni. Egyre-másra nyílnak a színiiskolák, tanodák, akit nem vesznek fel, az sok pénzért ezekbe bármikor bekerülhet. Megpróbálok érzélem nélkül beszélni erről, csak tárgyilagosan, mert különben nagyon fölmeleg a pumpa. Az egyetemi felvételi vizsga három szakaszból áll, ha így jobban tetszik, három rostából. Az első még az osztályteremben zajlik, legjobb esetben az osztályt indító tanár és egy zongorakísérő jelenlétében. Naponta általában húsz-húsz jelentkezőt hallgatunk meg délelőtt és délután, és ezt heteken keresztül. Ebből a szakaszból a legérdekesebb rész a növendék megjelenése az ajtóban. Nyílik az ajtó, bedugja a fejét, vagy egyszerűen csak bejön. De hogy lép be? Köszön vagy nem köszön, odamegy a dobogóhoz, vagy téblábol, nem tudja, hova kell állni... Szóval ez olyan, mint egy kis helyzetgyakorlat, amiből már jó szemmel meg lehet állapítani, hogy van-e neki tehetsége, vagy nincs. Van-e benne valami... Itt aztán minden előfordul. Megszólal a pösze. „Magának csúnyák az »sz« betűi, pöszt!” – „Igen? Hát ezt nekem még soha senki nem mondta. Se a beszédtanárom, se az énektanárom. Nem is említették!” Köszönöm, mondom, ki lehet menni. A következő egy kétszáz kilós, kislánynak öltözve, piros körmökkel, és ez még a legszebb változat. Az ember megsajnálja, rendben van, mondjon valamit. „Júlia mono-

lógja a Rómeóból.” Nagyon szépen köszönöm, magának való a szerep, de ki lehet menni. Megsértődik, de kimegy. Csak ne találkozzam vele az utcán! Reménykedve várok. Talán most! Nem! Egy fiú következik, öltöny, nyakkendő, szemüveg, mint egy kis tisztviselő. Mit akar elmondani? „Választhatok?” Persze. „Nagy László: Ki viszi át a szerelmet.” Húsz jelentkezőből 18-szor hallgatjuk meg ezt a verset, de nem baj. Rettenetes hang jön ki a torkán, úgy szaval, mint egy iskolásfiú, aki betanulta a verset. Ki készítette fel, kérdezem? „Hát a magyartanárom, a stúdióban, ahova járok.” Köszönöm, ki lehet menni. És ez így megy, egész héten. Már bajban vagyunk. Kiket fogunk felvenni? Aztán egyszer csak, mint derült égből a villámcsapás, belép az ajtón egy, hogy mondjam, egy csoda. És az ember szeretné, ha sok mindent megtudna róla, ha az egész repertoárját meghallgatná. Örülök neki, és már-már az osztályfőnökének látom magam. Aznap jönnek még tehetséges lányok és fiúk, legalább heten-nyolcan, aztán megint apad a színvonal. „Nekem senki se mondta, hogy itt verset kell mondani, meg valami izét, valami monolót, vagy micsodát! Énekelni meg aztán pláne! Nincs hangom, be vagyok rekedve.” Na, takarodjon kifelé. Kezdek dühös lenni. Bocsánat.

A második rosta a Rákóczi úti épületben, a vetítőben van, ez már nagyobb színpad, nagyobb nézőtér, legalábbis az én időmben még ott volt. Itt már több tanár van együtt, aki éppen ráér.

Eszembe jut az én második rostám. Ádám Ottó vezette a felvételt, amikor én jelentkeztem. Kérdezte, mit szeretnék elmondani. Mondtam, Karinthy Frigyes *Tóth Árpád Ady Endréhez* című paródiaversét. Vesztemre. Köszönjük szépen, mondták. Kint jöttem rá, hogy mekkorát tévedtem. Nem ezt kellett volna választanom.

Ki fognak vágni! Már mindenki végzett, amikor szólt Vaskóné, a főiskola mindenestékára, hogy legyenek szívesek visszamenni. Remegő lábbal léptem be. Ádám Ottó megkérdezte: „Tud még valamit, amit előadna?” Csehov *A lónevű* című novellája, mondtam. Végighallgatták. Nagy kő esett le a szívemről. Eleve is ezt akartam mondani, de amilyen hülye voltam, a vicces anyagot választottam. Mit akar énekelni, kérdezték. Tud valami népdalt? Tudok. „Érik a ropogós cseresznye”. Elkezdtem énekelni, és azt látom, hogy Gáti József mindkét keze a fülén és ingatja a fejét. Nagyon hamis lehettem, de átmentem. Csehov kisegített... Most tanárként ülök a második rostán...

A harmadik rosta az úgynevezett felvételi együttélés. Ez azt jelenti, hogy kisebb csoportokban kapnak egy-egy feladatot, amit együtt kell bemutatniuk. Aztán mindenki elmondja a saját anyagát, majd következik a mozgás, az ének és a beszéd. A tanárok elmondják a véleményüket: ki hogy mozog, hogy beszél, van-e énekhangja stb. Ez a felvételi egy vagy két napig tart, attól függően, hányan jutottak be a harmadik rostára. Délelőtt és délután vannak a felvételi vizsgák, kötelezően minden tanár jelen van, és szavazni kell, külön-külön mindenki után. A felvételit a rektor vezeti, mellette az osztályvezető tanár, mögöttük a többiek. Ez már az Ódry Színpadon zajlik.

Hogy van-e protekció? Van egy kicsi. Például, ha a szavazásnál az eredmény inkább a „nem”-ek felé hajlik, de az osztályt indító tanár nagyon szeretné felvenni azt a jelentkezőt, akkor mindent elkövet, hogy rávegye a többi tanárt, hogy ne szavazzák le a jelöltjét. A bizottság újra szavaz, az eredmény megfordul, már erősen az „igen” felé hajlik. Ez protekció? Nem tudom, fogalmam sincs. Létezik másfajta protekció is. Egyszer felhívtam

egy kollegám, hogy a gyereke most felvételizik, és minden lebeszélés ellenére színész akar lenni. „Nagyon-nagyon szépen kérek téged, hogy segíts neki a felvételin!” Jó, majd figyelünk rá, mondom. Felvettük. Ez protekció? Hát... Ha jó a növendék, nem. Ha nem való oda, akkor igen. A felvételi eredmény titkos. Nem szabad a felvételiző növendéket tájékoztatni. Az eredményt csak a felvételi végén, a második nap után hirdetik ki, elvileg mindenki akkor tudja meg, hogy felvették, vagy nem. Mégis látni, hogy a bizottsági döntés után sorban állnak fel a tanárok, és mennek a bizottsági döntés után sorban állnak fel a tanárok, és mennek kifelé az előcsarnokba. Hová mennek? Hát a kedvencükkel közölni a jó hírt. Egyébként a hangulat kitűnő a nézőtérén a tanárok között, itt-ott egy-egy poén is durran. Ebédszünetben a Bródy Sándor utcai Kakukk étterembe megyünk, ahol tovább folytatódik a vita a felvételizőkről: „Ezt a diákot miért nem engedted át? Micsoda hülyeség, pedig milyen tehetséges!” „Nem baj, majd jövőre felvesszük!” „De hát már harmadszorra jelentkezett! Már elsőre fel kellett volna venni!” Huszti mint rektor és fő felvételiztető remekül vezeti az egész vizsgát. Élmeny hallgatni őt. Szellemes, okos, profin csinálja. Rafinált pali sok tapasztalattal a háta mögött. Néha ő is elnéző, de legtöbbször igazságos és pontos. Nagyon köszönöm neki azt a húsz évet, amikor én is felvételiztettem. Szerettem csinálni.

Amikor először lett saját osztályom, két osztály indult, Zsámbéki Gáboré és az enyém. Közös felvételiztetünk, és miután kiválasztottuk, kiket veszünk fel, Gábor felajánlotta, hogy kalapból húzzuk ki a neveket. Egyetlenegy növendékhez ragaszkodott ő is, én is, a többiek nevét betettük egy kalapba, és húztunk. Mondtam is utána a növendékeimnek, hogy a mi szakmánkban ötven százalék a szerencsén múlik. Nagyon

jólesett, hogy Zsámbéki nem érezte velem, hogy ő a „nagy” rendező, a „nagy” tanár, pedig simán megtehetette volna.

Ugyanabból a meggondolásból, mint a játékszíni pályázatnál, társat szerettem volna magam mellé, és megkértem Harsányi Sulyom Lászlót, legyen a tanársegédem. Egész más elképzelése volt a színházról, sokkal fiatalabb is volt, gondoltam, ellensúlyozni fog engem. Megbízta őt egy Goldoni-vizsgával. Vizsga előtt pár héttel hívtak a növendékek, hogy baj van, jöjjenek be, nézzem meg, mit csinálnak. Alig lehetett az osztályterembe belépni, mert tele volt pakolva mindenféle, oda nem illő díszletelemmel, az előadás pedig érthetetlen, kusza, zagyva helyzetgyakorlatokból állt. Nem engedtem vizsgára a darabot, Harsányi Sulyom Lászlóval leültünk a büfében beszélgetni, végül felbontottuk a tanársegédi megállapodást.

Később egy zenés vizsgára meghívtam Katona József színházei jeles kollegámat rendezni. A víg özvegyet választotta, ami zeneileg az egyik legnehezebb operett, hihetetlen énekesi tudást követel. Nem mentem be ellenőrizni ez alkalommal se, mert azt megtanultam, hogy a rendezőt hagyni kell egyedül, ne szóljon bele más. Állandóan azt láttam, hogy a felkért tanár kint ül a pizzeriában, és issza az unikumot. Miért nincs az osztállyal, elmélkedtem, de még mindig nem szóltam. Aztán megint csak a gyerekek hívtak, nézzek már be, mert baj van. Mondtam nekik, semmi baj, ha úgy ítélem meg, nem engedem vizsgára. És újra ez történt. Megint leültünk megbeszélésre a büfében, kollegám nem folytatta a rendezést. Úgy éreztem, jól döntöttem. Pár év múlva jöttem rá, hogy nem jól döntöttem. Hiba volt, hogy nem engedtem egyik darabot se vizsgázni. Más osztályokban simán előfordult, hogy a rossz vizsgaelőadást is megcsinálták. Rájöt-

tem, igazuk volt, mert azt is meg kell tanulni, hogy kell megbukni. Én meg akartam óvni a diákokat ettől, de ez nem volt helyes. Nem lehet úgy csinálni, hogy minden, ami nem sikerül, az nincs. Később se így lesz, és jobb, ha hozzászoknak az ilyen kimunkálatlan sikertelenséghez.

Az első osztályom készített egy filmet, hogy bemutassák nekem, hogy ők milyenek, de én is szerepeltem benne.

A második osztályommal egy kétnapos gólyatáborral kezdtük az évet, amit Karalyos Gábor szervezett. Még számháborúztunk is, amit már gyerekkoromban is imádtam. Nagy igyekezetemben belezuhantam egy szakadékba. Volt ott ijedelem, Stefanovics Angéla halálra sápadt, de kimásztam a gödörből komolyabb sérülés nélkül, este már szalonnát sütöttünk.

Mindig tisztességesen megy a tanítás az első két évben. Harmadikban elkerülnek színházakhoz, és akkor már nagyon nehéz összehozni egy vizsgát, sokat próbálnak, és nehéz bírni velük, mert már színésznek képzelik magukat.

Negyedévben aztán pláne, az már főleg csak arról szól, hogy ki hova szerződik. Itt volt nálam a baj, merthogy nekem nem volt színházam. Sokat lobbiztam a növendékeimért, volt, akiért nem kellett, és volt, akit sikerült elhelyeznem.

Az is sajnálatos, hogy pont akkor, amikor a főiskolán tanítottam, már nem volt egyetlen olyan komoly szerepem sem, amire meghívhattam volna a növendékeket. Ők sokszor jöttek a Katonába, mert nézték a többi tanár, Ascher, Zsámbéki remek rendezéseit, és én nem tudtam nekik olyat mutatni, olyan szerepben bemutatni magam, amire büszke lehettem volna, ahol színjátszást is tanulhattak volna, vagy másnap megbeszélhettük volna, hogy én milyen felfogásban játszottam, és hogy ők mit

gondolnak arról a szerepről, ők hogyan fogalmaznák meg, és ilyenek. Azt hiszem, nekik sem konveniált, hogy én nem voltam olyan nagy rendező, mint előző két kollegám. Viszont színészként, ha lett volna olyan szerepem, mint korábban a *Catullus* vagy a *Mirandolina*, akkor jobban érezték volna magukat, hogy az ő osztályfőnökük is „valaki”. De akkor már sajnos leginkább csak semmilyen szerepeket kaptam. És az, hogy mit játszottam a Madách Színházban, a Játékszínben, nemigen érdekelte őket.

Sokszor visszahallottam, hogy engem mennyire szerettek a tanítványaim. Hát hol igen, hol nem... Egyszer olvastam egy újságban, hogy Szávai Viki azt mondta, hogy én nem szerettem őt, mert egyszer kidobtam az osztályból. Épp ellenkezőleg, nagyon érdekesnek és izgalmasnak tartottam. Már a helyzetgyakorlatoknál kiderült, mennyire tehetséges, milyen remek fantáziája van. Szerelmi kapcsolatba keveredett az egyik fiúval, és óra alatt simogatták egymás kezét, én rájuk szóltam, hogy ezt talán nem az órán kellene csinálni. Megsértődtek, kimentek, és rám csapták az ajtót. Rosszulesett nekem, hogy ő ezt másképp interpretálta az újságnak, de később tisztáztuk.

De olyan is volt például, hogy Gryllus Dorka tőlem kérdezte meg, elvállaljon-e egy olyan filmet, ahol le kell vetkőznie. Azt mondtam, ha tetszik neki a film, jó a rendező, a partner (Kaszás Attila volt), és nem öncélú a vetkőzés, nyugodtan vállalja el. Volt egy olyan vizsgánk, ahol Dorka egy kurvát játszott, bevitték a rendőrségre, de ott hosszan csak állt, nem volt szövege. Kérdezte, hogy mit csináljon azalatt, amíg a többiek beszélnek, ő meg csak áll és nem mond semmit. „Állj ott, és figyelj!” – mondtam. Ez a legnagyobb ajándék, amit egy színész kaphat, hogy nem kell csinálnia semmit, csak figyelni és

jelen lenni. Sajnos általában nem szeretik ezeket a szerepet, ahol nincs szöveg.

Mindenkivel másképp kell megértetni, amit a szerepről el akarok neki mondani. Abban a pillanatban, ha egy kicsi is visszajön abból, amit magyaráztam, már nagyon jó. Volt olyan, hogy azt gondoltam egy növendékről, hogy nem osztok rá egy bizonyos szerepet, mert nem tudja megcsinálni. Ez mindig egy dilemma. Aztán egy-két álmatlan éjszaka után mégis ráosztottam, és egyszer csak azt vettem észre, hogy megértette, amit mondtam, sőt elkezdte átfogalmazni magára! Ez az igazi öröm! Sajnos létezik ennek az ellenkezője is. Valló Péter szokta mondani, „elmagyarázom egyszer, elmagyarázom kétszer, elmagyarázom háromszor, de negyedszerre már nem fogom elmagyarázni, mert úgyse érti meg”. Tehát ha valakinek elmagyarázom, hogyan formálódik a figura, milyenek az érzelmei annak az alaknak, és ő ugyanazt csinálja, amit addig csinált, látom, hogy nem gondolkodik el rajta, akkor egy idő után az ember magára hagyja, mert nem tud vele mit kezdeni. De ha látszik, hogy gondolkodik, akkor tovább lehet menni vele egy lépcsőfokot azon az úton, amerre ő – a saját karaktere szerint – elindult. Már maga a szerep ad egy keretet az embernek, ha megérti, miről szól, biztos nem lép mellé.

Húsz év után egyszer csak kiderült, hogy amit én tudok, az nem kell, mert annak lejárt az ideje, ahogy az én időm is, és kirúgtak.

„ÖRÜLÖK, HOGY EGYÜTT DOLGOZHATUNK...”

MIKLÓS Alföldi Róberttel, miután átvette a Nemzeti Színházat, először a színészportán beszélgettem. Én már megrendeltem a taxit, amikor jött, és ő is kért egy kocsit. Amíg az autókra vártunk, beszélgettünk.

ALFÖLDI RÓBERT Láttalak a *Warrenné mesterségében*, nagyszerű voltál. Az előadás szar, de te nagyon jó voltál! És ugyanezt tudom mondani *Az ötödik pecsétre* is.

Még néhány szót váltottunk, megjött az első taxi, beültem, és elmentem. Mikor hazaértem, elmeséltem a feleségemnek, aki azonnal azt mondta: ebből baj lesz! Miért ültem be abba az autóba? Illett volna átengedni az igazgatónak. Nem tudom, hogy ebben igaza volt-e a feleségemnek, és volt-e ennek bármilyen szerepe a későbbiekben, de utólag már mindegy is.

Sajnos a mi színésztársadalmunk olyan, hogy sokszor úgy alkot véleményt egy előadásról, hogy nem is látta. Én szerettem színházba járni, szerettem megnézni a kollegáimat, érdekelték a különböző rendezői felfogások, egyszerűen szabad időmben sűrűn néztem előadásokat, nem csak Pesten, alkalomadtán

vidékre is leutaztam egy-egy érdekesebbnek ígérkező bemutatóra. Volt olyan, hogy nyolcvan előadást láttam egy évadban, fel van jegyezve a naptáramban is! Ma is érdekel a színház, járok is, bár közel sem olyan sokat, inkább keveset. Elsősorban nem előrehaladott korom miatt. Sok minden változott ahhoz a színházi ideálhoz képest, amit én szeretek. De tizennégy évvel ezelőtt, 2008-ban előszeretettel látogattam az általam nagyon tehetségesnek tartott, fiatal és tapasztalt Alföldi Robi rendezéseit. Három előadását is láttam a Budapesti Kamaraszínházban. A *Haramiák* nagyszerű volt, másnap a Nemzetiben meséltem a kollegáknak, hogy milyen remek benne a Horváth Lili, milyen régen láttuk őt ennyire jónak, és lelkesedtem, csináltam a reklámot az előadásnak. A *Figaro házassága* viszont szar volt. Humortalan. Unalmas. Szerintem. A *Sirály* megint nagyon tetszett, emlékszem, hogy milyen nagyszerű volt Szalay Mariann. Az igaz, hogy volt egy jelenet, ahol leszopta a Rátótit, ami eléggé unheimlich volt, de valahogy nem érdekelt, vagy direkt nem vettem észre, vagy elsiklottam fölötte, mert a többi annyira jó volt és izgalmas, hogy ez nem érdekelt. Vagyis én úgy láttam, hogy Robi rendezett ilyet is, olyat is, mint minden rendező.

A nemzeti színházi János vitéz-rendezése, hát, hogy mondjam, nem sikerült valami jól. Sokat ordítózott, kiabált a színészekkel, a műszakkal, legalábbis ezt mondták a kollegák, én nem voltam benne. Premier után, ahogy szoktuk a Jordán meg a Schwajda alatt, kis asztaltársaságunkkal megbeszéltük a látottakat. Próbáltam megérteni, mit akarhatott Robi azzal a kurvas aluljáróval. A nagy búzatáblát még talán megértettem, de a francia udvar... Szóval, szó, mi szó, kiveséztük az előadást.

„Petőfi szőke Iluskáját és János vitézét ma operett formában játsszák a Király Színházban. Feltámadt körülöttünk az egész gyönyörűséges rege világ, a pipacsvirágos rét, ahol Kukorica Jancsi nyáját legelteti, a söprűn lovagló gonosz mostoha, a szerelmes francia királylány, a piros dolmányos huszársereg és a szépséges Tündérország, ahol viszontlátja szíve Iluskáját. Be szép is ez a mese, sok édes poézis és bűbajos naivitás... Kacsóh Pongrác a költő nyomán haladva nem törölve le durva kézzel a szép mese himporát, édes naivitását, nem zavarta meg ízléstelen operett trükkökkel, csodálatos szép muzsikája magyarságával élesen különbözik minden eddigi operettzenétől.” 1904. november

(Az Újság kritikája, írta Páris Pál)

A kis asztaltársaság, legtöbben nálam fiatalabbak, kíváncsiak voltak a véleményemre, én is az övékre, és, ahogy szoktam, elmondtam őszintén azt is, ami tetszett, de azt is, ami nem. Bizonyára nem tetszhetett Robinak, hogy az előadást nem jó színben tüntettem fel a kollegák előtt, mert előbb-utóbb minden elhangzott szó felkerült az igazgatói irodába. Azt hiszem, nehezen viselte a kritikát. Én amúgy egyetlen darabban sem játszottam, amit ő rendezett. Egyszer ugyan ki voltam írva egy szereposztásban Botho Strauss *A park* című darabjában, amit nem a színpadon, hanem a „festőműhelyben” mutattak be (rétegdarab). Az olvasópróbán derült ki, hogy egyetlenegy jelenetünk van Szarvas Józival. Nem volt egy nagy szám, két kicsit becsípett, kurvákra éhes, utcán sétáló palit játszottunk volna. Lement az olvasópróba, és Robi elkezdett beszélni arról, hogy ez egy teljesen más előadás lesz, mint az eddigiék.

Egy rendkívül modern, divatos, igazi német előadást akar rendezni. Többször hangsúlyozta, hogy „német” előadást csinálunk, úgy, mintha a „némettel” a rendezői felfogását mondaná. Akkoriban nagyon divatos volt a német színházi stílus, helyesebben szólva egy bizonyos német stílus volt divatos néhány hazai művészszínháznál és azoknál a kritikusoknál, akik ezeket a színházakat beszópták. Egy ideig hallgattam, hogy mekkora nagy német színház leszünk, majd csendben megszólaltam:

– Németül is fogunk játszani?

Hatalmas nevetés tört ki. Amikor otthon elmeséltem a feleségemnek, megint letolt, hogy mondhattam ilyet, Alföldi biztos megbántódott, figyeljem meg, hogy hiúsági kérdést fog csinálni abból, hogy nevetségessé tettem a kollegák előtt. Pedig szerintem ez nem is volt egy nagy poén!

Elkezdődtek a próbák, vártam, hogy mikor leszek kiírva, de nem láttam a nevem a próbatáblán. Egyik nap összehívtam a liftben Stohl Bucival, aki egy komoly szerepet játszott az előadásban, és benne volt abban a jelenetben is, amit mi játszottunk volna Szarvas Józival.

MIKLÓS Buci, mikor próbáljuk már a mi jelenetünket?

STOHL ANDRÁS Azt a jelenetet kihúzták!

MIKLÓS Tessék?

STOHL ANDRÁS Téged nem értesítettek? Kihúzták a darabból azt a jelenetet.

MIKLÓS Miért?

STOHL ANDRÁS Nem tudom. Kérdezd meg a Vörös Robit, a dramaturgot.

És így telt el egy évad. Egyetlen pillanatot sem próbáltam Robival, pedig kíváncsi lettem volna, milyen vele dolgozni mint rendezővel. Jött a következő évadi szerződötetés. Kint ültünk a büfében, az aznapiak, és vártunk a sorunkra, de tudtuk, Major Melinda is, Vida Péter is, Csankó Zoli is, Mertz Tibi is, nem lesz ebből szerződéshosszabbítás. Amikor rám került a sor, már úgy léptem be az igazgatói szobába, hogy éreztem, engem is ki fog rúgni. Egyedül Gázsó Gyurin csodálkoztunk, arra nem számítottunk, hogy ő is repül. Amikor Jordán meghívta szombathelyi színházába Alföldit rendezni, ő beválogatta az előadásba az általa kirúgott színészek közül Mertz Tibit, sőt Csankót vendégként. Nekem ez furcsa, kirúg valakit, mert nem akar vele dolgozni, aztán egy másik színházban végül mégis akar. Mondjuk, velem következetes volt, engem nem hívott soha.

Beléptem az igazgatói irodába a szerződötetési tárgyalásra. Robi ott ült velem szemben, abban a mustársárga bőrgarnitúrában, amit Schwajda hozott magával, kezében egy köteg irománnyal, és végig, amíg beszélt, a papírjait bámulta. A szemembe egyszer se nézett.

ALFÖLDI RÓBERT Az a helyzet.... ööö... hogy a jövő évadban itt dolgozó rendezők közül... egyik sem akar veled dolgozni... és hát... én... nekem egyszerűen nincs arra időm, hogy elmagyarázzam neked, hogy én hogy dolgozom, milyen módszerrel, és milyen rendező vagyok. Így hát... úgy döntöttem, hogy a jövő évadtól... nem vagy tagja a színházunknak.

MIKLÓS Köszönöm szépen. Szevasz.

Felálltam és eljöttem. Illetve mielőtt kimentem az ajtón, még visszakértem tőle a *Vasfüggöny* című darabot, amit én csináltam, ez egy összeállítás a '45 utáni Magyarországról, Csurka, Mándy, Örkény, Spiró, Kornis és még sok más író írásaiból. Felállt, oda ment a könyvespolchoz, és leemelte pontosan onnan, ahova tette, amikor odaadtam neki. Azóta nem is beszélünk. Nem is találkoztunk. Nem voltunk együtt se rádióműsorban, se tévéműsorban, sehol. Interneten meg pláne. Amikor elterjedt a hír, az újságírókat nagyon érdekelte, ostromoltak, hogy mondjam el, mi történt, hogyhogy kirúgtak, miért rúgtak ki, de nem szóltam egy szót se. Valójában magam sem tudom, és nem fogom tudni, megfejteti soha. Vörös Róbert, a dramaturg a büfében odaszólt, hogy majd elmondja, hogy miért történt, de soha nem mondta el, éppúgy, ahogy Duró Győző, Jordán Tamás dramaturgja is megígérte, hogy elmondja, miért nem én rendeztem Karinthy *Holnap reggel* című darabját, de persze ő sem mondta el. Ezeket a dolgokat nem lehet tudni. Lehet, hogy teljesen más az oka, mint amire az ember gondol.

Interjúrészlet, 2009. július, *Szép Szó*

ALFÖLDI RÓBERT A szerződések körül például balhé támadt, váratlanul érte a társulatot, de mindenki bejött a szobámba, és elkapott, és elmondta a véleményét, akár szépen, akár csúnyán, hogy egyetért-e velem, vagy menjek az anyámba.

BÓTA GÁBOR Akkor az pletyka, hogy például amikor Benedek Miklósnak nem hosszabbította meg szerződését, három percig sem volt benn az irodájában?

ALFÖLDI RÓBERT Ez nem pletyka.

BÓTA GÁBOR Nem kellett volna a döntését részletesebben megindokolni, megbeszélni?

ALFÖLDI RÓBERT Mondtam három mondatot, és hogy nem újítom meg a szerződését. Az, hogy utána van-e beszélgetés, mind a két félen múlik. Én közöltem a tényt.

BÓTA GÁBOR Vagyis ön még beszélgetett volna?

ALFÖLDI RÓBERT Én itt ültem, nem véletlen, hogy mindenki személyesen négyszemközt beszéltem, nem levelet írtam, nem üzentem, hogy nem újítom meg a szerződést.

BÓTA GÁBOR Mi lett volna Benedek Miklós esetében a szerződés nem meghosszabbításának az indoka?

ALFÖLDI RÓBERT Erről nem beszélek. Mert hogy valaki valakivel miért nem akar dolgozni, munkahelyi belső ügy. Ez abszolút az én döntésem volt."

Miután eljöttem, Alföldi nagyon jó dolgokat rendezett. Beindult a színház, dőlt a közönség is, de akkor én már nem voltam ott.

Még évekig megőriztem a telefonomon azt az üzenetet, amit akkor küldött nekem, amikor kinevezték a Nemzeti Színház élére: „Örülök, hogy együtt dolgozhatunk, és hogy Veled együtt lehetek egy színházban! Alföldi Róbert”.

Drága Mica! <sup>2004. Márc. 8.
Ukrsz. Varsóba...</sup>
Azt nem akartam csak ettől a mai
estétől, hogy jönnél meg,
VELED a NEMZETI SZÍNHÁZ NEMZETI
SZÍNHÁZ!! Ehhez persze az kell,
hogy Rajtad kívül én is ott
lehessek. Lakomam vanok,
szavazokot vanok alól, ami kint van.
Eztől kezdve, elcsúszhatok, parat-
lak... csak a színháznak
akkor is bükknek kellene lenni
arra, hogy a tapia van, ha van olyan
személy, amiként éppen most jött új
személy. Neked, de szívesen töltök
keze mellett sem, hogy millió szemet
keresem Neked! Valószínűleg egy kicsit
darázsos vagyok.

Tíz perc szünet

VAN A BAJZA UTCA SARKÁN EGY KIS PALOTA

MIKLÓS Pályám során nemegyszer kerültem hullámvölgybe, úgynevezett gödörbe, szerencsémre valaki mindig kisegített ezekből a helyzetekből. Már említettem, hogy fiatal színész koromban, amikor a Nemzeti Színházban csak néhány mondatos szerepeket kaptam, Duka Margitka hívott a Gyermekszínházba, és Szendrő József az Irodalmi Színpadra. Ugyanekkor kaptam életem két legélvezetesebb operaszerepét Vámos Lászlótól. Volt egy olyan műsor a televízióban, hogy *Zenés színházi estek*, amelynek keretében opera-előadásokat mutattak be tévéjáték formájában. A szerepeket főleg prózai színészek játszották, de az áriákat operisták énekelték, mi csak tátogtunk. Volt is ebből balhé, nem tetszett az operaénekeseknek, hogy ők csak hallhatók, de nem láthatók. Erkel *Hunyadi László* című operájában én voltam V. László, Magyarország királya. Gyönyörű, hosszú szőkésbarna hajam volt, és egy impozáns pelerin a vállamon. Lóháton jöttem be, kicsit féltém, de imádtam. Az első feljelenésnekem, a királynak énekelte a kórus:

*Meghalt a cselszövő,
nem dúl a rút viszály,*

országunk élni fog,
mert László nagy király!
Hűségnek győzedelmét
halljad, nagyvilág!
Meghalt a cselszövő,
nem dűl a rút viszály.

Ekkor következett az én versszakom, amit Palcsó Sándor csodálatos tenorján adtam elő:

Te aljas pártütő,
halál helyett halál!
Torkodra tettedért
a hóhér bárdja vár!
A vért, mely ontatott,
csak véred mossa le.
Bárhoz vagy, rád talál
az igaz bíró keze!

És a kórus megint éljenzett: hogy „Meghalt a cselszövő...”, a kamera pedig körbe-körbejárt. Az énekesekkel előre felvették az áriákat, én otthon ronggyá hallgattam Palcsót, hogy a szinkronnál tökéletes legyen az illúzió. Élvezet volt az ő szép hangján énekelni. A másik operaszerepem Biberach volt a *Bánk bán*-ban. Mindkét zenés tévéjáték nagyon szép lett, Vámos jól értett ahhoz, hogy televízióra átvittetve az opera semmiben ne sérüljön, sőt a látványt még szebbé tegye.

Egy másik hullámvölgyből Ádám Ottó mentett ki. Ismét mélypontra voltam, amikor csengett a telefon:

ADÁM OTTÓ Miklóskááám, kaptam egy televíziós megbízást, lenne kedved jááátszani benne?

MIKLÓS Hogyne lenne! Köszönöm szépen!

És rám osztotta Németh László *Mathiász-panzió*-jában Hódi Lóránt szerepét. Az apámat Mensáros László alakította, a testvéremet Balázsovits Lajos. Akkor dolgoztam először Ádám Ottóval. Mit mondjak, egy mámor volt. Köszönöm szépen. Szerettem ezeket a tévés szerepeket, drámaiakat, vidámakat egyaránt, sok-sok kollegával találkoztam számtalan színházból. Abban az időben nem a reklámok, vetélkedők és ostobábbnál ostobább sorozatok által lettünk népszerűek, hanem ezeken a tévéjátékokon keresztül. Szinetár mindig úgy fogalmazott: „Ha meglát a hentes, kiemel a sorból, magához int: »Művész úr! – és a fülembe súgja – Van finom borjúhús!«” Manapság éjjel ismétli a televízió ezeket a tévéjátékokat, pedig java részük még mindig élvezhető. Már ha a néző el nem alszik olyan későn. De hol van már az a borjú?

Forgattam ebben az időszakban egy tévéjátékot, ahol ugyan nem volt nagy szerepem, mégis emlékezetes marad, Brecht *Állítástok meg Arturo Uiti!* című darabját. Szász Péter rendező zenés tévéjátékot írt belőle Aldobolyi Nagy György zenéjével és Verebes Pista dalszövegeivel. A címszerepet Harsányi Gábor alakította. A mi generációnkból szinte mindenki benne volt: Szombathy Gyula, Balázs Péter, Szacsavay László, Maros Gábor, Pogány Judit, Gálvölgyi János, Kern András, Tordai Teri, Székelyi József, Lukács Sándor, Dózsa László, Lencz György, én, Verebes színészként is benne volt, és játszott még Rátonyi Róbert. A felvételek a Vigadóban készültek, ami akkor, 1974-ben még romos volt,

szétlőtt ablakokkal, vagyis a darab hangulatának tökéletesen megfelelt. A felvételeket befejeztük, Szász Péter mindenkinek megköszönte a munkát, már majdnem hazamentünk, amikor az egész stábot visszahívták.

SZÁSZ PÉTER: Először is elnézést kérek tőletek, sajnos az történt, hogy egy fontos jelenet kimaradt. Nagyon szeretném, ha fel tudnánk venni, ami azt jelenti, hogy lenne még egy forgatási nap. Tudom, hogy holnap ünnepnap, november 7-e, sokan hahniztok, ráadásul napidíjat sem tudunk fizetni, szóval ez egy amolyan... baráti... magyarul ingyenmelo lenne. A jelenethez mindenkire szükségem van, csak akkor vesszük fel, ha mindenki benne van.

Elvállaltuk. Már miért is ne vállaltuk volna? Hány ilyen szépen kért kérést vállaltunk gratis! Másnap beöltöztünk a jelmezekbe, Szász elmondta, ki hova álljon, többen az ablakokban, SS-egyenruhában, gépfegyverrel a kezükben helyezkedtek el. Horogkeresztes zászlók lengtek mindenütt. A „felvétel indul” helyett sorban megérkeztek a fekete autók. Kiszálltak az elvtársak, hogy megkoszorúzzák a Vigadó téri szovjet emlékművet. Földbe gyökerezett a lábuk. Nem hittek a szemüknek, amikor meglátták a sok náci tisztet és SS-zászlót. Tényleg ijesztően hiteles volt. „Jézusmária! Visszajöttek a németek? Elfoglalták Budapestet?” Összevissza járkálás, intézkedés, botrány. A forgatást leállították. Nekünk kávészünet. A kommunistáknak koszorúzás. Miután elementek, felvettük a jelenetet. Jó buli volt.

Van nekem egy barátom, a régi televíziózásból ismerem. Abból az időből, amikor még tévés életünk virágzott. Molnár

Gyurinak hívják. Felesége, Dévényi Rita díszlet- és jelmeztervező. Mindketten végigkísérték a pályámat. Nagyon sokat tanultam tőlük. Gyuri szakértelme, ízlése rám annyira hatott, hogy rendezéseimben az ő szavai mindig eszembe jutnak. „Hogy csinálná ezt a Molnár?” A Rita által megálmodott díszlet mindig működött, igaz, előtte nagyon hosszan beszélt. Dumálni azt tud! Gyuri nem rendez ma már tévéjátékot, nem nagyon kapkodnak érte. Nagy kár! Inkább tanít. Sokat veszít vele a szakma.

A múlt században aki a Nemzeti Színházban és az Operában is fellépett, az „méltóságos úr” volt. Én az vagyok, mert mindkét helyen játszottam. Békés András, az Állami Operaház főrendezője kért fel Offenbach *Kékszakáll* című operájában Bobéche király szerepére. Eleinte tiltakoztam, hogy nem fogom tudni

Micu!

Olé, buzdit,

chics és

patulal

Béni Anu

Békés András
biztató szavai

Kékszakáll 1981

Karizs Bélával és Sudlik Máriával

elénekelni, mire azt válaszolta: „Dehogynem tudod elénekelni, épp a minap hallottalak kuplézni... ez se nehezebb!”

Hát, ha ő így véli, ám legyen, végül is ő a főrendező! Soha életemben nem láttam olyat, amelyet ott: három sűgőja van egy előadásnak. Van ugye a karmester, aki dirigál, van még egy zenei-sűgő, aki az énekeseknek dirigál, és van egy prózai sűgő, aki a szöveget „dirigálja”. Már öt órára bementem, mert hosszú sminkem volt. Először is tök kopaszra maszkíroztak, majd rákerült a fejem tetejére néhány szál haj, szemöldököt is festettek, pont olyan színűre, amilyen az a pár szál haj volt a fejemen. Mondhatom, remekül néztem ki! Két bukfencsel jöttem be hátulról, így kerültem a színpad elejére. Ma már nem tudnék így bejönni az Erkel hatalmas színpadára. Volt nagy taps!

Aztán elmondtam a szövegemet, és vártam. A partner válaszára vártam, mert az Operában az énekesek általában nem tanulják meg a prózát, vagy nagyon nehezen. És csak vártam, vártam. Vártam, amíg a sűgő besűgja a szöveget, majd vártam, hogy az énekes elismételje. Ily módon persze kétszer olyan hosszú ideig tartott. Sok volt a recitativo, vagyis ahol zenére rábeszélünk, de ott a zene diktálja a ritmust. A kétszer elmondott szöveg sokszor túl hosszúnak bizonyult, és már el kellett volna kezdeni énekelni. Ilyenkor nemes egyszerűséggel kihagyták azt a szövegrészt, és énekeltek, mintha mi se történt volna. De csodálatos énekeseket ismertem meg: Melis György, Karizs Béla, Begányi Ferenc, Sudlik Mária, Moldován Stefánia, Zempléni Mária. A bemutató szünetében nagy dicséretet kaptam Nagy Ferenc karmestertől, mivel a kvintettet én hoztam zeneileg helyre.

A Vígszínházban Darvas Iván helyett ugrottam be a *Csókos asszonyba* mint Tarpataky báró. A bemutató környékén láttam

az előadást, és eszembe se jutott, hogy valamikor én fogom játszani. Amikor Darvas Iván beteg lett, felkértek a szerepre, amit aztán egy ideig felváltva játszottunk, később Darvas végleg leadta. Legalább százszor játszottam, és nagyon büszke vagyok, hogy minden alkalommal volt „fogadó tapsom”. Amikor először játszottam, nagyon meghatódtam azon, hogy annak ellenére, hogy nem Darvas Iván vagyok, tapsolt a közönség, amikor beléptem a színpadra. De eszembe jutott, hogy a régi kollegák mindig azt mondták, hogy az az igazi siker, ha a jelenet végén, amikor a színész kimegy, akkor tapsol a közönség. Nos, amikor Pápai Erikával elénekeltük, hogy

*Van a Bajza utca sarkán egy kis palota,
Kisasszony, ha boldogtalan, jöjjön el oda.
A kapuja mindig tárva, a gazdája magát várja.
Szép kisasszony, kiskisasszony jöjjön el oda!*

...és indultam ki, felzúgott a taps. Mondhatom, rendkívül büszke voltam magamra. (Szóval kétszer voltam büszke magamra: amikor bejöttem és amikor kimentem.) Később, amikor már sokadszor játszottam, láttam, sajnos, hogy megy tönkre a gyönyörű díszlet, az a Bajza utcai palota, ami eleinte még valóban úgy nézett ki, mint egy palota, a használatban kezdett szétmenni. Az alapszönyeg, a díszletfalak megkoptak, és nem fordítottak rá gondot, hogy rendbe hozzák.

A jó díszlet nagyon segíti a színészt. Nem hiszik el a rendezők, hogy bizonyos színdarabokat nem lehet igazi díszlet nélkül eljátszani. Nekem az a mániám, hogy kellenek zugok, kellenek ajtók, ablakok, bútor, szóval minden, ami a darabhoz hozzátar-

tozik. És nem lehet egy üres színpadon egy székkal, mondjuk, a *Csárdáskirálynőt* előadni. Rendezéseimnél mindig ragaszkodtam ehhez. Emlékszem az *Illatszertár* díszletére, a kollegák azt se tudták, mit csináljanak örömeükben, amikor meglátták a Fehér Miklós által tervezett díszletet, ami, hát, csodálatos volt, fából és üvegből, igazi színházi díszlet. Szép, mutatós és jó benne játszani, mert megvan minden, ami a színészt segíti. Fontos, hogy a díszlet és jelmez segítse a színészt a szerepformálásban, és ne hátráltassa. Nem értem, sok rendező ezt miért nem látja be. Az *Illatszertár* lett akkor az évad legjobb előadása. Nem akarom sem a magam rendezői, sem a kollegák színészi munkáját kisebbiteni, de biztos vagyok benne, hogy Fehér Miklós szép és funkcionális díszlete is hozzájárult a díjhoz.

Még a Katonában voltam, amikor Schwajda Gyuri igazgató lett Szolnokon.

SCHWAJDA GYÖRGY Micu, hagyd ott a Katonát, és gyere le Szolnokra!

MIKLÓS Köszönöm szépen, Gyurikám, aranyos vagy, de...

SCHWAJDA GYÖRGY De mi? Olyan jókat játszol?

MIKLÓS Nem, de...

SCHWAJDA GYÖRGY Akkor legalább gyere le, és rendezz valamit!

MIKLÓS Azt szívesen.

SCHWAJDA GYÖRGY Van egy jó ötletem. Olvasd el az én *Osztrigás Micimet*. Csináltam egy átdolgozást belőle, és úgyis a Hernádi Jucira szeretnék kihozni egy darabot, ez szerintem tökéletesen az ő szerepe. Remek lesz benne!

Elolvastam.

MIKLÓS Gyurikám! Ez több mint 300 oldal. Nincs kedvem az *Osztrigás Micéhez!* „Ezt a tésztát!” Mit szólnál Molnár Ferenc *Hattyújához?*

SCHWAJDA GYÖRGY Rendben van, de Juci legyen a főszereplő, vagy legalábbis komoly, nagy szerepe legyen benne!

Sztárszereposztás volt: Hernádi Judit, Törőcsik Mari, Hollósi Frigyes, Rátóti Zoltán, Szacsvey László, melléjük levittem két főiskolás hallgatómat: Szávai Viktória fh, Szirtes Balázs fh. Eleinte jól próbáltunk Hernádi Jucival. Törőcsik Marinak egy kisebb, de jelentős szerepe volt, az utolsó felvonás utolsó képében jött csak be, így természetesen nem volt ott végig a próbaidőszak alatt, de a főpróba hetén persze már igen. Emlékszem egy próbára, a nézőtéren ültek néhányan a műszakból, ott voltak a színházi dolgozók, és a színészek is lementek nézni a próbát. Törőcsik Mari is lent ült, és végignézte a próbát. Másnap azt látom, hogy a Juci teljesen mást játszik. Nagyon pipa lettem. A próba végén tartottam egy megbeszélést:

MIKLÓS Ez mi volt, Juci? Ezt mégis hogy gondolod? Mit játszol? Megbeszéltük, hogy ez a karakter alapvetően egy „házmesterné”. Csak eljátssza a nagyságos asszonyt, te meg itt egy igazi nagyhercegnőt csináltál belőle! Átvertél! Tönkreteszed mindazt, amit eddig csináltunk! Ezt nem teheted se velem, se a többiekkel!

Juci vérig sértődött. Végül megcsinálta nagyjából azt, amit próbáltunk, bár kissé vegyesen ezzel az új felfogással. Gondolkoztam, mi történhetett vele, aztán rájöttem. Nem magától változtatott a játékan, valószínűleg a Törőcsik beszélhette tele a fejét, mivel ő nem volt a próbákon, nem tudhatta, mi volt az elképzelésem, csak látta Jucit a gyönyörű elegáns ruhában, amint „házmesternét” alakít. Nyilván azt mondta neki, hogy miért nem egy elegáns úrinőt játszik, ha már a ruhája is olyan. Ha nem hallom annak idején Székely kirohanását Párizsban, valószínűleg kiéletemesebb lettem volna Jucival. Székelytől nemcsak rendezői látásmódot lehetett tanulni, hanem azt is, hogy merjen kiállni az ember önmagáért, merje képviselni a véleményét akkor is, ha nem könnyű, ha kellemetlen másokkal szemben, mert a műigazsága fontosabb a személyes nézeteltérésnél. Elég sok bajom volt ebből. Juci például hónapokig nem állt szóba velem.

Pár hónappal később ültem a Vígszínházban, a Zsótér Sándor rendezte *Kaukázusi krétakört* néztem. Még arra is emlékszem, hogy valahol a hatodik sor környékén ültem, mellettem egy idősebb házaspár. A szünetben, amikor felkapcsolták a villanyokat, a hölgy felém fordult, és megkérdezte: „Hogy tetszik az előadás, művész úr?” „Nem szoktam véleményt mondani a szünetben, majd az előadás végén, ha érdekli, elmondom”, mondtam. De addigra ők már teljesen fel voltak háborodva. Kijelentették, hogy többé a lábukat se teszik be a Vigbe, hogy itt micsoda szövegek mentek, ilyen nem lehet csinálni emberekkel, hogy így becsalogatják a nézőt erre a szörnyűségre, pedig ők nagy színházba járók, sok mindent megnéznek, de ezt kikéri maguknak! Végig, amíg kifelé mentünk a színházból,

dőlt belőlük a dühös, elkeseredett panasz. A kijárat előtt az asszony elkapta a karomat, és azt mondta: „Művész úr, mielőtt elválnánk, csak egy pillanatra még, hadd mondjak valamit! Ha jó előadást akar látni, olyan igazi színházat, menjen Szolnokra, és nézze meg *A hattyút*. Higgyen nekem, remek előadás!”

Megköszöntem, kezet csókoltam a hölgynek, és elváltunk. Nem tagadom, duzzadt a keblem! Látszott rajtuk, fogalmuk sem volt, hogy én rendeztem, hanem tényleg, őszintén, nagyon tetszett nekik. Ebből azért az is kiderül, hogy mennyire nem érdekli a nézőt, hogy ki a rendező.

Másnap, miután Alföldi kirúgott a Nemzetiből, szólt a telefon:

– Sas Józsi vagyok, hallottam, mi történt veled. Szeretném, ha hozzánk szerződne!

– Nagyon köszönöm, Józsikám. Tudom, hogy már nagyon régen szeretnéd, hogy játsszak valamit a Mikroszkópon, de most még nem tudok neked erre válaszolni – mondtam –, de nagyon hálás vagyok.

Közvetlenül utána újabb telefon:

– Marton Laci vagyok. Miklóskám, csinálom a *Játék a kastélyban*, szeretnék felkérni Turay szerepére!

Boldogan vállaltam, mert bármilyen hihetetlen, addig még sosem játszottam Molnárt. Egy Molnár-főszerep a Vígben mindig csodálatos ajándék, pláne egy ilyen szituációban. Több mint tíz éve játszunk. Köszönöm, Lacikám!

Néhány szép, valamikori emlékfoslány:

Brummogó és a dinnye – Gyermekszínház

Nemrégiben a tüdőgyógyász doktornő, amikor beléptem az ajtón, felkiáltott: „Nahát, maga az? Láttam négyéves koromban a *Főegyesben*.”

A férfi, akit szeretek – Madách Kamara

Hosszú-hosszú beszélgetések Almási Évával, ketten dumálunk, de mi mindenről... „Titkosan.” Majdnem lekésünk... Dengyel Iván dörög az öltözőben, Für Anikó valamit dudorász odaát.

Miért nem marad reggelire – Madách Kamara

Vásároltam, főztem, „szültem” egy gyereket 150-szer Für Anikónak.

Nóra – Vígsház

Üres nézőtér. Csend. A gyönyörű aranyozott színház tizenhét óra tájban. Hárman: Hegedűs D., Eszenyi és én pletykálkodunk. „Encikém, mit tudsz?” „Beskálázunk” az előadásra. Fél hét. Első csengetés. Nem figyelmeztetés!

Shure – Budapesti Kamara

Szomorj Dezső: Takáts Alice – Tetszik.

Játék a kastélyban – Vígsház

Siker. Néha roksiker. Fesztbaum Bélával színház- és világmegváltás a büfében. Két nagyfröccs. Néha egy pálinka. Szinte már barátság.

A Napsugár fiúk – Madách Színház

Először Gálvölgyi Jánossal. Mintha mindig együtt játszottunk volna.

Tíz kicsi néger – Játékszín

Csonka Bandi, Hajdú Steve, Németh Kristóf és Gálvölgyi János, Józsa Imi, Pusztaszeri Kornél. Kell több a csacszenoláshoz? Facebookolni tanítanak.

Virágot Algernonnak – Játékszín

A büfében senki. Mindenki az öltözőben. Ohne duma. Szervét Tibi a szomszéd öltözőben. Szövegtanulás. Nagy Sanyi telefonál, Zsurzs Kati a büfében.

ORLAI BELVÁROSI SZÍNHÁZ:

Nagy Négyes – Molnár Piroska, Vári Éva, Szacsy és én, a „nagy operisták”! Elénekeltek a kvartettet a *Rigolettó*ból.

Aranytó – Vári Éva, kézcsoikom.

Heisenberg – Ulmann Móni. Sokan kérdezték, hogy mi az a Heisenberg-elmélet. Mondtam, ezzel forduljanak a rendezőhöz.

Hárman a padon – Nem várt ajándék a sorstól.

A folyón túl Itália – Fordította: Zöldi Gergő, Zöldi Gergő, Zöldi Gergő, Sz. Nagy Magda, Zöldi Gergő.

Macskafogó – Rajzfilm. Forgatókönyv: Nepp József. Rendező: Ternovszky Béla. Safranek: Haumann Péter, Mr. Teufel: Benedek Miklós.

MR. TEUFEL Safranek!

SAFRANEK Igen, uram?

MR. TEUFEL Valami újabb baleset?

SAFRANEK Borotválkoztam, uram.

MR. TEUFEL No de a keze...

SAFRANEK Abban volt a borotva, uram.

MR. TEUFEL Szegény Safranek! Ez a sorozatos balszerencse. Remélem, nem bántottam meg valamivel!

SAFRANEK Egyáltalán nem, uram.

MR. TEUFEL Megnyugtató. Tudja, a főnök és a beosztottak közti harmónia a sikeres együttműködés biztos záloga.

SAFRANEK Tökéletesen így van, uram.

MR. TEUFEL Mehet, Safranek, és üdvözlöm a kedves feleségét!

SAFRANEK Köszönöm, uram, de már egy éve Önnel él.

Lúdas Matyi – Schwajda György mesejátéka, hanglemezzel, 1984. Galiba: Benedek Miklós, rendező: Magos György.

SZÍNJÁTSZÁS – SZERELEM

*„A színház: játék. Akkor is játék, ha a halállal játszik.
Akkor igazán az. Etosz, Pátosz, Érosz hármass csillagunk!”*

Vámos László, 1982

MIKLÓS A színjátszás szerelem, amit tudni kell abbahagyni, de nagyon nehéz. Mostanában, közel a nyolcvanhoz, sűrűn gondolkodom azon, hogy fel kéne hagyni a színészettel, vagy legalábbis nagyon-nagyon megszűrni, hogy mit vállalok. Színpadra lépve az ember kap egy hatalmas adrenalinlöketet, amitől sokkal fiatalabbnak és erősebbnek érzi magát, azt hiszi, mindent bír, de ez sajnos nem így van. A láb mégis fáj, a derék is fáj, kimaradnak szavak a szövegből, próbálok úgy csinálni, mintha nem. A jóindulatú kollegák megerősítik bennem ezt az érzést, mégis, valami legbelül azt súgja: „Ez ma nem volt az igazi!” A színész mindig tudja, hogy aznap milyen volt! Egy belső óra jelez. De eldönteni, hogy többé nem lépek színpadra... Nagyon nehéz!

Mindig színész akartam lenni, és hogy milyen színész, azt is nagyon korán tudtam. Egész fiatal voltam, amikor a Víg-színházban vendégszerepelt Helena Weigel színháza, a Berliner Ensemble, Brecht *Állítsátok meg Arturo Ut!* című színdarabjával.

Elkezdődött az előadás, a színpad tele volt színészekkel, „káposztaügynökökkel”, egyvalaki hátul állt kalapban, ballonkabátban, mozdulatlanul. Csak állt! És én nem tudtam a szemem levenni róla. Meg se szólalt, de olyan aurája volt, hogy csak rá lehetett figyelni. Közben a többi színész jött-ment, mindenfélét beszéltek, én csak őt néztem, és azt mondtam magamnak: ilyen akarok lenni, ilyen színész akarok lenni, hogy egyszer rám is

így figyeljenek! Ki a franc ez az ember? – kérdeztem magam. Még a nevét se tudtam! Ő volt Ekkehard Schall, a címszereplő.

Amikor elindulok a színházba, nagy bennem a várakozás, hogy aznap este hogy sikerül. Ha szeretem az előadást, boldogan csinálom. Aznap játszani megyek. Ha nem szeretem, úgy érzem, nincs megoldva, nincs megtanulva, a gesztusoknak nincs értelmük, akkor is meg kell csinálni! Aznap **dolgozni** megyek. A színpadon folyamatos kontroll alatt tartom magam, hogy jól mondok-e, jól csinálom-e mindent. Mintha valaki kívülről figyelne! Amikor úgy érzem, minden jól ment, bejön a rendező:

„Ez ma nagyon nem ment!” Amikor úgy érzem, rosszul ment, bejön a rendező: „Na, ez az!”

Vannak az úgynevezett „piros betűs” esték. Szacsvey Laci barátom, harcostársam nevezte el így azokat az előadásokat, amiket nagyon szeretett, mert azokat piros ceruzával írta be a noteszébe. Nem tabletbe, nem laptopba és nem is telefonba írtuk a havi műsort, hanem noteszba. A *Hyppolit*, a lakáj volt az egyik ilyen „piros betűs” előadás mindkettőnknek. Színpadra lépés előtt mindig volt egy kis szertartás. Amikor felöltöztem, és már túl voltam az öszítésen is – milyen mulatságos, akkor még öszíteni kellett, ma már... Egyszóval amikor elkészültem, és már minden rendben volt, felvettem a kabátomat, kalapomat, sálamat, kezemben a szürke glasszékesztyű, bementem a színésztársalgóba. Bajor Imi ott ült. Megmutattam magam, és megkérdeztem:

MIKLÓS Mehetek, Imikém?

BAJOR IMRE (végigmér) Mehetsz, Micukám, mehetsz!

Ez a dialógus minden színpadra lépés előtt lezajlott közöttünk.

A *Játék a kastélyban* előtt Fesztbaum Bélával és Csapó Attilával mindig meg szoktuk beszélni, hogy izgulunk-e.

MIKLÓS Fog ez menni?

FESZTBAUM BÉLA, CSAPÓ ATTILA (együtt) Fog.

És elindulunk a sötét színpadon, és szembetaláljuk magunkat a Vígsház gyönyörű nézőterével.

Szacsy szerint ha egy színész életében egyetlenegy piros betűs előadás van, már megérte színésznek lenni! Nagyon szerencsésnek tartja magát, mert neki kettő is volt, a *Hyppolit*, a lakáj

és a *Budapest Orfeum*. Mindkettőben benne voltam, és nálam is piros betűs ez a két előadás, de én hozzáteszem még a *Játék a kastélyban*, a *Catullust*, meg talán az *Aranytót* is.

A szakma egyik részét a régi Nemzetiben tanultam meg („az ország első színháza a Hevesi térről nézve”, ahogy Raksányi Kutyu nevezte), a főiskolán inkább csak felkészül rá az ember, próbálni viszont a Katonában tanultam meg. A próba egy nagyon érdekes valami. Az ember minden szerepnél a nulláról indul. Én apránként, lépésről lépésre rakom össze a szerepet. Balázs Samutól azt olvastam egyszer, hogy a színészet leginkább a fantázián múlik. Mennyire bátor az ember a próbán, mennyire tudja kiadni magát. Lehet halkan is bátornak lenni, de lehet kiabálva is. Van, aki kiordítja magából a szerepet, van, aki görcsös lesz. Nem lehet általánosságban megfogalmazni. Ahány színész és ahány szerep, annyiféle próbamódszer.

Spiró György: Imposztor

Każyński, igazgató, rendező: Nemcsák Károly

Damse: Fekete Gábor

Bogusławski: Benedek Miklós

KAŻYŃSKI Sajnos azonban Bogusławski úr hamarosan elhagy minket. Úgyhogy én nem is kérek tőle mást, mint hogy este szépen játssza végig a szerepét. Ő bizonyára zseniális lesz, mi hozzá képest dilettánsok leszünk, de ezzel az ő nagysága csak még inkább kiugrik valamennyiünk legnagyobb örömeire.

BOGUSŁAWSKI Én csak akkor arathatok sikert, ha van mit, és van kivel játszanom.

DAMSE Ó, a Mester egyedül is képes rá.

BOGUSŁAWSKI Nem, fiam, nem vagyok rá képes partnerek nélkül. Ha nincs kihez őszinte szerelmi vallomást intéznem, az őszinteségem hamis lesz, mert nem lesz köztem és közöttetek kapcsolat. Te itt, fiam, mintegy a rendező szerepében tündökölsz. Az a jó rendező, aki a színészeiből valami mélyet és igazat csal elő. Ez a te feladatod, fiam. Örülj, hogy néhány színészed őszinte, emberi érzelmre képes a színpadon.

KAZYŃSKI Nehogy azt higgye, Mester, hogy ezt a gyönyörű őszinteséget odalent is érzékelné fogják.

BOGUSŁAWSKI Milyen alapon becsülöd le a közönséget, amely eltart téged? Azt hiszed, nem tudom, hogy rám való tekintettel tripla áron adtad a jegyeket? Édes fiam, a színházban nem számít sem a szép hang, sem a jó megjelenés, sem a szakmai tudás, sem a rutin, csak egyetlen dolog hat a közönségre: az őszinteség. Azt, fiam, minden közönség, a legbutább is, a legműveltebb is csalhatatlanul megérzi. A színész egyetlen művészete az, hogy képes őszinte lenni, aki pedig erre nem képes...

A József Attila Színházban az *Imposztor*ban megkaptam azt a szerepet, amit Spiró Majornak írt. A Katona József színházbeli ősbemutatóban nem voltam benne, de az előadást többször láttam. Nagyon belém égett Major játéka. Rettenetesen sokat gondolkoztam, hogy ne olyan legyek, mint ő. Visszafogottan próbáltam végig. Rendkívül jókat mondott a rendező, Bagó Bertalan, és lassan rájöttem: nem biztos, hogy olyan nagy baj, ha bizonyos

dolgokat úgy csinállok, mint Major. Talán pont a hiúságom miatt nem akartam olyan lenni, hisz nagyon sokan emlékeznek erre az alakítására, nem akartam, hogy azt higgyék, utánozom. A szerep kifejezetten rá lett írva, olyan a figura, amilyen Major volt. Akkor meg miért baj, ha bizonyos gesztusokat, amik tetszettek nekem, átveszek? Végül is egy szerepet belülről kell megtölteni. Ha meg tudom tölteni a saját személyiséggemmel, akkor mindegy, hogy a gesztusok, hangsúlyok hasonlóak. Lehet, hogy eleve is átszivárgott a színészetembe egy-két „majorizmus”, végtére is némiképp az ő keze alatt cseperedtem. Nagyon érdekes, izgalmas próbafolyamat volt, és örülök, hogy túl tudtam lépni a hiúságomon, és mertem felvállalni a nagy elődöt.

Nem tudom, mi érdekli az olvasót, miről beszélgethetnénk még! Egy színész élete az élete. Ha játszik, az a baj, ha nem játszik, az a baj. Sajnos manapság a megváltozott játérend szerint jó, ha egy hónapban kétszer megy egy darab, de sok esetben csak egyszer. Ez a színész agyának is a „halála”. Én egy héttel az előadás előtt előveszem a szövegkönyvet, egyelőre csak kiteszem az asztalra, simogatom, aztán három-négy nappal előtte elkezdem újratanulni. Nagy mennyiségű szöveget nagyon nehéz fejben tartani, ha nem játsszuk elégszer. Dühöngök is magamra... Ha nincs bejátszva egy előadás, veszít a ritmusából, és akkor annak az előadásnak annyi, vége, hiába próbáltuk hetekig. Valahogy nem törődnek igazán a színvonallal, leszarják a színvonalat. Csak menjen le az előadás, de hogy te közben belehalsz, az a kutyát sem érdekli. Ma már, ha felkérnek egy szerepre, az első kérdésem az, hogy kivel fogok játszani, kik lesznek a kollegák. A siker érdekében hajlamosak a rendezők azokat

a színészeket szerződtetni, akik a tévéből ismertek, akik ilyen-olyan „celeb” műsorokban szerepelnek, mert rájuk bejön a közönség. Én ilyesmiben nem veszek részt. Se tévében, se színházban. Régebben hívtak, ma már ilyenre se. Megunták. Nem vállalom olyasmit, amit nem szívesen csinálok. Ettől függetlenül megértem azokat, akik elvállalnak ilyen-olyan szappanoperákat. Tudom, hogy sokaknak a megélhetését biztosítja. Vagy nem tudnak otthon ülni, mert a „munka ad értelmet” az életüknek. Én ma már leginkább itthon ülök, ebben a csodálatos házban, amit Tibor hozott össze nekünk.

FIATALSÁG, BOHÓSÁG

MIKLÓS A főiskola harmadévében kezdtem el bulizni, addig egy komoly, rendes fiatalember voltam. Amikor kihelyeztek minket színházakhoz, és sok előadásban statisztáltam, elkezdtem pénzt keresni. Nem voltam hozzá szokva, hogy a zsebemben pénz legyen, de a statisztálásból több pénzem lett, mint később, amikor már szerződöttem tagja voltam a színháznak. A hó végére elég jó kis summa jött össze.

„Kávéház a Fészekben – kétségtelenül jó ötlet! Csak nyíljon meg minél hamarabb, mielőtt még végleg leszoknánk a beszélgetésről. A múltkor ülök a Fészek presszójában, egy kollega a pultnál issza a dupláját, odaszólok neki: – Gyere, ülj le, beszéljünk egy kicsit! – Úgy néz rám, mintha nem is hallaná. – Hogy mit csináljunk? Beszéljünk! Miről? – Akármiről. – Ne hülyéskedj! – mondta, és már fordította el a fejét. Hát így állunk a beszélgetésekkel. A múltkor arról panaszkodott valaki, hogy akárkivel próbál beszélgetni, az pár szó után otthagyja őt, és rohan a kártyaszobába, ahol várja az ulti, a römi vagy a bridzsparti. Szégyenletesen lesütöttem a szememet. Éppen ultizni készültem. Kártyá-

zókat rábírní, hogy mondjanak le a szórakozásukról egy beszélgetés kedvéért... Azért erre is kínálkozik megoldás: próbáljunk meg pénzben beszélgetni.”

(Keller Dezső)

A Fészek Művészklub akkoriban kezdte elveszíteni művészklub jellegét. Mi rúgtuk az utolsókat, de akkor még művészek számára volt fenntartva. Állítólag ma is, de észre se lehet venni. Sokan a szakmából, akik szórakozni vágytunk, odajártunk. Hétköznap olcsó volt a menü, vasárnap is sikk volt odajárni, ebédelni. Az egyik asztalnál ült a Rodolfo család, a másikon Rátonyi-ék Fényes Szabolcsékkal, Ruttkai-Latinovits kutyástul, Szepesi György és felesége és sokan mások. Sok premierbankettet tartottak ott. Már Molnár Ferenc, Fedák Sári, Vészi Margit, Darvas Lili is ott bankettezett, mulatozott. Utoljára Horváth Tivadart láttam mulatni cigánybandával a Fészekben. Éjszaka, fönn a kör alakú bárban, ahol mindenki mindent hall, Nádas Gábor zongorázott és énekelt: „Szeretni kell, ennyi az egész, Terólad engem lebeszélni nehéz...”

De a leghíresebb a kártyaszoba, ahol akkor még krupié is volt. Nagy partik zajlottak ott. Egyik asztalnál ultiztak, a másikon römiztek, a harmadikon bridzseztek. Akkor még együtt. Én nem tudtam kártyázni, hosszú ideig csak kibiceltem, néztem a nagyokat, ahol nem babra ment a játék. Ezt legalább annyira szerettem, mint később játszani. A „nagyok”: Bárá Anna színésznő, Bácskai Lauró filmrendező és felesége, Irén, Dobos István, ő a televízióban dolgozott és Korda Gyuri, Kertész Péter, Farkas Jenő tánc- és illemtanár, Csapó Gábor vízipólós,

Meszéna Miklós vívó, ők nagy pénzben játszottak. A másik asztal, amelyikhez én is kerültem, kisebb tételben játszott: Ujréti Laci, Székhelyi Jóska, Csurka Laci, Tordy Géza, Mamcsarov Frigyes filmrendező, Gelley Kornél, Lendvai Feri színiigazgató-rendező, Porkai Ernő (Tőkés Anna férje), Faragó Vera színésznő. Nemcsak römiztek, ultiztak is. A legnagyobb ultis: Kellér Dezső, Szegő Tomi koreográfus, táncos, Fülöp Kálmán szövegíró. A kártyaszobában hatalmas hangzavar volt. A krupié, Elemér külön asztalnál ült a bejáratnál, néha csak ennyit szólt: „Na de uraim! Psszt! Elveszem a kártyát!”

Ujréti Laci tanított meg römizni: „Húz, beszúr, dob!” Végül elég jól elsajátítottam, húztam, beszúrtam, dobtam. Nagyon élveztem a játékot, mert közben mindent elfelejtettem. Kikapcsolt az agyam, és csak a lapokra koncentráltam. Szerettem a feszültségét és izgalmát. Ha ez szenvedéllyé válik, akkor baj van, szerencsére nálam nem alakult ki játékszenvedély, egyszerűen csak imádtam kártyázni, kifejezetten pihentetőnek találtam. Sokat nyertem, de sokat is veszítettem. Egyik nap vesztettem, másnap visszanyertem. Vagy nem. De nem voltam igazán dühös, ha veszítettem, a pénz sóse érdekelt annyira. Közben megittam három-négy kávé és elszívtam két doboz cigarettát. Szerettem figyelni a kártyázókat. Különbőféle alkatú játékosok vannak. Van olyan típus, aki mindig veszít. Csurka Lacinak vörös lett a feje, ha sokat veszített, ilyenkor szótlánul mentünk végig a Dob utcán a Nemzetibe. Amikor viszont nyert, jókat sztorizott ezen az úton. Elmesélte például, hogy a szocialista ünnepeken (november 7., április 4., május 1.) sokat hagnizott. Volt úgy, hogy tíz-tizenkét vállalati ünnepségre ment egy nap.

Mindenütt Ady Endre *A Gare de l'Esten* című versét szavalta. A tizedik után már kissé fáradtan lépett dobogóra, és automatikusan mondta be a címet, ami így hangzott: Ady Endre, Giscard d'Estaing!

Korda Gyuri nyerő típus, hihetetlen, de ő szinte csak nyert. Látszott is az a magabiztos mosoly az arcán: „Van, aki tud játszani!” Járt oda egy nőgyógyász doktor, a Robi, nagyon gyengén játszott, és mindig dühös volt, amikor vesztett, állandóan szemrehányást tett: „Miért a királyt dobtad, miért nem a kettest? Azzal a kettessel kész lettem volna!” „Mert tudok játszani!”

Tündéri volt, ahogy Kálmán Gyuri kártyázott. Keresztbe rakott lábbal ült a széken, mint egy herceg, és messziről, hosszan kinyújtott karral húzta a lapot. Nem hajolt volna előre egy picit se, hátát elegánsan a széktámlájának döntötte, úgy nyújtotta hosszan előre a karját. Mindig vesztett. Ők, a Blumival (az MTK intézője és a Rátkai Klub üzletvezetője) ketten mindig tízlapos rőmit játszottak. Blumi görcsösen a lapokra meredve zsebelte be a nyereményt. Nála vérre ment a játék.

Amikor kettéválasztották a nagy, „levegős” kártyaszobát egy kávéházra és két kis, spájznyi kártyaszobára, az egyik szobát kapták a bridzselők, a másikat mi, römisek, ultisok. Krupié már nem volt. Itt a füsttől látni se lehetett a lapokat.

A szomszéd „spájzban” a bridzselők, a csupa Kossuth-díjas és akadémikus egymást küldte melegebb éghajlatra, repült ott az összes nemi szerv. Áthallatszott a falon keresztül, ahogy ordibáltak egymással a párok: „Mire mondtál 4 kört? Ez neked 7 treff? Mi az, hogy három szan?”

„– Maga piszok, aljas, gazember, sikkasztó, tolvaj, apagyilkos!

– Na, ez már túlzás!”

(Színházi Élet, 1928)

A leghangosabb Lázár Gyuri, a Madách Színház gazdasági igazgatója volt. Úgy kiabált Kadosa Pál zeneszerzővel, hogy csak zengett bele a ház, de úgy búcsúzott: „Holnap pontos légy!”

Léha kártyapartis életemnek hasznát vettem Bulgakov *Menekülés* című darabjában, ahol volt egy kártyajelenetünk Vajda Lacival. Ezt az előadást is Székely rendezte. Elég izgalmasra, feszültre sikerült a jelenetünk, mint egy krimi, igazi vérre menő parti. Forrt a levegő. A feszültség néha olyan erős volt, hogy szinte a légzést is visszafojtottuk.

Vajda Lászlóval

Bulizós korszakomban a következőképpen nézett ki egy nap: délelőtt próba vagy alvás, délután kártyaparti a Fészekben, néha rádió- vagy tévéfelvétel, vagy szinkron, utána előadás a színházban. Előadás után találkoztunk a Rátkai Klubban, ahol Blumitól csökkentett áron kaptunk egy finom rántott húst, ezután mentünk a Moulin Rouge-ba, a portás szalutált. Éjfélkor megszólalt a zene, a sülyesztőből felemelkedett a zenekar, és kezdődött a műsor. Mi mindig fenn ültünk az egyik páholyban, nagy csokor virággal a kezünkben. Amikor Medveczky Ilona belibbent a színpadra gyönyörű jelmezében és szoborszerű testével, mi ledobtuk a virágokat, „szekérderék rozsát a művésznőnek”! Lencz Gyuri halálosan szerelmes volt belé, persze semmi esélye nem volt nála. A műsor után konvojban kísértük haza rózsadombi házába. Követtük a hófehér Mercedesét. Neki volt először Budapesten autótelefonja. Megvártuk, amíg be-megy, kicsit álltunk még a ház előtt, hogy szerelmes barátunk ne legyen egyedül, aztán mentünk mind a Revü bárba, ami a Rákóczi térnél volt. Mára már megszűnt. Odajöttek az operettes táncoslányok is, ez volt az éjszakai haknijuk. Hajnal felé vagy elmentünk a Bosnyák térre, a piacon megreggeliztünk, és onnan mentünk a színházba próbálni, vagy felmentünk Tordy Gézához még egy kicsit zsugázni. Nagyné, a házvezetőnő – nem tudom, hány tojásból, talán ötvenből vagy százból – csinált nekünk isteni rántottát reggelire. Akinek délelőtt próbája volt, innen ment oda, akinek nem, az hazamehetett egy kicsit aludni. Az alapcsapat: Ujréti Laci, Tordy Géza, Koltsai János, Szombathy Gyula, Körtvélyessy Zsolt és Tahi Tóth Laci, bár ő a hajnalokat általában kihagyta. Lencz Gyuri meg Medveczky hazakísérése után lemaradt.

Hyppolit

Később már nem kísérgettünk haza táncosnőket, de az megmaradt még nagyon sokáig, hogy előadás után az ember beült valahova. Egy időben a híres Balettcipő volt a legnépszerűbb hely, ahová éjszakánként színészek, zenészek, művészféle emberek jártak. Ez lett az igazi Fészek. A tulajdonos, Ajtay Péter és felesége, Zsuzsi nagyon odafigyelt ránk. Számontartották például a színházak műsorát, hogy tudják, kire számíthatnak azon az estén. Kedvenc előadásuk volt a *Hyppolit, a lakáj*, számtalanszor megnézték, tudták, hányadik előadást játszunk, és minden jubileumon kaptunk tőlük egy hatalmas tortát és egy még hatalmasabb doboz pezsgőt. Minden *Hyppolit*-előadás után odamentünk. A szokott helyünk már elő volt készítve, az asztalok összetolva, és ahogy beléptünk, már hozták is a „szokásosat”, rendelünk sem kellett. Szacsy, én, Bajor Imi, ti, a két Vajda lány, Gáti Oszi és a Verebes általában ott voltunk. Érkeztek a többi színházakból a színészek: Egri Kati, Katona Jani, Andorai Péter, Hetényi Paja, Kishonti Ildi és még rengetegen. Csupa szomjas ember. Balogh Tibi volt a zongorista, Kishonti néha odapattant mellé, és énekelt egy bluest vagy egy sanzont. Nem lehet papíron visszaadni a Balettcipő hangulatát.

Szemben volt egy pékség. Hajnal felé átjött az az isteni illat, és akkor mindenki szaladt, és vettük a friss kiflit, kalácsot, kenyeret. Jaj, de finom volt! És rengeteget dumáltunk. Akkoriban még beszélgettünk egymással. Röhögcséltünk, egyszerűen jól éreztük magunkat egymás társaságában. Azok nagyon jó esték voltak. Ott beszéltük meg az aznapi próbát. Számtalan jó ötlet ott született meg. Mindegy, hol voltunk, sörözés közben is a színház volt a téma. No meg a nők...

A Katonából a Pilvaxba vagy a Muskátliba jártunk, és ott próbáltunk tovább egy-egy jelenetet, és énekeltük Cseh Tamással a dalait. A többi vendég dilisnek nézett minket, de nekünk ez volt az életünk.

Mára megváltozott minden. Az emberek nem akarnak beszélgetni. Hogy mi az oka, nem tudom. Talán a számítógép, az okostelefon. Azelőtt nem volt más, csak a duma. Az emberek dumáltak egymással, vitatkoztak, nyíltan politizáltak, véleményt cseréltek.

Ma már nem járok sehova. A színházban, ha még van olyan, hogy előadás után összejövünk és dumálunk, akkor ott maradok, de szinte sehol nincs már ilyen. A Vígben Fesztbaum Bélával szoktunk egy kicsit beszélgetni. Előadás után mindenki gyorsan pakol, és örülten rohan. Mi maradunk. Hova rohannak az emberek?

Bajor Imi félig-meddig ebbe halt bele. Megnyitotta a kocsmáját, az ünnepélyes megnyitón ott volt mindenki a szakmából. Imi pazarul vendégül látta a társaságot, remek volt a hangulat, rogyásig tele az asztalok étellel-itallal: „Mindenkinek a vendégem!”

Aztán másnaptól többé nem jött senki. Üres volt az étterem, Imi belebetegedett és meghalt. Nagy kár érte!

GYŰJTEMÉNYEIM

MIKLÓS Gyűjtögető típus vagyok. Nem annyira a rólam szóló kritikákat, fényképeket, interjúkat, ezeket anyám gyűjtötte, szépen kivagdosta, beragasztotta egy füzetbe, és minden év végén megkaptam szépen átkötve az abban az évben rólam megjelent összes anyagot. Ez nagyon szép gesztus volt tőle, pláne ahhoz képest, hogy mint már említettem, nem volt egy kedves természet, és nem volt közöttünk mély lelki kapcsolat. De erre gondosan ügyelt. Valahol most is megvan, összekötve egy nagy kupacban az egész. Később Éva, a feleségem vette át ezt a feladatot, de miután Tibor fiamról elkezdtek írogatni, inkább arra fókuszáltunk. Az utóbbi időben meg már úgyis csak interneten jelennek meg kritikák, interjúk, azokat nem lehet masnival átkötött füzetben tárolni. Én azonban a mai napig gyűjtögetem a régi *Színházi Életeket*, a különböző újságokat, kabaréjeleneteket, színdarabokat. A dolgozósobámban van egy rolós szekrény, egy szekreter, az tele van ilyen írásokkal, amiket én most is olvasgatok. Nagyon érdekes régi riportok színészekről. Engem érdekel, hogyan éltek akkoriban, miről beszélgettek, mi foglalkoztatta őket, hogy látták a mesterséget. Hozzám nagyon közel áll ez a két világháború közötti időszak. Megvan majdnem az összes *Színházi Élet* 1910-től 1938-ig, amikor Incze Sándor alapító főszerkesztő

bészüntette. Tulajdonképpen privát érdeklődésből olvasgatom, nem tervezek belőlük előadást csinálni. Sok mindent használtam már fel a *Budapest Orfeumban*, a főiskolai vizsgaelőadásokban. Ezekben a *Színházi Életekben* mindig volt egy színdarab az akkor nagy sikerrel játszott darabok közül, és az újság végén egy kabaréjelenet, szintén az éppen nagy sikerrel menő kabarék valamelyikéből. Ma már elég nehéz jót találni. Eljárt felettük az idő. Ha véletlenül előkerül egy jó színdarab, az végigmegy az egész országon. Sajnos sokszor átírják, és, sajnos, rosszabbra! Nagy pénzért! Nagy műveltségű pali volt ez az Incze. Több nyelven beszélt, bejárta a világot, és mindenhol tudósított. Színvonalas, jó újság volt a *Színházi Élet*. Például Molnár összes darabja ott jelent meg nyomtatásban, sőt Incze egy teljes újságot szentelt neki a születésnapján. Akkor az egész lap Molnárról szólt. Egyszer például az egyik szám teljes egészében Ady Endréről szólt. Elmentek a szülővárosába, riportot készítettek a mamával, aki még élt akkor, és a helyiekkel, hogy hogy emlékeznek Adyra. Egy másik szám teljes egészében Beöthy Lászlóról szólt. De eljártak a színészek lakásába is, és bemutatták azokat az újságban, mint a mai pletykalapok, csak éppen ezek édes, jóindulatú kis pletykák voltak: „Maga tudja, Intim Pista...” Tudósítottak arról, ha egy hírességnek gyereke született, arról, hogy egy társadalmi eseményen melyik híres író, színész jelent meg, és milyen ruhában. Még sportrovat is volt benne: Hetente jelent meg, írtak minden színházi bemutatóról, de általában jókat. Nagyon kevés olyan kritikát olvastam, ahol lehúztak volna egy előadást. Érződött, hogy Incze és kollegái szeretik a színházat, és a jót látják meg egy előadásban. A vezércikkek nagyon érdekesek voltak, általában elemezték a heti politikai helyzetet. Nem erősen poli-

tizált az újság, inkább tájékoztató jelleggel, de azért megírták, mi történt. Ma is szívesebben olvasgatom ezeket a vezércikkeket, mint amik a Facebookon megjelennek.

Amikor a mozik kezdtek egyre népszerűbbek lenni, a vetítések egy-egy rövid színpadi szkeccsel, jelenettel kezdődtek. Az írók írtak a film elé egy rövid jelenetet, ami bevezette a történetet, és a következő jelenet szépen átment a filmvászonra. A nézők tódultak a cinematográfokba, ahogy korábban neveztek a mozgóképszínházat, amíg Heltai Jenő ki nem találta a mozi szót, ami aztán széles körben elterjedt.

„Mert a Berta, mert a Berta nagy liba, nagy liba, hát elment a mozi-mozi moziba, mőziba...”

Sokszor ezekben a némafilmekben maguk az írók is szerepeltek. Minden írónak volt tartalmilag egy szerelme. Szép Ernőnek a liget. Micsoda szenzációs darabokat írt a ligetről, a ligetben! Karinthy mindenevő volt. Az ő ars poeticája: egyetlenegy nagy művet írni. Ez nem jött össze neki, ezért szétszórta magát és mindent írt. Heltai a színházat és a mozit imádta, Lengyel Menyhért Fedák Sárít, Molnár dettó, Szomory a történelmet: *Lajos király, II. József, Mária Terézia*. Herczeg Ferenc nagyúr volt, méltóságos és kegyelmes. A mai művészszínházak csak ritkán kedvelik ezeket az írókat, mert ezekkel a darabokkal nem lehet „művészkedni”, azt kell eljátszani, ami bennük van. Molnárt vagy Szép Ernőt nem kell tovább facsarni, már eleve ki vannak facsarva, ezekre nem lehet még rátenni. Például ahogy Szép Ernő a szavakat használja, olyan csodálatos a nyelvezete, szinte egy külön saját nyelven írt, amilyenén más nem beszél. Hogy Szomoryt már ne is említsem! Ezeket a darabokat hiába próbálják modernizálni, köznapi, mai nyelvre átírni, néhány

„k...va anyját” beletenni, nem lehet. Nem működik. Inkább maradjanak a fiók mélyén.

Akkoriban Kellér Dezső sok kabaréjelenetet írt. Miután meghalt, felhívott az özvegye, Major Ida, aki elismert bábművész volt, ő játszotta Böbe babát a *Mi újság a Futrinka utcában?* című televíziós bábfilmsorozatban. Szóval azt mondja nekem Böbe baba tüneményes hangján:

MAJOR IDA Miklóskám, azért keresem, mert tudom, hogy maga szereti ezeket a régi dolgokat. Dezsőnek rengeteg ilyen van. Jöjjön fel hozzám, és válogasson, hátha talál olyant, amit használni tud.

Olyan boldog voltam, madarat lehetett volna velem fogatni. Másnap felmentem hozzá a Katona József utcai lakásba. Nagyon helyesen fogadott, kicsit beszélgettünk, kaptam kávé, majd magamra hagyott, hogy válogassak. Mit mondjak, egy rahedli kabaréjelenete volt, egy csomó könyve, kották. Egészen el voltam ájulva. Egymás után vettem le a polcról, beleolvastam és válogattam, mi az, amit elvinnék. Szívem szerint az egészet bepakoltam volna, de szerényen kiválogattam néhányat. Egy idő múlva bejött Ida, és megkérdezte:

MAJOR IDA Nos, Miklóskám, talált olyat, amit szívesen elvinne?

MIKLÓS Iduskám, igazán nagyon kedves, köszönöm! Itt van például ez... Ezt a kis írást magammal vinném, ha megengedné.

MAJOR IDA Jaj, Miklóskám, ez nagyon jó, de ezt én nagyon szeretem, ez a lieblingem, ezt inkább nem adnám oda! Keressen mást!

MIKLÓS Természetesen, Iduska, akkor talán ez a másik. Ezt elvihetem?

MAJOR IDA Hát ez is nagyon jó! Miklóskám, édes Miklóskám, hogy maga pont az én kedvenceimet választja ki...

MIKLÓS Semmi gond, Iduska! Itt marad ez is. Van itt még annyi más. Például itt van ez a kis könyvecske...

MAJOR IDA Jaj, ne, ez nem lehet igaz, tényleg csak azok érdeklik, amiket nem adhatok oda. Úgy sajnálom, drága Miklóskám...

És ez így ment három órán keresztül: édes Miklóskám, drága Miklóskám, ezt ezért nem, azt azért nem. Egyet sem engedett elhozni abból a húsból, amit kiválogattam. Nem tudom, miért hívott. Csak unatkozott szegény, és beszélgetni akart, vagy talán pénzt akart értük... Bocsánat a feltételezésért. Nem tudom, de hivatalosan egyet se hozhattam el. Amikor magamra hagyott, végül a táskámba csúsztattam két jelenetet, amit, nem szépittem, elloptam. Egy idő után hallottam, hogy a Zsüti (G. Dénes György) fia, Gém Gyuri megvette a Kellér-jogokat. Azóta nagyon nehéz akár egy dalszövegéhez is hozzáférni, mert irreálisan magas jogdíjat kér érte. Amikor a Kecskeméti Katona József Színházban rendeztem a *Meseautót*, az igazgató úr megkért, ne tegyek a darabba olyan dalokat, amelyek jogai Gém Györgynél vannak. Ha mégis, intézzem el vele én. Engem valamiért szeret, így megkaptam a jogokat normál áron.

Gyűjtőszenvedélyem másik büszkesége a kottagyűjteményem, amit egy másik szekrényben tartok, és több ezer kottát számlál, amit az elmúlt negyven évben antikváriumokból gyűjtöttem össze. Megvan nekem szinte az összes nóta, kuplé, sanzon, operett 1900-tól az első táncdalfesztiválig. Több ezer kotta. Nem tudom, mi lesz velük, ha én már nem leszek. Nem tudom kire hagyni! Albert fiam nem foglalkozik ilyesmivel, az unokáimat, hát, nem hiszem, hogy valaha érdekelné. Egyszer egy antikváriussal, akitől sokat vásároltam, osztottam meg ezt az aggodalmamat. Nagyon bölcsen felelt rá:

„Nézze, művész úr, innen a dolgok csak átmenetileg kerülnek ki. Nem történik más, minthogy most egy ideig maga őrzi ezeket. Aztán úgyis minden visszakerül hozzánk.”

AMI KIMARADT – AMI MEGMARADT

MIKLÓS Anyám, mint már említettem, eltett mindent, ami megjelent rólam, nemcsak a színházi szerepeimről, de minden rádiószerepről, tévés szerepről, minden kritikát, minden újságcikket, amiben a nevem előfordult. Mindegy, hogy egymondatos statisztaszerepem volt, vagy főszerepet játszottam. Az is megvan,

hogy mit szerepeltem a Rádióban 1965-ben este hatkor, vagy milyen verset szavaltam a tévében. Főiskolás koromtól kezdve gyűjtötte össze nekem ezeket az írásokat egészen a haláláig. Sokszor legszívesebben kihajítottam volna, pedig most milyen jól jönnek ezek a dokumentumok. Megsárgult emlékek. Mégiscsak szeretett az anyukám...

Istenem, hogy miket írtak össze! Kész kabaré! „Példul” (mondaná apám) a *Tarelkin haláláról* összeraktam az összes megjelent kritikát. Akkoriban még majd minden újságban írtak színházi kritikát: *Magyar Nemzet*, *Népszabadság*, *Népszava*, *Esti Hírlap*, *Film Színház Muzsika*, *Tükör*, *Nők Lapja*, *Élet és Irodalom*, *Ország-Világ*, *Szép Szó*, *Kurír*, *Pesti Műsor*. Minden újságban mást-mást írtak az előadásról, a rendezésről, a színészi alakításokról. Az egyikben felmagasztalták, a másikban lehúzták. Úgy raktam össze ezeket, mintha egymásnak válaszolnának. Nagyon humoros lett. Sajnos. Íme!

„A Tarelkin halála az új Nemzeti egyik leghatásosabb, legmulatságosabb, legelevenebb és legkomolyabb előadása”.

(Bencsik Flóra – *Esti Hírlap*)

„Bizonyos, hogy a színház egy korábbi történeti szakaszában alighanem eredménynek könyvelhetnék el.”

(Bulla Károly – *Film Színház Muzsika*)

„A kezdő kép nagyon is kérdéses, innen-onnan kölcsönvett párbeszédekkel megfejték a színművet”

(Bogácsi Erzsébet – *Magyar Nemzet*)

„A rendező, Székely Gábor az előző dráma, Az ügy utolsó jelenetével indítja az előadást, ami ha jól meggondoljuk, logikus.

(Koltai Tamás – *Új Tükör*)

„Kivételes rendezői próbatétel a Tarelkin halála. Székely Gábor elszabadítja a néző képzeletét. Ezúttal is megtartja szokásos mélységében hármasság tagolású színterét, amelyet a hirtelen lezuhanó válaszfalak ijesztő határozottsággal képesek leszűkíteni.”

(Mészáros Tamás – *Magyar Hírlap*)

„Ha a nézőt az előadás közben egy-egy harsány jelenet tartalma nem köti le, igazán tűnődhet – hogy milyen logika szerint bővül és tágul a színpadtér: tudatos elképzelés, vagy csupán azért, ha már van – működjék.”

(Bulla Károly – *Film Színház Muzsika*)

„A nálunk csak néhány éve ismert orosz klasszikus, Alekszandr Szuhovo-Kobilin műve egyenesen félelmetes, legalábbis elsőrendű előadásban az. A Nemzeti Színházé ilyen előadás.”

(Rajk András – *Népszava*)

„Értjük a szót, értjük a szándékot, nem érezni mégsem a szörnyűséget. Ami meglepett: a szolnoki előéletű színrevivő voltaképpen kaposvári ihletésű színi előadást teremtett a Nemzetiben, itt-ott Ascher Tamás modorában. Székely

Gábor szerzeménye nem válik mindjárt a sajátjává, nem is tud sokat hozzátenni.”

(Bogácsi Erzsébet – Magyar Nemzet)

„A közönség hibátlan előadást kap, önfeledt komédiázást, és van ebben valami hátborzongató!

(Varjas Endre – Élet és Irodalom)

Benedek Miklós sertepertél, tiszteletreméltó igyekezettel törekszik hol méltóságteli, hol diabolikus lenni.”

(Bogácsi Erzsébet – Magyar Nemzet)

„Benedek Miklós egyik legjobb alakítása színházában ez a mostani.”

(Rajk András – Népszava)

Na most mit kezdjen egy színész ezekkel az írásokkal? A kritikusok nem nekünk vagy rólunk írták kritikáikat, hanem egymásnak. Ez nem segített abban, hogy jobb legyen az előadás. Ahelyett, hogy tanultunk volna belőlük, dühösek lettünk tőlük, vagy nevettünk rajtuk. Pedig hogy vártuk egy bemutató után: „Na, írtak már valamit?” És nagyon rosszul tudott esni, ha hosszas irodalmi fejtegetésbe, művelődéstörténetbe, művészi fitogtatásba torkolt a kritika, ha leírta az előadás tartalmát, de magáról a színészeiről alig-alig, vagy éppen semmit. És ez marad fenn rólunk, színészeinkről. Ennyi marad belőlünk. Nem túl kecsegtető. Ma már ez sincs. Se kritika, se kritikus. A néző írja a kritikát. Maximum Bóta Gábor!

Ha kicsit szépíteni akarok a dolgon, az igazsághoz hozzátartozik, hogy elvétele voltak kiemelkedő írások, ahol az is mindegy volt, hogy dicsér vagy bírál, mert hozzáértő szemmel tette, támpontot adott nekünk a további előadásokhoz. Engem alapvetően szerettek a kritikusok, addig a bizonyos pontig, ahol a politika fontosabb lett a szakmánál! Megjegyezték ugyan, hogy „elegáns angol úr”, ezt minden kritikus leírta rólam. A Budapest Orfeum óta pedig Szacsy lett Buster Keaton, én megmaradtam elegáns angol úrnak. Imádják ezt minden kritikában leírni. De hát ha így gondolják, így gondolják. Volt néhány szerepem, ahol nem húzhattam elő az „elegáns angol úr” kliséjét, például a Catullusban, vagy a Mirandolinában. Udvaros Dorottyaival szoktunk nevetni azon, mennyit pofoztuk egymást a színpadon. A Catullusban egyszer csak nem bírom tovább a feszültséget, lenyomom a földre és megverem, mint az albán számár, kap egy akkora pofont, hogy a fal adja a másikat. Ugyanez ismétlődik a Mirandolinában. Na most, ha valaki azt mondja, hogy ezt is úgy csináltam, mint egy finom angol úr... hát szerintem nem látta az előadást. Vámos Miklós Lehetetlen?! című tévéműsorában Dorottyaival élőben reprodukáltuk ezeket a pofonokat.

De azonkívül, hogy szeretik ezt minden szerepemnél megemlíteni, alapvetően jó kritikákat kaptam. A Hyppolitnál például, maga a „nagy” Koltai Tamás írta: „...így kell vígjátékot játszani!” Aztán amikor leszerződtem Schwajda Györgyhöz a Nemzeti Színházba, onnantól kezdve rossz színész lettem, csinálhattam bármit. A Warrenné mesterségében például egy kissé szenilis pasit játszottam, és amikor ez a pali megtöri

Itt is Udvaros Dorottyát ütöm-vágom, no, nem éppen az arcán.

az orrát, lusta odamenni a szemeteshez, csak odadobja a zsebkendőt, ami mellésik. Ez így volt leírva, megrendezve. Koltai Tamás féktelen gyűlöletében képes volt azt írni, hogy még olyan viccekre is hajlandó vagyok, hogy mellédobjam a zsebkendőt, mikor ott van a szemetes, vagyis hogy én ilyen ócska poént használok a siker érdekében. Annyira megutáltak amiatt, hogy odaszerződtem ahhoz a Nemzetihez, amit szerintük bojkottálni kellett volna, hogy még akkor is utáltak, amikor Schwajda már rég sehol se volt, és épp az a Jordán volt az igazgató, akit pedig szerettek.

Az újságírók standard kérdése, hogy volt-e, van-e szerep-álmom. Ezt minden színésztől megkérdezik. Nos, nekem nem volt, nem „van” ilyen. Ez nem jelenti azt, hogy nem sajnállok bizonyos szerepeket, amik kimaradtak. És van belőlük jó pár. Nem voltam se Rómeó, se Ferdinánd, se Sasfiók. Idősebb korban sem játszottam el azokat a Shakespeare-szerepeket, amiket eljátszhattam volna. Kimaradt a *My Fair Lady* Higgins professzora az életemből, amit nagyon szerettem volna eljátszani Udvaros Dorkával, de nem jött össze. Egyszer hívtak ugyan erre a szerepre a Hevesi térre, amikor Bács Ferenc megbetegedett, de nagyon rövid próbaidőt adtak, az alatt nem lehetett volna tisztességesen megcsinálni, csak a dalok megtanulása több időt vett volna igénybe. Amit még nagyon sajnállok, mint már említettem, ami mondjuk nem konkrét szerep, az az, hogy Ascherrel nem dolgoztam igazán. Nagyon szívesen benne lettem volna egy Csehovban, de ez is kimaradt az életemből, mint sok más színdarab, amiben benne kellett volna lennem, de nem voltam. És most már nem is leszek.

Ezzel szemben rengeteg mindent eljátszottam, köztük nagyon sok jót, úgyhogy nem panaszkodom, mert nincs rá okom. Sőt számos nagy sikerű darabban játszottam, ami minden színész álma. Azt mondhatom, ahova elhívtak játszani, azok a darabok általában sikeresek voltak, több százas szériát értek meg. Amikor egy közel ezerkétszáz férőhelyes színházban egyetlen üres szék sincs, na, az bizony jó érzés!

Hogy meddig maradnak fenn ezek a szerepek? Sokra már most sem emlékeznek. Azt szokták mondani, egy színész addig él, amíg valaki(k) még emlékszik (emlékeznek) rá. Én még emlékszem Kelémen Lászlóra!

Volt egy olyan műsor a televízióban, hogy „Előttem az utód”, ahol neves művészek megnevezték az utódjukat. Kellér Dezső például Verebes Istvánnak adta át a stafétabotot. Ha ma lenne egy ilyen műsor és megkérdeznék, kit tartok utódomnak, nehezen tudnék rá válaszolni, mert ami az egyéniséget illeti... Talán többször kéne színházba járnom? Ha a Katona József Színházban megcsinál az ember egy olyat, hogy bejön, szól a zene, megáll a színpad közepén, kivárja, amíg a nézőtéren mindenki feszült csendben figyel, akkor magára haragítja a rendezőt. „Miért így jössz be? Miért ilyen jelentőségteljesen? És miért állsz meg a színpad közepén? És minek a zene?” Régen tanították, hogy kell a színpadra belépni. Ma már nem lehet bejönni, be kell avázkodni, lehetőleg észrevétlenül, és ugyanígy kisurranni. Csak a néző észre ne vegye!

Díjak

Majdnem minden művészeti díjat megkaptam, ami megkapható. Ahogy mondani szokás, Kossuth- és Jászai-díjas kiváló és érdemes művész vagyok, a Halhatatlanok Társulatának tagja.

Az első díj, amit életemben kaptam, a Farkas-Ratkó-díj volt, 1978-ban. A Nemzeti Színházban ezt a díjat minden évben kiosztották egy színésznek vagy színésznőnek a társulat szavazatai alapján.

Van Rajz János-díjam, szintén a Nemzetiből. Róla van egy kedves emlékem. Állt a portán, várakozott a *Rokonok*beli jelenetére. Sokáig állt ott. Kérdeztem, miért nem ül le? Azt felelte, nadrágját lesimítva: „Nem szabad, hogy meggyűrődjön!”

Magyarország Miniszterelnöke

és

Lévai Anikó

szívesen látja

Benedek Miklós urat és kíséretét

a Kossuth-díjjal kitüntetett kiválóságok tiszteletére
nemzeti ünnepünk alkalmából rendezett díszvacsorán

2016. március 15. napján, kedden 18.00 órakor a Pesti Vigadóban
(1051 Budapest, Vigadó tér 2.).

Esti viselet

Megjelenésüket a meghívó felmutatásával 17.30 órától kérjük a Főbejáratnál.

A Színház- és Filmművészeti Főiskola docense vagyok, és ahogy már említettem, a Színház- és Filmművészeti Főiskola tiszteletbeli hallgatója is, vagyis a mai napig főiskolás. Erre nagyon büszke vagyok, mert személyesen Várkonyi Zoltántól kaptam, ő alapította a díjat azok számára, akik visszajárnak a főiskolára, hogy közreműködjenek a rendezőhallgatók vizsgáiban. Albee *Állatkerti történetek* című darabjáért kaptuk Székelyi Jóska-val. Balogh Gábor rendezőhallgató vizsgarendezése volt.

Székelyi Józseffel

Ugyanilyen tiszteletbeli polgár vagyok Szentendrén, amire a kutya se emlékszik sajnos. „Sák rávászul, sák rávászul, mer ez a fő!” – mondtam sváb akcentussal mint Novotny titkosrendőr a *Három a kislányban* a szentendrei nyári előadáson, a még hosszú hajú Kerényi Imre rendezésében. A darabban engem lefokoznak, de a tapsrendben feltettem egy önkéntes rendőr karszalagot, amivel nagy sikert arattam, és ezért megkaptam a város tiszteletbeli polgára címet, merthogy „Nincs elég önkéntes rendőr” – mondta az akkori polgármester.

Van ezenkívül (Spéter) Erzsébet-díjam, amit Tibor fiam vett át Szolnokon, mert én valahol külföldön voltam a Katonával. Ezt a Spéter-díjat lenézték annak idején, de aki kapta, az megbecsüli ma is. Meghalt már szegény, és vele együtt a díj és az azzal járó szponzorálás is.

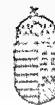
Művészi tevékenységem elismeréseként a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét kaptam 1998-ban. Ezzel a díjjal a Farkasréti temetőt szponzorálják, jogom van egy sírhelyre a művésziparcellában.

Nyíregyházán, a Vidor Fesztiválon Életműdíjat kaptam, amikor *A Napsugár fiúkkal* vendégszerepeltünk.

Vitray Tamástól van a „Sikerdíj”, amiről már volt szó.

Csak hogy bizonyítsam, a kritikusok nem mindig „rosszak”, van nekem olyanom is, hogy Színikritikusok Különdíja, amit a *Budapest Orfeum*ért kaptunk, a kritikusok szavazatai alapján. Ezek a nagyobb díjak, még van sok, mondjuk úgy, kisebb díj, ami nem kevésbé értékes számunkra, akik kapjuk.

Minden díjnak örültem. Nem az a fajta vagyok, aki nem vesz át egy díjat különböző meggondolások alapján. Boldog voltam mindig, amikor megtiszteltek és kitüntettek, de amire igazán büszke vagyok, az az, hogy minden díjat más-más politikai kurzus alatt kaptam. Kádár elvtárustól Orbán polgártársig, Göncz Árpádtól Medgyessy Péteren keresztül Gyurcsány Ferencig mindenkitől kaptam valamit. Szóval végigmentem a politikusokon, miközben sose tartoztam egyik rendszerhez sem, és nem voltam egyiknek se kegyeltje, egyetlen politikusnak sem a barátja. Mindegyik díj nagyon megtisztelő, nyilván a Kossuth-díj, ha lehet, még megtisztelőbb.

MINISZTERELNÖKSÉG

Benedek Miklós úr,
Jászai Mari-díjas színművész, rendező, kiváló és érdemes művész részére

Budapest

Budapest, 2016. február 24.

Tisztelt Művész Úr!

Örömmel értesitem, hogy a Kossuth- és Széchenyi-díj Bizottság utánozhatatlanul eredeti, kifinomult és elmélyült játékmódja, rendkívüli stílusérzékről tanúskodó emblematisztikus szerepformálásai, valamint a klasszikus kabarék világát is népszerűsítő kivételes és méltán nagyra értékelt művészi pályája elismeréseként az Ön részére Kossuth-díj adományozására tesz ajánlást nemzeti ünnepünk, március 15-e alkalmából.

Engedje meg, hogy kifejezzem nagyrabecsülésemet, valamint az ajánláshoz ezúton is szívből gratuláljak!

Öszinte tisztelettel:

László János

Tiszteletdíj

„Pár ezer frankot kerestem egyszer fiatalkoromban. Betettem a bankba. Mindennap boldogan gusztáltam a szuronyos katonát a bank épülete előtt. „Vigyázz a pénzemre!” Egy szép napon kivettem egy százast, aztán még egy százast, mit szépítsem a dolgot, pár hét alatt elfogyott a spórolt pénz. Mikor az utolsó fillérjeimet is elhoztam a bankból, odaléptem az őrt álló katonához, rátettem a vállára a kezem, és így szóltam: „Köszönöm, fiam, hazamehet!”

(Tristan Bernard)

Szóljunk itt egy másik díjról: a tiszteletdíjról. A mi szakmánkban elég kevés a fizetés. Emlékszem, 1200 forint volt a kezdő fizetésem, és a tévégázi ennek bizonyos százaléka. A hierarchiában elfoglalt hely szerint változott ez a százalék. Kezdő színésznek nagyon alacsony, de ha az egész fizetést adták volna, mondjuk, egy tévéfőszerepért, az is kevés lett volna. A Kossuth-díjasok viszont akár a fizetésük háromszorosát is megkapták, ha jó volt a gyártásvezető, mint például a Szolnoki Andris. Gerhard Lajos viszont smucig volt. Istenem, mennyit alkudoztunk! Az ismétlésekért akkoriban semmi nem járt, akárhányszor műsorra is tűzte a televízió. Ma már változtattak ezen.

A fiatalkori rendezetlen életemhez elég sok pénz kellett: a Rátkai klubos vacsorák, a sörök, fröccsök, rövidek, noha nem voltam nagyívó, se nagy gurman, de azért fiatalon bírtam inni is, enni is! És hát nem arról volt szó, hogy el-eljárogattam egy héten egyszer-kétszer, hanem minden este beültünk valahova. Vásárolgatni is szerettem! Mindig adtam arra, hogy elegánsan öltöz-

ködjek. Ma is, de ma már be nem megyek egy üzletbe. Fiatalkoromban még érdekelt, hogy vegyek egy szép inget vagy egy jól szabott öltönyt. Jó érzés, ha az embernél van pénz, ha meg tudja venni azt, amit szeretne. Nem milliárdos autóról vagy luxusutazásról beszélek, ezek sose érdekelték. Soha nem volt új kocsim, mindig használtat vettem. Semmi olyat nem veszek meg, ami borzasztóan drága, akkor sem, ha megtehetem, mert minek? De volt olyan, amire költöttem. Például az antikvár szenvedélyem. Ez a passzió sem olcsó. Vannak tárgyak, amiket szeretek, és ezekre költök: pl. kurbli gramofon, vagy egy Burberry ballonkabát. Párizsban két elég drága cuccot vettem magamnak: egy Borsalino kalapot és egy ezüst, csilingelő, Dupont öngyújtót. Végvári meg is kérdezte: „Hoztál valamit nagyon drágáért?”

Itt jegyezném meg, hogy én civilben szeretek elegánsan öltözködni, szeretem a jó modort, és valóban tartok pár lépés távolságot. De ez én vagyok, Benedek Miklós, a magánember, nem a színész. Nem szeretem, amikor felszínesen összekeverik a kettőt.

Szívesen adtam kölcsön pénzt, és sose kértem vissza. Mai napig tudom, ki az, aki még tartozik, de nem érdekel. Amikor kölcsönadok valakinek, lemondok arról a pénzről. Ha az illető vissza tudja fizetni, tiszta haszon, ha nem, hát nem. Éppen ezért embere válogatja, kinek adok kölcsön, de sokaknak adtam. Nem vagyok egy Harpagon, és meg kell, hogy mondjam, elég gavallér típus vagyok. Pláne a hölgyekkel.

Előfordult olyan is hosszú életem során, hogy elvesztettem az egész gázsimat egy nap alatt. Ilyenkor kicsit nehezteltek itthon, de nem volt különösebb harag, szóval nem rúgott ki az Éva, csak azt kérdezte: „Most mi lesz?” Mondom, nem tudom,

de valahogy majd csak lesz! Volt, hogy ilyenkor konzerveken éltünk, vagy zsíros kenyéren, de nem emlékszem arra, hogy ez olyan borzasztó keserűséggel töltött volna el. Ilyenkor én kértem kölcsön, vagy, ha szerencsém volt, visszanyertem kártyán.

Régen az sem izgatott fel, ha megtudtam, hogy ugyanazért a munkáért egy másik színész kétszer annyit kapott. Volt a *Hyppolit, a lakáj*ban egy mondatom: „Az ember úgysem kér többet, mint amennyi megilleti, és amennyi megilleti, azt meg is kapja... ugyebár!” Régen így gondolkodtam, noha nem mindig kaptam meg, ami megilletett volna, de belenyugodtam, valahogy nem volt pofám szólni. Talán méltóságomon alulinak éreztem, hogy szóvá tegyem, éppen úgy, ahogy Hyppolit is. Ez a korrall megváltozott. Pár éve már szólok. De most már tisztelnék, és megtisztelnék azzal, hogy nem ajánlanak méltatlanul kevés gázsit. Ha mégis, akkor nem hagyom. Sőt, mások érdekében is szólok, vagy figyelmeztetem a tapasztalatlan kollegát, ha nem korrekt, amit felajánlanak neki. Manapság ez egyre nehezebb, mert titkosak a szerződések, ami persze nem azt jelenti, hogy a színészek ne beszélnek meg egymás között, de ha valaki irreálisan sokat kap, annak nyilván kapóra jön a titoktartási záradék. Velem ez még nem fordult elő. Nem azt mondom, hogy sose fizettek meg, volt, hogy szépen kaptam, de kevészer emlékszem olyanra, hogy úgy gondoltam, na, igen, ha mindig ekkora lenne a gázsí, az jó lenne. Ilyen nagyon kevés volt. Úgy hallom, ma már egy filmfőszereppel szépen lehet keresni, van, akinek nagyon szépen, de erről sincs személyes tapasztalatom, már régóta nem forgatok.

Itthon a feleségem a főnök. Soha életemben nem fizettem be egyetlen számlát se. Ha nagyon rákényszerítenek, tudom, hogy

körülbelül mennyi a rezsink, de például közértbe nem járok. Egyáltalán nem járok vásárolni, azt se tudom, mennyibe kerül egy liter tej. Mondjuk, egy ideje már nem iszom tejet, pedig hogy szerettem, de nem bírja a gyomrom. Arról, hogy az élelmiszerek mennyibe kerülnek, fogalmam sincs. Na jó, ez is egy kis túlzás. Én keresem a pénzt, és Éva költi el, de nekem ez így teljesen rendben van. Minden pénzt, amit keresek, neki adok, persze csak virtuálisan, hiszen egy fillér kápét nem kapok, a számlámat pedig ő kezeli. Halvány gőzöm sincs, hogy azt hogy kell. Amióta bankkártya van, semmit nem tudok a pénzről. Viszont azóta van tartalékunk. Az igaz, hogy nem járok sehova, nem költök semmire, nem veszek szép ingeket, de ez ma már pont megfelel. „Neked semmi költséged sincs!” – szokta mondani Éva.

HÁBORÚ ÉS BÉKE

MIKLÓS Minden színdarab központi témája a szerelem, hogy az hogy működik és egyáltalán működik-e. Minden erről szól, a kapcsolatról, a kapcsolódásról, és ennek hogyanjáról. Ez a világ legfontosabb dolga. Legalábbis az egyik legfontosabb. Nagyon nehéz erről beszélni, mert általánosságban nem lehet, konkrétumokban meg nem illik! Ez a romantikának nevezett, mondjuk úgy, érzelmi töltődés, nagyon sokban befolyásolta az életemet. A szakmai életemet is, és értelemszerűen a magánéletemet is. (Juj, de szépen köntörfalazok!) Aki ennek a legfontosabb szereplője, főszereplője és elszenvedője, az a feleségem, Éva. Nagyon fiatalon kerültünk össze, több mint 50 éve. 1971-ben házasodtunk, 1972-ben született Tibor és 1980-ban Albert. Előtte én nagyon keveset éltem, nagyon kevés tapasztalat volt. Gyáva voltam, diszkrét és visszahúzódó. Maga a nő iránti tisztelet olyan erős volt bennem, hogy már az is nagy dolog volt, ha megfogtam egy nő kezét a sötét moziban. Az én fiatakoromban nem úgy volt, mint most, hogy ripsz-ropsz ágyba vinni a csajt, pedig az ember nagyon szerette volna! Voltak körülöttem barátok, ismerősök, akik ezt meg tudták csinálni, én nem, pedig sok olyan könnyedebb, lazább típusú nő vett

körül, akik próbáltak engem taníttatni erre-arra, de valahogy nem sikerült. Nem vettem aktívan részt az „olyan” házibulikban, mindig a sarokban ültem. Ha tetszett is valaki, más elvitte.

A gimnáziumban volt egy lány, a hátsó padban ült, és mindig, amikor hátranéztem, őt láttam, combig felhúzott iskolaköpenyben. Nagyon szép lába volt. Valószínűleg tudta, hogy tetszik, mert sűrűn hátrapislantottam, és ittam magamba a látványt: Azóta nem láttam, pedig kíváncsi lennék rá.

A szüzességemet a KISZÖV társulatánál veszítettem el. Volt ott egy nagyon helyes, nálam pár évvel idősebb lány, akibe, nem azt mondom, hogy szerelmes voltam, de nagyon tetszett. Először vele voltam szexuálisan. Negyedéves gimnazista voltam akkor. Ma már előbb történnek ezek a dolgok.

Az első igazi, romantikus élményem a főiskolán volt. Másodéves voltam, amikor Demcsisina Annamária felvételizett. Azt hiszem, rögtön beleszerettem, ahogy megláttam. Fekete haja volt, és szexisen ősz hajszálak voltak benne, nem sok, épp csak egy pár, de nagyon izgató volt, az alakja is jó volt. Egyszerűen odalettem. Egy évig koslattam utána, nem akart velem foglalkozni. Volt egy barátja, egy amolyan Váci utcai szépfiú. Én nem voltam szép. Nem voltam rosszképű, de nem voltam az akkori divat szerint jóképű sem. Szóval nem én voltam az Adonisz, és nem akart velem járni. A Gyermekszínházban ő játszotta Hamupipóké, én Pitvarmestert. De édes volt benne! Egyévnyi hiábavaló mászkálás után egyszer csak azt mondta: „Találkozzunk!” Hát velem madarat lehetett volna fogatni! Megbeszéltük, hogy másnap, délután ötkor a Bástya előtt. Egész álló nap a randira készültem, időben ott álltam a Bástya előtt, és vártam, és vártam,

és vártam, és még mindig vártam. Legalább másfél órát, aztán nem bírtam tovább, elrohantam egy telefonfülkébe, előtte még be kellett szereznem egy tantuszt, „tantaluszt”. Felhívtam a lakását, a mamája vette fel.

MIKLÓS Kezicsókolom, Benedek Miklós vagyok, az Ancsát keresem!

MAMA Ancsát? De hát magával ment találkozni!

MIKLÓS Hova ment?

MAMA A Bástyá mozihoz!

Köszönés nélkül csaptam le a kagylót, és rohantam a mozihoz. Egy sarokra a főiskolától volt a Bástyá étterem, ahova kijártunk sörözni. Nekem egyértelmű volt, hogy ott találkozunk, eszembe sem jutott a Bástyá mozi, ami jóval messzebb, a Lenin körúton volt, a Dohány utcánál. Rohantam, mint az örült, és amikor odaértem, azt látom, hogy ott áll és vár! Képes volt közel két órán át várni rám! Romantikus lelkemnek ez nagyon jólesett. Így jöttünk össze! És egy évig jártunk. Viharos szerelem volt, voltak benne csodálatos, isteni dolgok, és voltak benne nagyon csúnyák is. A végén még megcsalás és pofon is, amit én adtam, merthogy ő csalt meg. Egy bulin derült ki, ahol hirtelen felindulásból, puff, lekevertem egy pofont, mire ő beesett a fürdőkádba. Éppolyan pofon volt, amelyet később a Dorottyának adtam a *Catullus*-ban és a *Mirandoliná*-ban. Hát, kérem szépen, ilyen az, amikor az „elegáns angol úr” kijön a sodrából! Szakítottunk. És hogy milyen az élet! Évekkel később, amikor Évával már megismerkedtem, jelentkezett. Feljött hozzám, és kérte, próbáljuk meg újra.

MIKLÓS Ne haragudj, Ancsa, de már tárgytalan. Közben nekem lett egy Évám. Szóval nem!

Ami a legviccesebb az egészben, hogy később ők ketten jó barátok lettek!

„Demcsisina néven nem lehet színésznő! Legyen maga Detre Annamária” – mondta Várkonyi Zoltán (anyja neve Grósz Júlia).

Évával (született Hodgyai) a Szegedi Nyári Játékokon ismerkedtünk meg. Ő egy pantomimes csoporttal volt lent. A Szabadtéri Színpaddal szemben volt egy kollégium, mindannyian ott laktunk. Amikor kinéztem az ablakon, a pantomimes lányokat láttam, ahogy napoznak. Évát egyből kiszúrtam. Gyönyörű volt, és nagyon csinos. Detre Ancsa óta nem voltam igazán szerelmes, és az több mint három évvel azelőtt volt. Nem először vettem részt a Szegedi Nyári Játékokon. Volt a vízen egy Tisza nevű hajó, ahol strandolni lehetett, volt medence, büfé, minden, ami kell. Napközben mindig ott lógtunk a fiúkkal és lehetőleg minél több lánnyal. Abban az évben, amikor Évával megismerkedtem, alig voltam a strandon, leginkább az ablakban lógtam és őt stíroltem. Amilyen az én formám, ő is, csakúgy, mint korábban Detre, járt valakivel, méghozzá egy pantomimes sráccal, úgyhogy nemigen tudtam a közelébe kerülni. Egyik barátnője segített, hogy egyáltalán udvarolni tudjak neki. Végül több hónapnyi kitartó ostrom után sikerült meghódítanom. Az esküvőnk szintén a nyári játékokhoz kötődik, ezúttal nem Szeged, hanem Gyula. Az esküvő előtti napon is játszottam, hajnalban indult a vonat Pestre, egész éjszaka ittunk Koltai Janóval és Szersén Gyuszival, hajnalban betörtünk a gyulai strandra,

és úsztunk egy nagyot, hogy magukhoz térjünk, onnan rohan-
tunk a vonathoz. Megvolt az esküvő, Dózsa Laci volt a tanúm,
de már ültünk is vissza a feleségemmel a vonatra, és mentünk az
esti előadásra. Utána a kollegák a Rondellába invitáltak minket,
ahol egy gyönyörűen megterített asztal várt ránk, Szakács Esz-
ter és Tyll Attila (Tyll Apó) jóvoltából. Ezzel a kedves gesztussal
leptek meg a kollegáim.

Éva ezután hozzám költözött az Izabella utcába, és elkezd-
tük közös életünket, nagynénémmel, Juliskával hármásban,
aki igencsak kíváncsi volt a fiatalokra. Egy évre rá megszületett
Tibor. A születésénél megismételtük az esküvői „futást”. Szin-
tén Gyulán játszottam, hajnalban Szersén Gyuszi-val rohantunk
a vonathoz, fel Pestre, be a kórházba: csók-csók, csoda-csoda,
majd rohanás vissza, hogy leérjünk az esti előadásra.

Jöttek a mindennapok, azok a bizonyos hétköznapiak, és
ahogy a legtöbb házasságban, nálunk is elkezdődtek a ba-
jok, helyesebben az én bajaim, merthogy csak nekem vol-
tak bajaim. Valahogy a felszínre törtek azok a fránya dolgok,
hogy az ember minden nőt meg akar ismerni, a világ összes
nőjét! Nem úgy van az, hogy egy helyre leteszem a lantot, és
kész. Sajnos nincs kész. Legalábbis nálam nem volt kész, nem
volt befejezve. Mondhatnám azt, hogy nem szórakoztam ki
magam korábban, mert a nők iránti tiszteletem, és főleg a gyá-
vaságom megakadályozott benne, de ez sovány indok lenne.
Az talán hitelesebb, hogy annyifelé játszottam, annyi part-
nerem volt, és annyi szép kolleganő mellett dolgoztam, hogy
hát, Isten látja lelkem, gyávaságom oldódni kezdett (*nézőtéren
kuncogás*). Ezek komoly, nagy érzelmi világot mozgattak meg
bennem.

Goldoni: *Mirandolina* (részlet)

MIRANDOLINA Udvaros Dorottya

RIPAFRATTA Benedek Miklós

MIRANDOLINA Én szegény lány vagyok, se bájos, se szellemes, nem vagyok jó arra, hogy előkelő urak belém szeressenek. De Fabrizio szeret engem, és ezért én most rögtön eljegyzem magam vele.

RIPAFRATTA Jól van, gonosz, csak jegyezd el magad avval, akivel akarsz. Tudom, hogy megcsaltál, tudom, hogy ujjongsz magadban, mert megaláztál (*ütlegeti Mirandolinát*), és látom, hogy meddig akarsz feszíteni a türelmemet. (*Már mindketten a földön*) Megérdemelnéd, hogy alattomos mesterkedésedért tört döfjek a kebledbe. Megérdemelnéd, hogy kitépjem a szívedet, és elrettentő példaképp felmutassam a mézesmázos, hízelkedő nőknek, a képmutató, hamis nőknek. De ezzel kétszeresen lealacsonyítanám magam. (*Feláll, Mirandolina a földön marad*) Menekülök a szemed elől (*csók*), megtanítottál rá, mily végzetes hatalma van rajtunk a női nemnek, és a te jóvoltodból a saját káromon tanultam meg, hogy nem elég csak megvetni a nőt, ahhoz, hogy legyőzzük, hanem a legokosabb messzire elkerülni. (*Kimegy*)

A „letámadás” nem az erős oldalam, kivétel ez alól egyetlen egy eset, amit néhány kollegám a mai napig az orrom alá dörgöl. Ez is egy gyulai nyárhoz kötődik. Volt a darabban egy zenész lány. Már az olvasópróbán kiszúrta magának minden pasi, tényleg jól

Udvaros Dorottyaival és Gáspár Sándorral

nézett ki. Én pár nappal később érkeztem Gyulára, mert tévéfelvételem volt, de addigra már mindenki – Verebéstől a Fülöp Zsigáig – „szerelmes” volt a lányba. Hajtottak rá keményen, de ő nem adta be a derekát. Amikor megérkeztem, már messziről kiszúrtam, hogy csoportba verődve fűzik a kislányt. Egy hosszú fasor vezetett a szállodáig, az út közepén állt a kis csoport. Lassan mentem feléjük, és néztem, ahogy körbeudvarolják a lányt. Amikor odaértem, se szó, se beszéd, megfogtam a lány kezét, és magammal vittem. Ezek ott álltak, és kapkodták a levegőt. Azóta is felróják nekem: „Mi már napok óta fűztük a csajt, erre

csak Pesten lehet. Ezért szoktuk mi, tősgyökeres pestiek hangoztatni, hogy sose költözzünk át Budára. Én is ezen a véleményen voltam, és nem érdekelt Éva meg Tibor lelkesedése az új otthon iránt. Persze nyilván az is bennem volt, hogy akkoriban még esténként eljártam a Fészekbe, Baletticipőbe, Rátkaiba, Piafba, Nincs Pardonba, és ezek ugye mind a VI–VII. kerületben voltak, ahogy Izabella utcai lakásunk is. Szóval eszem ágában sem volt elköltözni. Tibor akkor már világhírű volt, mégis ragaszkodott ahhoz, hogy velünk lakjon. Szerintem nem sok gyerek akar egy életen át a szüleivel lakni. Ő ilyen volt. A szponzor közben tönkrement, mi meg nyakig benne voltunk az építkezésben. Le kellett állni. Tibor megnősült Olaszországban, arról is szó volt, hogy eladjuk a félig kész házat. Aztán Tibor elvált, hazajött, kölcsönt vettünk fel, és kemény nyolc év után végül mégis elkészült a ház. Én akkor láttam először. Éva és Tibor hozott ki, hogy megmutassák. Elájultam a gyönyörtől. Első pillanatban beleszerettem a csodálatos panorámába, a házba, pedig akkor még nem volt itt semmi. Egy nyugágy állt a szoba közepén, áthoztuk a könyveimet, és beköltöztünk. Attól kezdve imádom, legszívesebben ki se mozdulok, és egyetlen pillanatra sem hiányzik Pest. Éjszakázós életem is abbamaradt, persze az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy kezdtek leromlani, bezárni ezek a helyek. Ma már nagyon boldog vagyok, hogy itt lakom, és tudom, milyen hülye voltam, amikor magabiztosan kijelentettem, hogy „én bizony Budára soha nem költözöm”.

(Éva megjelenik a teraszon, letesz az asztalra két hatalmas szelét görögdinnyét, két üveg ásványvizet, és egy könyvvel a kezében elindul. Menet közben hátraszól.)

ÉVA Lemegyek a kertbe, nehogy azt higgyétek, hogy hallgatózom!

MIKLÓS Nem tudom, mit fog szólni mindehhez, de megígértem neki, hogy ennek a fejezetnek ő lesz a lektora. Úgyhogy, ha nem tetszik neki, akkor hiába írtad meg!

KATI Vállalom a rizikót!

VOLT TESTVÉREM

KATI Azt tudod, hogy én ismertem az öcsédet, a Danit?

MIKLÓS Nem. Ezt eddig elfelejtetted mondani.

KATI Igen, mert ez is egy nehéz téma.

MIKLÓS Honnan ismered?

KATI Együtt jártam vele bölcsészkarra, ugyanabban a szemináriumi csoportban tanultunk. Ő spanyol szakos volt, de fogalmam sem volt, hogy a te testvéred. Akkor tudtam meg, amikor megnéztem a *Budapest Orfeumot*, és áradoztam róla a csoportban. Mindenkit győzködtem, hogy menjen el, nézze meg! Danit is...

MIKLÓS (nevet) És mit mondott?

KATI Hogy ő már látta, mert neki a Benedek Miklós a bátyja. Én hanyatt estem...

MIKLÓS Ő meg csak nézett rezzenéstelen arccal.

KATI Igen. Épp úgy, ahogy te szoktál.

MIKLÓS Sajnos én nemigen tudom, milyen volt a Dani felnőtt korában, nem volt igazi kapcsolatom vele. Ez is egy örökös lelkiismeret-furdalás. Amikor megkaptuk a lakást a Jakobinuskok terén, volt egy vizsla kutyánk, tulajdonképpen a Danié volt. Nagyon helyes kis kutya, Carmennek hívták. Így éltünk együtt

négyen. Ez volt a család. Dani is iskolába járt, én is iskolába jártam, anyám egész nap dolgozott, és mi ketten mindig veszekedtünk.

KATI Min veszekedtetek?

MIKLÓS Lényegtelen dolgokon, de sose értettünk egyet. Nem volt egy jó testvéri kapcsolat közöttünk. Nekem kellett volna törődni vele, mert én voltam az idősebb, de nem törődtem. Nem hívtam föl, nem beszélgettem vele rendszeresen!

Kedves Miklós

Nagyon jól érzem magam. Mielőtt az idő.
Sokat fürdök. Sokat csónakázni,
útorlázni, kenuzni. Sokat focizok,
teniszgázok. Egy nap reggeltől késő
estig fürödhetünk. Jó a kórt. Egy
sátorba 8-an vagyunk. Mind olyanok
akik tavaly is voltak. Csütörtökön
megyünk Budapestre. Tegnap
egész éjjel ott voltam. 12-től 6-ig már
kétzer voltunk mázli. Egyre több
sárga fűtő a nagy medence körül. Lattuk
Miklós mi csúszunk lelkünk akkor jó
fűtőnek lennénk. Tegnap meglátogattam
a Magyar Nemzet. Sokan csodálkoztak
is a nyit. Nagyon meglepett volt
lelkem. Sokan csodálkoztak.
Csak Dani

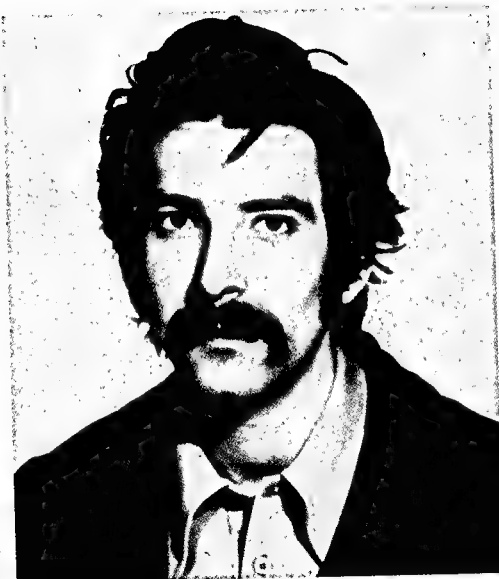
Amikor katona volt, nagyon sok levelet írt anyámnak, nekem alig-alig. Aztán megnősült, lett két gyereke, és nem sokkal később... öngyilkos lett. Kiugrott a Krisztina körúton abból a magas épületből...

KATI Minket, volt egyetemi társait is teljesen lesújtott a hír. Nem értettük. Egy annyira értelmes, okos, nagyon rendben lévő srácnak tűnt még az egyetemen...

MIKLÓS Beteg lett. Depressziós. Járt pszichológushoz, szedett gyógyszert, sajnos ivott rá, aztán üldözési mániája lett... Ahogy mondod, nagyon okos volt, mindent elvégzett, amit lehetett. A Rádióban dolgozott, ahol nagyon szerették, és egyszerre csak azt képzelte, hogy az *Élet és Irodalomban*, a sorok között róla írnak, hogy őt üldözik. És itt van az én nagy lelkiismereti problémám, hogy én akkor nem mertem felhívni, nem mertem vele erről beszélni... Pedig kellett volna! Néha találkoztunk, de azok a beszélgetések mindig úgy végződtek, hogy rendbe fog jönni... imádja a feleségét és a két gyerekét... Szóval majd minden rendben lesz.

KATI Amikor hazajöttetek Bukarestből, akkor ő szakadt el az apukájától. Ők tartották a kapcsolatot?

MIKLÓS Hát igen... Ez volt neki a nagy bánata. Ugyanolyan apahiánnyal küzdött, mint én, sőt, ők egyáltalán nem tudtak találkozni, mert az apja mint spanyol emigráns nem utazgathatott. Nagyon sokáig nem látták egymást, és Dani minden vágya az volt, hogy találkozzon vele. Valahogy aztán el lehetett intézni, hogy három napra ideutazzon, és akkor találkoztunk. A János-hegyi kilátónál ebédeltünk. Furcsa érzések kavargtak bennem. Közünk nem nagyon volt egymáshoz, de ma is

Dani

megismerném, ha szembe jönne az utcán. Daniban más érzések jöttek föl, láttam rajta az izgatottságot, de ez a találkozás sem hozta meg számára a nyugalmat, nem úgy sikerült, ahogy képzelte, maradtak a szorongásai, az apahiány... Aztán ez továbböröklődött. Milyen furcsa. Én túl korán vesztettem el az apámat, Daninak szinte nem is volt apja, talán csak „három napig”. És ez folytatódott az ő két fiánál. Velük se tartottam akkoriban a kapcsolatot. Az unokatestvérek, az én két fiam és Dani fiai végül egymásra találtak, de ez nem az én érdemem. Tiborhoz az egyik világverseny után a repülőtéren odalépett egy fiatalember, és bemutatkozott: Én vagyok a Dávid, az unokatestvéred. Tibor következő meccsén voltunk először együtt mindnyájan. Azóta Albert rendszeres kapcsolatban van velük.

Hála Isten, ezt a problémát is megoldották helyettem. És benem itt maradt a lelkifurdalás... Testvérem *volt*...

Danival.

„HA AZ EMBER NEM SZÉGYELLI A NEVETÉST, AKKOR MIÉRT SZÉGYELLI A SÍRÁST?”

(Füst Milán)

KATI Nemrég voltál Csernus Imre műsorában. Érdekes, mély beszélgetés volt. Nekem nagyon tetszett, de riporter barátnőm szidta Csernust, mint a bokrot, hogy mennyire amatőr és milyen kínos helyzetbe hozott téged. Te hogy élted meg?

MIKLÓS Nem ismertem előtte, személyesen sose találkoztunk, a híre persze eljutott hozzám, a mi szakmánkból is van, aki rajong érte, és van sok színész, aki hallani se akar arról, hogy egy asztalhoz üljön vele. Volt, aki megtette, és utána nagyon megbánta, szóval sok minden kavargott a fejemben, mégis elfogadtam a meghívását. Kíváncsi voltam rá. Nem tudom, hogy csinálta, de egyetlen szóból kiindulva, ami a „méltóság” volt, azt mondta, ez jut elsőként eszébe rólam, szóval ennek a szónak az elemzéséből pillanatok alatt eljutottunk életem két legtragikusabb pontjához. És megtörtént az, ami korábban soha: tudtam pár szót ejteni Tiborról. Igaz, hogy könnyek közt, de ezt is meg mertem engedni magamnak. Addig egyetlen riportban sem mondtam ki a nevét. Nem voltam képes beszélni róla. Csernus nem kérdezett egy szót se, mégis kijött belőlem. Apámról más-kor is beszéltem, de akkor először tudtam megfogalmazni, hogy

mi ő, hogy ki ő nekem, hogy mi az, ami fáj, ami hiányzik, és ez jó volt. Ez egy jó beszélgetés volt. Engem is érdekelt a Csernus és őt is érdekelttem én. Szóval volt egy érdeklődés egymás iránt. Nem csak egy riport volt. Figyelt rám, és meghallotta, amit mondtam, sokszor azt is, amit nem mondtam ki. Nem sokat tudott rólam, de figyelt és én figyeltem, hogy mire kíváncsi, mit akar belőlem kihozni, és ez valahogy inspirált engem, és ettől lett ez a beszélgetés egyfajta gyónás. És a gyónásnak a jó érzése maradt bennem. A műsor végén még tovább beszélgettünk egymással, és jól éreztük magunkat, tehát nem az volt, ami máskor, hogy rohan el a riporter! Ez rendkívül jólesett, mert levezette a feszültséget. Tulajdonképpen ez a könyv is ennek a beszélgetésnek köszönhető. Meséltem neki, hogy Albert régóta kéri, írjam le az érzéseimet, gondolataimat. Csernus rám pirított, hogy kötelességem megcsinálni, ha a fiam erre kér. Megígértem, hogy elgondolkodom rajta. Elgondolkodtam. De akármennyit gondolkodom, én erre képtelen vagyok, én nem tudok írni! Te viszont igen! Csináljuk azt, hogy én elmondom Neked, Te pedig megírod. Rendben?

KATI Köszönöm a bizalmat.

Fekete ország

MIKLÓS Csernus azt mondta, hogy apám elvesztése nincs feldolgozva bennem, hogy nem tudom őt elengedni. „Nagyokos” – ezeket én is tudom, sőt azt is, hogy dühös vagyok az öngyilkossága miatt. Sokszor végigéltem, végiggondoltam, hogy lehetne túl lenni, megbocsátani, letenni ezt a csomagot, ami szerintem olyan, mintha egy hatalmas sziklát cipelnék a vállamon. Sokszor végigcsináltam már magamban: beszéltem vele, szemre hánytam

neki, próbáltam megérteni, miért tette, elfogadni, hogy nem volt más, amit tenni tudott volna, próbáltam megbékélni vele, de nem vagyok túl rajta! Még mindig nem úgy, ahogy szeretném. Egyik részével megbékéltem már. Azzal, hogy nem tudom őt elhívni egy előadásra, nem tudom azt mondani neki, hogy gyere, nézz meg ebben vagy abban, és megkérdezni tőle: „Mi a véleményed? Tetszik? Nem tetszik? És ha tetszik, mi tetszik benne, és ha nem, mi nem?” Ezen túl vagyok. Túl vagyok mindenfajta hiúsági kérdésen. Azon nem vagyok túl, ami túlmutat ezen. Ő mint megfoghatatlan hiányzik nekem. Hogy ha kimondom azt a szót, hogy „Apa”, a levegőben marad, nincs mögötte semmi. Az is rettenetesen furcsa, hogy engem Albert apunak hív. Tibor mindig azt mondta „az apu”. Eléttette a névelőt. Jaj, Istenem, ez, ez nagyon furcsa, mert én sose hívtam az apámat apunak. Valahogy nem tudom, nem volt rá idő. Nem emlékszem, hogy szólítottam, de az apu kimaradt. Körbeírtam valahogy, vagy nem tudom. Most éppen tudok erről beszélni, most éppen abban a hangulatban vagyok, amikor ki tudom ezeket mondani, és nem érzem úgy, hogy olyan súlyos lenne a probléma, de egy másik nap megint visszajön egy olyan állapot, ami a rettentő hiányt jelenti.

Három unokám van. Ginevra Tibor első házasságából született, az édesanyja, Federica olasz, innen ered az otthoni becenevem: Nonno! Ginevra hívott így, és húsz éve rajtam ragadt. Itthon mindenkinek Nonno vagyok, Éva meg a Nonna. Ginevra, annak ellenére, hogy tartósan sosem élt Magyarországon, nagyon jól beszél magyarul. Tibornak ez rendkívül fontos volt, kizárólag csak magyarul beszélt vele akkor is, amikor kint éltek Olaszországban, de azután is, miután elváltak. Gyerekkorában egy erőszakos kis csaj volt, csak Éva értette meg, és teljesítette

Mi Tiborral, amikor még „csecsmő”

minden kívánságát. Órák hosszat trolibusoztak, mert azt imádta, csakúgy, ahogy Éva magas sarkú cipőit. Előttem van, ahogy sétál a lakásban a pici lábával a nagy cipőben. Gondoltam, na, végre egy színésznő a családban! Ahogy felnőtt, megváltozott, és egy olyan tüneményes, okos, kedves kislány lett, hogy egészen meglepődünk, amikor először láttuk ilyennek. (Már jó rá a cipő!) Nemrég diplomázott, és a diplomamunkáját történelemből, az '56-os magyar forradalomból írta. Nesze neked, színésznő! Kérdezte,

tudnék-e neki egy-két könyvet adni a témával kapcsolatban. Kiválogattam egypárat a könyvtáramból, amit úgy ítélttem meg, hogy hasznos lesz a számára, de akármennyire is jól beszél magyarul, ezek a könyvek nehezek voltak neki. Azt javasoltam, nézze meg a Terror Házát. Megfogadta a tanácsomat, elment, megnézte, és egészen le volt nyűgözve. Azt mondta, hogy döbbenetes volt, és nagyon sokat tanult belőle. Náluk az államvizsga nyilvános, a családból néhányan bemehetnek. Gina meghívott minket is Rómába, a vizsgájára. Én nem tudtam kimenni, mert játszottam, de Éva és Albert ott voltak. Azt mondták, nagyon megható volt hallgatni, amint Magyarországról beszél. Jelesre diplomázott. Tibornak is kedvenc tantárgya volt a történelem, a Pázmányon végzett történelem szakon. Nagyon büszke lenne Ginára!

Mióta Tibor nincs... vagyis hát... úgy nincs... mert bennem ugyanúgy van... azóta az apahiány egészen másfelé ment. Nem azt mondom, hogy apu... szóval, hogy apám átment a Tiborba... Milyen furcsa... mindkettő Tibor...! Most sokkal több időt töltök azzal, hogy megértsem, mi történt. Mi történt Tiborral? Ez sokkal több érzélem... sokkal több... Hát nem!... Nem!... Egyszerűen a szívem nem bír beszélni... Csak a tudatom beszél...

Én nem értem a halált! Nem értem... Albert hisz Istenben, ő jobban fel tudta dolgozni... de én egy rossz, istentelen hívő ember vagyok. Én nem tudok imádkozni. És még az se jár a fejemben, hogy Jézusmária... akkor most el kéne menni a templomba... Nem. Egyáltalán nem. Én nem járok templomba, nem járok temetőbe, semmi olyan helyre, ahol ezeket le lehetne vezetni. Nem beszélve a gyónásról. Nincs semmiféle kötődésem a valláshoz. Fogalmam sincs arról, hogy például az apám hívő volt-e. Nem tudom. Szerintem nem volt, én nem láttam soha, hogy vasárnap

délben misére ment volna. Anyám, úgy is, mint kommunista, abszolút ateista volt. De nekem furcsamód mégis létezik a magam Istene, valahol mélyen belül... Ez ellentmond az előbbieknél, mégis így van. De ez nem az az Isten, akihez imádkozni lehet.

Én nem tudom elképzelni, hogy az én fiam nincs.... És hogy az apám a földben van, és nincs belőle semmi... De azt sem, hogy felmentek a Mennybe! Jó lenne arra gondolni, hogy együtt vannak... valahol... akárhol... de én ezt nem tudom elképzelni... Én ebben nem tudok hinni!

Maga az elmúlás, bárhogy magyarázzuk, egy dráma. Egy erős dráma. Egy olyan dráma, aminek nincs vége... Nincs megírva... Egy nagyon bonyolult, felfoghatatlan dráma. Én nem vagyok egy öngyilkos alkat, mint az apám. Eddig minden bajból, ami ért, ki tudtam jönni... Mindenből, ami az elmúlt ötven év alatt a pályámon történt, fel tudtam állni. Még sose gondoltam arra, hogy befejezem az életemet. Most sem merült fel bennem. De ez akkor is más. Ez a két... dolog... ez a két... veszteség bennem összekeveredik. Valószínűleg ebben az egészben benne van a saját apai létem. Mert amilyen apa én voltam... Az nem nevezhető apaságnak. Én nem egy apa voltam, hanem egy színész, aki éli a maga életét. Azt csináltam, amit akartam. És önző módon nem érdekelt, hogy a fiam egyéves, ötéves, tízéves, mint ahogy a Danival csináltam, hogy otthagytam a kiságyban és kimentem a jégpályára. Na jó, akkor még gyerek voltam, de ugyanez felnőtt fejjel... Még sokkal rosszabb! Én egy önző fiatalember voltam, aki úgy csinálja az életét, ahogy ő gondolja. A hiány ugyanúgy ott volt az én gyerekeimben is, ahogy bennem, hisz egy gyereknek hiányzik az apja, ha nincs ott. Tibor még kicsi volt, amikor azt mondta: „Jó, tudom, hogy

az apu este dolgozik, de mindig hallom, amikor megérkezik, mert hallom, hogy krákog, meg köhög, és akkor megnyugszom, mert tudom, hogy itthon van.” De volt úgy, hogy nem volt krákogás meg köhögés, mert nem itthon aludtam, mert máshol... tartózkodtam... és ez... ez így visszanezve... Szóval az én apaságom... Ha azt mondom, hogy bohém... akkor nagyon keveset mondtam. Tehát... nekem most már végig kell ezeket a dolgokat gondolnom...

Amikor elmegyek egy riportra, akkor pontosan tudom a mértéket, meddig szabad elmenni, mennyit mondhatok el magamról. Itt most nem tudom, mert még sose szerepeltem könyvben, vagyis rólam nem szólt még könyv, és nem tudom, hogy mennyire szereti az olvasó, ha teljes mértékben kitérülök, ha elmondok mindent, ha kipanaszkodom magam... Vagy talán nem is panasz, inkább, ha kiteszem az asztalra a dolgokat. Szerintem nem szabad. Nem fogok tőle se megkönnyebbülni, se büntetést szabni magamnak, úgyhogy szépen körülírtam azt, hogy én milyen voltam mint bohém fiatalember. De ezzel elégedjen meg az olvasó. Nem szeretnék pletykalapszintre süllyedni. Csak egyszer volt vele dolgom, de az elég volt egy életre. A *Kacsa* nevű, rossz szájjú pletykalap egyik „újságírója” – szándékos az idézőjel, majd mindjárt kiderül, miért – hónapokig üldözött, hogy szeretne velem interjút készíteni. Égre-földre esküdözött, hogy ő igazi újságíró, nem pletykát akar, hanem valódi cikket. Végül belementem. Megbeszéltük, hogy feljön hozzánk. Tibor már fiatalember volt, kíváncsi volt, mi lesz ebből. Mondtam, jöjjön be nyugodtan, és hallgassa meg. Egy papírra felírtam tíz kérdést, és odaadtam neki, mondtam, figyeld meg, ezeket fogja kérdezni. Egyórás késéssel megérkezik egy alig húszéves srác.

MIKLÓS Jó napot! Elnézést, maga... maga az újságíró?

SRÁC Nem... illetve én is újságíró vagyok!

MIKLÓS Nem fiatal egy kicsit?

SRÁC Na, jó... mondjuk úgy... gyakornok.

MIKLÓS Hol?

SRÁC A *Kacsánál*!

MIKLÓS Értem. De ugye nem magával beszéltem telefonon?

SRÁC Nem. Az édesapámmal. Ő küldött.

MIKLÓS Ahhoz képest, hogy hónapok óta könyörög ezért a cikkért, nem tartotta fontosnak, hogy személyesen jöjjön...:

SRÁC Hirtelen... más dolga akadt... A repülőtérre kellett kimennie. De ne aggódjon, tudom, miket akart kérdezni, és azokat a kérdéseket fogom feltenni...

Beengedtem, hogy ne legyenek udvariatlan. Leült a kanapéra, kapott egy kávét, és feltette az első kérdést. Tibor ránézett a lapra, és elmosolyodott az orra alatt. Jött a második kérdés, Tibor már kuncogott, a harmadik kérdésnél kitört belőle a röhögés. A legprimitívebb, legaljasabb, csak a magánéletben, vájkáló kérdéseket tette fel. Nem vártam meg a negyediket, kidobtam a lakásból. Ezután jött a feketeleves. Az újságíró képes volt rám állítani egy fotóst, aki mindenhova követett, egész addig, amíg sikerült lekapnia egy éjszaka, amint az egyik bárból egy hölggyel távozom. Ekkor jelent meg rólam a cikk, ami egy oldal komplett mocskolódás volt. Összegyűjtötte a kritikákból azokat a mondatokat vagy félmondatokat, ahol rosszat írtak rólam, ezeket egy csokorba rakta, úgy nézett ki, mintha egy olyan

pocsék színész lennék, aki mindenben rossz. A lap közepén ott díszelgett, amint az éjszaka közepén idegen nővel mászkálok, szóval már nemcsak rossz színész voltam, de egy szemét ember is. Volt itthon balhé. Éva teljesen kiborult. Ő nagyon zárkózott, finom ember, nem szokott kiabálni, de akkor mondta a magáét, hogy ez a következménye ennek az életnek, amit élek satöbbi, satöbbi. Én is nagyon kiborultam, mert ami ott megjelent, és amit sugallt, az nem volt igaz. Illetve nem úgy igaz. Ezért is óvakodom attól, hogy mit mesélek magamról a nyilvánosság előtt, mert ezek az érzelmi dolgok mást jelentenek két ember között, vagy egy családon belül a négy fal között, mint egy újság címlapján.

Valóban sokáig nem voltam mintaférj, de a gyerekeim fantasztikus emberek lettek ettől függetlenül. És a kapcsolatunk mindig harmonikus volt. Igaz, hogy ez az anyjuknak köszön-

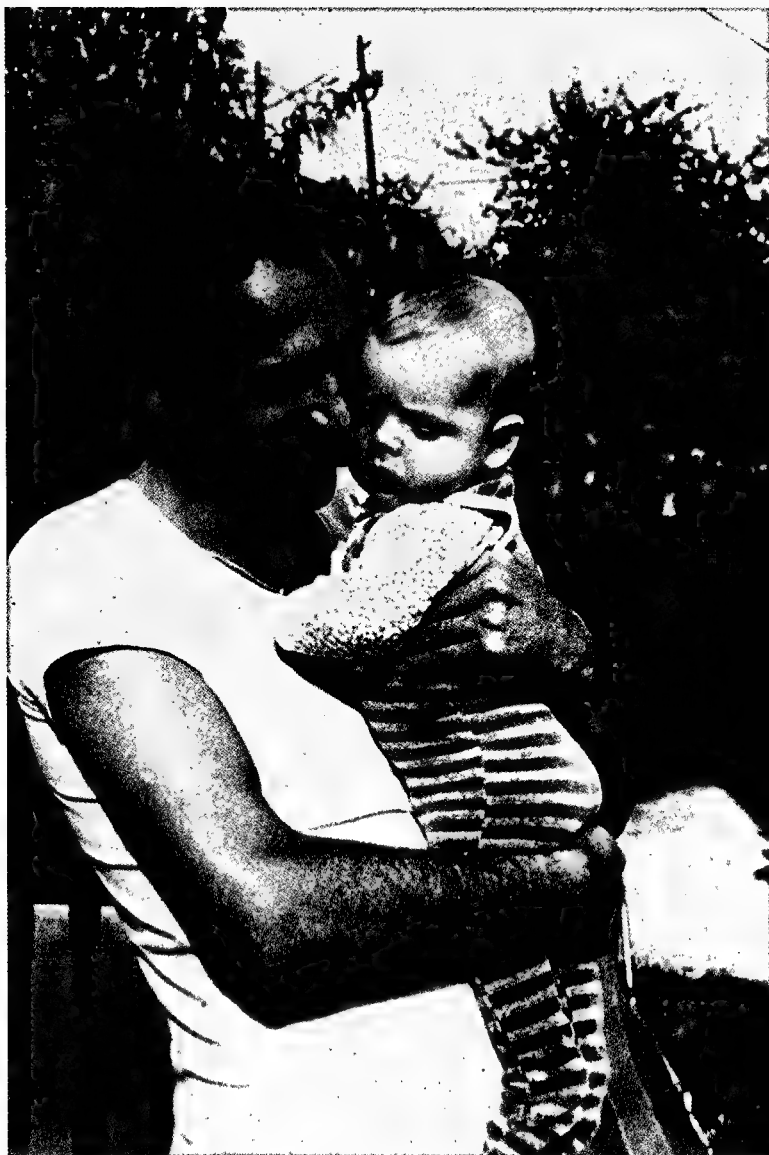
Tibor és Albert

hető elsősorban. Ő olyan anya, amelyet minden ember csak kívánhat magának. Amit ő végigcsinált velük, azzal a szeretettel és könnyedséggel, miközben befelé sok bánattal és görcssel, de kifelé teljes mértékben higgadtan, kedvesen, mindig odafigyelve, az csodálatos. Nem tudom, mi lett volna, ha teljesül az álma! Egy saját butik volt a vágya, ahol a saját maga tervezte és saját maga készítette ruhákat árulja. Nem tudtuk teljesíteni, egyrészt a gyerekek miatt, másrészt, amikor kiröpültek, és lett volna ideje, már nem volt annyi ereje. Vagy addigra kiment az a tűz, ami egy ilyen vállalkozáshoz kell. Nagy kár, pedig a tehetsége megvolt, bizonyára jól tudta volna kamatoztatni. Mondjuk, így is varrt elég sok mindent. Olyan csodálatos ruhákat készített magának, amikben a premiereken megjelent, hogy a kolleganőim sorra jártak hozzá, és rendeltek tőle. Mindenkinek személyre szabottan tervezte meg a ruháit, szóval ezek egyedi darabok voltak, nem jött szembe az utcán még egy. Azt mondták, olyan, mintha Coco Chanel tervezte volna. Ha kellett, kiment Prágába vagy Pozsonyba egy gombért vagy anyagért. A gyerekeket is gyönyörűen öltöztette, finom eleganciával. Amikor Tibor kicsi volt, ő varrt neki mindent. Olyan helyes volt azokban az általa megálmodott ruhákban! Egyszer az *Ez a divat*-ban írtak Éváról. Ez volt az egyetlen újságcikk, ami megjelent róla. Az egyetlen, amit megengedett. Volt benne egy kép kettőjükről, ahogy mennek az utcán, Tibor a kis tüneményes télikabátjában... Istenem, de édes volt!

A gyerekek neki köszönhetik, hogy olyanok lettek, amilyenek. Nekem sok minden kimaradt a mindennapokból. Nem vettem részt a kakában, a fürdetésben, a büfiztetésben. Nem voltam jelen az esti vacsorákon, és nem adtam jóéjtpusztit.

Éva és Tibor

Tiborral a kertben

Remek gyerekeim lettek, akikre csak büszke lehetek. Igaz, Albert újabban sokat kritizál engem. Nem a színészetemet, az többnyire tetszik neki, hanem úgy általában az életben amit teszek, vagy mondok, vagy gondolok valamiről. Ha neki nem ugyanaz a véleménye, akkor keményen megmondja. Ha viszont kiderül, hogy mégis nekem volt igazam, készséggel elismeri. Ez már egy olyan valódi apa-fiú kapcsolat. Nem harcolunk egymással, nincs köztünk hatalmi harc. Gyerekkorukban sem volt, sosem kellett például megmondani nekik, hogy mit csináljanak vagy hogy hányra jöjjenek haza. Ha későn jöttek, mindig telefonáltak, valahogy tudták maguktól. A pályájukat is ők maguk döntötték el. Egyiknél sem erőltettem, hogy színész legyen, bár ahhoz, hogy Tibor végül nem az lett, volt némi közöm. Nem úgy, ahogy gondolják.

A Nemzeti Színházban a hetvenes években felújították Vörösmarty *Czillei és a Hunyadiak* című drámáját, Marton Endre rendezésében. Tibor még kicsi volt, nagyon szeretett bejárni a színházba. Az egyik délelőtti előadás végén együtt szálltunk be a liftbe Váradi Hédivel. Marton nagyon szerette Váradi Hédi dús... felsőtestét... és előszeretettel hagyta fedetlenül a dekoltázsát. Tibor feje nagyjából odáig ért. A lift egy váratlan mozdulattal megakadt, és ugrott egy nagyot. Hédi ke megbotlott és dús dekoltázsának teljes valója rázúdult Tibor fejére. Szegény gyerek úgy megijedt ezen tömény nőiség láttán, hogy amikor kikászálódott alóla, közölte velem, hogy ő soha az életben nem lesz színész! Azóta már tudjuk, hogy ezzel – talán nem túlzok, ha azt mondom – az egész világ jól járt.

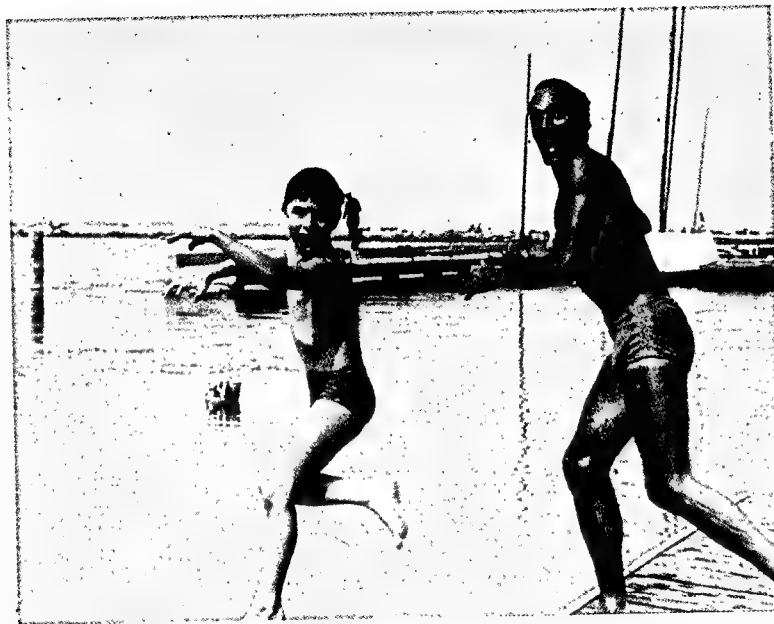
A kicsilány unokám, Barka balettnak készül. Remélem, meggondolja magát. Szegény balettosoknak mindössze néhány év jut, hisz fiatalon már abba kell hagyni a táncot. Szóval én jobban

szeretném, ha valami olyan foglalkozást választana, amit sokáig tud csinálni, mondjuk, ha színész lenne, van hozzá tehetsége, de persze nem szólok egy szót se. Egyszer, amikor valamit be kellett neki mutatnia, itthon készült rá. Ugrált, pörgött, forgott. Tibor felállt, és táncolt vele, aztán mind együtt táncoltunk... de szép volt...

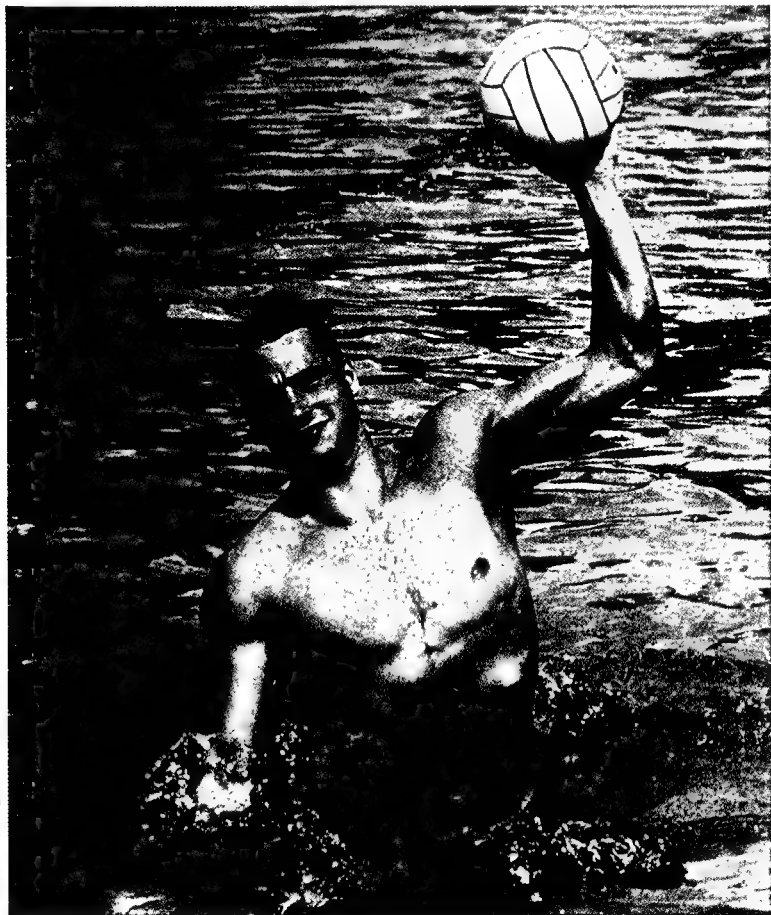
2004, athéni olimpia, vízilabdadöntő: Magyarország–Szerbia

Köztudott, hogy a nagy mumus a jugoszláv, illetve akkor már szerb csapat volt. Pláne olimpiai döntőben... Baráti társaság gyűlt össze nálunk, nem mertük Alberttel kettesben nézni a meccset! Éva, szokás szerint, lenn ült a pincében. Mindig ott tartózkodott Tibor meccsei alatt, hogy még véletlenül se hallja, ha baj van, mert azt egyszerűen nem bírta elviselni. A gondlattól rosszul volt, hogy Tibornak nem sikerül valami. Én mindig felvettem a meccset videóra, és amikor már tudtuk az eredményt, akkor Éva is megnézte. Ez a döntő rendkívül izgalmas volt. Mi az, hogy! Rendkívül gyomorra menő volt. A mérkőzés folyamán végig a szerbek vezettek, mi mindig csak kapaszkodtunk utánuk. Már az első negyedben elhúztak három góllal... Húúú.... Atyaisten... de behoztuk. A negyedik negyedben is vezettek még két góllal, akkor mi otthon már feladtuk. Aztán csoda történt. Már csak egy gól különbség... a percek fogytak, a feszültséget tényleg nem lehetett bírni... És kiegyenlítettünk! Az izgalom itt már végképp elviselhetetlen volt, és akkor... két perccel a vége előtt bedobtuk a győztes gólt, már csak ki kellett bekkelni... másfél perc... először vezetünk a meccs folyamán... egy perc... hátborzongató... fél perc... tíz másodperc... öt...

négy... három... kettő... egy... VÉGE! Magyarország–Szerbia 8–7! Olimpiai bajnok Magyarország!!! Sydney után megvan a MÁSODIK OLIMPIAI ARANY! Hatalmas üdvözlőgásban törtünk ki, ugráltunk egymás nyakába: Murányi Tünde, Vida Peti és felesége, Andi és Kálid Artúr, akivel megittunk egy üveg unikumot. A felső teraszon Tibor felesége, Panni és a többi vízilabdázó feleség sikítozott. Magunkból kikelve örjöntünk fenn is, lenn is! A nagy hangzavarra Éva is megjelent a pincéből. Ekkor csörgött a telefon. Tibor mindig felhívott minket a meccsek végén, de eszünkbe se jutott, hogy ő lehet, hisz épphogy csak vége lett... Még mi se tértünk magunkhoz. Felvettem a kagylót: „Halló!” Üdvözlés és köszönés helyett Tibor csak ennyit mondott: „Beszartatok, mi?” Azóta ez szállóige lett nálunk!

A fiúunokám, Mór kísértetiesen hasonlít Tiborra, még a mozgása is. Amikor még Tibor versenyzett, és mi ott ültünk a lelátón, mindig kinézett... inkább úgy kilesett, ha dobott egy gólt... Pan-nira is, meg ránk is... és olyan büszkén úszott tovább... olyan jellegzetes karmozdulattal. És Mór most ugyanezt csinálja! Egy az egyben, ahogy a Tibor! Pont úgy emeli a karját.

A fiaim jó testvérek. Annak ellenére, hogy Tibor ennyire sikeres lett a pályáján, Albert nem volt féltékeny rá. Pedig neki nagyon nehéz a helyzete. Nem lehet könnyű két, sőt három Benedek közé szorulni... Karinthy Marci ennek a nehéz helyzetnek a súlyát egy egész könyvön át taglalja. Albert egészen különlegesen jó ember. Olyan jó, hogy kevés ilyet találni... Anynyi empátia és szolidaritás van benne, annak ellenére, hogy egy kicsit lenyomta a „benedekség”. Egy évig volt Zalaegerszegen mint segédrendező, úgy, hogy senki nem tudta, hogy ő kicsoda. Érdekes, hogy nem volt gyanús a neve után se... Aztán egyszer tájélozódásra mentek, és a buszban Egri Kati, ahogy Albertre nézett, hirtelen felkiáltott: „Te nem a Benedek Micu fia vagy?” Ekkor derült ki, de előtte egy évig inkognitóban volt. Két diplomája van, nyelveket beszél, zenél, és nagyon jól ír. Több színházban játszották már színdarabját, tévécsatornáknak sorozatokat ír, könyveket, színdarabokat és filmsorozatokot fordít... De „a nagy mű még várat magára”! Mindig elolvasom, amit ír, és ha nem tetszik, könyörtelenül megmondom neki. Nem örül, de elfogadja. Egyszer jelentkezett filmrendezői szakra, eljutott az utolsó rostáig. Akkor még a főiskolán tanítottam. Ascher, aki felvételiztette, odajött hozzám, és azt mondta: „Nagyszerű a fiad, szellemes, groteszk, az egyik legjobb, úgy néz ki, felvesszük, de nem mondok többet.” Aztán nem vették fel. Megkérdeztem Aschert, miért dicsérte annyira, ha mégse kellett. Azt mondta, azért, mert az igaz, hogy nagyszerű volt, de a másik fiú az utolsó rostán egy hajszállal jobb volt nála.

Amikor még kicsi volt, gátlástalanul jött ki belőle, ami bennem is ott volt gyerekként, hogy: „Tessenek rám figyelni!” Öt-hat éves lehetett, amikor a televízióban ment egy műsor, amiben én

szerepeltem. Leültem, hogy megnézzem, akkor még nem volt videó-magnónk, nem tudtuk felvenni. Albert beállt a képernyő elé, és eltakarta. Mondtam neki, Albert, menj arrébb, légy szíves, szeretném magam megnézni! Meg se mozdult. Még egyszer nyomatékosan kértem, mire haptákba vágta magát, és megszólalt – „József Attila: *Mama*”. Elszavalta az egész verset, a tévé

előtt állva úgy, hogy ne tudjam magam nézni. Meg kellett zabálni, olyan édes volt, de az ember ebből érezhette, hogy azért van benne egy kis tüske. Remek humora van, Tibornak is jó humora van... volt... de ő inkább nem szólalt meg, hagyta Albertet, hogy mondja a jókat, és hatalmasat nevetett rajta... Mi Tiborral nem is akartunk középpontban lenni, szerettünk csendben ülni, figyelni, nem beleszólni, viszont jókat röhögni. Albert ezzel szemben már óvodáskorában olyanokat csinált, hogy az ember csak nézett. Amikor Éva apja először ment érte, Albert ránézett, és gondolkodás nélkül azt mondta az óvónéninek: „Ezt a bácsit nem ismerem. Nem az én nagyapám!” Szegény apósom ott állt megszégyenülten, és elő kellett vennie a személyijét, hogy igazolja magát. Vagy egy másik eset... A zsúfolt hatos villamoson képes

volt elkiabálni magát: „Ki adja át nekem a helyét?” Egy fiatalember felállt, Éva pironkodva leültette Albertet, aki újra csak egy nagyot kiáltott: „Látni innen a Nyugatit?” Éva csendben odasúgta neki, hogy nem látni, mire Albert szintén ordítva: „Akkor üljünk át a másik oldalra!” Margitai Áginak ez a történet annyira tetszett, hogy attól kezdve, ha tudni akarta, hogy érdemes-e egy adott szituációba belemenni, ezzel a szófordulattal élt: „Látni innen a Nyugatit?”

Mostanában olvastam a legújabb színdarabját, egy vígjátékot, hát mondhatom... Én bemutatnám!

Albert

Először Bécsben szembesültem azzal, hogy Tibor híresebb nálam. Valamilyen vendégjátékon voltunk, a magyar csapat ekkor még nem olimpiai bajnok, még messze nem annyira sikeresek. A hazaúton, a határnál egy szupermarketben vásároltunk Hollói Fricivel, amikor egy férfi megszólított.

FÉRFI Művész úr, engedje meg, hogy gratuláljak. A tegnapi este csodálatos volt!

MIKLÓS Köszönöm szépen.

FÉRFI Ahogy játszott...

MIKLÓS Igazán nagyon kedves...

FÉRFI Én komolyan mondom, teljesen odavoltunk. Hogy valaki ilyen fiatalon már ennyire nagyszerű...

MIKLÓS Köszönöm, igazán kedves, de azért már nem vagyok olyan fiatal...

FÉRFI Ki beszél itt magáról? Én a fiához gratuláltam. A tegnapi esti meccshez!

Ekkor lettem Benedek Tibor fiából Benedek Tibor apja!

Tibor tele van trófeákkal, de a három olimpiai aranyon kívül semmit nem vitt föl a lakásba. Minden lenn van a pincében, egy nagy dobozban összegyűjtve. Fényképeket se tett ki magáról, azt az egy-kettőt, ami kint van a falon, Panni rakta ki. Ugyanúgy, ahogy anyám rólam, Panni összegyűjt mindent a Tiborról. Korábban Éva gyűjtötte, az is van vagy ládányi.

Kedvenc előadása a *Hyppolit*, a lakáj volt, legalább hússzor látta, és persze tudta kívülről. Egyszer volt egy autóverseny színészeknek és sportolóknak. Tiborról tudni kell, hogy ahol ver-

senyezni lehetett, ő ott volt, úgyszólván természetes, hogy ezen a versenyen is elindult. Színészek közül Hollói Frici nevezett be. Azt nem tudom, hányadikok lettek, de azt tudom, hogy itt nem nyert Tibor, viszont a verseny után volt egy buli, ahol szerepelni kellett, és a *Bög a tehén* című dalt énekelték el a *Hyppolit*ből, állítólag nagy ovációval.

Noha nem lett belőle színész, azért a szereplés utáni vágy tőle sem állt távol. Gondolkodás nélkül vállalta, ha elhívták egy reklámfilmbe, és sem a „Túró Rudi”, sem a „Lactiv plus” reklám nem okozott semmilyen hátrányt a pályáján. Én sose vállaltam reklámot, mert úgy éreztem, egy színésznek ez nem dolga. Utólag egyet sajnálok, amit kihagytam, de nem a pénzért, bár sokat ajánlottak. A Nincs Pardonban ültem a pultnál, és egy férfi furakodott hozzám.

FÉRFI Művész úr, volna itt egy nagyon érdekes dolog. Egy reklám, de magának ötmilliót fizetnének érte, mert a cég kifejezetten magát akarja!

Ötmillió ma sem kevés, de akkor egy vagyonnak számított.

MIKLÓS Nem, köszönöm. Én nem akarok reklámfilmben szerepelni, eddig is megúsztam, és most se szeretnék.

FÉRFI De, művész úr, sporttal kapcsolatos a reklám, és kimehet vele az olimpiára is!

MIKLÓS Nem. Sajnálom, de nem!

És nem vállaltam. Végül Cserhalmi csinálta meg, és tényleg kint volt az olimpián. Utólag megbántam. Milyen jó lett volna ki-

menni Tiborral az olimpiára. Ő a vízben dobálja a gólokat, én meg a „kivetítőn reklámozom”.

Többet kellett volna beszélgetnünk, tisztáznunk sok mindent. Vagyis nekem kellett volna vele tisztázni... megmagyarázni... mi hogy volt... mit miért tettem... de legalább beszélni róla... Sajnos ez nem sikerült... Erre nem volt idő. Az élet más területén, sok dologban előbbre jutottunk. Sokat beszélgettünk vízilabdáról meg színházról. Emlékszem, amikor szövetségi kapitány lett, állandóan berekedt, és kérdezte, tudok-e valamit ellene. Mondtam neki, tanuljon meg egy verset, és hangosan mondja, sokszor egymás után, ettől bejáratódik a hangja, és jobban bírja majd a sok kiabálást. Meg is tanulta Babits *Fekete országát*. És mondta, mondta, mondta. Nálunk lent, a lakásban is hallani lehetett, ahogy fent kiabálja: Fekete... fekete... fekete...

És akkor egyszer lejött a teraszra... Az borzasztó... Az borzasztó volt... Itt ültem, ahol most... Ő leült velem szemben... és... és elmondta, hogy... hogy tulajdonképpen mi van vele...

Babits Mihály: *Fekete ország*

Fekete országot álmodtam én
ahol minden fekete volt,
minden fekete, de nem csak kívül:
csontig, velőig fekete, fekete.
Fekete, fekete, fekete
Fekete ég és fekete tenger,
fekete fák és fekete ház,
fekete állat, fekete ember,

fekete öröm, fekete gyász,
fekete érc és fekete kő és
fekete föld és fekete fák,
fekete férfi, fekete nő és
fekete, fekete, fekete világ.
Áshatod íme, vágthatod egyre
az anyagot, mely lusta tömör,
fekete földbe, fekete hegybe
csap csak a csáklád, fúr be fúród:
s mélyre merítsd bár tintapatakját
még feketébben árad, ömöl,
nézd a fű magját, nézd a fa makkját,
gerle tojását, csiragolyót,
fekete, fekete, fekete.

Fekete kelme s fekete elme,
fekete arc és fekete gond,
fekete ér és fekete vér és
fekete velő és fekete csont.
Más szín a napfény vendégmáza,
a nap a színek piktora mind:
fekete belül a földnek váza,
nem a fény festi a fekete szint
karcsu sugárecsetével,
nem:
fekete az anyag rejtett lelke,
jaj,
fekete, fekete, fekete.

Nem tudom megbocsátani... Nem tudom megbocsátani az időt, azt az időt, amit elvettek tőlünk. Én most hetvenhét éves vagyok, apám ötvenkettő volt, amikor öngyilkos lett, tehát én már jóval túléltem őt... De Tibor... Tibor még ötven se volt! Neki kellett volna engem túlélnie, nem fordítva... Ez nem természetes... És ezt nem lehet megbocsátani... Igazából attól vagyok kiborulva, hogy milyen alapon... Milyen jogon döntött így a sors? Miért ez a sorstragédia? Miért tették ezt vele? Miért, hogy alig ötvenéves korában meghalatták?! Azt mondják, hogy három életet élt le ez alatt a negyvennyolc év alatt. Ez igaz, nagyon sok mindent tett, nagyon aktívan élt, és amit ő végigcsinált a sport terén... hát az... hogy mondjam.... egyedülálló! És az a szeretet, amit az emberek mutatnak felé... az csodálatos. Amikor a tömeg menetelt a Hősök terén a stadion felé egy futballmeccsre, és közben a Tibor nevét skandálták... Hihetetlen! Egy tömeg, amelyik azért gyűlt össze, hogy megnézzon egy nemzetközi meccset, megnézzék kedvenc magyar futballistáikat, és az ő nevét kiabálják végig a Dózsa György úton... Szerintem ilyen még nem volt... Ilyen nem volt a magyar futballtörténetben! Értékelem nagyon azt a szeretetet, amivel az emberek körülvették a búcsúztatását a Margit-szigeten, és köszönöm mindenkinek... De én megélttem vele ezt a negyvennyolc évet... ez teljesen más. Ahogy ő mesélte gyerekkorában, hogy hallotta a köhögésemet este, amikor hazajöttem, és akkor megnyugodott... Én ugyanúgy hallottam, amikor hazajött, és felkapcsolta a lépcsőházban a villanyt, és ment fel a lakásába... És én is megnyugodtam, hogy itthon van... De már nem hallom... Már nincs itthon! Ezt nem lehet elfelejteni... Vagy azt, ahogy jövök fel a kertből, és látom, hogy ott ül fenn a teraszon, és olvas... majd lejön, és elmondja, hogy...

Én ezt nem tudom... Ez nem a közönségnek való... A fájdalmat nem lehet se filozófiai, se tudományos alapon megmagyarázni! Tudom... Én is tudom, hogy aki megszületik, az meghal... és hogy ez a természet rendje. De az nem természetes, hogy az apám előveszi a kalapácsot, előveszi a létrát, beüt egy szöveget a falba, felrakja a kötelet, csomót köt rá, és arra felakasztja magát... ez nem természetes. És ezalatt én, a fia egy moziban ülök, és élvezem a filmet... Ezen nem lehet csak úgy túl lenni!

Én gyerekkoromban azt sem tudtam megérteni, hogy egy Honthy Hanna vagy Feleki Kamill meghal. Tudtam, persze, hogy van a halál, és mindenki eltávozik egyszer... Elmentem megnézni a Csárdáskirálynőt, hogy lássam ezeket a színészeket, de azt mégsem tudtam elhinni, hogy egyszer csak nem lesznek. Mert egy Feleki Kamill nem halhat meg, ez nem történhet meg vele. Vagy Alfonzó, aki tiszta izom és erő volt. Nem tudtam elképzelni, hogy ő egyszer nem lesz. Ez persze messze nem összehasonlítható azzal, ami velünk történt, csak azt próbálom mondani, hogy még ezeknek a színészeknek a halálát sem tudtam régen elfogadni. Ha ők nem lesznek, ha nem lehet velük játszani, nem lesz kitől tanulni, maga a szakma múlik el velük! Ez nem lehet, ez nem történhet meg! Így gondoltam az apámra is, hogy amit ő csinál, azt soha senki nem fogja tudni csinálni. Ezért nem is csináltam én se. Sokszor kértek kisebb-nagyobb műsorokban, hogy ezt vagy azt az ősrégi számát mondjam el, de mindig nemet mondtam. Egyszer csináltam a Zacseket, akkor se akartam, egy utasítás volt, hogy meg kell csinálnom az egyik szilveszteri műsorban.

De hogy Tibort nem láthatom a vízben... vagy a parton... és nézni Évát, hogy nem bírja... Ezekről nem lehet érzélem

nélkül beszélni... Ezeket nem lehet érzélem nélkül elmondani. A színházban is azt mondjuk, hogy ne a színész sírjon, hanem a néző, ne a színész nevésszen, hanem a néző... és ez így van. Tehát nekem racionálisnak kell lennem ebben a témában... de nem tudok. Én magam veszek el a szentimentalizmusban... az érzelemben... a gyászban... Én vagyok a néző... Ezért nem beszélhetek erről!

Tibor állandóan dolgozott. Itthon is. Ő tudományosan készült akár egy meccsre is. Minden sportot kipróbált. Egyszer még repült is. Kitalálta, hogy pilóta lesz, és vezetett egy repülőgépet. Komolyan jógázott, abban nagyon hitt. Amikor még Olaszországban dolgozott, kint voltunk nála nyaralni. Egyik reggel korábban ébredtem, mint rendszeren, kimentem a teraszra, és azt látom, hogy messze a kert végében, a tengerparton áll Tibor fél-lábon, mozdulatlanul. Egy ideig néztem, ő meg se rezzen, mint a cövek, állt mozdulatlanul. Mindent kipróbált, amitől akár csak egy hajszállal jobb játékos lehetett. És hitt abban, hogy egészséges életmód és ilyen diéta, olyan diéta, táplálékiegészítő és vitamin. Imádta a futballt és a teniszt. Ő maga is teniszezett, de azt amatőr módon. Ebben az egy sportban Albert jobb nála, mert ő viszont profin teniszeznek.

Amikor az UVSE-ben főnök lett, elkezdett a női vízilabdával is foglalkozni, lejárt a lányok edzéseire, bár nem ő volt az edző-jük, de mint főnök részt vehetett egy-egy edzésen, és ugyan-azokat mondta a lányoknak, amit a fiúknak. Itthon lelkesen mesélte, hogy milyen jók a lányok, és milyen gyorsan megértik az instrukciókat, és meg is tudják csinálni. Egész addig nem vette komolyan a női vízilabdát, azt mondta: „Az nem igazi

Tibor emléktáblája

vízilabda!” Megkérdeztem, hogy akkor mi van ezzel a véleményével? „Hát... tévedtem!” – válaszolta. Lett egy irodája is mint ügyvezető igazgatónak a Margit-szigeten, de azt nem nagyon szerette. Ha volt egy kis szabad ideje, leült a számítógéphez, és írt. Írta a javaslatait, az ötleteit. Még az utolsó idő-kben is, amikor már tudta... Akármikor felmentem hozzá, ott ült a gépnél és írt.

KATI Van egy történet Gandhiról. Még ügyvéd korában utazott egy vonaton, a titkárával. Egész út alatt diktált neki. Hirtelen egy nagy csattanás hallatszott, a vonat kicsit megbillent, és mindenfelől kiabáltak, hogy kisiklott. Gandhi, mintha nem

hallotta volna, diktált tovább. A titkár izgatottan figyelmezteti: „Uram, de hát kisiklottunk! Lehet, hogy meghalunk!” Gandhi éteri türelemmel válaszolt: „Éppen ezért kell dolgoznunk, mert már nincs sok időnk!”

MIKLÓS Hatodik osztályos volt Tibor, amikor egy iskolai dolgozatban arra kellett válaszolni, hogy mi akar lenni. Azt írta, „a világ legjobb vízilabdázója”! Mór ugyanezt mondja, és a Reccóban akar majd játszani, ahol az apja játszott.

Benedek Tibor fiából egy időre Benedek Tibor apja lettem. De már mindkettő csak voltam. Maradok tisztelettel, Benedek Miklós.

Függöny

UTÓSZÓ HELYETT

BÚCSÚSZÓ

2024. február 6., délután 2 óra, Farkasrét

Micukám, itt állok a ravatalodnál, hogy elbúcsúztassalak, de nem bírok megszólalni. Ennek nem így kellene lennie! Annyira vártad ezt a könyvet, olyan sokat dolgoztunk rajta, és most, amikor végre befejeztük... akkor mész el... akkor hagysz itt...?! Arra készültünk, hogy író-olvasó találkozókra járunk, amik helyettesítik majd a színházat, amit – te is tudad – lassan abba kell hagyni, mert túl gyenge vagy azokhoz a komoly, nagy szerepekhez, amiket játszol. Reméltük, hogy ezeket az író-olvasó találkozókat bírni fogod, hisz csak ülni kell, és beszélgetni, de mégis együtt lehetsz szeretett közönségeddel, és ami legalább ilyen fontos: ők is Veled lehetnek még egy kicsit...! Nem így lett! Jaj... nagyon fogsz hiányozni! Annyi minden köt össze Veled!

Éveken át nyaraltunk együtt a Nemzeti Színház siófoki üdülőjében. Órákig fekvődtünk mozdulatlanul a napon, majd megszólaltál jellegzetes hanglejtéssel: „Üdülünk! Jót üdülünk!” Mert mindenben, amit mondtál, mindig ott volt egyszerre a színe és a fonákja.

Húsvét hétfőnként rendületlenül megjelentetek nálunk hárman: a Benedek fiúk. Tibor és Albert – ahogy kell – kis versecskével készült, később, mikor Tibor már tinédzser lett, ő nem

szavalt, csak locsolt, Albert persze mindig mondott verset, te meg leginkább azt vártad, hogy üljünk már le kávézni, hogy megkóstolhasd végre anyám éppen aktuális sütiremekét.

Nem szeretted, amikor a kritikusok automatikusan rád nyomták az elegáns angol úr bélyegét, és valóban sok szerepben minden voltál, csak nem angol és nem elegáns. De az életben elegáns úriember voltál, épp, ahogy a *Hyppolit* záró mondatában mondtad: „Alapjában véve minden ember arisztokrata, csak van, akinek sikerül annak is születnie.” Neked sikerült! A bemutató napján délelőtt hatalmas virágkosár – nem csokor – érkezett a lakásunkra, benne a kártya: „Kézcsókom a hölgyeknek!” Aláírás: „*Hyppolit*.” Ki küld manapság virágkosarat lakásra? Csak egy igazi úr.

Az elmúlt másfél évet szinte együtt töltöttük. Megható volt, ahogy te, a zárkózott úriember, megnyíltál. Olyan leplezetlen őszinteséggel beszéltél magadról, a gyerekkorodról, a hiányról, a fájdalomról, olyan mélyen beengedtél lelked legeldugottabb zugába, hogy komolyan zavarba jöttem. Te rám néztél, elmosolyodtál és azt mondtad: „Elpirultál, de helyes vagy, elpirultál!” És tényleg belepirultam, mert hiába ismertük egymást jól, hiába voltunk már negyven éve barátok, nem tudtam, hogy ennyire vágyod a szeretetet és nem tudtam, hogy ilyen mélyen tudsz érezni.

A hitelesség és a személyiség volt a legfontosabb számodra nemcsak a színpadon, az életben is.

Nem akartál és talán nem is tudtál volna színpad nélkül élni. Decemberben még eljátszottad a Vígyszínházban a kedvenc szerződ, Molnár Ferenc darabjának, a *Játék a kastélyban* Turaiját. Két unokád, Mór és Barka is ott volt. Azt mondtad, most láttak

először igazán, mert korábban még annyira picik voltak. Boldogan és büszkén mesélted, hogy Mórnak mennyire tetszettél. Azt mondtad, olyan gyengéd lett, olyan bújós. „Képzeld, hozzám bújt, és azt mondta, hogy ő nem is tudta, hogy én ilyen... ilyen nagy vagyok – mondtad zavartan –, hogy engem ennyire szeretnek.”

Hogyne szeretttünk volna, hiszen a jelenléted mindig erőteljes volt. Nyomatékosan jöttél be a színpadra, és egyetlen tekintettel síri csendet varázsoltál a nézőtérre. És ahogy kivonultál a színpadról, az is mindig jelentőségteljes volt, ahogy egy igazi személyiség távozik.

Az élet nagy színpadáról ugyanilyen jelentőségteljesen vonultál ki. Előtte elrendeztél mindent. Lezártad a félbehagyott érzéseket, gondolatokat, elismerted, ha hibáztál, és nem voltál rest bocsánatot kérni. Elszámoltál, számot vetettél és befejeztél. Hátrahagyva a testamentumot, életed regényét mint egy tanúságtételt ittlétedről, gondolataidról, tetteidről, érzelmeidről. Felkészítetted a lelked a távozásra. Ezt csak ritka nagy egyéniség meri megtenni. Ebben is hiteles voltál.

Remélem, ha van tovább út, és hiszem, hogy van, azon is a hozzád méltó hitelességgel, eleganciával, finomsággal mész végig.

Drága Micu! Mi itt még sokáig sírunk utánad, de te ne velünk törődj! Légy boldog! Jó utat! Ámen.

Vajda Katalin

BENEDEK MIKLÓS BEMUTATÓI

SZÍNÉSZKÉNT

1964. október 2.

Nemzeti Színház, Budapest

Madách Imre: AZ EMBER TRAGÉDIÁJA

Rendező: Major Tamás

Rafael főangyal (szerepátvétel, 1970)

Második barát (szerepátvétel, 1970)

Első udvaronc (szerepátvétel, 1970)

Artur (szerepátvétel, 1970)

1967. február 10.

Ódry Színpad, Budapest

Szép Ernő: MÁJUS

Rendező: Marton László

Pereces

1967. május 11.

Ódry Színpad, Budapest

Maurice Maeterlinck: SZENT ANTAL CSODÁJA

Rendező: Sztányi András

A doktor

1967. június 23.

Ódry Színpad, Budapest

George Bernard Shaw: ANDROCLES ÉS AZ OROSZLÁN

Rendező: Orbán Tibor

Lentulus

1967. június 23.

Ódry Színpad, Budapest

Molière: GÖMBÖC ÚR

Rendező: Iglódi István

Második ügyvéd

1967. december 16.

Ódry Színpad, Budapest

Henrik Ibsen: A VADKACSA

Rendező: Simon Zsuzsa

Pettersen, a nagykereskedő komornyikja

1968. február 23.

Ódry Színpad, Budapest

Alfred Jarry: ÜBÜ KIRÁLY, AVAGY A „LENGYELEK”

Rendező: Bruck János

Vencel király, Lászký tábornok

1968. március 16.

Ódry Színpad, Budapest

Jan Schneider: GENTLEMANEK

Rendező: Simon Zsuzsa

Csinzano

1968. április 19.

Ódry Színpad, Budapest

William Shakespeare: RÓMEÓ ÉS JÚLIA

Rendező: Pártos Géza

Montague

1968. május 10.

Kis Színpad, Budapest

Claude Magnier: OSZKÁR

Rendező: Jósfa György

Christian

1968. november 22.

Ódry Színpad, Budapest

Alekszandr Nyikolajevics Osztrovszkij:

JÖVEDELMEZŐ ÁLLÁS

Rendező: Szinetár Miklós

Visnyevszkij

1968. december 22.

Irodalmi Színpad, Budapest

Megan Terry: VIET-ROCK

Rendező: Simon Zsuzsa

1969. február 1.

Ódry Színpad, Budapest

Móricz Zsigmond: LÉGY JÓ MINDHALÁLIG

Rendező: Kazimir Károly

Pósalaky

1969. március 1.

Ódry Színpad, Budapest

Szép Ernő: AZRA

Rendező: Kerényi Imre

A kalifa

1969. április 3.

Irodalmi Színpad, Budapest

Karinthy Frigyes: KISZERA MÉRA BÁVATAG

Rendező: Gál Péter

1969. május 24.

Ódry Színpad, Budapest

Dario Fo: AZ ANGyalok NEM JÁTSZANAK FLIPPERT

Rendező: Szirtes Tamás

Hosszú

1969. szeptember 21.

Bartók Gyermekszínház, Budapest

Romhányi József: HAMUPIPÓKE

Rendező: Marton László

Pitvarmester, főbajkeverő

1969. október 1.

Bartók Gyermekszínház, Budapest

Jókai Mór – Kardos György: A KÖSZÍVŰ EMBER FIAI

Rendező: Both Béla

Richárd

1969. október 10.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: ATHÉNI TIMON

Rendező: Major Tamás

Ékszerész

1970. február 20.

Nemzeti Színház, Budapest

Katona József: BÁNK BÁN

Rendező: Both Béla

Udvarnok

1970. július 18.

Szegedi Szabadtéri Játékok, Dóm tér, Szeged

Kodály Zoltán: HÁRY JÁNOS

Rendező: Szinetár Miklós

Ebelasztin báró

1970. szeptember 29.

Bartók Gyermekszínház, Budapest

Lovász Márton: Robin Hood

Rendező: Kerényi Imre

Alfred, Asby gróf fia

1970. október 15.

Nemzeti Színház, Budapest

Örkény István: SÖTÉT GALAMB

Rendező: Egri István

Ficsur

1970. október 26.

Nemzeti Színház, Budapest

Leonyid Nyikolajevics Rahmanov: VIHÁROS ALKONYAT

Rendező: Vadász Ilona

I. diák

1971. február 26.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: RÓMEÓ ÉS JÚLIA

Rendező: Major Tamás

Baltazár

1971. március 26.

Nemzeti Színház, Katona József Színház, Budapest

Alekszej Nyikolajevics Arbuzov: AZ ARBÁT MESEI

Rendező: Babarczy László

Ljovuska

1971. július 9.

Gyulai Várszínház, Gyula

Kós Károly: ISTVÁN KIRÁLY (Az országépítő)

Rendező: Miszlay István

Freisingeni püspök

1971. október 15.

Nemzeti Színház, Katona József Színház, Budapest

Illyés Gyula: *BÖLCSEK A FÁN*

Rendező: Dobai Vilmos

Sulyok

1971. október 17.

Bartók Gyermekszínház, Budapest

Römhányi József: *CSIPKERÓZSIKA*

Rendező: Horváth Jenő

Bohóc

1971. december 3.

Nemzeti Színház, Katona József Színház, Budapest

Ismeretlen XVI. századi angol szerző:

GYILKOSOK A KÖDBEN (Fevershami Arden)

Rendező: Babarczy László

Clarke, a festő

1971. december 16.

Ódry Színpad, Budapest

Bessenyei György: *A FILOZÓFUS*

Rendező: Nagy András László

Parménio, filozófus, nemes ifjú

1972. január 21.

Bartók Gyermekszínház, Budapest

Móra Ferenc – Kárpáthy Gyula: *ARANYKOPORSÓ*

Rendező: Egri István

Pantaleon, keresztény orvos

1972. július 7.

Gyulai Várszínház, Gyula

Áprily Lajos: *A BÍBOROS*

Rendező: Miszlai István

Jacobinus

1972. augusztus 29.

Nemzeti Színház, Budavári Palota, Budapest

George Tabori (Tábori György): *PINKVILLE*

Rendező: Marton Endre

Jock

1972. szeptember 30.

Bartók Gyermekszínház, Budapest

Lev Szolotonovics Novogrudszkij –

Dal Konsztantyinovics Orlov:

BRUMMOGÓ ÉS A DINNYE

Rendező: Nyilassy Judit

Egyes

1972. október 16.

Ódry Színpad, Budapest

Schwajda György: *PALAMÉDESZ*

Rendező: Meczner János

Kis János

1973. január 5.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: *SZEGET SZEGGEL*

Rendező: Major Tamás

Claudio, nemes úrfi

1973. február 14.

Bartók Gyermekszínház, Budapest

Kárpáthy Gyula: *A PERBE FOGOTT DIÁK*

Rendező: Babarczy László

Ügyész

1973. március 11.

Nemzeti Színház, Budapest

Nyikolaj Vasziljevics Gogol: *A REVIZOR*

Rendező: Georgij Alekszandrovics Tovsztonogov

Miska, a polgármester szolgálója

1973. május 26.

Ódry Színpad, Budapest

Juhász István: *KISMUTATÓK*

Rendező: Karinthy Márton

Papa

1973. július 6.

Gyulai Várszínház, Gyula

Darvas József: *HUNYADI*

Rendező: Miszlai István

I. püspök

1973. október 11.

Bartók Gyermekszínház, Budapest

Gárdonyi Géza – Schwajda György: *A LÁTHATATLAN EMBER*

Rendező: Nyilassy Judit

Cerkó, udvari bolond

1973. november 16.

Nemzeti Színház, Budapest

Móricz Zsigmond – Móricz Virág – Thurzó Gábor: *ROKONOK*

Rendező: Nagy András László

Keék Imri, a polgármester titkára

1974. február 8.

Nemzeti Színház, Katona József Színház, Budapest

Henrik Ibsen: *A NÉP ELLENSÉGE*

Rendező: Szinetár Miklós

Billing

1974. augusztus 29.

Nemzeti Színház, Budavári Palota,

Királypince, Budapest

Illés Endre: *EGYSZÁRNYÚ MADARAK*

Rendező: Egri István

A hazug

1974. szeptember 14.

Nemzeti Színház, Katona József Színház, Budapest

Illés Endre: *EGYSZÁRNYÚ MADARAK*

Rendező: Egri István

A hazug

1975. február 5.

Irodalmi Színpad, Angelika eszpresszó, Budapest

KISS ANNA KÖLTŐNŐ SZERZŐI ESTJE

1975. február 10.

Irodalmi Színpad, Fáklya Klub, Budapest

Hárs László: *ÉLETRAJZ*

Rendező: Békés András

1975. április 11.

Irodalmi Színpad, Fáklya Klub, Budapest

Gelléri Ágnes (szerkesztő): *HOGY VAGY?*

Irodalmi összeállítás a költészet napjára

Rendező: Gáspár János

1975. május 28.

Nemzeti Színház, Budapest

Benjamin Jonson: BERTALAN-NAPI VÁSÁR

Rendező: Major Tamás

Lantornás, Piliske, játékarus

1975. október 31.

Nemzeti Színház, Budapest

Fjodor Vasziljevics Gladkov – Heiner Müller:

ELÉRKEZETT AZ IDŐ

Rendező: Peter Konwitschny

Gromada

1975. november 27.

Nemzeti Színház, Budapest

Csokonai Vitéz Mihály:

AZ ÖZVEGY KARNYÓNÉ ÉS A KÉT SZELEBURDI

Rendező: Major Tamás

Lipitlotty, szeleburdi

1976. március 12.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: II. RICHÁRD

Rendező: Major Tamás

Bushy, Richárd király híve

1976. április 16.

Nemzeti Színház, Budapest

Vörösmarty Mihály: CSONGOR ÉS TÜNDE

Rendező: Sík Ferenc

Duzzog

1977. január 8.

Nemzeti Színház, Fővárosi Művelődési Ház, Budapest

Móricz Zsigmond: NEM ÉLHETEK MUZSIKASZÓ NÉLKÜL

Rendező: Vadász Ilona

Viktor, pesti jogász

1977. július 23.

Szegedi Szabadtéri Játékok, Dóm tér, Szeged

William Shakespeare: LEAR KIRÁLY

Rendező: Vámos László

A burgund fejedelem

1977. augusztus 18.

Gorsiumi Nyári Játékok, Tác

Euripidész: HELENÉ

Rendező: Karinthy Márton

Első hírnök

1977. augusztus 18.

Gorsiumi Nyári Játékok, Tác

Euripidész: ALKÉSZTISZ

Rendező: Karinthy Márton

Karvezető

1978. január 12.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: TÉLI REGE

Rendező: Major Tamás

Idő

1978. augusztus 4.

Egervári esték '78, Várkastély, Zalaegerszeg

Bartsai László: A JÁRTOS-KÖLTES VÓLEGÉNY

Rendező: Sándor János

1978. augusztus 4.

Egervári esték '78, Várkastély, Zalaegerszeg

Csokonai Vitéz Mihály:

AZ ÖZVEGY KARNYÓNÉ ÉS A KÉT SZELEBURDIAK

Rendező: Sándor János

1978. szeptember 23.

Nemzeti Színház, Budapest

Henrik Ibsen: A NÉP ELLENSÉGE

Rendező: Szinetár Miklós

Billing

1978. október 28.

Ódry Színpad, Budapest

Edward Albee: MESE AZ ÁLLATKERTRŐL

Rendező: Balogh Gábor

Peter

1978. november 17.

Nemzeti Színház, Budapest

Georg Büchner: DANTON HALÁLA

Rendező: Székely Gábor

Utcai énekes

1979. február 2.

Nemzeti Színház, Budapest

Makszim Gorkij: ÉJJELI MENEDÉKHÉLY

Rendező: Zsámbéki Gábor

Báró (szerepátvétel, 1980. augusztus)

1979. április 13.

Nemzeti Színház, Budapest

Weöres Sándor: SZENT GYÖRGY ÉS A SÁRKÁNY

Rendező: Ascher Tamás

Sírio, silenei lovag

1979. május 31.

Nemzeti Színház, Budapest

Arnold Wesker: A KONYHA

Rendező: Zsámbéki Gábor

Raymond

1979. július 6.

Gyulai Várszínház, Várszínpad, Gyula

Nemeskürty István: SZÉP ÉNEK A GYULAI VITÉZEKRŐL,

AVAGY A MAJDNEM TELJES IGAZSÁG

Rendező: Szász Péter

Magyar tolmács

1979. július 27.

Egervári esték, Várkastély, Zalaegerszeg

Kisfaludy Károly: HŰSÉG PRÓBÁJA

Rendező: Sándor János

Mátyás király

1979. július 27.

Egervári esték, Várkastély, Zalaegerszeg

Tömöry Péter: VŐLEGÉNYFOGÓ

Rendező: Sándor János

Rector, iskolamester

1979. október 12.

Nemzeti Színház, Budapest

Molière: AZ ÚRHATNÁM POLGÁR

Rendező: Zsámbéki Gábor

Filozófatanár

1980. január 26.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: TROILUS ÉS CRESSIDA

Rendező: Székely Gábor

Ulysses

1980. február 10.

Nemzeti Színház, Budapest

BUDAPEST ORFEUM

1907–1945 – egy korszak dalok, versek, jelenetek tükrében

1980. március 28.

Nemzeti Színház, Budapest

Németh László: HUSZ JÁNOS

Rendező: Zsámbéki Gábor

D'Ailly

1980. július 1.

Fővárosi Operettszínház, Budapest

EGY KIS HAZAI

A Magyarok Világszövetségének vidám, zenés, táncos műsora

Rendező: Vámos László

1980. október 10.

Nemzeti Színház, Fővárosi Művelődési Ház, Budapest

Carlo Goldoni: KÉT ÚR SZOLGÁJA

Rendező: Major Tamás

Lombardi doktor

1980. december 4.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: IV. HENRIK – első rész

Rendező: Zsámbéki Gábor

Poins

1980. december 5.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: IV. HENRIK – második rész

Rendező: Zsámbéki Gábor

Poins

1981. február 13.

Nemzeti Színház, Budapest

Alekszandr Vasziljevics Szuhovo-Kobilin:

TARELKIN HALÁLA

Rendező: Székely Gábor

Varravin tábornok –

Polutatarinov kapitány egyazon személy

1981. november 8.

Magyar Állami Operaház, Erkel Színház, Budapest

Jacques Offenbach – Henri Meilhac – Ludovic Halévy:

KÉKSZAKÁLL

Rendező: Békés András

Bobéche király

1982. május 14.

Nemzeti Színház, Budapest

Carlo Goldoni: MIRANDOLINA

Rendező: Zsámbéki Gábor

Ripafratta lovag

1982. július 2.

Szentendrei Teátrum, Szentendre

Franz Schubert – Heinrich Berté –

Alfred Maria Willner – Heinz Reichert:

HÁROM A KISLÁNY

Rendező: Kerényi Imre, Balogh Gábor

Novotni titkosrendőr

1982. december 10.

Katona József Színház, Budapest

Alexandre Dumas – Várady Szabolcs:

A HÁROM TESTŐR, AVAGY AZ ÉLŐK MINDIG GYANÚSAK

Rendező: Babarczy László

Richelieu bíboros

1983. február 25.

Katona József Színház, Budapest,

William Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

Rendező: Székely Gábor

Jaques, nemes a száműzött herceg kíséretében

1983. december 23.

Katona József Színház, Budapest

Molière: **TUDÓS NŐK**

Rendező: Major Tamás

Tüske, inas

1984. március 22.

Játékszín, Budapest

Zágon István – Nóti Károly – Eisemann Mihály –

Vajda Anikó – Vajda Katalin: **HYPPOLIT, A LAKÁJ**

Rendező: Verebes István

Hyppolit

1984. április 30.

Katona József Színház, Budapest

Mihail Afanaszjevics Bulgakov: **MENEKÜLÉS**

Rendező: Székely Gábor

Korzuhin, Szerafima férje

1984. május 31.

Katona József Színház, Kamra, Budapest

Carlo Gozzi: **A SZARVASKIRÁLY**

Rendező: Jiří Menzel

Dadri

1984. július 20.

Gyulai Várszínház, Gyula

Módos Péter: **...ÉS ITT A FÖLDÖN IS**

Rendező: Sík Ferenc

Spion

1985. március 29.

Katona József Színház, Budapest;

Gárdonyi Géza Színház, Eger

Luigi Pirandello: **AZ EMBER, AZ ÁLLAT ÉS AZ ERÉNY**

Rendező: Zsámbéki Gábor

Az őszinte Paolino, magántanár

1985. július 5.

Városmajori Színpad, Budapest

Aphra Behn: **A KALÓZ**

Rendező: Zsámbéki Gábor

Don Antonio, az alkirály fia

1986. május 1.

Játékszín, Budapest

Ránki György – Doboz Imre – Garai Gábor –

Vajda Anikó – Vajda Katalin: **VILLA NEGRA**

Rendező: Szurdi Miklós

Doktor

1986. november 28.

Katona József Színház, Budapest

Cy Coleman – Federico Fellini – Neil Simon: SWEET CHARITY

Rendező: Kalmár Péter

Vittorio Vidal

1986. december 21.

Katona József Színház, Budapest

Pierre Corneille: L'ILLUSION COMIQUE

Rendező: Szikora János

Alkander, varázsló

1987. március 6.

Katona József Színház, Budapest

Füst Milán: CATULLUS

Rendező: Székely Gábor

Metellus, Clodia férje

1987. május 21.

Vígszínház, Budapest

Zerkovitz Béla – Szilágyi László: CSÓKOS ASSZONY

Rendező: Iglódi István

Báró Tarpataky (1987. június 9-től)

1987. december 18.

Katona József Színház, Budapest

Nyikolaj Vasziljevics Gogol: A REVIZOR

Rendező: Zsámbéki Gábor

Járási orvos

1988. február 19.

Katona József Színház, Budapest

Elias Canetti: ESKÜVŐ

Rendező: Vladimir Strnisko

Schön Direktor, Christa és Karl barátja

1989. április 24.

Katona József Színház, Budapest

William Shakespeare:

VÍZKERESZT, VAGY AMIT AKARTOK

Rendező: Zsámbéki Gábor

Orsino, Illyria hercege

1990. február 9.

Katona József Színház, Budapest

Frank Wedekind: LULU

Rendező: Ács János

Casti-Piani

1990. november 23.

Katona József Színház, Budapest

Bertolt Brecht: TURANDOT AVAGY

A SZERECSENMOSDATÓK KONGRESSZUSA

Rendező: Zsámbéki Gábor

Nu San

Kávéházi Tui

Pauder Mil

1991. február 22.

Katona József Színház, Budapest

Ramón del Valle-Inclán:

LÁRIFÁRI HADNAGY FELSZARVAZÁSA

Rendező: Máté Gábor

Don Lauro Rovirosa

1992. május 28.

Katona József Színház, Kamra, Budapest

Heinrich Böll – Bereményi Géza:

KATHARINA BLUM ELVESZTETT TISZTESSÉGE

Rendező: Ascher Tamás

Alois Sträubleder

1992. június 25.

Madách Kamara, Budapest

Bernard Slade: A FÉRFI, AKIT SZERETEK

Rendező: Szirtes Tamás

Austin 'Buddy' Bedford

1993. február 11.

Katona József Színház, Budapest

Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, Dunaujváros

Kárpáti Péter: AKÁRKI

Rendező: Zsámbéki Gábor

Úr

Csontváz

1993. május 7.

Katona József Színház, Budapest

Milan Kundera: JAKAB MEG A GAZDÁJA

Rendező: Ivo Krobot

Úr

1994. február 11.

Katona József Színház, Budapest

William Shakespeare: JULIUS CAESAR

Rendező: Zsámbéki Gábor

Cassius

1994. július 1.

Madách Kamara, Budapest

Gene Stone – Ray Cooney: MIÉRT NEM MARAD REGGELIRE?

Rendező: Szirtes Tamás

George

1994. október 14.

Katona József Színház, Budapest

William Shakespeare: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM

Rendező: Gothár Péter

Théseus, Athén fejedelme

1995. november 3.

Katona József Színház, Kamra, Budapest

Parti Nagy Lajos: MAUZÓLEUM

Rendező: Máté Gábor

Cseleszta Béla

1996. szeptember 26.

Éjszakai Színház, Pinceszínház, Budapest

FRANZSTADTI VARIETÉ (Hakni)

Rendező: Kőváry Katalin

1996. október 18.

Katona József Színház, Budapest

William Shakespeare: SZEGET SZEGGEL

Rendező: Máté Gábor

Angelo

1997. október 24.

Katona József Színház, Budapest

Witold Gombrowicz:

YVONNE, BURGUNDI HERCEGNŐ

Rendező: Zsámbéki Gábor

Kamarás

1998. június 12.

Madách Kamara, Budapest

Neil Simon: MEZÍTTLÁB A PARKBAN

Rendező: Szirtes Tamás

Victor Velasco

1998. augusztus 27.

Vidám Színpad, Budapest

Baross Elemér és mások: KÓSERKABARÉ

Rendező: Bodrogi Gyula

2000. április 21.

Szigligeti Színház, Szolnok

Barta Lajos: SZERELEM

Rendező: Verebes István

Komoróczy

2001. január 7.

Vígsház, Budapest

Henrik Ibsen: NÓRA

Rendező: Marton László

Doktor Rank

2002. március 25.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: A VIHAR

Rendező: Schwajda György

Prospero, Milánó törvényes hercege

2002. november 5.

Nemzeti Színház, Stúdiószínpad, Budapest

Horváth Péter: A PESTI SZÍN

Rendező: Selmeczi György

Mester Jenő

2003. október 18.

Nemzeti Színház, Stúdiószínpad, Budapest

Karinthy Frigyes: HOLNAP REGGEL

Rendező: Hargitai Iván

Bella Gábor, zeneszerző

2004. február 13.

Budapesti Kamaraszínház, Tivoli, Budapest

Christopher Hampton: A KÚRA (Jung a díványon)

Rendező: Valló Péter

Sigmund Freud

2004. október 11.

Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, Dunaújváros

Christopher Hampton: A KÚRA (Jung a díványon)

Rendező: Valló Péter

Sigmund Freud

2004. november 4.

Nemzeti Színház, Budapest

William Shakespeare: III. RICHÁRD

Rendező: Valló Péter

London lord mayorja

2004. december 17.

Vidám Színpad, Budapest

Agatha Christie: ...ÉS MÁR SENKI SEM! (Tíz kicsi néger)

Rendező: Simon Balázs

I. J. Wargrave

2005. április 1.

Nemzeti Színház, Budapest

Mihail Afanaszjevics Bulgakov: A MESTER ÉS MARGARITA

Rendező: Szász János

Pilátus

2005. október 13.

Nemzeti Színház, Budapest

Pedro Calderón de la Barca: AZ ÉLET ÁLOM

Rendező: Valló Péter

Basilio

2006. április 27.

Nemzeti Színház, Budapest

Gerhart Hauptmann: A BUNDA

Rendező: Verebes István

Von Wehrhahn

2006. augusztus 7.

Ruttkai Éva Színház, Budapest

Zágon István – Nóti Károly – Eisemann Mihály –

Vajda Anikó – Vajda Katalin: HYPPOLIT, A LAKÁJ

Rendező: Verebes István

Hyppolit

2006. november 16.

Nemzeti Színház, Stúdiósínpad, Budapest

Sánta Ferenc – Hamvai Kornél: AZ ÖTÖDIK PECSÉT

Rendező: Jordán Tamás

Gyurica, órák

2007. május 12.

Nemzeti Színház, Budapest

Szomory Dezső: HERMELIN

Rendező: Balikó Tamás

Róna-Ilos

2008. január 9.

Nemzeti Színház, Budapest

George Bernard Shaw: WARRENNÉ MESTERSÉGE

Rendező: Valló Péter

Pra

2008. április 6.

Nemzeti Színház, Budapest

Rejtő Jenő – Hamvai Kornél: VESZTEGZÁRA GRAND HOTELBEN

Rendező: Béres Attila

*Don Umberto Complimenti, szállodaigazgató,
bukott király és hajófűtő*

2009. július 10.

Kőszegi Várszínház, Jürisics-vár belső udvara, Kőszeg

William Shakespeare: A MAKRANCOS HÖLGY

Rendező: Znamenák István

Vincentino

2009. október 24.

Vígszínház, Budapest

Molnár Ferenc: JÁTÉK A KASTÉLYBAN

Rendező: Marton László

Turay

2009. december 18.

Bárka Színház, Vívóterem, Budapest

Esterházy Péter: HARMINCHÁROM VÁLTOZAT

HAYDN-KOPONYÁRA

Rendező: Göttinger Pál

Haydn

2010. október 1.

Vígszínház, Budapest

Anton Pavlovics Csehov: VÁNYA BACSI

Rendező: Marton László

*Alekszandr Vlagyimirovics Szerebrjakov,
nyugalmazott egyetemi tanár*

2011. május 27.

Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, Dunaújváros

Ronald Harwood: A NAGY NÉGYES

Rendező: Gálffi László

Wilfred Bond

2012. december 8.

Madách Színház, Budapest

Neil Simon: A NAPSUGÁR FIÚK

Rendező: Szirtes Tamás

Al Lewis

2014. február 15.

Játékszín, Budapest

Agatha Christie: ...ÉS MÁR SENKI SEM! (Tíz kicsi néger)

Rendező: Szirtes Tamás

John Gordon Mackenzie

2014. október 8.

Orlay Produkciós Iroda, Belvárosi Színház, Budapest

Joe DiPietro: A FOLYÓN TÚL ITÁLIA

Rendező: Znamenák István

Nunzio

2015. július 24.

Orlay Produkciós Iroda, Budapest,

Szentendrei Teátrum, Szentendre

Ernest Thompson: ARANYTÓ

Rendező: Gálffi László

Norman Thayer

2015. október 31.

Játékszín, Budapest

Daniel Keyes – Szervét Tibor:

VIRÁGOT ALGERNONNAK

Rendező: Horgas Ádám

Nemur professzor

2015. december 3.

Játékszín, Budapest

Neil Simon: A NAPSUGÁR FIÚK

Rendező: Szirtes Tamás

Al Lewis

2018. január 24.

Hatszín Teátrum, Budapest

Simon Stephens: HEISENBERG

Rendező: Szabó Máté

Alex

2018. szeptember 14.

Rózsavölgyi Szalon Arts & Café, Budapest

Mark St. Germain: TÁNCÓRÁK

Rendező: Dicső Dániel

(Hangfelvételtől)

2021. december 16.

Hatszín Teátrum

Aldo Nicolaj: HÁRMAN A PADON

Színmű

Rendező: Göttinger Pál

Luigi Lapaglia

2022. április 9.

József Attila Színház, Budapest

Spiró György: *AZ IMPOSZTOR*

Rendező: Bagó Bertalan

Bogusławski

RENDEZŐKÉNT

1983. október 5.

Játékszín, Budapest

Molnár Ferenc: *VALAKI*

1986. március 7.

Katona József Színház, Budapest

Ivan Kušan: *GALÓCZA*

1991. március 3.

Játékszín, Szobaszínház, Budapest

Karinthy Frigyes – Benedek Miklós: *UTAZÁS*

A KOPONYÁM KÖRÜL

1991. november 6.

Katona József Színház, Kamra, Budapest

UGYE, ÖREGEM, LESZEL OLY SZÍVES,

ÉS HOZOL EGY HATOSÉRT TÚRÓT?

1993. január 15.

Ódry Színház, Padlás, Budapest

Heltai Jenő: *AZ ORVOS ÉS A HALÁL*

1993. január 15.

Ódry Színház, Padlás, Budapest

Heltai Jenő: *A FEHÉR RÓZSÁS ÚR*

1993. január 15.

Ódry Színház, Padlás, Budapest

Heltai Jenő: *MENAZSÉRIA*

1994. április 30.

József Attila Színház, Budapest

László Miklós: *ILLATSZERTÁR*

1995. január 27.

Ódry Színház, Padlás, Budapest

Molnár Ferenc – Benedek Miklós: *PAPRIKÁNIA,*

AVAGY DISZNÓTOR A LIPÓTVÁROSBAN

(rendezőtanár)

1995. március 2.

Katona József Színház, Kamra, Budapest

Georges Feydeau: *A BARÁTOM BARÁTNŐJE*

1995. április 22.

József Attila Színház, Budapest

Peter Shaffer: *BLACK COMEDY*

1996. április 13.

József Attila Színház, Budapest

Lajtai Lajos – Békeffi István: *PÁRIZSI DIVAT*

1996. december 31.

Katona József Színház, Kamra, Budapest

Gábor Andor: *MIT ÜLTÖK A KÁVÉHÁZBAN?*

1997. március 27.

Jászai Mari Színház, Kamaraszínház

Karinthy Frigyes – Benedek Miklós: *UTAZÁS
A KOPONYÁM KÖRÜL*

1997. július 11.

Komáromi Jókai Színház, Bástya Színház, Komárom
Carlo Goldoni: *MIRANDOLINA*

1997. december 19.

Ódry Színpad, Budapest

Henrik Ibsen: *NÓRA*
(rendezőtanár)

1998. november 7.

Ódry Színpad, Budapest

Molnár Ferenc és mások: *SZÍNINŐVENDEKEK,
AVAGY ZENÉS MŰKEDVELO KABARÉ*
(rendezőtanár)

1999. március 5.

Szolnoki Szigligeti Színház, Szolnok

Molnár Ferenc: *A HATTYÚ*

2000. február 11.

Veszprémi Petőfi Színház, Veszprém

George Bernard Shaw: *WARRENNÉ MESTERSÉGE*

2001. április 11.

Radnóti Miklós Színház, Budapest

Békeffi László és mások: *LE A BAJUSSZALI*

2001. október 19.

Ódry Színpad, Budapest

Sławomir Mrożek: *A PŰPOS*

2001. december 14.

Miskolci Nemzeti Színház, Miskolc

William Shakespeare: *MAKRANCOS HÖLGY,
AVAGY A HÁRPIA MEGZABOLÁZÁSA*

2003. július 15.

Duna-parti Művelődési Ház Udvara, Szentendre

Petőfi Sándor és mások: *A HELYSÉG KALAPÁCSA*

2004. március 26.

Színház- és Filmművészeti Főiskola, Hevesi Sándor terem

Kosztolányi Dezső és mások művei alapján írta
Benedek Miklós: *BÖLCSŐTŐL A KOPORSHOWIG*

2005. február 18.

Ódry Színpad, Padlás, Budapest

Mándy Iván – Benedek Miklós: *VIRRASZTÁS*

2005. július 10.

Gyulai Várszínház, Ladics-ház, Gyula

William Shakespeare – Benedek Miklós: *SZONETTEK*
Ki volt Mr. W. H., és ki volt a fekete nő?
John Lacy, őfelsége színészének visszaemlékezései

2005. december 4.

Budapesti Kamaraszínház, Ericsson Stúdió, Budapest

Arthur Schnitzler – Forgách András: *ERIK*

2007. július 25.

Gyulai Várszínház, Ladics-ház, Gyula

Molnár Ferenc és mások művei alapján írta

Benedek Miklós: *KÖDFÁTYOLKÉP*

Zenés játék két részben – 100 éves a magyar kabaré

2008. január 24.

Nemzeti Színház, Háziszínpad, Budapest

Ady Endre és mások művei alapján írta

Benedek Miklós: *TINGLI-TANGLI*

101 éves a magyar kabaré

2009. szeptember 20.

Pinceszínház, Budapest

Békeffi László és mások művei alapján írta

Benedek Miklós: *PINCE CABARET*

2010. február 12.

Vörösmarty Színház, Stúdió, Székesfehérvár

Karinthy Ferenc – Karinthy Márton – Benedek Miklós:

UTAZÁS A KOPONYÁM KÖRÜL

2010. július 2.

Miskolci Nemzeti Színház, Nyári Színház, Miskolc

Békeffi László és mások: *HUMORISTÁK SZÖVETSÉGE*

2011. február 26.

Budapesti Kamaraszínház, Shure Stúdió, Budapest

Szomory Dezső: *TAKÁTS ALICE*

2013. február 12.

Kecskeméti Katona József Színház,

Kelemen László Kamaraszínház, Kecskemét

Vitéz Miklós – Vadnai László – Ágoston György: *MESEAUTÓ*

2013. március 29.

Thália Színház, Budapest

Benedek Albert – Benedek Miklós: *BOMBAÜZLET?!*

2013. május 10.

Katona József Színház, Sufni, Budapest

Szép Ernő – Benedek Miklós: *PIANÍNÓ*

Irodalmi est

2014. december 5.

Karinthy Színház, Budapest

Lengyel Menyhért: *RÓZA*

2019. április 18.

Belvárosi Színház, Budapest

Molnár Ferenc: *RIVIÉRA*

FILM- ÉS TELEVÍZIÓS SZEREPEI, SZINKRONJAI

Fényes szelek (1969)
 Az ember tragédiája (1969)
 Tizennégy vértanú (1970)
 A fekete város 1-7. (1971)
 Bajuszverseny (1973)
 Nincs idő (1973)
 Bánk bán (1974)
 Aranyborjú (1974)
 Állítsátok meg Arturo Uit! (1975)
 Svédcsavar 1-3. (1975)
 Vállald önmagadat (1975)
 Csaló az üveghegyen (1976)
 Süsü, a sárkány (1976-1980)
 A szabadság katonái (1977)
 Ki látott engem? (1977)
 Második otthonunk: Az áruház (1977)
 Fogságom naplója (1977)
 A fantasztikum betör a detektívregénybe, avagy Daibret
 felügyelő utolsó nyomozása (1977)
 Illetlenek (1978)
 Nem élhetek muzsikaszó nélkül (1978)
 Hunyadi László (1978)
 Beszélgetések Szókratésszal (1978)
 Január (1978)
 A nép ellensége (1978)
 A két Bolyai (1978)
 Második otthonunk: A munkahely (1978)
 Amerikai komédia (1978)

Bolondok bálja (1978)
 Rosszemberek (1979)
 Az erőd (1979)
 A luxusvilla titka (1979)
 Liftrapszódia (1979)
 A Pogány Madonna (1980)
 Lóden-show (1980)
 A nagy ékszerész (1980)
 Vuk 1-4. (1980)
 Egy hónap falun (1980)
 Ollantay, az Andok vezére (1980)
 Családi kör (1980)
 A különc (1980)
 Vuk (1981)
 Jegor Bulicsov és a többiek (1981)
 Istenek és szerelmesek (1981)
 A filozófus (1981)
 Akar velem játszani? (1982) *(forgatókönyvíró is)*
 Napos oldal (1982)
 A tenger 1-6. (1982)
 Buborékok (1983)
 Békestratégia (1983) *(forgatókönyvíró is)*
 Elveszett illúziók (1983)
 Szeret-e még? (1984)
 Bolondok bálja (1984)
 Rafinált bűnösök (1984)
 Csipike, az óriás törpe (1984)
 Vigyázat, mélyföld! (1985)
 Akár tetszik, akár nem (1985)
 Vízipók-csodapók III. sorozat (1985)
 Macskafogó (1986)
 Akli Miklós (1986)

A varázsló álma (1986)
Szeleburdi vakáció (1987)
Illatszertár (1987)
A tanítónő (1988)
Küldetés Evianba (1988)
Az erdő kapitánya (1988)
Amerikából jöttem... (1989)
Levelek a zárdából (1989)
A nap lovagjai (1989)
Oktogon (1989)
Eszmélet (1989)
Lili (1989)
Hyppolit, a lakáj (1990)
Sztálin menyasszonya (1991)
Vörös vurstli (1991)
Közbiztonság – Kosztolányi (1991)
Budapest nagykávéház (1992)
A turné (1993)
Így írtok ti (1994)
Három idegen úr (1995)
A bűvész (1996)
A három testőr Afrikában (1996)
Offenbach titkai (1996)
Sok húhó Emmiért (1997)
Presszó (1998)
Kisváros (2000)
Duna Cabaret (2001)
Papsajt (2001)
Karácsony verse (2003)
Sorstalanság (2005)
Káosz 2005 (2005)

De kik azok a Lumnitzer nővérek? (2006)
Bányató (2006)
Tavaszi, nyári, őszi (2007)
S.O.S. szerelem! (2007)
Macskafogó 2. – A sátán macskája (2007)
Presszó (2008)
Presszó 10 év (2009)
18 év 18 szilveszter (2010)
Drága besúgott barátaim (2012)
Egy szerelem gasztronómiája (2017)

Kiemelkedő szinkrons szerepei

Csengetett, Mylord? – *Teddy Meldrum hangja*
(színész: Michael Knowles)
József (Joseph) – *Potifar magyar hangja*
(színész: Ben Kingsley)

HANGJÁTÉKOK

- Lope de Vega: A hős falu (1971)
Grothe, Horst: A harmadik pecsét (1974)
Vágó Péter: A boszorkány (1974)
Balzac, Honoré de: Éva lánya (1975)
Naughton, Bill: Késő éjjel a Watling Streeten (1977)
Krasínski, Zygmunt: Istentelen színjáték (1979)
Kamarás István: Lényecske kalandjai (1981)
Aszlányi Károly: Kalandos vakáció (1982)
Matteo Bandello: A pajzán griffmadár (1982)
Fazekas Mihály: Lúdas Matyi (1984) – Galiba
Gyárfás Miklós: Halálugrás (1984)
Rejtő Jenő és Vágó Péter: P. Howard visszatér és Pizskos Fred
vele tart (1984)
Wallace, Edgar: Fecsegő felügyelő esetei (1984)
Molnár Ferenc: Egy, kettő, három (1986)
Saint-Exupéry, Antoine de: A kis herceg (1986)
Vampilov, Alekszandr Valentyinovics: Húsz perc az angyallal
(1986)
Heinrich Böll: Biliárd fél tízkor (1987)
Balázs Attila: Nabucco a levegőben (1988)
Ghelderode, Michel de: A Nagy Kaszás balladája (1989)
Sheckley, Robert: Szuper Bolygótakarító Szolgálat (1989)
Poe, Edgar Allen: Pár szó egy múmiával (1992)
Zsolt Béla: Oktogon (1992)
Shakespeare, William: A windsori víg nők (1995) – Caius doktor
Hašek, Jaroslav: Švejk, egy derék katona kalandjai a világ-
háborúban (1997)
Bárdos Pál: A goromba tábornok esete (1999)
Kopányi György: Éjszakai őrzáratok (1999)

- Bárdos Pál: A közös öltöző foglyai (2001)
Rejtő Jenő: Csontbrigád (2007)
Esterházy Péter: Harminchárom változat Haydn-koponyára
(2012)
Karinthy Márton: A vihar kapuja (2016)

HANGOSKÖNYVEK

- Sir Arthur Conan Doyle: Sherlock Holmes – A brixtoni rejtély
Sir Arthur Conan Doyle: Sherlock Holmes – A négyek jele
Karel Čapek: Szent éj (Karácsonyi csillagok hangoskönyv)
Karel Čapek: Történelmi görbe tükör
Jaroslav Hašek: Švejk – A dicsőséges csihi-puhi
Jaroslav Hašek: Švejk – A fronton
Jaroslav Hašek: Švejk a hátszágban
Erich Kästner: Az eltűnt miniatűr
Mikszáth Kálmán: A szelistyei asszonyok
Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője
Rejtő Jenő: Vanek úr Párizsban
Szerb Antal: VII. Olivér

DÍJAK, ELISMERÉSEK

Farkas-Ratkó-díj (1978)

Rajz János-díj (1978)

Színikritikusok Díja – Különdíj (1980)

Jászai Mari-díj (1981)

Érdemes művész (1989)

A Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (1998)

Kiváló művész (2012)

Kossuth-díj (2016)

Örökös tag a Halhatatlanok Társulatában (2020)

A Nemzet Színésze (2023)

NÉVMUTATÓ

A

Aczél György 82
Ádám Ottó 86, 171, 172, 190, 191
Ady Endre 51, 65, 215, 222
Agárdy Gábor 27, 66
Ajtay Péter és felesége, Zsuzsi 219
Albee, Edward 236
Albert Ferenc 62, 63
Aldobolyi Nagy György 191
Alfonzó 30, 114, 285
Alföldi Róbert 116, 178–184, 200
Almási Éva 201
Alpár Ágnes 124
Ambrus Asma 150
Andai Györgyi 66
Andi, Vida Péter felesége 275
Andorai Péter 219
Anger Zsolt 168
Antal Anett 55
Arany János 169
Araújó, szomszéd 45
Arbuzov, Alekszej Nyikolajevics 65
Ascher Tamás 28, 82, 84, 103, 175, 229, 233, 277
Avar István 65

B

Babits Mihály 282
Bács Ferenc 233
Bácskai Lauró István és felesége, Irén 213
Bagó Bertalan 208
Bajor Imre 70, 81, 145, 150, 206, 219, 220
Balázsovits Lajos 55, 57, 59–61, 104, 191
Balázs Péter 191
Balázs Samu 207
Balikó Tamás 137
Balkay Géza 84
Balogh Erzsi 30
Balogh Gábor 236
Balogh Tibor 219
Bánhidya László 27
Bán János 121
Barka, Benedek Miklós unokája 273
Báró Anna 213
Barta Lajos 136
Básti Juli 103, 155
Básti Lajos 74
Becker Dávid professzor 6

Beck Judit 77
 Begányi Ferenc 195
 Békés András 193
 Bencsik Flóra 228
 Bencze Ferenc 158
 Benedek Albert 9, 21, 22, 60, 127,
 157, 226, 244, 259, 262, 263,
 265, 269, 273, 274, 277-279,
 286
 Benedek Miklós anyja 13-15, 22,
 29, 34-38, 40, 42-44, 46, 47,
 50, 51, 62, 63, 92, 221, 227,
 257, 258, 266, 280
 Benedek Tibor (az apa) 13, 14,
 16-32, 35, 37, 38, 42, 44,
 46-51, 60, 62, 144, 228, 259,
 261-263, 265, 266, 280, 284,
 285, 288
 Benedek Tibor (a fiú) 21, 22, 60,
 103, 116, 211, 221, 238, 244,
 253, 254, 259, 261, 263-278,
 280-282, 284-288
 Benkő Péter 55, 57, 60, 61, 150
 Bereczki Erzsébet 74
 Berényi Gábor 103, 143-145, 152,
 166
 Béres Attila 155
 Bernard, Tristan 240
 Brecht, Bertold 191, 204
 Bessenyei Ferenc 110
 Bikádi György 30
 Blaskó Péter 75, 95, 96, 102, 122, 142
 Blumi, MTK intézője, Rátkai Klub
 üzletvezetője 215, 217
 Bodnár Erika 71
 Bodori Anna 150
 Bogácsi Erzsébet 228, 230
 Borbás Gabi 145, 150
 Bosnyák Miklós 142
 Bóta Gábor 183, 184, 230
 Both Béla 65, 77
 Böröndi Katalin 5
 Brukk János 62
 Bubik István 89
 Bubu, Törzs Jenő fia 15
 Bulgakov, Mihail Afanaszjevics
 71, 216
 Bulla Károly 228, 229
 Cs
 Csáki Judit 140
 Csák István 127
 Csala Zsuzsa 30
 Csankó Zoltán 160, 182
 Csapó Attila 206
 Csapó Gábor 213
 Császár Angela 124-126, 131,
 134, 135
 Csehov, Anton Pavlovics 149, 156,
 172, 233
 Cseh Tamás 220
 Csepeli György 143
 Cserhalmi György 83, 102, 114,
 158, 160, 281
 Csernus Imre 261, 262
 Csiky Gergely 75
 Csilla, Hirtling István felesége 8
 Csomós Mari 94, 95
 Csonka András, a fiatal 202
 Csonka András, az öreg 30

Csonka Ibolya 150
 Csontos Gyula 144, 146, 148, 153
 Csurka István 183
 Csurka László 71, 214
 Csűrös Karola 168

D

Dani, Benedek Miklós féltestvére
 35, 37-40, 50, 256-260, 266
 Dániel, Benedek Miklós anyjának
 kedvese 34, 35, 42, 45, 46
 Darvas Iván 62, 195, 196
 Darvas Lili 213
 Dayka Margit 110, 111
 Dégi István 158, 160
 Dengyel Iván 201
 Déri Mária 56, 59
 Detre (Demcsisina) Annamária
 245-247
 Detre (Demcsisina) Annamária
 mamája 246
 Dévai Hédi 30
 Dévényi Rita 193
 Dévényi Tibor 52, 55, 58, 59
 Dinyés Dániel 155
 Dobos István 213
 Dosztojevszkij, Fjodor Mihaj-
 lovics 98, 116
 Dózsa László 191, 249
 Duka Margitka 67, 189
 Duró Győző 183

E

Egri Csaba 52
 Egri István 66, 75, 140

Egri Kati 219, 277
 Elemér, krupié 214
 Entz László professzor 6
 Eperjes Károly 111
 Erdei Kati 22
 Erkel Ferenc 189
 Eszenyi Enikő 201
 Esztergályos Cecília 151

F

Fábri Péter 69
 Fábri Zoltán 158
 Faragó Miklós 54, 55
 Faragó Vera 30, 214
 Farkas Bertalan 131, 132
 Farkasházy Tivadar 20
 Farkas Jenő 213
 Farkas Nándor 106
 Farkas Zsuzsa 28
 Fedák Sári 117, 213, 223
 Federica, Benedek Tibor (a fiú)
 első felesége 263
 Fehér István 28
 Fehér Klára 27
 Fehér Miklós 197
 Fekete Gábor 207
 Fekete Mari 53, 69, 135, 146, 147
 Feleki Kamill 285
 Fényes Szabolcs 67, 213
 Férfi, aki reklámszerepet ajánl 2
 Férfi a szupermarketben 280
 Fesztbaum Béla 201, 206, 220
 Fischer Sándor 56
 Fisi néni, a portás 76
 Fo, Dario 64

Fodor Géza 100
Forgách László 30
Frajt Edit 143, 145, 150
Fülöp Kálmán 214
Fülöp Zsigmond 251
Für Anikó 150, 201
Füst Milán 92, 252, 261

G

Gábor Andor 69, 167
Gábor Miklós 51
Gálcsiki János 30
Gál Sándor 25
Gálvölgyi János 191, 202
Ganczler, az osztályfőnök 50
Gandhi 287, 288
Gandhi titkára 287, 288
Garas Dezső 72, 160
Garics László 30
Gáspár Sándor 111, 251
Gáti József 172
Gáti Oszkár 145, 150, 219
Gazdag Gyula 50
Gazsó György 182
Géczy Dorottya 30
Gelley Kornél 89, 214
Gém György 225
Gerhardt Lajos 240
Ginevra, Benedek Miklós unokája 263
Gladkov, Fjodor 74
Gobbi Hilda 89, 109, 112, 114–116, 126
Goda Gábor 15
Goldoni, Carlo 167, 174, 250

Gombos Katalin 111
Gór Nagy Mária 55, 60, 163
Gosztonyi János 56
Gothár Péter 103
Gózon Gyula 145
Göncz Árpád 238
Greguss Zoltán 114
Gryllus Dorka 176

Gy

Gyárfás Dezső 128
Gyurcsány Ferenc 238
Gyurkovics Zsuzsa 30

H

Háda János 18
Hajdu Steve 202
Hamvai Kornél 159
Harangozó Teri 53
Hargitai Iván 156
Harsányi Gábor 191
Harsányi Súlyom László 174
Haumann Péter 102, 203
Hauptmann, Gerhart 155
Hegedűs D. Géza 201
Hegedűs Géza 56
Hegedűs Gyula 106
Heltai Jenő 107, 163, 167, 223
Herczeg Ferenc 223
Herczeg Jenő 30
Hernádi Judit 155, 197, 198
Hetényi Pál 219
Hevér Gábor 157
Hirtling István 5, 8, 150, 155
Hlatky László 30

Hoffman Éva 126
Hollósi Frigyes 84, 95, 121–123, 142, 145, 151, 155, 160, 198, 280, 281,
Hollós Melitta 30
Honthy Hanna 285
Horkai János 71
Horvai István 167
Horváth Ádám 168
Horváth Csaba 156, 157
Horváth József 71, 89
Horváth Lili 179
Horváth Sándor 158, 160
Horváth Tivadar 116, 145, 151, 213
Horváth Zsuzsa 157
Hubay Miklós 72
Huszka Ernőné 51
Husztai István 135
Husztai Péter 142, 167, 173

I

Ibsen, Henrik 66
Iglódi István 71, 137
Imre, Benedek Miklós nagynénjének férje 62
Incze Sándor 221, 222
Izsóf Vilmos 71

J

Jakupcsek Gabriella 104
Jászai Mari 116, 117
Jobba Gabi 56, 61, 63
Jordán Tamás 142, 147, 148, 154–161, 179, 182, 183, 233

Józsa Imre 202
József Attila 154, 161, 278
Juhász Gyula 32
Julika, Benedek Tibor (az apa) második felesége 17, 18, 29, 48
Juliska, Benedek Miklós nagynénje 62, 63, 240

K

Kabos Gyula 144, 146–148, 153
Kabos László 30
Kádár János 14, 238
Kádár Kata 54
Kadosa Pál 216
Kálid Artúr 275
Kállai Ferenc 66, 81–83, 110
Kálmán György 82, 110, 215
Kalmár Tibor 20, 30, 31
Karalyos Gábor 175
Kardos Róbert 157
Karinthy Frigyes 87, 127, 133, 155, 156, 164, 171, 183, 223
Karinthy Márton 28, 62, 277
Karizs Béla 194, 195
Kárpáti Aurél 85
Kartal Zsuzsa 68
Kászás Attila 176
Katona János 219
Kazal László 30
Keaton, Buster 231
Kelemen István 8, 164–166
Kelemen László 234
Keller Dezső 19, 30, 114, 150, 214, 224, 225, 234
Kerényi Imre 164, 237

Kern András 106, 148, 191
 Kertész Péter 213
 Kibédi Ervin 30
 Kishonti Ildikó 219
 Kocsis Gergely 157
 Kolos István 150
 Koltai János 217, 247
 Koltai Tamás 132, 140, 168, 229,
 231, 233
 Komlós András 25, 30
 Komlói Zsuzsa 167
 Komlós Vilmos 30
 Konwitschny, Peter 74
 Korbuly Péter 56, 57, 61
 Korda György 213, 215
 Kornis Mihály 183
 Kosztolányi Dezső 51, 80, 85, 167,
 252
 Kovács Kati 53
 Kovács tanár úr 51
 Kozák Ágnes 150
 Körtvélyessy Zsolt 56, 57, 61, 217
 Kránitz Lajos 151
 Kun Vilmos 72
 Kusan, Ivan 100
 Kútvolgyi Erzsébet 114

L
 Latinovits Zoltán 68, 69, 158, 160,
 213
 Ladányi Mihály 19
 László Zsolt 156, 160
 Lázár György 216
 Lencz György 191, 217
 Lendvai Ferenc 214

Lengyel Menyhért 223
 Ligeti Mary 57
 Linda, Benedek Albert barátnője
 22
 Lorán Lenke 30
 Lovákék, szomszédok 63
 Lovass Ágnes 102
 Lukács Sándor 191
 Lukáts Andor 105, 106
 Luke, Peter 74

M

Madaras József 74
 Magos György 203
 Magyar László 98, 111
 Major Ida 224, 225
 Major Melinda 157, 182
 Major Tamás 55, 67, 71, 72,
 75-77, 89, 90, 97, 208, 209
 Mamcsarov Frigyes 214
 Mándy Iván 18, 30, 132, 167, 183
 Márai Sándor 252
 Margitai Ági 279
 Marinescu, házmaster 45
 Márkus László 106, 158, 160
 Maros Gábor 191
 Márton András 102
 Marton Endre 66, 70, 71, 74, 75,
 77, 273
 Marton László 62, 200
 Másik János 100
 Máté Gábor 96, 102-105, 120
 Máthé Erzsébet 89
 Mátrai Eszter 126
 Medgyessy Péter 238

Medveczky Ilona 217
 Melis György 195
 Melis László 157
 Mensáros László 64, 191
 Menzel, Jiří 90
 Mertz Tibor 160, 182
 Mészáros Ági 66
 Mészáros István 155
 Mészáros Tamás 229
 Meszéna Miklós 214
 Mohácsi János 105
 Moldován Stefánia 195
 Molière 74, 167
 Molnár Ferenc 105, 106, 136, 162,
 167, 169, 198, 200, 213, 222,
 223, 290
 Molnár György 192, 193
 Molnár Piroska 122, 145, 151,
 202
 Monori Lili 56, 61
 Montágh Imre 56
 Mór, Benedek Miklós unokája
 276, 288
 Móricz Zsigmond 64
 Murányi Tünde 8, 155, 275

N

Nádasdy Kálmán 128
 Nádas Gábor 213
 Nádas László 25
 Nagy Endre 124
 Nagy Ferenc 195
 Nagy-Kálózy Eszter 139
 Nagy László 171
 Nagyné, házvezetőnő 217

Nagy Sándor 202
 Nemcsák Károly 207
 Nemere László 169
 Németh Kristóf 202
 Németh László 191
 Németh Lehel 40
 Nepp József 203

Ny

Nyilassy Judit 67
 Nyilas Tamás 151

O

Olivier, Laurence 44, 98
 Olsavszky Éva 92, 94
 Ónodi Eszter 105
 Orbán Tibor 58, 61
 Orbán Viktor 140, 238
 Orosz István 124, 125, 131, 134,
 135
 Oszter Sándor 66
 Osztrovskij, Alekszandr Nyikola
 jevics 63, 84

Ö

Örkény István 183
 Öze Lajos 66, 84, 110, 158, 160,
 164

P

Páger Antal 106
 Palcsó Sándor 190
 Pálos Zsuzsa 56, 60
 Pánczél Pál 25
 Pándy elvtárs 132

Panni, Benedek Tibor (a fiú)
 felesége 22, 275, 276, 280
 Papadimitriu Athina 150, 151
 Pápai Erika 196
 Páris Pál 180
 Parti Nagy Lajos 120
 Pataki Ferenc 19
 Pathó István 71
 Paudits Béla 151
 Pázmány Tibor 57
 Pécsi Ildikó 121, 122
 Peti Sándor 14, 27
 Petőfi Sándor 157, 180
 Petri György 53, 252
 Pintér Tamás Oroszlán 57
 Pogány Judit 191
 Popescu, házmaster 45
 Porkai Ernő (Tökés Anna férje)
 214
 Pozsgay Imre 84
 Puska 47
 Puskás Tivadar 157
 Pusztaszeri Kornél 202

R

Radnóti Miklós 55
 Radnóti Miklósné, Fifi néni 56
 Radicskov, Jordan 84
 Rajhona Ádám 151
 Rajk András 229, 230
 Rákosi Mátyás 14
 Raksányi Gellért 110, 207
 Ránki György 69
 Rátonyi Róbert 75, 191, 213
 Rátóti Zoltán 150, 160, 179, 198

Rejtő Jenő 25
 Riha Emil 135
 Robi, nőgyógyász 215
 Rodolfo család 213
 Romhányi József 67
 Ruttkai Éva 213

S

Salamon Béla 30
 Sándor Pál 148
 Santa Ferenc 158, 159
 Sas József 200
 Schall, Ekkehard 205
 Schütz Ila 56, 61
 Schwajda György 136–142, 154,
 179, 182, 197, 198, 203, 231,
 233

Sebestyén, a gonosz 19
 Selmezy György 155
 Shakespeare, William 78, 129,
 167, 233, 252
 Siklós Mária 138
 Simon Zsuzsa 27, 68
 Sinkó László 71, 94, 102
 Sinkovits Imre 65, 110, 111
 Sólyom Janka 30
 Spéter Erzsébet 238
 Spiró György 183, 207, 208
 Srác, a Kacsá újság gyakornoka
 267, 268
 Stefanovics Angéla 175
 Stohl András 105, 160, 181
 Strauss, Botho 180
 Sudlik Mária 194, 195
 Sulyok Mária 84, 114

Sz

Szabó Éva 151
 Szabó Ferenc 36
 Szabó Lili 36
 Szabó Lőrinc 252
 Szacsavay László 8, 72, 77, 95, 98,
 99, 105, 107, 108, 114, 121–127,
 130, 131, 134, 143–146, 150,
 191, 198, 202, 206, 219, 231
 Szakács Eszter 249
 Szalay Mariann 179
 Szarvas József 180, 181
 Szász Péter 191, 192
 Szávai Viktória 176, 198
 Széchenyi István 136, 142
 Szegő Tamás 214
 Székely Gábor 77, 81, 82, 84,
 89–92, 94, 96, 101, 104, 110,
 111, 116, 199, 216, 229
 Székelyi József 191, 214, 236
 Széles Tamás 168
 Szendrő József 68, 71, 189
 Szép Ernő 62, 85, 105, 107, 134,
 163, 167, 223
 Szepesi György és felesége 213
 Szépe Zoltán 132
 Szerén, Benedek Miklós nagyma-
 mája 35
 Szersén Gyula 247, 249
 Szervét Tibor 202
 Szigligeti Ede 157
 Szikora János 137
 Szilassy Nelli 135
 Szinetár Miklós 53, 56, 58–60, 66,
 191

Szinnyai László 163
 Szirmai Albert 69
 Szirmai Béla 57
 Szirtes Ági 84
 Szirtes Balázs 198
 Szirtes Tamás 163
 Sztányi András 61
 Sz. Nagy Magda 202
 Szokolai Péter 163
 Szolnoki András 240
 Szombathy Gyula 191, 217
 Szomory Dezső 19, 85, 105, 154,
 155, 201, 223
 Szőke István 66
 Szöllősiné 57
 Sztankay István 18, 19, 66, 71, 75
 Szűcs Gabi 163

T

Tabori, George (Tábori György)
 70
 Tahi Tóth László 217
 Takács Mária 59
 Tamási Eszter 59
 Ternovszky Béla 203
 Thuróczy Katalin 96
 Tímár György 19
 Tímár József 76
 Tiszekker Lajos 162, 163
 Topán Eszter 110
 Tordai Teri 191
 Tordai Tibor 56, 59
 Tordy Géza 214, 217
 Tóth Dezső 133
 Tóth József, dr. 22

Töröcsik Mari 71, 198, 199
Tyll Attila 249

U

Udvaros Dorottya 77, 94, 96,
231–233, 250, 251
Ujlaki Dénes 101, 105
Ujréti László 214, 217
Újvári Zoltán 160
Ulmann Mónika 202
Ungár Anikó 53
Urmai Gábor 163

V

Vadász Ilona 56
Vajda Anikó 69, 143, 144, 219
Vajda László 90, 216
Vallai (Valtz) Péter 52, 53, 56–58,
61,
Valló Péter 159, 177
Vámos László 55, 76, 88, 189, 190,
204
Vámos Miklós 231
Vándor Éva 151
Váradi Hédi 273
Várhegyi Teréz 145, 151
Vári Éva 202
Varjas Endre 230
Várkonyi Zoltán 24, 59, 63, 236,
247
Vas Mari 30
Végvári Tamás 95, 96, 99, 100,
121–123

Verasztó Lajos 56, 59
Verebély Iván 30
Verebes István 69, 70, 136,
144–147, 150, 151, 155, 191,
219, 234, 251
Vészi Margit 213
Vida Péter 138, 155, 157, 182,
275
Vitray Tamás 131, 169, 238
Vörösmarty Mihály 273
Vörös Róbert 181, 183

W

Weöres Sándor 84
Wisinger István 132

Z

Zempléni Mária 195
Zentay Ferenc 151
Zentay László 30
Zöldi Gergely 202

Zs

Zsámbéki Gábor 77, 78, 81, 84,
89, 90, 97, 98, 100, 101, 104–
106, 109–111, 116, 121–123,
127, 162, 173–175
Zsolnay Hédi 30
Zsolt István 82
Zsótér Sándor 199
Zsurzs Éva 61
Zsurzs Kati 202
Zsüti (G. Dénes György) 225

TARTALOM

Előszó	5
Maradok tisztelettel, Benedek Miklós	11
Az élet álom	13
Én és az öcsém	34
Știu românește	42
Puskà	47
Főiskola, nem egyetem	55
„Van benne, van benne”	65
„Mondják meg a világhírű művésznek, hogy 2 óra”	81
Mielőtt a Katonáról... ..	85
Katona József Színház'	88
„Mért születtem hébernek, mért nem inkább négernek?”	124
A vihar	136
„Micuki – Szacsybe”	143
„Nem találok szavakat magamra”	154
Főiskola a másik oldalról	162
„Örülök, hogy együtt dolgozhatunk...”	178
Van a Bajza utca sarkán egy kis palota	189
Színjátékszáz – szerelem	204
Fiatalság, bohóság	212
Gyűjteményeim	221
Ami kimaradt – ami megmaradt	227
Háború és béke	244
Volt testvérem	256
„Ha az ember nem szégyelli a nevetést, akkor miért szégyelli a sírást?”	261
Utószó helyett – búcsúszó	289
Benedek Miklós bemutatói	293
Színészként	293
Rendezőként	320
Film- és televíziós szerepei, szinkronjai	326
Hangjátékok	330
Hangoskönyvek	331
Díjak, elismerések	332
Névmutató	333

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 142. esztendejében, 2024-ben.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

fotó © Hevesi Norbert

Vajda Katalin író, színpadi szerző, forgatókönyvíró. Tanulmányait az ELTE BTK-n végezte népművelés–román szakon. Nevéhez köthető jó néhány sikeres filmadaptáció, mint például a *Hyppolit*, a *lakáj*, a *Villa Negra* (amiket húgával, Vajda Anikóval közösen írt színpadra), vagy a *Legyetek jók, ha tudtok!* Az egyik forgatókönyvírója az első magyar televíziós szitkomnak, a népszerű *Família Kft.*-nek, és ő a szerzője többek között az évtizedek óta műsoron lévő *Anconai szerelmeseknek* is.

Megannyi sikeres szerep után Benedek Miklós most a legnagyobb kihívással birkózott meg: saját magáról, a saját életéről mesél. Együtt sírhatunk és nevethetünk a pályatársakkal, az idősebb és a fiatalabb kollégákkal, a barátokkal és a családtagokkal. A gyerekkortól a jelenkorig tartó történetben minden szóba kerül: a sikerek, a mindennapi örömök mellett a kudarcok és a megrendítő családi tragédiák is.

Benedek Miklós társa a könyv megalkotásában egy régi jó barát, az író Vajda Katalin volt, akinek köszönhetően egy mellbe vágóan őszinte vallomást olvashatunk.

Corvina Kiadó

corvinakiado.hu

facebook.com/corvina.kiado.oldala

9 789631 369939

4990 Ft